

STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE KLADANJ ZA PERIOD 2024 – 2027. godina

Juni, 2024. godina

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. SVRHA I ZNAČAJ STRATEŠKOG DOKUMENTA.....	3
1.2. REGULATORNI OKVIR.....	4
1.3. PROCES IZRADE I KONSULTACIJA.....	4
1.4. USKLAĐENOST SA OSTALIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA I GLOBALNIM CILJEVIMA ODRŽIVOG RAZVOJA.....	5
2. STRATEŠKA PLATFORMA	7
2.1. SOCIO-EKONOMSKA ANALIZA.....	7
2.1.1. <i>Geografski položaj i prirodne karakteristike</i>	7
2.1.2. <i>Demografske karakteristike</i>	8
2.1.3. <i>Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti ekonomskog razvoja</i>	9
2.1.4. <i>Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti društvenog razvoja</i>	13
2.1.5. <i>Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti javne infrastrukture i zaštite okoliša</i>	17
2.1.6. <i>Prostorno-planska dokumentacija</i>	24
2.1.7. <i>Analiza finansijskog kapaciteta općine</i>	24
2.2. SWOT ANALIZA I STRATEŠKO FOKUSIRANJE.....	31
2.3. STRATEŠKI FOKUSI.....	34
2.4. VIZIJA RAZVOJA I STRATEŠKI CILJEVI.....	37
2.4.1. <i>Vizija razvoja</i>	37
2.4.2. <i>Strateški ciljevi</i>	38
3. PRIORITETI I MJERE SA INDIKATORIMA	45
3.1. PRIORITETI ZA STRATEŠKI CILJ 1.....	45
<i>Prioritet 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa</i>	46
<i>Prioritet 1.2. Održivi turizam</i>	48
<i>Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima</i>	51
3.2. PRIORITETI ZA STRATEŠKI CILJ 2.....	53
<i>Prioritet 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka</i>	53
<i>Prioritet 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva</i>	56
3.3. PRIORITETI ZA STRATEŠKI CILJ 3.....	59
<i>Prioritet 3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja</i>	59
<i>Prioritet 3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja</i>	61
4. KLJUČNI STRATEŠKI PROJEKTI	64
5. INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR	68
6. OKVIR ZA PROVOĐENJE, PRAĆENJE, IZVJEŠTAVANJE I EVALUACIJU STRATEGIJE RAZVOJA	71
6.1. IMPLEMENTACIJA.....	71
6.2. MONITORING I IZVJEŠTAVANJE.....	72
6.3. EVALUACIJA.....	73
7. PRILOZI	76
PRILOG 1: USKLAĐENOST STRATEŠKIH CILJEVA OPĆINE KLADANJ SA KLJUČNIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA VIŠIH NIVOA VLASTI.....	76
PRILOG 2: SAŽETI PREGLED STRATEGIJE RAZVOJA.....	84
PRILOG 3: DETALJAN PREGLED MJERA.....	90
PRILOG 4: SITUACIONA ANALIZA.....	135

1. UVOD

1.1. Svrha i značaj strateškog dokumenta

Strategija razvoja općine Kladanj za period 2024.-2027. godina (u daljem tekstu: Strategija razvoja) predstavlja integrirani multisektorski strateški dokument kojim se definiraju javne politike i integralno usmjerava razvoj Općine Kladanj. Strategija razvoja općine Kladanj definira viziju sveukupnog razvoja, razvojne ciljeve i prioritete za Općinu Kladanj, ali i kreira strateški okvir za povlačenje finansijskih sredstava iz domaćih i međunarodnih izvora. S tim u vezi, u procesu izrade Strategije razvoja Općine Kladanj poseban značaj i fokus stavljen na dosljednu primjenu načela planiranja utvrđenih Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj; 32/17) (u daljem tekstu: Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH) koji su ugrađeni u sve faze procesa razvojnog planiranja i jasno vidljivi u svim elementima ovog strateškog dokumenta, a naročito: usklađeni pristup razvojnom planiranju, programiranju, finansiranju i upravljanju razvojem svih nivoa vlasti u Federaciji, time i jedinice lokalne samouprave (JLS); odgovornost, efektivnost i efikasnost javnih institucija JLS u procesu razvojnog planiranja i implementacije razvojnih prioriteta; OMK između svih višeg i nižih nivoa vlasti u procesu zajedničkog razvojnog planiranja i realizacije razvojnih prioriteta; jednakopravnost spolova i jednake mogućnosti za sve građane JLS u svim fazama razvojnog planiranja i upravljanja razvojem; horizontalna i vertikalna koordinacija među nadležnim institucijama u procesima razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u JLS i usklađenost razvojnih prioriteta; komplementarnost koja podrazumijeva da se razvojne aktivnosti različitih institucija i nivoa vlasti međusobno nadopunjuju u cilju multiplikacije razvojnih efekata te partnerstvo, javnost i transparentnost svih nivoa vlasti u Federaciji u procesu razvojnog planiranja, implementacije, financiranja, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o razvojnim procesima.

Proces izrade Strategije razvoja Općine Kladanj koordinirao je Općinski razvojni tim imenovan Rješenjem Općinskog načelnika, sastavljen od 15 članova (predstavnik općinskog organa uprave) dok se kroz radna tijela i druge koordinacijske i participatorne mehanizme osiguravalo učešće ostalih institucija na nivou općine, Tuzlanskog kantona, poslovne zajednice, nevladinog sektora, te ostalih socio-ekonomskih aktera i zainteresiranih strana. U ovom procesu važnu ulogu je imala i Partnerska grupa Općine Kladanj.

Strategija razvoja Općine Kladanj za period 2024 -2027. godina u potpunosti je izrađena u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH kao i Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH¹. Prilikom izrade Strategije u obzir su uzete i naučene lekcije iz procesa pripreme i implementacije prethodne Strategije razvoja Općine Kladanj. Prilikom izrade, u obzir je posebno uzeta u razmatranje Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021 -2027. godina, strategije viših nivoa vlasti te ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDGs).

Vizija razvoja općine Kladanj ostvariti će se kroz 3 strateška cilja, razrađena u 7 prioriteta i 22 mjere. Sadržajni dijelovi dokumenta su i indikativni Proračun i finansijski okvir za realizaciju Strategije kao i indikatori za mjerenje stepena njenog ostvarenja.

¹Službene novine Federacije BiH, broj 74/19

U sektoru ekonomskog razvoja, fokus i okosnica razvoja biti će na razvoju privrede, turizma i poljoprivrede. U sektoru društvenog razvoja, Strategija se fokusira na razvoj društvene infrastrukture i javnih usluga. U oblasti održivog upravljanja okolišem, prirodnim i infrastrukturnim resursima, Strategija je koncentrirana na razvoj javne infrastrukture i zaštitu okoliša uključujući energetska učinkovitost.

1.2. Regulatorni okvir

Proces izrade Strategije razvoja Općine Kladanj sproveden je u potpunosti u skladu sa odredbama Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i pripadajućim uredbama koji čine efikasan regulatorni okvir za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji BiH. Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem donesen je 2017. godine i čini temeljni normativni akt kojim je definisana svrha sistema kroz „transparentno i usklađeno razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave“, kao i „koordinacija i integracija strateških dokumenata i javnih i drugih finansijskih resursa radi realizacije utvrđenih razvojnih prioriteta“. Pored ciljeva, Zakon propisuje i osnovne principe razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, vrste strateških dokumenata, kao i tijela odgovorna za razvojno planiranje i upravljanje razvojem. Utvrđen je i proces razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u FBiH, kao i postupci programiranja, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o implementaciji strateških dokumenata, te finansiranja njihove implementacije. Zakon propisuje i dokumente koji se donose u postupku implementacije strateških dokumenata.

Godine 2019. donešeni su i podzakonski akti koji pobliže uređuju pitanja izrade i evaluacije strateških dokumenata, te trogodišnjeg i godišnjeg planiranja i to: Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH, Uredba o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH te Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine² koje su uzete u obzir prilikom izrade Strategije razvoja Općine Kladanj.

1.3. Proces izrade i konsultacija

Na osnovu člana 15. Zakona o principima lokalne samouprave Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 49/06 i 51/09), člana 27. stav (3) Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 32/17), člana 9. stav (2) Uredbe o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 74/19 i 2/21) i člana 40. Statuta Općine Kladanj ("Službeni glasnik Općine Kladanj", broj: 9/11), načelnik Općine Kladanj je 20.02.2023. godine donio Odluku o izradi Strategije razvoja Općine Kladanj za period 2024.-2027. godina³ čime je zvanično započet proces izrade Strategije. Odlukom je propisano da je nosilac izrade radno tijelo za razvojno planiranje i upravljanje razvojem koje će imenovati Općinski načelnik posebnim Rješenjem **a da su**

Proces izrade Strategije sproveden je u skladu sa Uredbom o izradi strateških dokumenata Federacije Bosne i Hercegovine. Tokom procesa izrade Strategije, formirana su radna i savjetodavna tijela koja su usmjeravala dinamiku i proces izrade Strategije, kao i Partnerska grupa.

²Navedene uredbe objavljene su u Službenim novinama Federacije BiH broj 74/19.

³ Broj odluke 02- 24-474/23

U procesu izrade Strategije održano je šest sastanka Općinskog razvojnog tima, prilikom čega je validirana socio-ekonomska analiza, strateška platforma a potom i nacrt Strategija razvoja općine Kladanj za period 2024.-2027. godina koji je potom pušten u proces javnih konsultacija.

1.4. Usklađenost sa ostalim strateškim dokumentima i globalnim ciljevima održivog razvoja

Jedan od principa Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH jeste i vertikalna koordinacija i usklađivanje kao koordinacija odgovornosti i procesa između nadležnih institucija na različitim nivoima vlasti u Federaciji, kao i usklađivanje strateških dokumenata na različitim nivoima vlasti u Federaciji prema zajedničkim razvojnim ciljevima, dok se horizontalna koordinacija i usklađivanje odnosi na koordinaciju odgovornosti i procesa institucija, kao i usklađivanje strateških dokumenata, odnosno usklađivanje strategije razvoja i sektorskih strategija na istom nivou upravljanja u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave prema zajedničkim razvojnim ciljevima. S tim u vezi, strateški ciljevi i prioriteti Općine Kladanj za period 2023.-2027. godina usklađeni su sa ključnim strateškim dokumentima u Tuzlanskom kantonu, Federaciji BiH i BiH, ali i uvažavaju ostale planske dokumente Općine Kladanj.

U skladu sa navedenim, prilikom izrade Strategije razvoja Općine Kladanj poseban fokus stavljen je na to da se razvojna opredjeljenja, strateški ciljevi i prioriteti razvoja Općine Kladanj uzmu u obzir i budu na adekvatan i odgovarajući način prilagođeni sljedećim strateško-planskim dokumentima:

- Okvir za provođenje Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini
- Strategija razvoja Federacije BiH 2021–2027.,
- Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027.,
- Strategija razvoja turizma Tuzlanskog kantona za period 2022-2027.,
- Strategija razvoja male privrede Federacije BiH 2022-2027.,
- Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja FBiH 2021-2027.,
- Strategija razvoja turizma FBiH 2021-2027.,
- Strategija zaštite okoliša FBiH 2022-2032,
- Okvirna strategija prometa BiH 2015-2030.,
- Okvirna energetska strategija BiH do 2035.,
- Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016–2030.

Od posebnog značaja za implementaciju Strategije razvoja Općine Kladanj ima Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027., kao i Strategija razvoja turizma Tuzlanskog kantona za period 2022.-2027. obuhvaća isti krajnji planski period do 2027. godine. Detaljna analiza ocjene usklađenosti, predstavljena je u Prilogu 1 dokumenta.

Prilikom izrade Strategije razvoja Općine Kladanj u obzir su uzete i obaveze Bosne i Hercegovine u procesu ispunjenja uslova za postojanje dijelom Europske Unije, odnosno aktivnosti koje su neophodne vezano za usklađivanje zakonodavstva i drugih obaveza koje propisuje Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske Unije i Bosne i Hercegovine. Implementacija Strategije razvoja Općine Kladanj, direktno doprinosi unapređenju poslovnog okruženja, poljoprivrede i turizma, snažnijoj društvenoj infrastrukturi koja podržava cjelokupni razvoj te energetskej efikasnosti i zaštiti životne sredine. Strategija se u indikativnom finansijskom okviru oslanja i na vanjske izvore iz EU i drugih međunarodnih fondova.

Poštivanje principa vertikalne koordinacije propisane Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, podrazumijeva i usklađenost sa međunarodno prihvaćenim globalnim ciljevima održivog razvoja. Navedeno podrazumijeva da svi nivoi vlasti u BiH treba da definiraju svoje prioritete, mjere i aktivnosti na način da istovremeno osiguraju doprinos ostvarivanju ciljeva održivog razvoja, kao i da izvještavaju o ostvarenom napretku. Strategija razvoja općine Kladanj doprinosi ostvarenju sva tri pravca održivog razvoja u BiH (dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, pametan rast i društvo jednakih mogućnosti) i dvije horizontalne teme (ulaganje u ljudski kapital i princip "niko ne smije biti isključen"), koji su adekvatno adresirani kroz definiranje strateških ciljeva te pripadajućih prioriteta i mjera.

2. STRATEŠKA PLATFORMA

Strateška platforma Općine Kladanj izrađena je u procesu izrade Strategije razvoja Općine Kladanj za period 2024-2027. godina i sadrži detaljan prikaz socio-ekonomskih kretanja u posljednjih 5 godina, sa posebnim osvrtom na usporedbu pokazatelja na nivou Tuzlanskog kantona i Federacije BiH. Platforma sadrži i SWOT analizu, strateške fokuse, strateške ciljeve kao i definiranu viziju razvoja Općine Kladanj.

2.1. Socio-ekonomska analiza

2.1.1. Geografski položaj i prirodne karakteristike

Općina Kladanj administrativno pripada Tuzlanskom kantonu i Federaciji Bosne i Hercegovine, i smještena je u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine. Zajedno sa još 12 gradova/općina čini Tuzlanski kanton. Općina Kladanj se prostire dolinom rijeke Drinjače, u podnožju planine Konjuh. Naselje -grad Kladanj je smješteno na putu Županja-Tuzla-Sarajevo. Graniči sa pet gradova/općina: Živinice sa sjevera, Šekovići sa istoka, Vlasenica sa jugoistoka, Olovo sa jugozapada i Banovići sa sjeverozapada. Uže jezgro općine je smješteno uz rijeku Drinjaču. Općinu Kladanj čini 45 naselja i to: Brateljevići, Brdijelji, Brgule, Brlošci, Buševo, Crijevčići, dio Dola, Gojakovići, Gojsalići, Goletići, Jelačići, Jošje, dio Kaštijelja, Kladanj, Konjevići, Kovačići, Krivajevići, Lupoglavo, Mala Kula, Matijevići, Mladovo, Noćajevići, Novo Naselje-Stupari, Obrćevac, Olovci, Pauč, dio Pelemiša, Pepići, Plahovići, Prijanovići, Prijedor, Ravne, Rujići, Starić, Stupari-centar, Stupari-selo, Suljići, Tarevo, Tuholj, dio Trnova, dio Turalića, Velika Kula, Vranovići, Vučinići i Zagrađe.

Općina Kladanj zauzima površinu od 331 km² i druga je površinom općina odnosno lokalna zajednica Tuzlanskog kantona. Općina Kladanj ima gustinu naseljenosti od 34,48 stanovnika po km², dok Tuzlanski kanton ima gustinu naseljenosti od 164 stanovnika po km² i spada u kategoriju gusto naseljenih kantona.

Slika 1. Geografski položaj Općine Kladanj u BiH

Općina Kladanj posjeduje prirodne resurse i predispozicije za dalji sveobuhvatni privredni, društveni i okolišni razvoj. Općina Kladanj obiluje ogromnim komparativnim prednostima u pogledu prirodnih resursa posebno u pogledu prirodno pejzažnih elemenata, gdje su prisutni gotovo svi oblici prirodnih vrijednosti: vegetacijske, florističke, faunističko-lovne, reljefne, geomorfološke, hidrološke. Najveći prirodni resurs područja svakako je planina Konjuh u kojoj dominiraju prekrasne pejzažne vrijednosti, bogatstvo vodotoka a gdje se izdvaja nadasve čuvena "Muška voda" koju je u 17. vijeku poznati turski putopisac Evlija Čelebija nazvao "izvorom mladosti", neprevaziđeni spelološki objekti, nadaleko čuvena "Djevojačka pećina" te bogata nakitom i jedna od najljepših pećina u BiH "Bebravska pećina" te kao rijetko gdje, na relativno malom prostoru zastupljenost bogatstva flore (zaštićene biljne vrste - lincura, sunovrat) i faune (zaštićene životinjske vrste - tetrijeb, mrki medvjed, kozorog) i druge prirodne ljepote.

Općina Kladanj ima povoljan geoprometni položaj, prije svega jer se nalazi na magistralnom putu Tuzla Sarajevo, koji je jedan od najprometnijih magistralnih puteva u BiH, što je jedna od značajnijih komparativnih prednosti ovog područja. Ovakav položaj Općine Kladanj osigurava joj dobru komunikacijsku povezanost kako sa svim dijelovima Bosne i Hercegovine (na jednoj od glavnih magistralnih saobraćajnica u BiH - Orašje – Tuzla – Sarajevo – Ploče), tako i sa susjednim državama (Hrvatska, Srbija i Crna Gora).

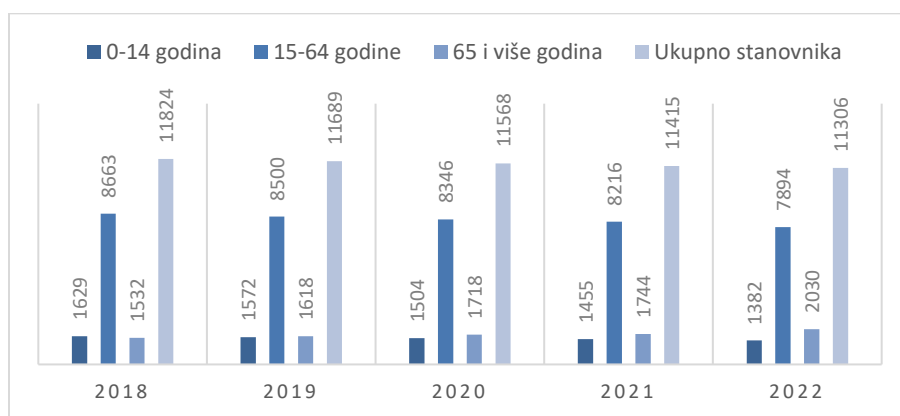
2.1.2. Demografske karakteristike

Općina Kladanj je organizovana kroz sedam mjesnih zajednica: Kladanj, Starić, Stupari, Tarevo, Tuholj, Brateljevići i Turalići.

Prema podacima iz službenog popisa stanovništva iz 1991. godine, na području općine Kladanj je živjelo 16.070 stanovnika. Od toga broja, većinu stanovnika (72%) su činili Bošnjaci, 25% stanovnika su činili Srbi i 3% „ostalih“. Prema rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine Općina Kladanj imala je 12.348 stanovnika, što jasno ukazuje na posljedice ratnih dejstava i na odliv stanovništva sa ovog područja.

Prema posljednje dostupnim statističkim podacima u 2022. godini na području općine Kladanj je živjelo ukupno 11.306 stanovnika što je manje za 8,43% u odnosu na 2013. godinu. Ukoliko se pak posmatra broj stanovnika na području Općine Kladanj u posljednjih 5 godina odnosno od 2018. do 2022. godine uočava se kontinuiran pad ukupnog broja stanovnika, i to sa 11.824 koliko je na području općine zabilježeno stanovnika u 2018. godini na 11.306 stanovnika u 2022. godini što je za 518 stanovnika manje ili za 4,4% manje, što implicira da općina Kladanj godišnje „gubi“ oko 1% stanovnika implicirajući značajan izazov za ovu općinu. Trend pada broja stanovnika na području Kladnja prati i trend pada broja stanovnika na području Tuzlanskog kantona, u čijem ukupnom broju stanovnika u 2022. godini općina Kladanj zauzima 2,62%.

Stopa nataliteta u Kladnju je 2021. godine iznosila 5,3 uz negativnu stopu prirodnog priraštaja od -4,7, dok je stopa nataliteta u 2018. godini iznosila 6,3, uz negativnu stopu prirodnog priraštaja od -3,6. Usporedbe radi na nivou Tuzlanskog kantona u 2021. godini stopa nataliteta iznosila je 7,7 uz negativnu stopu prirodnog priraštaja od 5,6. Prirodni priraštaj u Kladnju je 2021. godini iznosio -154, dok je 2018. godine -43 ukazujući na visoko povećanje razlike između rođenih i umrlih na području ove općine.

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Slika 2. Struktura stanovništva Općine Kladanj u periodu 2018.-2022. godina

Značajan razvojni izazov Kladnja u demografskom spektru jeste i značajan udio starijeg stanovništva (65 godina i više) koji je u 2022. godini iznosio 17,95% uz kontinuirano smanjenje udjela mlađeg stanovništva koji u 2022. godini iznosi 12,3%, što ukazuje na hitnost sprovedbe strateških intervencija usmjerenih ka zadržavanju stanovništva na području općine, ali i usmjerenih na poticanje osnivanja porodice i osiguranja višeg kvaliteta života. Slični trendovi zabilježeni su i na nivou Tuzlanskog kantona, pri čemu udio stanovnika starije dobi (65+) godina je relativno velik i iznosi 16,65% od ukupne populacije, dok udio od 14,7% mladih (0-14 godina), ukazuje da i populaciju Tuzlanskog kantona karakterizira regresivni tip starosne strukture. Etnička struktura stanovništva sa Popisa iz 2013. godine je ukazala da 97,2% stanovništva Kladnja čine Bošnjaci, 0,3% Hrvati, 0,9% Srbi te ostali 1,7%. Prema Popisu iz 2013. godine, većina stanovništva (67,4%) živi u ruralnim područjima Općine. U odnosu na 1991. godinu bilježi se manji rast postotka stanovništva koji živi u urbanim dijelovima općine, ali je svakako pokazatelj kretanje stanovništva prema urbanijem dijelu općine.

Razvojni problemi i potrebe u području demografije sumirani su u narednoj tabeli.

Tabela 1 Razvojni problemi i potrebe u području demografije

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor

2.1.3. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti ekonomskog razvoja

Prema sveobuhvatnom pokazatelju razvoja lokalne zajednice – **indeksu razvijenosti** općina Kladanj spada u red nerazvijenih općina Federacije BiH, te zauzima rang na 65. mjestu od ukupno 79 općina u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ovome svakako doprinosi kontinuiran pad **izvoza** sa područja ove općine, koji je sa 23.984.837 KM u 2018. godini pao na vrijednost od 13.428.935 KM u 2021. godini što je za skoro polovinu manje. Pokrivenost uvoza izvozom je visoka, iz razloga značajnijeg iznosa izvoza u odnosu na uvoz.

Najveći broj **poslovnih subjekata** na području općine Kladanj zabilježen je 2018. godine kada je iznosio 676 od kada se bilježi kontinuiran pad do 2022. godine. Isti trend zabilježen je i kada se posmatra broj obrta,

kao i broja pravnih lica koji je 2022. godine iznosio 253. Poslovni subjekti sa područja općine Kladanj učestvuje u ukupnom broju poslovnih subjekata Federacije BiH sa 0,45% u 2022. godini. Najveći broj poslovnih subjekata općine Kladanj posluje u djelatnosti Trgovine na veliko i malo, prerađivačkoj industriji te prijevozu i skladištenju. Dinamika poduzetničke aktivnosti, preciznije kretanje broja novoosnovanih i zatvorenih pravnih lica na području općine Kladanj bila je pozitivna odnosno pretežito na strani većeg broja novoosnovanih pravnih lica u odnosu na broj zatvorenih pravnih lica u periodu 2018.-2022. godina. Sa druge strane, najveći broj novoosnovanih obrta zabilježen je 2018. godine (29), dok se negativna dinamika ove poslovne aktivnosti bilježi 2019. i 2020. godine kada je broj zatvorenih obrta prevazilazio broj otvorenih. Naime, usloveza rad obrtničke djelatnosti i samostalnih ugostiteljskih i trgovačkih djelatnosti je zasigurno dodatno otežala pandemija COVID-19 koja je u velikom dijelu u potpunosti blokirala rad obrtnika, onemogućila ostvarivanje prihoda i nanijela značajne finansijske gubitke. Dodatno, iseljavanje stanovništva sa područja Kladnja utiče na smanjenje tržišta te time smanjuje i mogućnost stvaranja prihoda za poslovne poduhvate na području općine.

Poljoprivreda ima značajan udio u cjelokupnoj privrednoj aktivnosti općine Kladanj, a posebno je prisutna među obrtnicima na području općine Kladanj, gdje oko 10% ukupnog broja obrtnika djeluje u ovoj djelatnosti, dok su registrovana i 1054. poljoprivrednika u Registru poljoprivrednih proizvođača općine Kladanj. U ukupnoj strukturi zemljišnog fonda od 7.058 ha, obradivu površinu čini 6.137 ha odnosno 86,95%. U strukturi sjetvenih površina na području općine Kladanj dominiraju žitarice, prije svega kukuruz i pšenica a ostale zastupljene kulture su stočni ječam i zob. Što se tiče povrtlarskih kultura, najzastupljenija je proizvodnja krompira, graha, luka naročito bijelog, u plasteničkog proizvodnji najzastupljeniji su paradajz i paprika. Najznačajnije voćarske kulture na području općine Kladanj uključuju šljivu, jabuku i krušku. Pored njih značajna je i proizvodnja maline, borovnice, oraha i trešnje. U strukturi animalne proizvodnje na području općine Kladanj, najveći značaj imaju stočna proizvodnja, ponajviše ovčarstvo pri čemu je ova grana jedna od najpoznatijih u BiH. I pored bogatih i kvalitetnih prirodnih resursa, zemljišta dobre plodnosti i obilja vodnih resursa koji omogućuju razvoj poljoprivredne proizvodnje postoje značajni problemi sa kojima se suočavaju poljoprivredni proizvođači u osiguranju konkurentnosti i unapređenja proizvodnje. I dalje su aktuelni problemi izuzetno visoke konkurencije iz okruženja i značajnog uvoza poljoprivrednih proizvoda kao i usitnjenost zemljišta i većinom mali proizvođači koji proizvode uglavnom za sopstvene potrebe, nizak tehnološki nivo proizvodnje, neorganizirani poljoprivredni proizvođači, neorganiziran nastup na tržištu, slaba povezanost primarnih proizvođača sa prerađivačkim sektorom, dostupnost finansijskih sredstava za razvoj i nedovoljne subvencije i nivo tehničke podrške

Uvažavajući bogate prirodne resurse kojima raspolaže općina Kladanj ima izuzetn potencijal za razvoj **turizma**. Na području općine Kladanj poznate su turističke destinacije koje domaćim i stranim turistima pružaju priliku da osjete dah prirode za vrijeme boravka u prelijepom prirodnom okruženju izletišta Bebrava i Muška voda. Zbog veoma povoljne planinske klime i četinarskih šuma Kladanj je proglašen za vazдушnu banju, pa je u periodu austro-ugarske vladavine izgrađena bolnica za grudne bolesti. Na ovom lokalitetu se nalazi hotelski kompleks Muška voda i izvor Muške vode. Šumsko bogatstvo kladanjskog kraja, ugodna klima i snijeg koji se dugo zadržava pružaju povoljne uslove za razvoj planinarstva i zimskih sportova. Jedini ski lift na području Tuzlanskog kantona nalazi se u Kladnju. Kladanj je poznat i po planinskm turama a na području općine izgrađena su i dva planinarska doma. Područje planine Konjuh, a posebno Zaštićeni pejzaž "Konjuh" smatraju se zračnom banjom te, uz kreativnu ponudu i dodatna ulaganja, može postati prepoznatljivo po zdravstvenom i wellness turizmu. Razvojna potreba odnosi se i na korištenje

geodiverziteta i autentičnosti prostora za razvoj i unapređenje obrazovnog (škola u prirodi) i poslovnog (seminari, team building iskustva) turizma. Također, neophodno je jačati svijest o prednostima i mogućnostima bavljenja poduzetništvom u turizmu.

Šume i šumsko zemljište jedan su od najznačajnijih prirodnih bogatstava predjela sjeveroistočne Bosne i Kladnja, pri čemu opštekorisne funkcije i drvna masa kao produkti šuma obnovljivog karaktera imaju neprocjenjivu vrijednost. Ukupna površina općine pod šumama iznosi 23.468,9 ha, od čega je pod uzurpacijom 345,64 ha. Prema podacima JP Šume Kladanj TK, ukupna prodaja šumskih sortimenata bilježi kontinuiran pad do 2021. godine dok sječa bilježi promjenljiv trend pri čemu je najviši nivo zabilježen 2021. godini kada je iznosio 103.911. Jedan od ključnih problema svakako je nelegalna sječa drveta za potrebe podmirjenja drveta lokalnog stanovništva, kao i uzurpacija u cilju proširenja poljoprivrednog zemljišta.

U pogledu **poduzetničke infrastrukture**, na području općine Kladanj uspostavljena je poslovna zona Ravni stanovi ukupne površine 24,4 ha koja je industrijsko-građevinska zona u vlasništvu Općine Kladanj, dok će konačno vlasništvo nad zonom biti definisano nakon gradnje te zona još uvijek nije u funkciji niti može izvršiti prihvat investitora. Na području Kladnja ne postoje registrovani ostali oblici poduzetničke infrastrukture.

Prosječan stepen **zaposlenosti** na području općine Kladanj u 2021. godini iznosio je 20,2% te se od 2018. godine bilježi kontinuiran pad broja zaposlenih. Niska stopa zaposlenosti se, pored odlaska stanovništva, može „pripisati“ značajnom obimu „sive ekonomije“ kao i to da se veliki broj stanovništva radne dobi bavi poljoprivredom kao neregistrovanom djelatnošću i da njihov status nije formalno definiran. U 2022. godini broj nezaposlenih na području općine Kladanj iznosio je 1.915 osoba od čega su 1.265 ili 66% bile žene te je u usporedbi sa prethodnom godinom došlo do smanjenja broja nezaposlenih za 100 osoba, ali se ipak ne može reći da se radi o zaposlenju osoba, nego da je navedeno smanjenje više posljedica odlaska iz zemlje. Najveći udio nezaposlenih su nekvalifikovana lica (755 ili 37,5%), zatim KV radnici (598 ili 29,7%), dok nezaposlene osobe sa višom i visokom stručnom spremom čine 6% ukupnog broja nezaposlenih osoba na području općine Kladanj. Dakle, 94% nezaposlenih osoba na području općine Kladanj čine lica sa nižom stručnom spremom.

Iako se bilježi kontinuiran rast iznosa, prosječna neto **plaća** je na području općine Kladanj u 2022. godini iznosila 856 KM što je za 16,2% niže od prosječne plate u Tuzlanskom kantonu odnosno za 23,2% niže od prosječne neto plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine gdje je prosječna plaća za 2022. godinu iznosila 1.022 KM.

Istovremeno bilježi se kontinuirano povećanje broja penzionera, te je u u 2021. godini registrovano 2.021 penzioner što je za 0,8% ili 17 osoba više nego u 2018. godini, koji primaju u prosjeku 407,53 KM **penzije** što je za 50,3 KM niže od prosječne isplaćene penzije u Tuzlanskom kantonu odnosno 65,4 KM niže od prosječne isplaćene penzije u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2021. godini.

Razvojni problemi i potrebe u području ekonomskog razvoja predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 2. Razvojni problemi i potrebe u području ekonomskog razvoja

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
-------------------	------------------	-----------

Značajan pad izvoza	Osmisliti i implementirati programe podrške za izvozna preduzeća koji će pored finansijske podrške sadržavati i komponentu olakšica za poslovanje ili oslobađanja obaveza plaćanja određenih općinskih administrativnih taksi.Poticati osnivanje novih izvozno-orjentisanih preduzeća kroz unapređenje poslovnog okruženja, osiguravanje kvalitetnih uslova za investiranje i pokretanje posla	Vanjska trgovina
Oslonac privrede na trgovinsku djelatnost te manja zastupljenost ostalih izvozno-orjentisanih djelatnosti i djelatnosti sa visokom dodanom vrijednošću	Pružati snažniju podršku preduzećima iz prerađivačkog sektora, sektora građevinarstva, turizma i dr. kako bi postala konkurentnija na tržištu uz istovremeno jačanje podrške konkurentnosti trgovinskoj djelatnosti ali i osnivanju biznisa u djelatnostima sa visokom dodanom vrijednošću	Poslovni subjekti
Usitnjenost poljoprivrednih proizvođača i loša pregovaračka pozicija na tržištu	Povećati kvalitet i kvantitet podrške poljoprivrednim proizvođačima kroz regresiranje kamata, finansiranje zapošljavanja, pomoć pri kupovini opreme i sl. u cilju unapređenja njihove konkurentnosti. Nastaviti podržavati umrežavanje poljoprivrednih proizvođača radi kvalitetnijeg nastupa na tržištu i unapređenja konkurentnosti i pregovaračke pozicije na tržištu	Poljoprivreda
Nedovoljna efikasnost i održivost upravljanja šumskim resursima TK	Poduzeti mjere na efikasnijem upravljanja i očuvanju šumskim područja TK, prevodu degradiranih šumskih područja u vrjednije sastojine, raditi na očuvanju i unapređenju korisnih funkcija i biološke raznolikosti šume, te poticati efikasnije korištenje šumskih resursa u razvoju privrede, uz očuvanje šuma	Šume
Nedovoljno iskorištavanje turističkih potencijala za razvoj turizma	Osmisliti i implementirati plan djelovanja u oblasti razvoja turizma te na taj način učiniti turizam značajnom privrednom granom, oslanjajući se na komparativne prednosti područja (geografski položaj, planina Konjuh i dr..)	Turizam

<p>Visok udio nezaposlenih lica sa nižom stručnom spremom u ukupnom broju nezaposlenih osoba.</p>	<p>Kreirati i implementirati programe za prekvalifikaciju nezaposlenih osoba u profile potrebne na tržištu rada</p> <p>Pružati potporu sticanju iskustva i povećanju konkurentnosti kroz sufinansiranje zapošljavanja</p>	<p>Tržište rada</p>
<p>Siva ekonomija i veliki broj stanovništva radno-sposobne dobi koji se bavi poljoprivredom kao neregistrovanom djelatnošću</p>	<p>Kontinuirano provoditi inspekcijske kontrole poslodavaca u odnosu na prijavljivanje zaposlenih i smanjenja rada na crno. Kreirati i implementirati programe podrške formalnoj registraciji biznisa u poljoprivredi ali i drugim djelatnostima</p>	<p>Tržište rada</p>

2.1.3. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti društvenog razvoja

Obrazovni proces na području općine Kladanj se obavlja na tri nivoa i to predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje dok općina nema kapacitete za visoko obrazovanje.

Predškolsko obrazovanje na području općine Kladanj se odvija kroz rad jedne ustanove, koja ima prostorne kapacitete dovoljne za prihvata zainteresirane djece ali je nedostatak zaposlenih odgajatelja faktor koji onemogućava prijem djece i razlog krieranja liste čekanja. Trenutno cca 60 djece je uključeno u proces predškolskog obrazovanja, dok se na listi čekanja nalazi cca 10 djece. U prethodnom petogodišnjem periodu došlo je do povećanja broja djece u predškolskom obrazovanju za 20%. Iako je u prethodnom periodu izvršena adaptacija i rekonstrukcija objekta, potrebno je nastaviti sa projektom modernizacije objekta sa posebnim fokusom na dvorište i dječije igralište koje je u lošem stanju a zbog blizine rijeke Drinjače često i plavi.

Osnovno obrazovanje i srednjoškolsko obrazovanje na području općine Kladanj je suočeno sa trendom značajnog pada broja učenika pa je u školskoj 2022/23 u osnovnom obrazovanju bilo 21,7% a u srednjem obrazovanju 37,5% manje učenika u odnosu na 2018/19 godinu. Ukoliko se u kao referentna godina uzme 2008/09 onda je broj osnovaca smanjen za 48,8% a broj srednjoškolaca za 63,35%. Ovi podaci su zaista zabrinjavajući uzimajući u obzir progresivne trendove koji ukazuju da dolazi do raseljavanja stanovnika općine Kladanj. Ipak, bez obzira na smanjen broj učenika, broj nastavnika je ostao skoro nepromijenjen što je indikacija lošeg upravljanja obrazovnim procesom. Također, kako bi se zaustavio trend odlazaka srednjoškolaca u susjedne općine, potrebno je inovirati smjerove sa potrebama srednjoškolaca ali i sa potrebama privrednika općine Kladanj, što bi utjecalo na pojačanu zapošljivost nakon stečenog obrazovanja. Kada je u pitanju stanje infrastrukturnih objekata u osnovnom obrazovanju, ono funkcionalno zadovoljava minimalne uslove objekta, ali modernizacija zgrada, opreme i učila kojom raspolažu obrazovne institucije su potrebne za unaprijeđenje kvaliteta obrazovanja. Kada su u pitanju srednje škole, jedan od značajnijih nedostataka u radu je nedovoljna opremljenost srednjih tehničkih škola priborom za praktičan rad učenika kao i loše stanje fiskulturne sale, što umanjuje kvalitet obrazovnog procesa.

Kada je u pitanju oblast **zdravstvene zaštite** na području općine Kladanj, njegovo funkcioniranje je zadovoljavajuće i obavlja se nesmetano kroz primarni nivo zdravstvene zaštite koji obavlja JZU Dom zdravlja Kladanj. Ustanova ima ukupno 7 timova porodične medicine, a broj pacijenata po timu se kreće od cca 1.456 do 1.890. Svi timovi porodične medicine su certificirani od strane Agencije za kvalitet u zdravstvu BiH. JZU Dom zdravlja Kladanj raspolaže sa specijalistom pedijatrije i interne medicine kao i specijalistom pulmologije i epidemiologije, dok se dodatni specijalistički pregledi obavljaju od strane ljekara iz susjednih općina unutar prostorija JZU Dom zdravlja Kladanj. Jedan od većih izazova je činjenica da su stanovnici Kladnja, imajući u vidu da je Kladanj rubno područje Tuzlanskog kantona, u nepovoljnom položaju kada je u pitanju lično zakazivanje termina u JZU UKC Tuzla pa je potrebno u narednom periodu kroz digitalizaciju riješiti ovo pitanje. Infrastrukturalna opremljenost zdravstvene ustanove je zadovoljavajuća, i kontinuirano radi na adaptaciji objekata kao i nabavci potrebne opreme.

Sa aspekta **socijalne zaštite**, važno je istaknuti da je u proteklih deset godina na području općine Kladanj došlo do povećanja korisnika za 20% u odnosu na 2018 godinu, te da je u 2022. godini socijalnom zaštitom obuhvaćeno 2.414 korisnika što predstavlja oko 21,35% ukupnog procijenjenog stanovništva. Interesantno je da se broj korisnika socijalne zaštite povećava uprkos smanjenju broja stanovnika, što govori o tome da je procentualno više stanovnika u stanju socijalne pomoći u odnosu na ranije godine. Vrsta pomoći koja je najzastupljenija na području općine Kladanj su usluge socijalnog rada, novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe te jednokratne novčane pomoći. Kada su u pitanju maloljetnici, postoji oko 120 korisnika socijalne pomoći i taj broj je nepromijenjen kroz posmatrani period. Ipak, potrebno je osmisлити i kontinuirano provoditi određene aktivnosti kako bi se povećala inkluzivnost ranjivih kategorija posebno djece te kako bi se ovim osobama pružila snažnija i značajnija podrška za integraciju u društvo i kvalitetan život.

U oblasti **sigurnosti građana**, najznačajnije identifikovane prijetnje za stanovništvo i imovinu na području općine Kladanj su poplave, zemljotresi, visok snijeg i sniježni nanosi, klizišta, te visoke temperature i požari, dok poplave i klizišta su najveći uzročnici materijalnih šteta. Problemi vezani za *plavljenje prostora* Općine Kladanj, odnose se na izlivanje rijeke Drinjače i rijeke Suhe pa je tako naprimjer tokom 2020 godine došlo do velike poplave koja je prouzrokovala štetu od 2,2 miliona KM. Kao prevencija poplavama, u prethodnom periodu su implementirane aktivnosti izgradnje potpornih zidova na kritičnim lokacijama, izrade projekata sanacije i uređenja korita rijeka te aktivnosti na uređenju korita rijeka na području općine Kladanj (produbljivanje, proširenje i uklanjanje nanosa iz korita rijeka). Kada su u pitanju *klizišta*, prema podacima iz Prostornog plana Tuzlanskog kantona 2005.-2025. godina, na teritoriji koje pokriva općina Kladanj, izdvojeno je 230 klizišta, površine 1561,47ha koje predstavljaju značajnu sigurnosnu prijetnju za živote i imovinu stanovništva. U prethodnom periodu, općina je na najkritičnijim klizištima poduzela brze mjere uspostave drenažnih sistema i izrade sistema za prikupljanje površinskih voda, te je izrađen set projektne dokumentacija za nekoliko prostorno najvećih klizišta na području općine Kladanj koja direktno ili indirektno ugrožavaju putnu infrastrukturu i stambene objekte. Površina *ugrožena požarima* je 248 km² (što je površina općine pod šumom) a što iznosi cca 75% površine općine Kladanj, na kojoj se nalazi 47 stambenih objekata sa 118 stanovnika te 8 poslovnih objekata sa 385 zaposlenih. Na području općine Kladanj djeluje dobrovoljno vatrogasno društvo (DVD) koje u svom sastavu broji 11 vatrogasaca dobrovoljaca, a godišnje imaju cca 20 intervencija bez značajnijih šteta. Kada je u pitanju *kriminalitet i javni red i mir*, na području općine Kladanj je sigurnosna situacija pod kontrolom sa godišnjim brojem krivičnih prekršaja cca 125 i procentom ukupne rasvijetljenosti 52,77%. Ono što zabrinjava je porast kriminala u

okviru narkomanije te je u narednom periodu potrebno usmjeriti aktivnosti ka suzbijanju ovog oblika kriminala kroz koordinisan rad policije i centra za socijalni rad, te vršiti edukaciju i podizati svijest stanovništva o rizicima koje narkomanija uzrokuje za cjelokupno društvo.

Kada je u pitanju rad **civilnih organizacija**, na području općine Kladanj aktivno djeluje 21 udruženje sa preko 4.000 članova. Najaktivnija udruženja su ona koja se bave sportom i kulturom te udruženja koja se bave socijalnim statusom svojih članova kao što su boračka udruženja, udruženja penzionera, žena i druga. Općina Kladanj svake godine izdvaja sredstva za podržavanje rada neprofitnih organizacija odnosno udruženja građana, te na godišnjem nivou izdvaja 100.000 KM. Nevladine organizacije nisu samoodržive te se oslanjaju na donacije, kako lokalnih vlasti tako i međunarodnih organizacija. Većina njih još uvijek nema razvijen projektni pristup apliciranju projekata na raspisane javne pozive. Upravo radi toga, u narednom periodu su potrebni i dodatni naponi za unapređenje komunikacije i suradnje između lokalne vlasti i sektora civilnog društva i stvaranja boljeg okruženja za djelovanje civilnih organizacija, uz istovremeno jačanje kapaciteta civilnih organizacija za samostalno upravljanje i finansiranje. Od 2020. godine, NVO i-dijaspora iz Berna, Švicarske, aktivna je u općini Kladanj, a od jula 2023. je registrovana kao državna NVO i-platforma Kladanj. Kroz četverogodišnju saradnju i mapiranje Kladanjske dijaspare, identifikovali smo značajne probleme u povjerenju i komunikaciji te vidimo priliku u jačanju zajednice i socio-ekonomskih, kulturnih i mrežnih veza u skladu sa ciljevima održivog razvoja UN-a i USAID programima, uključujući partnerstvo s DiaLab USAID-a.

Osnovni razvojni problemi u oblasti **kulture** je nedovoljno razvijena svijest i zainteresovanost građana za kulturne manifestacije na području općine Kladanj. Nosioци razvoja kulturnih aktivnosti u općini su Dom kulture Kladanj, Biblioteka Kladanj i Radio Kladanj. Institucije kulture se djelomično finansiraju sredstvima iz Budžeta, a djelimično kroz vlastite aktivnosti i donatorska sredstva. Kako bi se unaprijedilo stanje kulture, potrebno je sinhronizirano raditi na jačanju svijesti i usvajanje navika posjećivanja kulturnih manifestacija kroz sredstva informisanja, škole, plakate, privredne subjekte, javne institucije i sl. Kada je u pitanju oblast sporta, pored nedostatka finansijski sredstava za razvoj **sporta**, kao najznačajniji izazovi izdvojeni su nedostatak trenera i članova, te je u narednom periodu potrebno raditi na samoodrživosti klubova (kroz npr. prijave na projekte) kao i na promociji sporta i motivisanju stanovništva da se aktivno uključe u rad sportskih klubova. Od infrastrukturnih projekata za naredni period najpotrebnije je započeti sa uređivanjem Gradskog stadiona uključujući tribine i prostorije kluba.

Razvojni problemi i potrebe u području društvenog razvoja predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 3 Razvojni problemi i potrebe u području društvenog razvoja

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Nedostatak odgajatelja u vrtiću onemogućava prihvata sve zainteresirane djece	Prostorni kapaciteti su dovoljni za potrebe općine Kladnja i prihvata zainteresirane djece ali je nedostatak zaposlenih odgajatelja faktor koji onemogućava prihvata djece i razlog kriteriranja liste čekanja. Općina bi trebala u narednom periodu kroz subvencije zapošljavanja ili drugi način riješiti problem nedostatka radne snage u obdaništu.	Predškolsko obrazovanje

Dvorište i dječije igralište nisu adekvatni za korištenje i samim time umanjuju kvalitet usluge predškolskog obrazovanja	Zbog blizine korita rijeke Drinjače dvorište vrtića je plavilo nekoliko puta, što dodatno otežava održavanje. Potrebno je zamijeniti ogradu kao i dječije sprave koje su dotrajale imajući u vidu važnost igre na otvorenom za pravilan razvoj predškolske djece	
Trend značajnog smanjenja broja učenika u obrazovnom sistemu uz značajno veći broj nastavnika u odnosu na prosjek kantona i F BiH	Uskladiti broj nastavnog osoblja sa stvarnim potrebama obrazovnog procesa te na taj način racionalizirati troškove, a sredstva preraspodjeliti u unaprijeđenje infrastrukture obrazovnih institucija	Osnovno i srednje obrazovanje
Nezadovoljavajuća infrastrukturna opremljenost OŠ Kladanj	U narednom periodu je potrebno planirati izmjenu krova kao i svih infrastrukturnih elemenata unutarnjeg i vanjskog eksterijera obzirom na starost objekta.	Osnovno obrazovanje
Broj učenika na 1.000 stanovnika u srednjim školama je u stalnom padu i značajno manji od prosjeka kantona i F BiH	Proaktivno raditi na upisnoj politici u srednje škole te promocije zanimanja za koja postoji obrazovanje u Kladnju, odnosno uskladiti smjerove sa potrebama srednjoškolaca i tržišta rada kako bi se umanjio broj djece koja srednjoškolsko obrazovanje traže u susjednim općinama	Srednje obrazovanje
Nedovoljna opremljenost srednjih tehničkih škola priborom za praktičan rad učenika kao i loše stanje fiskulturne sale	Planirati nabavku potrebnih pribora za rad kako bi se unaprijedio praktični aspekt obrazovanja te planirati renoviranje fiskulturne sale kao važne podloge za razvoj sportske kulture kod djece i posljedično razvoj sporta na području općine Kladanj	Srednje obrazovanje
Stanovnici Kladnja kao rubnog mjesta Tuzlanskog kantona u nepovoljnom položaju kada je u pitanju zakazivanje termina u JZU UKC Tuzla.	Uspostaviti kroz kanale komunikacije a koji su putem informacionih tehnologija danas dostupni u svim sistemima da stanovnici Kladnja mogu vršiti zakazivanja u sve odjele (ili one za koje je realno da se može uspostaviti procedura) UKC Tuzla i Dom zdravlja Tuzla .	Zdravstvena zaštita
Kontinuiran porast broja osoba u stanju socijalne pomoći bez obzira na odliv stanovništva	Unaprijediti politiku socijalne pomoći i osnaživanja ranjivih kategorija stanovništva kako bi se poboljšao njihov standard života, zapošljivost i zdravstvena zaštita	Socijalna zaštita
Porast kriminalističkih djela u oblasti narkomanije u prethodnom periodu	Kroz koordinisan rad policije i centra za socijalni rad raditi na suzbijanju širenja poštasti narkomanije na području općine te raditi proaktivno na dizanju svijesti roditelja i djece o opasnostima narkomanije i načinima prevencije	Sigurnost građana
Povećan rizik od pojave bujičnih tokova, klizišta i poplava na području općine Kladanj	Kontinuirano raditi na projektima uređenja korita kako bi se proaktivno djelovalo na zaštitu od potencijalnih poplava i pojave	Sigurnost građana

	bujičnih tokova, kao i proaktivno provoditi aktivnosti koje umanjuju štetu od klizišta	
Neumreženost i nedovoljno znanje kadrova u pripremi projektne dokumentacije apliciranju i implementaciji projekata financiranih od različitih donatora u oblasti nevladinih organizacija	Podržati jačanje kapaciteta ključnih udruženja u oblasti upravljanja projektima kako bi im pomogli da povećaju svoje prihode a samim time i unaprijede svoj rad i pomognu razvoju općine	Civilno društvo
Nedovoljno razvijena svijest i zainteresiranost građana za kulturne manifestacije na području općine Kladanj	Poticati stanovništvo na promjenu svijesti i usvajanje navika posjećivanja kulturnih manifestacija kroz sredstva informisanja, škole, plakate i sl.	Kultura
Nedostatak motivacije i kadrova za rad kao i nedostatak članova negativno utječe na rad sportskih klubova i udruženja	Motivisati volontere za rad u sportu kroz financiranje njihovog rada. Promocija sporta i zdravog života kroz škole i sredstva javnog informisanja	Sport

2.1.4. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti javne infrastrukture i zaštite okoliša

Stanje javne infrastrukture i javnih usluga

Saobraćajna infrastruktura na području općine Kladanj se sastoji od cestovne infrastrukture jer vazdušni, željeznički i riječni saobraćaj nisu zastupljeni. Ukupna dužina cestovne mreže na području općine Kladanj je 340,33 km od čega 43 km magistralne ceste, 16 km regionalne ceste, 83,11 km lokalnih puteva i 198,22 km nekategoriziranih cesta. Stanje lokalnih cesta je zadovoljavajuće. Od 340,33 km cesta na području općine Kladanj, 279,33 km je asfaltirano odnosno 82% ukupne površine cesta. Najnepovoljnije stanje kada su u pitanju lokalne ceste je u ruralnim dijelovima općine Kladanj kao i na dionici puta čiji jedan dio je proglašen regionalnom cestom, a primarni cilj razvoja lokalne mreže u narednom periodu je da kroz sanaciju i rekonstrukciju lokalnih puteva na području svih mjesnih zajednica sva naseljena mjesta sa centrom općine povežemo modernim asfaltnim putevima.

Kada je u pitanju stanje **tehničke infrastrukture**, stručne procjene su da je mreža prenosa *električne energije* relativno razvijena na području općine Kladanj. Snabdjevanje energijom stanovništva općine Kladanj je stabilno i 100 % domaćinstava i poslovnih subjekata je pokriveno priključkom električnom energijom. Najveći izazovi sa terena su dotrajala i zastarjela oprema, te razućdenost općine Kladanj. Kada je riječ o *telekomunikacijskoj infrastrukturi*, ona je u zadovoljavajućem stanju i prati potrebe korisnika tako da svih sedam mjesnih zajednica na području općine Kladanj ima razvijenu telefonsku mrežu i mogućnost internet konekcije. Izazov u stanju telekomunikacijske infrastrukture je zastarjela oprema pa se za naredni period planira prelazak na optičku kablovsku infrastrukturu koja korisnicima nudi neograničene brzine prenosa podataka, manju učestalost kvarova i brže otklanjanje istih te proširenje kablovske kanalizacije u svim dijelovima općine. Stanje u oblasti *javne rasvjete* je zadovoljavajuće jer pokrivenost općine javnom rasvjetom iznosi 71% i javna rasvjeta je prisutna u većini naseljenih mjesta, prvenstveno u njihovim

centralnim dijelovima. Međutim, troškovi javne rasvjete po rasvjetnom tijelu su iz godine u godinu veći. U narednom periodu treba planirati pokrivanje potpunog poručja općine javnom rasvjetom te rekonstrukciju općinske javne rasvjete na principima energetske efikasnosti kako bi se prevazišao trenutni problem povećanje potrošnje po instaliranom rasvjetnom tijelu.

U oblasti **vodosnabdijevanja**, stanje je i nezadovoljavajuće jer se 65% potrošača u ruralnim područjima snabdijeva sa lokalnih sistema a centralnim gradskim vodovodnim sistemom praktično se snabdijeva vodom samo urbano područje općine Kladanj. Također, postoje i izazovi u samom funkcionisanju vodosnabdijevanja u vidu značajnih fizičkih i administrativnih gubitaka vode usljed dotrajale razvodne mreže i lošeg kvaliteta ugrađenog materijala. Pored toga, u lokalnim vodovodnim sistemima evidentan je deficit vode na izvoristima. Potrebno je prije svega ispitati izdašnost postojećih izvorišta a paralelno sa tim raditi istražne radove na definisanju novih izvorišta kako bi se osigurala dostatne količine vode za potrebe stanovništva i privrednih subjekata sa područja općine Kladanj.

Nepovoljna situacija je zatečena i u oblasti **odvođenja i tretmana otpadnih voda** jer je odvodnja otpadnih voda riješena uglavnom individualno, putem septičkih jama ili privremenim ispustima u lokalne potoke i vodotoke. Dodatno, na teritoriji općine Kladanj postoji samo jedan uređaj za prečišćavanje otpadnih voda koji je lociran u fabrici namještaja u Stariću. Svi ostali industrijski pogoni otpadne vode sa blažim tretmanom ispuštaju u vodotoke. Sadašnji način dispozicije otpadnih voda sa neodgovarajućim septičkim jamama ne pruža zadovoljavajuća rješenja u pogledu sanitarne zaštite okoline (lokalnih vodotoka, tla, podzemnih voda i sl.). U narednom periodu je potrebno planirati proširenje kanizacionih sistema na području općine Kladanj kao i intenzivirati aktivnosti na pripremi potrebne dokumentacije za prihvatanje, odvođenje i prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda.

Kada je u pitanju **opskrba toplotnom energijom**, na području općine Kladanj ne postoji sistem centralnog grijanja već se većina stambenih objekata zagrijava individualno, najvećim dijelom pećima na drva i ugalj (cca. 95 %), a zatim pećima na tečna goriva i električnu energiju. Od 1.075 domaćinstava, individualno centralno grijanje ima 106 domaćinstava (cca. 10 %), a ostala se domaćinstva griju individualnim pećima na čvrsta goriva, električnu energiju i sl. Privredni i javni sektor užeg gradskog jezgra takođe se grije putem sopstvenih kotlovnica i peći na kruta i tečna goriva, te električnu energiju. Općina Kladanj je 2014. godine izradila Studiju izvodljivosti toplifikacije općine Kladnja sa idejnim rješenjem gdje je kao glavno gorivo razmatrana biomasa sa područja naše općine i susjednih općina. Realizacijom ovog projekta općina Kladanj bi potvrdila svoju opredijeljenost o brizi o ekologiji i očuvanju prirodnih resursa, te bi omogućila finansijske uštede za građane, ugodniji način stanovanja, ali i smanjenje emisije štetnih gasova u okolini.

Trenutno stanje u oblasti **prikupljanja i upravljanja otpadom** na području općine Kladanj je zadovoljavajuće u pogledu prikupljanja otpada ali nezadovoljavajuće u pogledu odlaganja otpada. Organizovano prikupljanje i odvoženje otpadom je u nadležnosti JP Komunalac DD Kladanj i procenat obuhvaćenosti stanovništva uslugom prikupljanja i odvoza otpada je 92,29%. Trenutna raspoloživa infrastruktura za prikupljanje i deponovanje otpada je zadovoljavajuća, sa napomenom da je potrebno kontinuirano raditi na obnavljanju i unapređenju iste. Prikupljeni otpad se odlaže na gradsku deponiju „Stanovi“ koja je klasificirana kao deponija za zbrinjavanje bezopasnog otpada. Mehanizacija kojom trenutno raspolaže komunalac, a koja je direktno vezana za čišćenje i održavanje deponije je nedovoljna i

neadekvatna. Pored deponije „Stanovi“, na području općine Kladanj postoje i divlje deponije čiji se broj značajno smanjio nakon uvođenja prikupljanju otpada sa područja cijele općine.

O sastavu odloženog otpada ne postoje precizni podaci, ali se može reći da je to uglavnom mješoviti komunalni otpad. Pošto na području općine Kladanj nema značajnih industrijskih pogona, time nema ni industrijskog otpada za odlaganje. U cilju unaprijeđenja situacije u oblasti upravljanja otpadom, Općina Kladanj, JP „Komunalac“ d.d. i „Ekopak“ d.o.o Sarajevo su ušli u projekat selektivnog prikupljanja otpada. Formirana su dva zelena ostrva u Kladnju i Stuparima gdje su instalirani namjenski kontejneri (PVC kontejneri 1,1 m³) za odlaganje plastike, papira, ambalaže itd. međutim zbog nezainteresovanosti stanovništva i nedovoljne komunikacije sa građanima nije bilo uspješno. Važno je istaći da je tokom 2013. godine osnovano JP „Eko-sep“ doo Živinice koje za cilj ima izgradnju modernog regionalnog centra pored samog odlaganja što prodrzumijeva naknadni tretman otpada putem mehaničko biološke obrade otpada s ciljem iskorištavanja materijalnih i energetskih resursa iz otpada. Međutim, postoje značajni izazovi u implemenatciji ovog projekta te regionalna deponija još uvijek nije puštena u rad.

Kada je u pitanju pokrivenost **lokalnim prijevozom**, svih sedam mjesnih zajednica su obuhvaćeno istim. U Kladnju se nalazi moderna autobuska stanica II kategorije pod nazivom Autobuska stanica Kladanj, d.o.o. „Klabus“ Kladanj, sa pratećim objektima koja uspješno posluje od 2013. godine. Oblast koja se odnosi na **parking mjesta** na području općine je uređena, i parking mjesta se kontinuirano proširuju u skladu sa mogućnostima i potrebama. Nakon izgradnje novih 129 mjesta u 2023. godini, planirano je svih 285 mjesta uključiti u sistem naplate. Sva parking mjesta u općini Kladanj su u javnom vlasništvu.

Na području općine Kladanj, **groblja** zauzimaju površinu od 8,51 ha (ortofoto snimak), odnosno čine 0,03 % ukupne površine Općine. Na teritoriji općine postoji i nekoliko manjih porodičnih mezarja. Trenutna površina groblja je u skladu sa potrebama općine. Kada su u pitanju pijace, na području općine postoji **pijaca** otvorenog tipa. Locirana je u centru grada, tj u okviru urbanog područja Kladanj. Općina Kladanj je započela aktivnosti na projektu izgradnje natkrivene zelene pijace u Kladnju čime bi se riješilo pitanje neuređenosti postojeće pijace te poteškoće sa kojim se izlagači susreću prilikom nepovoljnih vremenskih uslova. Manja pijaca otvorenog tipa postoji i u okviru urbanog područja Stupari.

Kada je u pitanju **javna lokalna samouprava**, ona se sastoji od 52 uposlenika uključujući općinskog načelnika, od čega je 29 ili 55,77% žena. Tehnička opremljenost općine je zadovoljavajuća i općina kontinuirano ulaže sredstva u infromatizaciju općine. Pored infromatizacije, Općina redovno ulaže sredstva i u edukaciju zaposlenih. U narednom periodu je potrebno posebno jačati kapacitete zaposlenika općine u pogledu upravljanja projektima i namicanja sredstava iz međunarodnih fondova i organizacija jer bi upravo ova sredstva mogla snažno podržati razvoj općine Kladanj.

Razvojni problemi i potrebe u području javne infrastrukture i usluga predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 4 Razvojni problemi i potrebe u području javne infrastrukture i usluga

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
-------------------	------------------	-----------

Telekomunijska infrastruktura se odnosi na infrastrukturu starije generacije	U smislu razvoja telekomunikacijske infrastrukture za naredni period se planira prelazak na optičku kablovsku infrastrukturu koja korisnicima nudi neograničene brzine prenosa podataka, manju učestalost kvarova i brže otklanjanje istih te proširenje kablovske infrastrukture u svim dijelovima općine	Telekomunikacijska infrastruktura
Javna rasvjeta nije usklađena sa principima energetske efikasnosti pa su troškovi održavanja i potrošnje veći	Planirati rekonstrukciju javne rasvjete u skladu sa principima energetske efikasnosti kako bi se prevazišao trenutni problem povećanje potrošnje po instaliranom rasvjetnom tijelu	Javna rasvjeta
Nezadovoljavajuće stanje u oblastivodoopskrbe, 65% stanovništvasne snadbijeva sa lokalnih sistema. Dotrajala razvodna mreža i veliki gubici vode.	U narednom periodu potrebno je kontinuirano raditi na proširenju vodovodne mreže, kao i na njoj funkcionalnosti kako bi se smanjili fizički gubici vode koji vode ka neobračunatoj vodi	Vodosnadbijevanje
Deficit vode na izvorištima	Potrebno je prije svega ispitati izdašnost postojećih izvorišta a paralelno sa tim raditi istražne radove na definisanju novih izvorišta.	Vodosnadbijevanje
Otpadne vode se ispuštaju direktno u rijeku Drnjaču jer odvodnja otpadnih voda nije sistemski riješena	U cilju poboljšanja i očuvanja kvaliteta voda površinskih vodotoka, a s obzirom na planiranu privrednu ekspanziju i urbanizaciju, u planskom periodu potrebno je intenzivirati aktivnosti na pripremi potrebne dokumentacije za prihvatanje, odvođenje i prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda	Otpadne vode
Nepostojanje sistema centralnog grijanja, individualna ložišta predstavljaju dodatni trošak i zagađuju zrak	Intenzivirati aktivnosti na počinjanju procesa toplifikacije grada na biomasu, prema Studiji izvodljivosti toplifikacije općine Kladnja koja je izrađena.	Opskrba toplotnom energijom
Stanje u oblasti odlaganja otpada je nezadovoljavajuće i mehanizacija koja je direktno vezana za čišćenje i održavanje deponija je nedovoljna i neadekvatna	U narednom periodu, u skladu sa Planom upravljanja otpada, proaktivno raditi na unaprijeđenju sistema odlaganja otpada i modernizaciji opreme potrebne za održavanje deponije, kao i smanjivanje broja divljnih deponija	Upravljanje otpadom
Ne postoje preduslovi ni kapaciteti za unapređenje oblasti upravljanja otpadom u smislu selekcije i recikliranja otpada	Potrebno je planirati ovu aktivnost u eksperimentalnoj fazi sa postojećom opremom, uz obezbjeđenje posuda za selekciju ili vreća, a nakon analize odlučiti da li ići u selekciju, te izvršiti potpuno opremanje za	Upravljanje otpadom

	ovu aktivnost. Za početak uvesti odvajanje plastike, papira i stakla na mjestu nastanka ili putem zelenih ostrva.	
Nedovoljno razvijeni kapaciteti JLS u oblasti upravljanja projektima	U narednom periodu je potrebno posebno jačati kapacitete zaposlenika općine u pogledu upravljanja projektima i namicanja sredstava iz međunarodnih fondova i organizacija jer bi upravo ova sredstva mogla snažno podržati razvoj općine Kladanj.	Lokalna samouprava

Zaštita okoliša

U kontekstu **kvaliteta zraka**, područje općine Kladanj ne karakteriše prekomjerna zagađenost obzirom na značajnu površinu pokrivenu šumama kao i odsustvo velikih industrijskih zagađivača, međutim obzirom da nisu vršena nikakva mjerenja kvaliteta zraka, nemoguće je govoriti o egzaktnim pokazateljima. Najveći zagađivači zraka su individualna ložišta (grijanje stambenog, poslovnog i javnog prostora), pa su prostornim planom, izrađenim u 2018 godini, definisane preporuke u cilju očuvanja kvalitetnog odnosno čistog vazduha a koje između ostalog uključuju planiranje daljinskog sistema grijanja u urbanom području, korištenje okolišno prihvatljivih energenata, te instaliranje mjerača zagađenosti zraka na nekoliko lokacija na području općine.

Što se tiče **kvaliteta vode** na području općine Kladanj, generalno se može reći da je on zadovoljavajući i u većem dijelu godine nije potrebno prečišćavanje vode da bi se voda koristila za piće kroz vodovodni sistem. Na samim izvorištima voda uglavnom zadovoljava zahtijevane fizičko - hemijske, hemijske i mikrobiološke standarde, tako da je vodu neophodno samo hlorisati kako bi se očuvala njena mikrobiološka ispravnost i u distributivnoj mreži. Jedan od većih problema na području općine Kladanj a u vezi sa stanjem voda jeste neuređenost korita rijeke Drinjače što uzrokuje pojave bujičnih tokova prilikom većih padavina koje su praćene erozijom zemljišta i pojavljivanjem klizišta.

U skladu sa zakonskim propisima koji obavezuju općine da zaštite svoja najvrijednija **zemljišta**, Općina Kladanj je izradila *Studiju upotrebne vrijednosti zemljišta za područje općine Kladanj* u saradnji sa Poljoprivredno-prehrambenim fakultetom Univerziteta u Sarajevu. Studija je ukazala na karakteristike prostora općine Kladanj i značaj planiranja načina korištenja zemljišnih resursa, te dala preporuke i smjernice za održivo korištenje zemljišta. Prema zaključcima Studije, zemljište na području općine Kladanj je višestruko ugroženo ubrzanom urbanizacijom, brojnim površinskim kopovima te povećanom upotrebom pesticida i herbicida za potrebe poljoprivredne proizvodnje. Kako bi se zaštitilo zemljište, a posebno kako bi se efikasno upravljalo zemljištem radi postizanja optimalnih rezultata, neophodno je uvođenje zemljišnog informacionog sistema (ZIS-a), gdje bi se na osnovu relevantnih podataka formirala baza podataka o zemljišnom fondu općine, njegovom kvalitetu, načinu korištenja, upotrebnoj vrijednosti i sl., a što bi poslužilo kao osnova za daljnje praćenje promjena, odnosno zemljišni monitoring.

Šume predstavljaju jedan od najznačajnijih resursa općine Kladanj jer je 82% ukupne površine općine prekriveno šumama. Prema dobivenim podacima iz JP „Šume Tuzlanskog kantona“, ukupna površina općine Kladanj pokrivena šumama u 2022. godini je 23.814,54 ha od čega je 345,64 ha uzurpirano a uporednom analizom zaključeno je da je u prethodnih 12 godina došlo do smanjenja površine prekrivene šumama za 1.477 ha. Šume, kao najuticajniji resurs na području općine, uz racionalno korištenje predstavljaju važan oslonac za budući razvoj te je potrebno usmjeriti aktivnosti na povećanju prihoda ostvarenih kroz upravljanje šumama u narednom periodu. Uzimajući u obzir realnu činjenicu, da su sve šume na teritoriji općine Kladanj danas privredne šume (izuzev zaštitnih šuma, zaštićeni pejzaž Konjuh), jasno je da je prije svega potrebno obezbijediti trajnost prihoda u ovim šumama (i privatnim i državnim), a nakon čega će biti zadovoljeni interesi vlasnika a samim tim i stvoreni uslovi za veću zastupljenost ostalih funkcija šuma (rekreativne, memorijalne, izletničke, i dr.), koje se ovim planom stavljaju kao imperativ.

Prostor općine Kladanj izuzetno je bogat **kulturno-historijskim spomenicima** iz svih perioda. Ostaci materijalne kulture prošlih vremena nalaze se na više lokaliteta. To govori o kontinuitetu naseljenosti ovog prostora od prahistorijskog doba do danas a najveći dio je iz srednjovjekovnog i osmanskog perioda. Na prostoru opštine Kladanj evidentirano je 57 nekropola sa 598 stećaka od kojih se Nekropola stećaka Olovci-Tuholj, nalazi na UNESCO listi svjetske baštine 2016.godine, sa 18 stećaka od kojih 5 sanduci, 12 sljemenjaci, 3 ukrašena i 1 stećak sa natpisom. Nacionalni spomenici na teritoriji općine Kladanj, proglašeni od strane Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH su: (1) Hadži Balibegova (Kuršumljija) Džamija - graditeljska cjelina, (2) Srednjovjekovna nekropola sa stećcima Olovci - historijsko područje i (3) Tuholjska džamija. Također je važno pomenuti da se na području općine Kladanj nalazi Titova pećina, a ona je proglašena Memorijalnim spomenikom prirode, Sl. list SRBiH broj 4/65.

Kada je u pitanju **prirodno naslijeđe**, najznačajniju prirodnu vrijednost na prostoru općine Kladanj, čini Zaštićeni pejzaž „Konjuh“, područje izuzetno rijetkog diverziteta prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa sa estetskim, ekološkim i kulturnim vrijednostima, te velikom biološkom raznolikošću. Kada je u pitanju turistički potencijal a u kontekstu biodiverziteta i prirodnog naslijeđa, među prirodnim vrijednostima područja Zaštićenog pejzaža Konjuh, izdvajaju se sljedeći lokaliteti, koji za sada daju najveći doprinos razvoju turizma: Pećina u Brateljevićima i pećina Bebrava, te Paučko jezero, kao i vodopad na Velikoj Zlači. Interesantno je spomenuti, a što u javnosti nije mnogo poznato, da na području općine Kladanj se nalazi prašumski rezervat koji kao takav spada u I kategoriju zaštite.

Stanje u oblasti **obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti** na području općine Kladanj je u povojima jer ne postoje podaci o potencijalima obnovljivih izvora na području općine, niti postoje započete aktivnosti u skladu sa principima energetske efikasnosti. Prema svojim prirodnim resursima i položajem, prostor općine Kladanj ne obiluje obnovljivim izvorima energije ali ipak uz starteški pristup se od postojećih resursa može kreirati proizvodnja određenog nivoa. Jedan od ključnih prioriteta za unaprijeđenje oblasti energetske efikasnosti na području općine Kladanj jeste izrada *Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP)* na nivou općine. Izrada ovakvog plana će pomoći u prikupljanju egzaktnih i relevantnih podataka o stanju i potencijalima općine u ovoj oblasti, te dati jasne preporuke za unapređenje.

Razvojni problemi i potrebe u području zaštite okoliša predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 5 Razvojni problemi i potrebe u području zaštite okoliša

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Nepostojanje egzaktnih pokazatelja o kvalitetu zraka	Instaliranje mjernih stanica na nekoliko lokacija na području općine kako bi se pratilo stanje kvaliteta zraka i poduzimalo pravovremene reakcije očuvanja kvalitete zraka po potrebi	Stanje zraka
Očuvanje kvaliteta zraka kao jedne od osnovnih odrednica za zdravlje ljudi posebno radi činjenice da su najčešće bolesti stanovništva općine Kladanj respiratorne prirode	Izraditi studiju o kvalitetu i očuvanju zraka te na osnovu preporuka studije, prilagoditi aktivnosti kako bi se očuvao postojeći kvalitet zraka a koji se ogleda u planiranju i očuvanju zelenih površina te kontrolisanje zagađivača putem upotrebni dozvola ili inspekcijskog nadzora	Stanje zraka
Neuređenost rijeke Drinjače se očituje u pojavi bujičnih tokova i eroziji tla prilikom većih poplava	Zaštiti naseljena mjesta od bujičnih poplava kroz aktivnosti čišćenja i uređenja korita rijeka i vodotoka cijelim tokom te izgradnju objekata za odbranu od voda na svim mjestima gdje je neophodno	Stanje voda
Zonalnost zemljišta zahtijeva efikasno upravljanje zemljištem radi optimizacije rezultata	Radi kvalitetnijeg vođenja zemljišne politike, neophodno je uvođenje zemljišnog informacionog sistema (ZIS-a), gdje bi se na osnovu relevantnih podataka formirala baza podataka o zemljišnom fondu općine, njegovom kvalitetu, načinu korištenja, upotrebnoj vrijednosti i sl., a što bi poslužilo kao osnova za daljnje praćenje promjena, odnosno zemljišni monitoring	Stanje zemljišta
Održivo upravljanje šumama u cilju optimiziranja koristi uz istovremeno očuvanje šuma kao najvažnijeg resursa	Uzimajući u obzir realnu činjenicu, da su sve šume na teritoriji općine Kladanj danas privredne šume (izuzev zaštitnih šuma, zaštićeni pejzaž Konjuh), jasno je da je prije svega potrebno obezbijediti trajnost prihoda u ovim šumama (i privatnim i državnim), a nakon čega će biti zadovoljeni interesi vlasnika a samim tim i stvoreni uslovi za veću zastupljenost ostalih funkcija šuma (rekreativne, memorijalne, izletničke, i dr.), koje se ovim planom stavljaju kao imperativ	Stanje šuma
Nedovoljno iskorišten potencijal Zaštićenog pejzaža Konjuh	Strateškim pristupom provoditi aktivnosti na valorizaciji i brendiranju aktivnosti koje nudi ZP Konjuh i koje predstavljaju veliki potencijal za turistički razvoj, ali poštujući principe održivog razvoja	Biodiverzitet, prirodno i kulturno-historijsko nasiješe
Nedostupnost podataka o potencijalima obnovljivih izvora na području općine Kladanj	Jedan od ključnih prioriteta za unaprijeđenje oblasti energetske efikasnosti na području općine Kladanj jeste izrada <i>Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP)</i> na nivou općine. Izrada ovakvog plana će pomoći u	Obnovljivi izvori energije

	prikupljanju egzaktnih i relevantnih podataka o stanju i potencijalima općine u ovoj oblasti, te dati jasne preporuke za unapređenje	
Javna rasvjeta i javni objekti nisu usklađeni sa principima energetske efikasnosti, pa su i troškovi održavanja a i potrošnja veći	U skladu sa principima energetske efikasnosti a u vezi smanjenja emisije CO2, planirati rekonstrukciju javne rasvjete i javnih objekata koristeći principe energetske efikasnosti . Time će se smanjiti negativan utjecaj na okoliš, ali i racionalizirati troškovi, a sredstva će se moći preraspodjeliti u razvojne svrhe	Energetska efikasnost

2.1.5. Prostorno-planska dokumentacija

Plansko uređenje prostora je preduvjet za očuvanje prostora kao općeg dobra i kao takvo nužno ga je zaštititi donošenjem planskih dokumenata, kojim bi se definisalo korištenje, skrb i upravljanje prostorom. Raspoloživi planski dokumenti po kojima općina postupa su prezentirani u nastavku:

- Prostorni plan općine Kladanj za period od 2014 do 2034 godine, (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 2/18),
- Prostorni plan područja posebnih obilježja Zaštićeni pejzaž "Konjuh" za period 2010-2030 godina, („Službene novine Tuzlanskog kantona“, broj 13/13),
- Regulacioni plan Stupari-centar (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 8/09, 5/20),
- Regulacioni plan Ravni stanovi (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 8/09; 7/23),
- Regulacioni plan Stara Čaršija (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 2/10),
- Regulacioni plan Kladanj-Centar, (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 4/11; 9/23),
- Regulacioni plan Bare etapa I-Drinjača (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 1/10),
- Regulacioni plana lokaliteta Muška voda (Službene novine TK broj: 3/22),
- Urbanistički projekat lokaliteta Djevojačka pećina (Službene novine TK broj: 3/22).

Također, postoji i Prostorni plan Tuzlanskog kantona 2005-2025 koji utječe na plansko uređenje općine Kladanj.

2.1.6. Analiza finansijskog kapaciteta općine

U narednom dijelu dokumenta bit će predstavljeni rezultati analize prihoda od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u općini Kladanj za period 2018-2022. godine. Također će biti izložene projekcije prihoda i rashoda Budžeta općine Kladanj za period 2024-2026. godina, s posebnim osvrtom na planirane razvojne projekte i inicijative.

Analiza prihoda od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma

Zakonski osnov za provedbu postupaka dodjele koncesija, zaključivanja ugovora o koncesiji kao i praćenje realizacije zaključenih ugovora o koncesiji je Zakon o koncesijama TK, Dokument o politici dodjele koncesija na području TK i Pravila o utvrđivanju minimalnih naknada za koncesiju. Nadležnost u vođenju postupaka za dodjelu koncesija, podijeljena je između Komisije za koncesije, resornih Ministarstava (koncesor), Vlade TK i Kantonalnog pravobranilaštva. Ministarstvo u skladu sa ovim zakonom preuzima aktivnosti do dodjele koncesije i u ime Vlade TK potpisuje ugovor o koncesiji. Ministarstvo u skladu sa ovim zakonom preuzima aktivnosti do dodjele koncesije i u ime Vlade TK potpisuje ugovor o koncesiji. Ugovor o koncesiji zaključuje se na određeni period koji ne može biti duži od 30 godina. Ako se pojave izuzetne okolnosti koje zahtijevaju ulaganja za koje je potreban duži vremenski period, ugovoreni rok se može produžiti, ali ne može biti duži od 50 godina. Ugovor o koncesiji može se obnoviti za period koji ne može biti duži od polovine prvobitno ugovorenog roka i ne može se prenijeti na drugog koncesionara bez prethodne saglasnosti Vlade TK. Naknade za koncesije utvrđene ugovorom o koncesiji predstavljaju prihod Kantona i općina na čijem se području nalazi predmet koncesije, a raspoređuju se u omjeru 80% u korist općina i 20% u korist Kantona.

Prema Registru koncesija u Tuzlanskom kantonu upisano je 77 koncesionara, od čega njih 10 u općini Kladanj. U kategoriji Korišćenje javnog vodnog dobra ugovor je zaključen sa šest koncesionara (JP Komunalac d.d. Kladanj, Bio Pol d.o.o. Kladanj, Konjuh Natural Resurse d.o.o. Kladanj KNR Sarajevo, JP Vodovod i kanalizacija d.o.o. Tuzla, Rudar d.o.o. Tuzla, MEFA-OIL d.o.o. Kladanj) a u kategoriji Koncesije za privredno korišćenje prirodnog bogatstva sa četiri koncesionara (MEFA-OIL d.o.o. Kladanj, Geoniženjering d.o.o. Kladanj, Rudar d.o.o. Tuzla, T.S.E. Transporti Speciali Europei d.o.o. Kladanj). Dva koncesionara (Rudar d.o.o. Tuzla, MEFA-OIL d.o.o. Kladanj) imaju zaključene ugovore o dvije kategorije.

Među gore pomenutim koncesionarima ne nalazi se JP „Šume Tuzlanskog kantona“ d.d. Kladanj kome se povjerava gospodarenje državnim šumama na područje TK u skladu sa važećom zakonskom legislativom. Ministarstvo ugovorom prenosi poslove gospodarenja državnim šumama korisniku državnih šuma, a posebno: izradu šumsko-privrednih osnova, izradu privremenih godišnjih planova gospodarenja, izradu godišnjih planova gospodarenja, izradu projekata za izvođenje radova u šumarstvu i njihovu realizaciju, projektovanje, izgradnju, rekonstrukciju i održavanja šumske infrastrukture, prometa šumskih drvnih sortimenata i nedravnih šumskih proizvoda, izvršavanje programa i planova biološke obnove šuma, provođenje mjera zaštite šuma, proizvodnje i prometa šumskog sjemena, šumskog i ukrasnog sadnog materijala, izvršavanje planova korištenja nedravnih šumskih proizvoda, realizaciju planova razvoja šumarstva i mjera racionalizacije u šumarstvu, ostale poslove, zadatke i odgovornosti u skladu sa ugovorom.

Korisnik državnih šuma dužan je plaćati naknadu u visini od 7% ostvarenog prihoda od drveta računajući cijenu drveta na panju i prihoda ostvarenog od nedravnih šumskih proizvoda (član 35. Zakona o šumama TK). Naknada za korištenje državnih šuma obračunava se od prihoda od drveta računajući cijenu drveta na panju i prihoda ostvarenog od nedravnih šumskih proizvoda i uplaćuje se: a) 2,0% na račun Budžeta Kantona. b) 5,0% na namjenski račun općine na čijoj teritoriji se ostvaruje prihod. Naknada se uplaćuje po ostvarenom prihodu, tromjesečno i po završnom godišnjem računovodstvenom izvještaju.

Općina Kladanj u svom operativnom radu planira redovno godišnje naknade po osnovu koncesija za pojedine kategorije uzimajući u obzir zaključene ugovore sa koncesionarima i po zakonu pripadajući dio

prihoda od koncesija. Planirane prihode razvrstava u tri kategorije: prihodi od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa, patenata i autorskih prava; naknada za korištenje državnih šuma utvrđena kantonalnim propisima; naknada za promet šuma (zaostale obaveze). Njihove iznose za period 2018-2022. godina možemo vidjeti u sljedećoj tabeli.

Tabela 6 Planirani prihodi u budžetu općine Kladanj od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u periodu 2018-2022. (iznosi izraženi u KM)

Vrsta prihoda	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Prihodi od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa, patenata i autorskih prava	200.000	200.000	140.000	140.000	140.000
Naknada za korištenje državnih šuma utvrđena kantonalnim propisima	330.000	330.000	330.000	420.000	420.000
Naknada za promet šuma (zaostale obaveze)	90.000	90.000	90.000	0	0
UKUPNO	620.000	620.000	560.000	560.000	560.000

Usljed niskih planiranih godišnjih iznosa na jednoj strani, i velikog prirodnog koncesionog potencijala, na drugoj strani, uočavamo da su najvažniji resursi Općine Kladanj kao što su šume, voda za piće, kamen i druge mineralne sirovine nisko valorizovani. A kako i ne bi, kad je npr. sa koncesionarom JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Tuzla zaključen koncesioni ugovor na trideset godina sa rokom važenja do 2046. godine u kategoriji koncesija za prirodno korištenje prirodnog bogatstva u oblasti korištenja javnog vodnog dobra, konkretno za korištenje izvorišta “Sedam vrela”, “Zatoča 1”, “Zatoča 2” i “Tarevčica” u Stuparima, općina Kladanj uz koncesionu naknadu u iznosu od 0,00926 KM po metru kubnom. Slična situacija je i sa drugim koncesionarima na što ukazuju planirani iznosi prihod od JP “Šume TK” d.d. Kladanj koje gospodari površinom 79.510 hektara šuma koje su uglavnom na teritoriji općine Kladanj u četiri šumsko-privredna područja: Konjuh, Sprečko, Majevičko i Vlaseničko. Niska valorizacij šuma, vode za piće, kamena i mineralnih sirovina uzrokovana nepovoljnim zakonskim rješenjima koja za krajnji efekat imaju niske prihode po tom osnovu, zatim neujednačen pristup i nepotpun obuhvat koncesionara nemeću potrebu izrade studije valorizacije koncesionog prirodnog bogatstva općine Kladanj koja bi trebala rezultirati jasnim preporukama izmjena sa izračunom finansijskih i nefinansijskih efekata primjenjenih mjera i akcija iz preporuka.

U sljedećoj tabeli su navedeni ostvareni prihodi po osnovu koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u periodu 2018-2022. godina.

Tabela 7 Ostvareni prihodi u budžetu općine Kladanj od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u periodu 2018-2022. (iznosi izraženi u KM)

Vrsta prihoda	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Prihodi od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa, patenata i autorskih prava	115.861	117.189	241.886	131.767	122.272
• T.S.E. Stupari Kladanj	9.474	10.367	14.241	16.131	23.162
• Rudar d.o.o. Tuzla	1.785	1.304	165	165	165
• Geoinženjering d.o.o. Kladanj	12.000	19.556	106.453	1.391	10.559

• JKP Vodovod i kanalizacija Tuzla	61.375	31.867	31.204	31.278	27.495
• Terakop Živinice	31.227	54.095	77.290	32.989	54.425
• Komunalac d.d. Kladanj			12.533	7.333	6.467
• Muška voda d.o.o. Kladanj				40.400	
• Bio-pol d.o.o. Starić				2.080	
Naknada za korištenje državnih šuma utvrđena kantonalnim propisima	326.738	268.973	346.225	146.632	211.429
Ukupno	442.599	386.162	588.111	278.399	333.701
Prihodi od koncesija	26,2%	30,3%	41,1%	47,3%	36,6%
Prihodi od korištenja šuma	73,8%	69,7%	58,9%	52,7%	63,4%
Ostvareni ukupni prihodi u odnosu na planirane	71,4%	62,3%	105,0%	49,7%	59,6%

Nizak i varijabilan nivo ostvarenih prihoda od koncesionara koji se kretao od 52,7% u 2021. godini do 73,8% u 2018. godini dodatno ukazuje na potrebu izrade studije valorizacije koncesionog prirodnog bogatstva. Prema pokazateljima preuzetih sa portala registra koncesija u BiH koji objavljuje elemente zaključenih ugovora i prati plaćanje koncesione naknade, koncesionari su na dan 31.12.2022. godine dužni više od milion konvertibilnih maraka, a najveći dužnik je Konjuh Natural Resources d.o.o. Kladanj sa iznosom 586.500 KM, a slijedi ga Muška voda d.o.o. Kladanj sa iznosom od 303.000 KM. Posebno je upečatljiv nizak nivo koncesione naknade za gospodarenje državnim šumama uplaćen od strane JP "Šume TK", čiji iznos od 211.000 u 2022. godini je ekvivalentan zakupu poslovne hale veličine 2.000 metara kvadratnih u predgrađu Živinica ili Tuzle.

Analiza ostvarenih prihoda, rashoda i financijskog rezultata u periodu 2016.-2020. godine

Općina Kladanj, u vremenskom periodu 2018-2022. godina, je odgovorno pristupila planiranju Budžeta što potvrđuje da su ukupni rashodi planirani u istim iznosima kao i ukupni prihodi u 2018. godini dok je u ostalim godinama planiran suficit u iznosu od 10.000 KM. Uticaj pandemije COVID-19 imao je negativan odraz na planiranje prihoda i rashoda, tako da su u periodu 2019-2021. godina planirani ukupni prihodi bili niži u odnosu na 2018. godinu, a opravak je vidljiv tek u 2022. godini kada su planirani ukupni prihodi veći za 9,8% u odnosu na 2018. godinu. Ukupno ostvareni prihodi su u periodu 2018-2022. veći od ukupno ostvarenih rashoda osim u 2022. godini kada su manji za 102.533 KM, što znači da je jedino u toj godini ostvaren deficit u Budžetu općine Kladanj. Jednako kao i kod planiranih ukupnih prihoda i planiranih ukupnih rashoda, uticaj pandemije COVID 19 i u slučaju ostvarenih ukupnih prihoda i ostvarenih ukupnih rashoda tek u 2022. godini ukazuje na oporavak kada su ostvareni ukupni prihodi veći za 17,2% u odnosu na ostvarene ukupne prihode u 2018. godini. U svim godinama posmatranog perioda ostvareni ukupni prihodi i ostvareni ukupni rashodi manji su u odnosu na planirane ukupne prihode i planirane ukupne rashode. Najniži su bili 2019. godine kada su iznosili svega 73,4%. Najviši ostvareni ukupni prihodi u odnosu na ukupne rashode bili su u 2022. godini kada su iznosili 81,4%, dok su u toj godini ukupni rashodi u odnosu na ukupne prihode iznosili 83,2%. Ostvareni rezultat pratio je dinamiku kretanja ostvarenih ukupnih prihoda i ostvarenih ukupnih rashoda tako da je u četiri od pet godina ostvaren suficit, a samo u jednoj godini deficit Budžeta. Najveći suficit ostvaren je u 2021. godini kada je iznosio 248.256 KM i dvostruko je veći od deficita ostvarenog u 2022. godini koji je iznosi 102.533 KM. Ostvareni rezultat pokazao je

odgovorno upravljanje Budžetom. U slijedećoj tabeli navedeni su planirani i ostvareni ukupni prihodi u Budžetu općine Kladanj u periodu 2018-2022. godina.

Tabela 8 Planirani i ostvareni ukupni prihodi i rashodi u Budžetu općine Kladanj za period 2018-2022. godina

PLANIRANI PRIHODI I RASHODI	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Ukupni planirani prihodi	5.880.483	5.494.051	5.667.456	5.708.086	6.455.214
Ukupno planirani rashodi	5.880.483	5.484.051	5.657.456	5.698.086	6.445.214
Planirani rezultat (suficit)	0	10.000	10.000	10.000	10.000
OSTVARENI PRIHODI I RASHODI	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Ukupni ostvareni prihodi	4.587.786	4.031.912	4.352.587	4.635.526	5.256.776
Ukupni ostvareni rashodi	4.574.625	4.023.251	4.344.545	4.377.271	5.359.309
Ostvareni rezultat	13.160	8.661	8.042	258.256	-102.533
	suficit	suficit	suficit	suficit	deficit
RAZLIKA (OSTVARENO - PLANIRANO)	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Razlika ukupno ostvarenih prihoda i ukupno planiranih prihoda	-1.292.698	-1.462.139	-1.314.869	-1.072.560	-1.198.438
Razlika ukupno ostvarenih rashoda i ukupno planiranih rashoda	-1.305.858	-1.460.800	-1.312.911	-1.320.815	-1.085.905
Ostvareni rezultat	13.160	-1.339	-1.958	248.256	-112.533
% ostvarenih ukupnih prihoda	78,00%	73,40%	76,80%	81,20%	81,40%
% ostvarenih ukupnih rashoda	77,80%	73,40%	76,80%	76,80%	83,20%

Detaljna analiza strukture prihoda predočena u Strateškoj platformi Strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godina ukazuje da u strukturi prihoda dominiraju prihodi od poreza čije je izvršenje u svim godinama posmatranog perioda bilo iznad planiranih, postotak ostvarenja kretao se od 102,1% u 2019. godini do 111,8% u 2021. godini. Sve ostale vrste prihoda imale su niži procent ostvarenja od planiranog. Posebno zabrinjava nizak procent ostvarenja neporeznih prihoda na koje općina Kladanj ima veći uticaj nego na druge vrste prihoda. U strukturi ukupnih rashoda najviše su zastupljene Plaće i naknade troškova zaposlenih koje se kreću oko jedne trećine ukupnih rashoda, a njihov stepen ostvarenja u svim godinama posmatranog perioda je nešto iznad 90%. Procent izvršenja ostalih vrsta rashoda i izdataka varira u odnosu na vrstu rashoda. Promatrajući vrste rashoda Budžeta općine Kladanj zaključujemo da Plaće i naknade troškova zaposlenih, Doprinosi poslodavca i ostali doprinosi te Izdaci za materijal i usluge u cjelosti se koriste za finansiranje aktivnosti koje proizlaze iz nadležnosti rada općine Kladanj.

Tekući grantovi, Kapitalni grantovi, Tekući i kapitalni transferi, Izdaci u većem stepenu su korišteni za finansiranje razvoja općine Kladanj u periodu 2018-2022. godina. Tačan iznos sredstava korištenih za razvojne projekte može se dobiti analitičkim razlaganjima svake od pojedinih vrsta prema kriteriju namjene utroška rashoda i izdatka. Ohrabruje pokazatelj da je općina Kladanj u periodu 2018-2022. godine izdvojila značajna sredstva za finansiranje projekata i razvojnih inicijativa koja su se kretala u iznosima od 2,6 do 3,5 miliona KM.

U slijedećoj tabeli su navedeni ostvareni iznosi na pozicijama rashoda koji su u najvećem dijelu korišteni za finansiranje projekata i razvojnih inicijativa implementiranih od strane općine Kladanj u periodu 2018-2022. godina.

Tabela 9. Vrste rashoda i izdataka iz kojih su se finansirali razvojni projekti i razvoj općine Kladanj u periodu 2018-2022. godina

Rashodi i izdaci	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Tekući grantovi	392.493	406.002	426.205	471.463	601.287
Kapitalni transferi	47.933	20.912	123.211	48.852	96.779
Tekući i kapitalni transferi i drugi tekući rashodi	641.980	651.595	668.923	713.441	791.275
Ukupno	1.082.406	1.078.509	1.218.339	1.233.756	1.489.341

Projekcija Budžeta općine Kladanj

Dokument okvirnog budžeta općine Kladanj za period 2024-2026. godina urađen je na bazi slijedećih dokumenata: Smjernice ekonomske i fiskalne politike TK za period 2024-2026. godina, Revidiranih projekcija prihoda od indirektnih i direktnih poreza gradova/općina Tuzlanskog kantona za 2023. godinu i projekcije za period 2024.- 2026. godina, Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza, te Izvršenje budžeta Općine Kladanj za 2022. godinu. Osnova za izradu budžeta zasniva se i na procjeni privrednog razvoja, razvoja socijalnog sektora, makroekonomskih pokazatelja, te prognozi prihoda i rashoda za godine koje su obuhvaćene Dokumentom okvirnog budžeta.

Očekivani nivo ukupnih poreznih i neporeznih prihoda, koji su na raspolaganju za finansiranje potreba iz Budžeta općine Kladanj iznosi 4.587.225 KM u 2023. godini. Projektovani nivo prihoda (porezni i neporezni) u 2024. godini iznosi 5.393.819,00 KM, 2025. godini 5.832.649,00 KM i 2026. godini 6.299.309,00 KM. Iz datih projekcija može se vidjeti da je projektovani iznos ukupnih poreznih i neporeznih prihoda u 2024. godini veći za 17,58 % u odnosu na plan 2023. godine, dok su u 2025. godini projektovani prihodi u odnosu na 2024. godinu veći za 8,13 %, a u 2026. godini projektovani prihodi u odnosu na 2025. godinu su veći za 8%.

U slijedećoj tabeli su navedeni iznosi izvršenja budžeta za 2022. godinu, plan 2023. godine i projekcije prihoda i primitaka općine Kladanj za period 2024-2026. godina.

Tabela 10. Projekcije prihoda i primitaka općine Kladanj za period 2024-2026. godina

Vrste rashoda i izdataka	Ostvarenje Budžeta za 2022.	Plan Budžeta za 2023.	Projekcije Budžeta		
			2024.	2025.	2026.

UKUPNO PRIHODI BUDŽETA	5.256.776	7.098.972	7.445.999	7.687.649	8.201.309
Porezni prihodi	3.325.189	3.374.556	3.793.819	4.197.649	4.637.309
Neporezni prihodi	883.087	1.187.730	1.600.000	1.635.000	1.662.000
Tekući transferi i donacije	888.468	1.461.186	1.271.600	1.160.000	1.201.000
Kapitalni transferi	160.000	1.075.000	779.580	694.000	700.000
Prihodi po osnovu zaostalih obaveza	33	500	1.000	1.000	1.000

Kao i prethodnih godina, planiranje budžeta će se oslanjati na načela stabilizacijskog djelovanja fiskalne politike kroz smanjenje javne potrošnje. Općina Kladanj će i u narednom periodu biti opredjeljena za provođenje mjera štednje javne potrošnje u periodu 2024. – 2026. godine, čiji je osnovni cilj održavanje stabilnog fiskalnog sistema, održavanje budžetske ravnoteže i kontrola javne potrošnje. Mjere štednje javne potrošnje će se provoditi kroz ograničavanje rasta tekućih rashoda, uz istovremeno nastojanje očuvanja socijalne pravednosti i zaštite najugroženijih grupa stanovništva i boračkih populacija, te osiguranje aktivnog doprinosa povećanju investicionih aktivnosti.

U slijedećoj tabeli prikazane su Budžetske procjene prema ekonomskoj klasifikaciji sa projekcijama rashoda i izdataka za period 2024 – 2026 godina.

Tabela 11. Projekcije rashoda i izdataka općine Kladanj za period 2024-2026. godina

Vrste rashoda i izdataka	Ostvarenje Budžeta za 2022.	Plan Budžeta za 2023	Projekcije Budžeta		
			2024	2025	2026
UKUPNO PRIHODI BUDŽETA	5.359.309	7.088.972	7.425.999	7.667.649	8.181.309
Sredstva za finansiranje tekućih rashoda	2.514.411	3.197.499	3.540.100	3.597.000	3.670.000
Plaće i naknade troškova zaposlenih	1.417.917	1.688.700	1.905.500	1.937.000	1.978.000
Doprinosi poslodavca i ostali doprinosi	133.896	154.626	176.600	180.000	184.000
Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge	876.360	1.253.904	1.350.000	1.372.000	1.400.000
Izdaci za kamate	8.064	8.752	8.000	8.000	8.000
Izdaci za otplate dugova	78.174	91.517	100.000	100.000	100.000
Sredstva za finansiranje razvoja	2.844.898	3.891.473	3.885.899	4.070.649	4.511.309
Tekući transferi i drugi tekući rashodi	1.391.831	1.624.940	1.918.000	1.950.000	1.990.000
Kapitalni transferi	97.511	77.000	100.000	100.000	100.000
Izdaci za nabavku stalnih sredstava	1.355.556	2.189.533	1.867.899	2.020.649	2.421.309

Projekcije izvora finansiranja strategije

Procjena finansiranja Strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godine pripremljena je uzimajući u obzir: trend izdvojenih sredstava za razvojne projekte i razvojne inicijative u prethodnih pet godina, Budžet općine Kladanj za tekuću godinu i projekcije Budžeta (DOB-a) za period 2024 - 2026. godinu, očekivana sredstva iz ostalih eksternih izvora, očekivani blagi rast prosječnih izdvajanja za razvojne projekte, te ograničenja u pogledu akumuliranih obaveza i zaduženosti kao i drugih rizika.

U slijedećoj tabeli prikazane su procjene sredstava kojima će se finansirati aktivnosti i projekti iz razvojnih mjera predloženim ovom strategijom za period 2024-2027. godina.

Tabela 12. Projekcije izvora finansiranja strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godina

IZVORI SREDSTAVA	OKVIRNA PROCJENA PO GODINAMA (u KM)				UKUPNO
	2024.	2025.	2026.	2027.	2024-2027
BUDŽET OPĆINE KLADANJ	1.500.000	1.600.000	1.700.000	1.800.000	6.600.000
VANJSKI IZVORI	1.800.000	3.350.000	4.900.000	6.450.000	16.500.000
Iz eksternih izvora (entiteti, kantoni, država, javna poduzeća, privatni izvori, krediti)	1.500.000	3.000.000	4.500.000	6.000.000	15.000.000
Iz eksternih izvora (UNDP, IPA, donatori i ostalo)	300.000	350.000	400.000	450.000	1.500.000
UKUPNO	3.300.000	4.950.000	6.600.000	8.250.000	23.100.000

Planirano je da se vlastitim budžetskim sredstvima finansiraju projekti i aktivnosti razvojnih mjera u obimu od 28,57%, a iz vanjskih izvora ostatak od 71,43%. Obzirom da su rizici po projekcije najvećim dijelom vezani za vanjske faktore (npr. situacije vezane za geopolitičke promjene i energetske krizu), neizvjesnost povezana sa projekcijama je na visokom nivou. Razvoj događaja na ukrajinskom i bliskoistočnom ratištu i rješavanje globalnih energetske probleme predstavljaju glavne rizike po načinjene projekcije. S duge strane, na ostvarenje projekcija utjecat će i unutrašnji faktori vezani za kompleksnu administrativnu organizaciju Federacije BiH, složen sistem donošenja odluka, spor tempo provođenja reformskih mjera i sl. Eventualna kašnjenja u provođenju strukturnih reformi mogla bi se negativno odraziti na privredni rast.

Također, rizik koji se odnosi na migraciju stanovništva pogotovo aktivnog radnog stanovništva iz Federacije BiH u konačnici bi mogao imati negativan odraz na produktivnost te rezultirati sporijim rastom BDP-a od projektovanog. Izvršenje raspoloživih prihoda po osnovu indirektnih poreza za budžetske korisnike u Federaciji BiH direktno će ovisiti i o visini otplate vanjskog duga, s obzirom da se ukupan iznos prihoda s Jedinstvenog računa, koji pripada Federaciji BiH, u skladu s članom 21. Zakona o sistemu indirektnog oporezivanja umanjuje za iznos sredstava potrebnih za servisiranje inozemnog duga Federacije BiH.

2.2. SWOT analiza i strateško fokusiranje

U ovom dijelu daje se pregled unutrašnjih i spoljnih faktora koji mogu i/ili imaju uticaj na razvoj Općine Kladanj korištenjem alata SWOT matrica odnosno primjenom SWOT analize koja daje pregled snaga i slabosti iz unutrašnjeg okruženja, te prilika i prijetnji iz spoljnog okruženja.

Tabela 13. SWOT matrica

	SNAGE (Strengths – S)	SLABOSTI (Weaknesses - W)
UNUTRAŠNJE OKRUŽENJE	<ul style="list-style-type: none"> - Bogatstvo prirodnih resursa (šuma, voda, zemljište) - Donešen Prostorni plan općine Kladanj za period 2014- 2034 te postojanje ostale prostorno-planske dokumentacije - Resursi i bogatstvo planine Konjuh. - Ekološki sačuvano područje općine. - Postojanje osnove za izgradnju poduzetničkih zona, poduzetničkih centara i poduzetničkih inkubatora. - Kvalitet poljoprivrednog zemljišta za eko proizvodnju - Bogatstvo kulturno-historijskog naslijeđa koje upotpunjuje turističku ponudu Kladnja - Jedino skijalište na području Tuzlanskog kantona nalazi se na području općine Kladanj - Visoka pokrivenost uvoza izvozom - Kladanj kao vazдушna banja (povoljna planinska klima i četinarske šume) - Izvor Muške vode kao prepoznatljivi turistički biser - Ljekovitost kladanjske mineralne vode - Zdravstveni sistem na području općine funkcionira zadovoljavajuće uz potrebnu infrastrukturu, tehničku opremljenost i kadrovsku popunjenost - Zadovoljavajuće stanje tehničke infrastrukture uključujući elektroenergetsku infrastrukturu i telekomunikacijsku kao i odlična pokrivenost uslugama odvoženja otpada - Uređena javna infrastruktura parkirališta i javnog prijevoza, i grobnih mjesta - Na području općine uspješno funkcionira Dobrovoljno vatrogasno društvo Kladanj koje aktivno i proaktivno djeluje u oblasti zaštite materijalnih i prirodnih resursa od požar - Postojanje uređene i održavane deponije na području općine Kladanj, te uspješno zatvaranje velikog broja divljih deponija, te postojanje Plana upravljanja otpadom općine Kladanj 2022- 2027 	<ul style="list-style-type: none"> - Nepovoljni demografski trendovi (negativan prirodni priraštaj, povećanje udjela starijeg stanovništva u ukupnom broju stanovnika, smanjenje broja stanovnika na području općine) - Nedovoljno iskorištavanje turističkih potencijala za razvoj turizma - Neizgrađena poduzetnička infrastruktura (poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije) - Prisustvo “sive ekonomije” koja šteti razvoju poslovnog okruženja posebno u oblasti poljoprivrede - Visok udio nezaposlenih lica sa nižom stručnom spremom u ukupnom broju nezaposlenih osoba - Smanjenje izvoza i manja zastupljenost izvozno-orijentisanih djelatnosti i djelatnosti sa visokom dodanom vrijednošću - Usitnjenost poljoprivrednih proizvođača i loša pregovaračka pozicija na tržištu - Nedovoljna infrastrukturna opremljenost obrazovnih institucija (nepostojanje sportskih terena, nedostatak savremene opreme i učila) te nesrazmjerni trendovi kretanja broja učenika i broja nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju - Značajno niži broj učenika na 1000 stanovnika u osnovnom i srednjem obrazovanju u odnosu na prosjek Tuzlanskog kantona i Federacije BiH - Nedovoljni kapaciteti osoblja u obdaništu za prihvata sve zainteresirane djece - Trend rasta broja stanovnika korisnika socijalne zaštite uprkos opadajućem broju ukupnog stanovništva - U oblasti sigurnosti građana, primjećuje se povećan broj kriminaliteta u oblasti narkomanije - Neumreženost i nedovoljno znanje kadrova u pripremi projektna dokumentacije apliciranju i implementaciji projekata financiranih od različitih donatora u oblasti nevladinih organizacija - Nizak nivo svijesti stanovništva o značaju kulture i kulturnih događaja te samim time jako niska posjećenost i korištenje usluga kulturnih institucija (kino dvorana, biblioteka itd) - Nedovoljna promocija općine i njenih kapaciteta - Nedostatak motivacije i volje stanovništva za uključivanje u rad sportskih klubova kako u ulozi članova tako i u ulozi trenera - Povećan rizik od pojave bujičnih tokova, klizišta i poplava na području općine Kladanj. Neuređenost rijeke Drinjače se očituje u pojavi bujičnih tokova i eroziji tla prilikom većih poplava - Javna rasvjeta i javni objekti nisu usklađeni sa principima energetske efikasnosti, pa su i troškovi održavanja a i potrošnja veći - Nezadovoljavajuće stanje u oblasti vodoopskrbe, 65% stanovništva se snadbijeva sa lokalnih sistema. Dotrajala razvodna mreža i veliki gubici vode.

		<ul style="list-style-type: none"> - Nezadovoljavajuće stanje u oblasti odvođenja i tretmana otpadnih voda, što utiče na stanje okoliša ali i zdravlje stanovništva - Nedostupnost podataka o potencijalima obnovljivih izvora na području općine Kladanj
	PRILIKE (Opportunities - O)	PRIJETNJE (Threats – T)
VANJSKO OKRUŽENJE	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijena mreža bh. dijaspora spremne za podršku razvoju općine kroz transfer kapitala, znanja i iskustva - Procesi integracije BiH u EU i druge međunarodne institucije i grupacije (CEFTA, NATO, WTO...) - Dostupni EU i drugi međunarodni fondovi za finansiranje strateških intervencija - Mogućnosti koje nudi međuopćinska, regionalna i međudržavna saradnja - Reforme u energetsom sektoru i fokus na obnovljive izvore energije - Razvojni programi koje provodi UNDP BiH i druge međunarodne institucije usmjereni na razvoj lokalnih zajednica - Izrada Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) koji definira ciljeve i načine postizanja istih u oblasti klimatskih promjena te postizanja energetske efikasnosti općine, a koji može biti i osnov za namicanje sredstava iz međunarodnih zajednica - Strateško upravljanje i brendiranje Zaštićenim pejzažom Konjuh kao i ostalim prirodnim resursima općine, te snažnije povezivanje sa turističkim zajednicama u regiji kako bi se potakao razvoj turizma koji može postati značajan faktor razvoja općine 	<ul style="list-style-type: none"> - Izražen negativni trend odlaska stanovništva a među njima mladih ljudi i cijelih porodica sa područja Općine koji rezultuje odlivom stručnog kadra. - Neprovođenje reformi obrazovne i socijalne politike na nivou Tuzlanskog kantona. - Nedovoljna efikasnost i održivost upravljanja šumskim resursima Tuzlanskog kantona - Nedonošenje izmjena člana 48. Zakona o šumama TK kojim se regulira uplata naknade za korištenje državnih šuma. Izmjenama treba osigurati veće prihode u budžetu općine Kladanj (izmjenom osnovice oporezivanja ili povećanjem procenta koji pripada općini Kladanj). - Nedonošenje izmjena zakonskih propisa kojima se regulišu uplate koncesija (eksploatacija kamena, vode i drugih resursa). - Izražen visok rizik od elementarnih nepogoda (klizišta, bujičnih tokova i poplava) - Sporost u procesima integracija BiH u EU, nastavak zaostajanja BiH u odnosu na druge zemlje zapadnog Balkana - Kompleksna administrativna struktura u BiH koja negativno utiče na privlačenje investicija

2.3. Strateški fokusi

Strateški fokusi se definiraju na osnovu upoređivanja sadašnjeg stanja i kretanja u ključnim područjima razvoja općine Kladanj sa trendovima u širem okruženju, kao i strateškim usmjerenjima sa nivoa Tuzlanskog kantona i FBiH, ali i BiH, koje je sadržano prvenstveno u Okviru za ciljeve održivog razvoja u BiH 2030. Pritom se nastoje iskoristiti postojeće prednosti (snage) i raspoložive prilike u regionalnom i globalnom okruženju, s jedne strane, uz nastojanje da se poboljšaju uočene slabosti i bitno ograniči negativan utjecaj prijetnji iz okruženja.

U tom smislu predložena su sljedeća strateška i dugoročna opredjeljenja Općine Kladanj, odnosno strateški fokusi:

Tabela 14. Strateški fokusi

1.	Izgradnja poduzetničke infrastrukture (poduzetničkih zona, poduzetničkog centara) i turističke infrastrukture u funkciji razvoja općine
2.	Populacijska politika usmjerena na zadržavanje stonovištva i podizanje kvalitete življenja
3.	Održivi razvoj društvenog i ekonomskog sektora bez štete za okoliš i prirodne resurse u funkciji ekonomskog razvoja općine na bazi prirodnih resursa na dugoročno održiv način

Strateški fokus 1. Izgradnja poduzetničke infrastrukture (poduzetničkih zona, poduzetničkog centara) i turističke infrastrukture u funkciji razvoja općine

Svrha poduzetničke infrastrukture je poticanje snažnijeg ekonomskog rasta kroz brži razvoj poduzetništva i povećanja investicija i zaposlenosti na području općine, a što u konačnici ima za rezultat brži razvoj općine. Na području Tuzlanskog kantona uspostavljeni su svi oblici poduzetničke infrastrukture Kantona i to poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije, i trenutno je uspostavljeno ili je u fazi iniciranja 29 poslovnih zona u svim lokalnim zajednicama Tuzlanskog kantona. Na području općine, regulacionim planovima je uspostavljena poslovna zona Ravni stanovi ukupne površine 24,4 ha, međutim na njoj trenutno ne postoje izgrađeni objekti već se radi o zemljištu na kome treba da se vrše uređenja da bi služilo krajnjoj svrsi.

Različiti oblici poduzetničke infrastrukture na različit način podupiru razvoj poduzetništva te u narednom planskom periodu, općina treba izgradnju poduzetničke infrastrukture uskladiti sa populacijskom politikom kako bi sinergijski djelovale i stvarale bolje okruženje za život i rad stanovnika Kladnja. Poduzetničke zone omogućavaju zajedničko korištenje infrastrukturno opremljenog i organiziranog prostora od strane poduzetnika kojima se poslovanjem unutar poduzetničke zone omogućuje racionalizacija poslovanja i korištenje raspoloživih resursa poduzetničke zone zajedno s ostalim korisnicima poduzetničke zone i uglavnom su korištene od strane postojećih preduzeća koje prepoznaju benefite racionalizacije troškova poslovanja. Također, poduzetničke zone su odličan koncept za privlačenje investitora van područja općine Kladanj čime bi se dodatno unaprijedila zapošljivost stanovništva i atraktivnost općine.

S druge strane, oblici poduzetničke infrastrukture poput poduzetničkih centara i poduzetničkih inkubatora su više okrenuti ka preduzećima u start-up fazi ili ranijim fazama poslovanja te bi oni trebali biti osmišljeni tako da generiraju visokokvalifikovana radna mjesta fokusirajući se na brzorastuće industrije poput tehnoloških preduzeća. Osnivanje takvog poduzetničkog centra bi omogućilo bolje plaćene poslove za mlade općine Kladanj, te uzvezivanje sa partnerima iz regije i Evrope što bi dodatno doprinijelo razvoju općine ali i dalo potpuno drugačiju perspektivu u očima stanovnika o budućnosti općine Kladanj. Također, poduzetnički centri mogu biti usmjereni na turističku aktivnost obzirom na raznolikost prirodnih resursa koje općina Kladanj posjeduje i koji omogućavaju razvoj turističkih aktivnosti tokom cijele godine a posebno razvoj turističkih aktivnosti usklađen sa principima održivog razvoja turizma. Strateškim planiranjem razvoja turističke destinacije se razvoj turizma može povezati sa razvojem hotelsko-ugostiteljskih kapaciteta, poljoprivrede, razvojem kulture, izradom i prodajom suvenira i sl.

Izgradnja poduzetničke infrastrukture te politike usmjerene na kreiranje podrške subjektima unutar poduzetničke infrastrukture mogu snažno potaknuti razvoj općine Kladanj te postaviti općinu na mapu malih lokalnih zajednica koje su primjer snažnog poduzetničkog duha i razvoja temeljenog na istome.

Turističkom infrastrukturom smatra se infrastruktura koja na području turističke destinacije direktno ili indirektno utiče na razvoj turizma i turističke ponude u funkciji dodane vrijednosti turističkih sadržaja, a čine je objekti za odmor i predah, informisanje, snabdijevanje, rekreaciju, edukaciju i zabavu turista. U skladu sa navedenim, turistička infrastruktura se razvrstava na javnu i privatnu turističku infrastrukturu, te javna turistička infrastruktura obuhvata primarnu i sekundarnu turističku infrastrukturu. Kladanj će u narednom periodu kreirati programe podrške razvoju turističke infrastrukture zajedno sa nadležnim ministarstvima Vlade Tuzlanskog kantona, susjednim općinama, poslovnim sektorom, domaćim i stranim investitorima, koristeći prednosti postojanja Zakona o javno-privatnom partnerstvu na području TK.

Strateški fokus 2. Populacijska politika usmjerena na zadržavanje stanovništva i podizanje kvalitete življenja

Na području cijele Bosne i Hercegovine je prisutan trend odlaska stanovništva u toj mjeri da na nivou jedne godine, Bosna i Hercegovina „izgubi“ jedan grad. Migracije stanovništva snažnije pogađaju manje općine u blizini velikih gradova jer su takve općine pogođene i unutrašnjim i vanjskim migracijama, odnosno pored iseljavanja stanovništva van države, stanovništvo manjih općina često migrira u obližnje veće gradove u potrazi za boljim kvalitetom života. Općina Kladanj je upravo takva općina obzirom da se u njoj neposrednoj blizini nalaze dva od četiri najveća grada u Federaciji BiH, Sarajevo i Tuzla. Unutarnje emigracije predstavljaju specifičan problem za općinu Kladanj, jer značajan dio mladih napušta općinu odmah nakon završetka obrazovanja.

U periodu 2013-2022 godina, općina Kladanj je izgubila 8,43% svojih stanovnika. Podatak da je u periodu 2018-2022 godine smanjen broj stanovnika za 4,4% govori o tome da su emigracije kontinuirane te da općina Kladanj „gubi“ oko 1% stanovnika godišnje implicirajući značajan izazov za ovu općinu. Uzimajući u obzir da općina Kladanj trenutno ima oko 11.300 stanovnika, evidentno je da je zadržavanje stanovnika osnovni preduslov razvoja ove općine jer bez strateškog pristupa u osmišljavanju i implementaciji populacijske politike, opstanak općine Kladanj u narednih deset godina je značajno ugrožen.

Kako je već naznačeno, populacijska politika treba biti usmjerena na zadržavanje prije svega mladih obrazovanih ljudi koji svojim radom, kreativnošću i poduzetničkim aktivnostima mogu doprinijeti razvoju općine. Populacijska politika treba unaprijediti postojeće oblike podrške mladima (npr. subvencioniranje prijevoza učenika, stipendiranje učenika, naknade za porodice sa troje i više djece, naknada za novorođeno dijete i sl.) te osmisliti nove koje bi snažnije podržale mlade i poboljšale kvalitet njihovog života u zajednici. Nestabilno političko okruženje, nedovoljno uređeno tržište rada te nepodržavajuća socijalna politika u državi čini da se mladi ljudi sve kasnije osamostaljuju iz porodičnog doma i odlučuju na zasnivanje porodice. Razlog tome je nesrazmjer između visine primanja i troškova života uz smanjenu mogućnost kreditne sposobnosti i kupovine vlastite nekretnine. Nadalje, radi trenda života u samostalnim porodicama nasuprot zajedništva (roditelji sa djecom i unucima), mladi roditelji se često susreću sa dodatnim troškovima prilikom zbrinjavanja djece u vrijeme koje je njima potrebno za aktivan rad. Stoga populacijska politika treba uzeti navedene faktore u obzir te strategiju podizanja kvaliteta življenja usmjeriti na to da bude podrška mladima na putu osamostaljivanja i zasnivanja sretnih porodica omogućivši im prilike za balansiranje privatnog i poslovnog života. Aktivnosti unutar takvih politika mogu uključivati produžen rad vrtića i škola do 18.00 sati radnim danima, subvencioniranje dijela troškova za kupovinu stana ili rješavanje stambenog pitanja na druge prikladne načine (npr. kroz kolektivne stambene centre u vlasništvu općine bez naknade za prve tri godine zajedničkog života), kreiranje atraktivnog sadržaja za slobodno vrijeme, i sl.

Strateški fokus 3. Održivi razvoj društvenog i ekonomskog sektora bez štete za okoliš i prirodne resurse u funkciji ekonomskog razvoja općine na bazi prirodnih resursa na dugoročno održiv način

Snažna podrška jačanju ekonomskog razvoja općine Kladanj te unaprijeđivanje društvenog razvoja uključujući i razvoj javne komunalne infrastrukture ne smije biti na štetu stanja okoliša i prirodnih resursa općine Kladanj već treba biti u funkciji očuvanja okoliša i usklađena sa principima održivog razvoja. Prvi korak u planiranju održivog razvoja općine Kladanj treba biti pristup izradi *Akcionom planu održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama lokalne zajednice (SECAP)* kojim bi se procijenilo trenutno stanje i rizici po okoliš općine Kladanj a zatim i kreirao akcioni plan za narednih deset godina kako bi se postigli postavljeni strateški ciljevi.

Trenutno stanje okoliša na području općine Kladanj je zadovoljavajuće po pitanju kvaliteta zraka, dok je kvalitet vode i tla donekle narušen zbog neregulisanog sistema upravljanja otpadnim vodama kao i nedovoljno uređenog stanja u oblasti odlaganja otpada. Regionalna deponija „Eko-Sep“ predstavlja zajednički projekat lokalnih zajednica Živinice, Banovići i Kladanj. Sa početkom rada regionalne deponije u velikoj mjeri će se popraviti stanje u oblasti odlaganja i upravljanja otpadom, posebno imajući u vidu da je regionalna deponija planirana kao moderni regionalni centar pored samog odlaganja prodrumijeva naknadni tretman otpada putem mehaničko biološke obrade otpada s ciljem iskorištavanja materijalnih i energetskih resursa iz otpada. Uspostavljanje sistema selekcije i reciklaže otpada, te sistema upravljanja otpadnim vodama bi omogućilo poslovnim subjektima na području općine Kladanj da usklade svoje poslovanje sa principima zelene ekonomije odnosno principom „zero-waste“ (nulti otpad). Ovakvo strateško promišljanje bi bilo izrazito važno prilikom izgradnje poduzetničke zone gdje bi se omogućilo svim subjektima da budu ekološki odgovorne samim boravkom u takvoj zoni. Posljedično, razvoj općine usklađen sa principima održivog razvoja te razvoj privrede usklađen sa principima zelene ekonomije bi u velikoj mjeri utjecao na brendiranje općine jer bi općina Kladanj bila prepoznata kao „eco-friendly“ ili

zelena općina. Sa takvom reputacijom, općina Kladanj bi privlačila veći broj turista ali i investitora jer je održivi razvoj jedan od najznačajnijih globalnih trendova.

Dodatni fokus treba staviti na jačanje energetske efikasnosti javne i privatne infrastrukture kroz raznorazne sisteme utopljanja objekata koji se temelje na korištenju obnovljivih izvora energije kao i na mogućnosti stvaranja djelomične energetske neovisnosti kroz proizvodnju vlastite energije koristeći neke od dostupnih prirodnih i obnovljivih resursa. Energetska efikasnost kao i održivo upravljanje okolišem i korištenjem obnovljivih izvora energije su pravci budućeg razvoja kako na globalnom, evropskom i državnom tako i lokalnom nivou te je potrebno da svaka lokalna zajednica u svojim mogućnostima da doprinos ovoj tranziciji. Također, jačanjem energetske efikasnosti stambenih objekata, javnih objekata i javne rasvjete se istovremeno smanjuje emisija CO2 odnosno štiti se okoliš ali se i racionaliziraju troškovi potrošnje električne energije.

2.4. Vizija razvoja i strateški ciljevi

U ovom dijelu Strategije razvoja Općine Kladanj za period 2024.-2027. godina daje se razvojna perspektiva općine ogleđana u viziji i izvan vremenskog horizonta ove strategije. Strateški cilj je cilj najvišeg nivoa koji utječe na sveukupni pravac razvoja i predstavlja jasan smjer kretanja u dugoročnom periodu. Strategija razvoja Općine Kladanj temelji se na tri strateška cilja, koji osiguravaju sinergijske efekte između ekonomskog i društvenog razvoja te zaštite okoliša.

2.4.1. Vizija razvoja

Vizija razvoja predstavlja težnju, dugoročnu namjeru, pravac djelovanja i poželjno stanje u budućnosti. Definisana vizija razvoja Općine Kladanj za period 2011.-2020. godina glasila je

„Općina Kladanj će biti prepoznatljivo privredno i turističko odredište, ekološki uređeno i društveno funkcionalna zajednica sa zaštićenim objektima prirodnog i kulturnog nasljeđa. „

Uzimajući u obzir strateške fokuse za naredni razvojni period, Općinski razvojni tim, odlučio je da definiira novu izjavu o viziji Općine Kladanj utemeljenu na sistemu vrijednosti kojim se odgovara na tri ključna pitanja: (1) kakav bi Općina Kladanj trebala biti?, (2) koji su ključni preduslovi razvoja Općine Kladanj?, te (3) čime će Općina Kladanj privlačiti potražnju (građana, poduzetnika, investitora)?.

VIZIJA OPĆINE KLADANJ

Općina Kladanj – atraktivna za život, rad i nove investicije, ravnomjerno razvijena na principima održive ekonomije, prirodnih resursa i turizma.

Vizija razvoja općine Kladanj se fokusira na ekonomski i društveni razvoj općine uvažavajući principe održivog razvoja a sve u cilju povećanja standarda života građana. U narednom planskom periodu, općina Kladanj će se fokusirati na razvoj ekonomije i turizma kako bi privukla nove investicije i turiste na područje općine, dok će istovremeno implementiranjem populacijske strategije proaktivno raditi na zaustavljanju trenda odlaska stanovništva. Općina Kladanj će iskoristiti svoje prirodne resurse i prometni položaj da postane sinonim za poduzetničku i uspješnu lokalnu zajednicu.

2.4.2. Strateški ciljevi

Strateški ciljevi Općine Kladanj su usklađeni sa Strategijom razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina, Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021-2027. godina, i Okvirom za ciljeve održivog razvoja u BiH, kojim se utvrđuju zajednički podciljevi i indikatori za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum) te usmjeravaju budući procesi strateškog planiranja.

Tabela 15 Strateški ciljevi Općine Kladanj

1.	Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede
2.	Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka
3.	Ravnomjeran razvoj javne inforstruktura i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja

Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede

Privredu Općine Kladanj karakterizira visoka zastupljenost mikro i malih preduzeća, dok srednjih preduzeća ima vema malo a samo je jedno veliko preduzeće. Najveći broj poslovnih subjekata posluje u djelatnosti Trgovine na veliko i malo, zatim Prerađivačkoj industriji, a mali broj u Hotelijerstvu i ugostiteljstvu. Četvorogodišnji period za koji se postavlja ovaj cilj treba biti obilježen orijentacijom na izgradnju poduzetničke infrastrukture, a prije svega poduzetničkih zona i to faze uspostave i faze realizacije poduzetničke zone, zatim uspostavu poduzetničkog centra i poduzetničkog inkubatora. Uspostava poduzetničke infrastrukture u cjelosti će pratiti odredbe prijedloga Zakona o poduzetničkoj inforstrukturi Federacije Bosne i Hercegovine, a finansijski će biti podržana iz programa podrške unapređenju poduzetničke infrastrukture sa nivoa Tuzlanskog kantona i nivoa Federacije Bosne i Hercegovine. Stvaranjem u potpunosti infrastrukturno-opremljenih poduzetničkih područja, visokog nivoa lokacijske konkurentnosti i sistema podrške za poslovanje u tim područjima, u Općini Kladanj stvorit će se pretpostavke za brži rast poduzetništva i povećanje investicija i zaposlenosti. Ciljanim mjerama podrške doći će do stvaranja novih poslovnih subjekata, rasta malih i srednjih preduzeća, rasta zaposlenosti, kreiranja atraktivnih radnih mjesta pri čemu će se voditi računa da to bude održivi ekonomski razvoj usklađen s pravicima zelene tranzicije i digitalne transformacije.

Općina Kladanj ima visok potencijal za razvoj turizma koji se ogleda u prirodnim ljepotama i kulturnom nasleđu što omogućava razvoj raznih oblika turizma, kao što su: planinski turizam, zimski turizam, obrazovni turizam, zdravstveni turizam, biciklistički turizam, vjerski turizam i drugi. U nacrtu Strategije razvoja turizma Tuzlanskog kantona za period 2022.-2027. Kladanj je prepoznat kao značajna turistička destinacija Tuzlanskog kantona te je jedan od strateških projekata koji je definisan i projekat Konjuh – ekološka oaza koji identficira i obuhvata razne aspekte ove planine uključujući to da je Konjuh, velikim dijelom zaštićeno područje, bogato prirodnim resursima (geološkom građom, reljefom, klimom, vodama, pedološkim pokrivačem, bogatim biodiverzitetom, pejzažnim ljepotama), te brojnim kulturno-historijskim resursima (spomenicima ljudske djelatnosti) od prahistorije, preko antičkog perioda do danas. Općina Kladanj će u narednom periodu s Tuzlanskim kantonom koordinirati aktivnosti, projekte i mjere na izgradnji nove i unapređenju postojeće turističke infrastrukture s ciljem stvaranja pretpostavki za razvoj

potentnih oblika turizma, kreiranja turističkih proizvoda, razvoja marketinga, unapređenje upravljanja destinacijom (destinacijski menadžment) i razvoja ljudskih potencijala u području turizma.

Usitnjenost poljoprivrednog zemljišta i većinom mali proizvođači koji proizvode uglavnom za sopstvene potrebe, nizak tehnološki nivo proizvodnje, neorganizirani poljoprivredni proizvođači, neorganiziran nastup na tržištu, slaba povezanost primarnih proizvođača sa prerađivačkim sektorom, nedovoljne subvencije i nivo tehničke podrške, velike površine zemljišta pod pašnjacima odrednice su sadašnjeg stanja poljoprivrede Općine Kladanj koga bi u narednom periodu trebalo unaprijediti kroz specijalizaciju robnih proizvođača, kooperaciju i integraciju. Općina Kladanj je ekološki izuzetno čisto područje, izolovano od industrijskih centara, frekventnih saobraćajnica i potencijalnih zagađivača i kao takvo ima velike potencijal za razvoj poljoprivrede.

Prvi strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih pretpostavki:

- da se unaprijedi poslovni ambijent i poduzetnička infrastruktura na području općine, uz promociju razvojnih mogućnosti za privlačenje domaćih i stranih investicija oslanjajući se na resurse i povoljan geosaobraćajni položaj;
- da se doprinese razvoju dinamičnog tržišta rada koje će iznjediriti potrebne kadrove za konkurentnu privredu zasnovanu na novim tehnologijama;
- da se unaprijedi turistička infrastruktura s ciljem podrške razvoju prosperitetnim vidovima turizma i kreiranjima atraktivne turističke ponude;
- da se ulaganjima u razvoj poljoprivrede osigura povećanje kapaciteta poljoprivrednika osiguravajući istovremeno rast konkurentnosti i profitabilnost registriranih fizičkih i pravnih lica u području poljoprivrede;
- da se osiguraju kvalitetni programi poticaja osnivanja novih preduzeća, obrta i samostalnih djelatnosti koje će stvoriti održiva radna mjesta za mlađe generacije poduzetnika;
- da se osigura rodna ravnopravnost kroz sve procese ekonomskih aktivnosti u poslovnim subjektima.

Pri definiranju prvog strateškog cilja i elemenata koji se odnose na ekonomski razvoj u Strategiji razvoja Općine Kladanj za period 2024.-2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina, strateški ciljevi Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021-2027. godina i Okvir za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akcelerate.

Općina Kladanj	Strateški cilj 1 Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 1. Ubrzan ekonomski razvoj Strateški cilj 4. Efikasan, transparentan i odgovoran javni sektor
Strateški ciljevi Tuzlanskog kantona	Strateški cilj 1. Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju
Ciljevi održivog razvoja	Prvi cilj: Nema siromaštva Drugi cilj: Svijet bez gladnih Peti cilj: Rodna ravnopravnost Osmi cilj: Dostajan rad i ekonomski rast Deveti cilj: Industrija, inovacije i infrastruktura
	
Pravci razvoja	1. Pametan rast 2. Društvo jednakih mogućnosti 3. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
Povećanje investicija u infrastrukturu istraživanja, razvoja i inovacija u javnom i privatnom sektoru Olakšavanje poslovanja i podrška brzo rastućim firmama Jačati infrastrukturu u oblasti digitalnih tehnologija Smanjenje broja osoba bez znanja i vještina i njihova integracija na tržište rada Održivi turizam	Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije Povećanje investicija u infrastrukturu Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema Pametno upravljanje prirodnim resursima

Slika 3 Povezivanje Strateškog cilja 1. sa strateškim ciljevima Tuzlanskog kantona, Federacije Bosne i Hercegovine i ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore uticaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela u nastavku sumira indikatore za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 16 Indikatori (uticaja) realizacije Strateškog cilja 1.

	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
STRATEŠKI CILJ 1 Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede	Nivo razvijenosti – indeks/rang	FZZPR*	0,64/65 (2021)	0,67/58
	Broj pravnih osoba/broj fizičkih osoba	FZZPR	245/286 (2021)	255/295
	Broj zaposlenih u pravnim osobama i obrtu i srodnim djelatnostima	FZZPR	1.603 (2021)	1.670

*FZZPR - Federalni zavod za programiranje razvoja; **SZZ TK – Služba za zapošljavanje Tuzlanskog kantona

Strateški cilj 2. Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka

Obrazovanje (predškolsko, osnovno, srednje), zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, sigurnost građana, civilno društvo, kultura i sport sastavnice su društvene infrastrukture Općine Kladanj koja zajedno sa kvalitetom javnih usluga bitno determinira kvalitet življenja. Isprepletanost nadležnosti u pogledu razvoja društvene infrastrukture između Općine Kladanj, Tuzlanskog kantona i Federacije Bosne i Hercegovine zahtijeva senzibilnost u kreiranju razvojnih mjera. Izazovi koji se ogledaju u padu broja učenika u osnovnom i srednjem obrazovanju a koji su prethodno opisani u socio-ekonomskoj analizi i fokusima zahtijevaju sinhroniziran angažman svih relevantnih aktera a prije svega vaspitača, nastavnika, profesora, predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti, poslovnog i nevladinog sektora. Pad broja osiguranika, kao i nedostajući broj ljekara specijalista predstavlja izazov s kojim je suočena zdravstvena zaštita Općine Kladanj. Veći nivo dostupnosti zdravstvene zaštite u udaljenim naseljima, veći kvalitet medicinskih usluga, bolja opremljenost dvanaset službi koje djeluju u JU Dom zdravlja Kladanj, bolji pristup apotekama predstavljaju područja intervencija i unapređenja zdravstvene zaštite u narednom planskom periodu. Rastući broj korisnika socijalne zaštite, a naročito broj maloljetnih korisnika indikator su pogoršanih uslova života.

U narednom planskom periodu trebat će posebnu pažnju posvetiti unapređenju socijalne zaštite kroz izradu socijalne karte koja bi omogućila bolju socijalnu zaštitu koja se realizuje kroz novčane i druge oblike pomoći osobama koje nisu u potpunosti u stanju voditi brigu o svojim interesima i osigurati sebi zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Kvaliteti života građana na području Općine Kladanj doprinijet će planske intervencije usmjerene na smanjenje rizika od poplava, klizišta, požara, mina te smanjen nivo kriminaliteta i poboljšanje javnog reda i mira. Ciljanim podrškama postojećim i novim organizacijama civilnog društva nastojat će se ojačati njihovi kapaciteti kako bi povećali broj članova i kroz svoje djelovanje postali akceleratori razvoja Općine Kladanj. Svjesni značaja kulture i sporta za ukupni društveni razvoj a posebno aktivizam mladih u narednom periodu će se poduzimati konkretne razvojne mjere na unapređenju kulture i sporta.

Drugi strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih pretpostavki:

- da se unaprijedi predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje koje je u funkciji unapređenja kvalitete života građana i zadržavanja stanovništva na području općine;
- da se zdravstvena zaštita učini dostupnija stanovništvu, da se poveća broj ljekara specijalista, da se podigne kvalitet zdravstvenih usluga,
- da se izradi socijalna karta kako bi se stanovnicima u stanju socijalne potrebe mogla pružiti izdašnija noćana i druga podrška;
- da se poveća nivo sigurnosti građana kroz smanjenje rizika od klizišta, poplava i požara i poveća nivo javnog reda i mira;
- da se ulaganjima u razvoj kapaciteta organizacija civilnog društva osigura doprinos njegovoj samoodrživosti u svim aspektima kako bi isti postao snažan partner lokalnoj zajednici u ostvarenju strateških napora i usmjerenja
- da se pruži veća i obuhvatnija pomoć unapređenju kulture i sporta;
- da se osigura veća saradnja i povezanost svih relevantnih aktera u društvenoj zajednici (javni, nevladin i privatni sektor) u funkciji sinergijskog efekta u doprinosu cjelokupnom razvoju općine.

Pri definiranju drugog strateškog cilja i elemenata koji se odnose na društveni razvoj u Strategiji razvoja Općine Kladanj za period 2024.-2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina, strateški ciljevi Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021-2027. godina i Okvir za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratorne.

Općina Kladanj	Strateški cilj 2 Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 2. Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj
Strateški ciljevi Tuzlanskog kantona	Strateški cilj 2. Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane
Ciljevi održivog razvoja	Treći cilj: Zdravlje i blagostanje Četvrti cilj: Kvalitetno obrazovanje Deveti cilj: Industrija, inovacije i infrastruktura Osmi cilj: Smanjiti nejednakost
	
Pravci razvoja	1. Pametan rast 2. Društvo jednakih mogućnosti 3. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
Univerzalno i kvalitetno predškolsko obrazovanje Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema Unapređenje pristupa i kvalitete zdravstvene zaštite Preventivne zdravstvene mjere Veći dio javnih investicija u infrastrukturu	Unapređenje pristupa i kvalitete obrazovanja i obuke Efikasna zdravstvena zaštita za sve Povećanje investicija u infrastrukturu Efikasan, otvoren, inkluzivan i odgovoran javni sektor

Slika 4 Povezivanje Strateškog cilja 2. sa ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore uticaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela u nastavku sumira indikatore za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 17 Indikatori (uticaja) realizacije Strateškog cilja 2.

STRATEŠKI CILJ 2.	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	FZZPR*	11.415 (2021)	11.500
	Stopa prirodnog priraštaja stanovništva, na 1.000 stanovnika	FZS	-4,7 (2021)	-2,0
	Broj učenika u osnovnom obrazovanju	FZZPR**	787 (2021/2022)	780

*FZS – Federalni zavod za statistiku; **FZZPR Federalni zavod za programiranje razvoja

Strateški cilj 3. Ravnomjieran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja

Kvalitetna javna infrastruktura, pokrivenost stanovništva uslugama komunalne infrastrukture te čist okoliš su direktno povezani sa kvalitetom života stanovnika u lokalnoj zajednici. Na području općine Kladanj je stanje okoliša zadovoljavajuće imajući u vidu da ne postoje velika industrija postrojenja, te da je veći dio općine pokriven šumom.

Stanje tehničke infrastruktura općine Kladanj koja uključuje telekomunikacijsku infrastrukturu, javnu rasvjetu i elektroenergetsku infrastrukturu je u potpunosti usklađeno sa potrebama stanovnika općine. S druge strane, stanje javne infrastrukture općine Kladanj je nezadovoljavajuće u oblastima vodosnabdijevanjem i odvođenjem otpadnih voda, dok je stanje u oblasti upravljanja otpadom nešto bolje. Oblast opskrbe toplotnom energijom je u potpunosti neuređena, iako postoje izrađene Studije izvodljivosti toplifikacije općine Kladnja gdje je kao glavno gorivo razmatrana biomasa kao obnovljivi resurs dostupan na području općine. Pored biomase kao obnovljivog izvora energije, potrebno je izraditi studiju izvodljivosti u oblasti iskorištenja prirodnih resursa u proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora kako bi se dostigao određeni stepen energetske efikasnosti. Uporedo sa tim, potrebno je kontinuirano unaprijediti energetska efikasnost javnih i stambenih objekata na području općine Kladanj.

U narednom planskom periodu je potrebno razvijati javnu infrastrukturu na principima održivog razvoja i energetske efikasnosti, kako bi se istovremeno postigla finansijska učinkovitost odnosno smanjenje troškova a i unaprijeđenje stanja u oblasti zaštite okoliša. Resursno efiksna i održiva infrastrukturni razvoj je prepoznat i kao strateški cilj razvoja Tuzlanskog kantona za period 2022-2027 godinu gdje je naznačeno da je poseban akcenat potrebno staviti na osiguranje potrebnih količina vode odgovarajućeg kvaliteta (uz održivo korištenje voda u svim namjenama), uzimajući pri tome u obzir dugoročnu zaštitu raspoloživih vodnih resursa, prvenstveno kroz obnovu i izgradnju vodne infrastrukture za vodosnabdijevanje, te prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda. Obzirom da su u potpunosti usklađeni ciljevi razvoja na nivou općine i kantona, pa i Federacije BiH, potrebno je kroz lobiranje i sinergijsko djelovanje osigurati potrebna sredstva kako bi se realizirali postavljeni ciljevi na području općine Kladanj. Također, obzirom da se radi o održivom razvoju (npr. toplifikacija općine korsteći biomasu), moguće je osigurati finansiranje međunarodnih institucija.

Treći strateški cilj zasnovan je na nekoliko ključnih pretpostavki:

- da se unaprijedi javna komunalna infrastruktura zasnovana na principima dobrog i adekvatnog upravljanja
- da se poveća stepen pokrivenosti stanovništva vodoopskrbom, sistemom odvodnje otpadnih voda, te da se započne proces toplifikacije općine
- da se kroz izradu *Akcionog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama lokalne zajednice (SECAP)* mapiraju rizici i potencijali općine Kladanj te da se kreiraju aktivnosti za očuvanje okoliša i povećanje energetske efikasnosti
- da se sa posebnom pažnjom upravlja zaštićenim područjima, vodnim i šumskim resursima.

Pri definiranju trećeg strateškog cilja i elemenata koji se odnose na ekonomski razvoj u Strategiji razvoja Opine Kladanj za period 2024.-2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Tuzlanskog kantona za period 2021-2027. godina, strateški ciljevi Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021-2027. godina i Okvir

za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratorne.

Općina Kladanj	Strateški cilj 3 Ravnomjeran razvoj javne inostrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 3. Resursno efikasan i održiv razvoj
Strateški ciljevi Tuzlanskog kantona	Strateški cilj 3. Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj
Ciljevi održivog razvoja	Šesti cilj: Čista voda i sanitarni uslovi Sedmi cilj: Pristupačna energija iz čistih izvora Jedanaesti cilj: Održivi gradovi i zajednice Trinaesti cilj: Očuvanje klime Četrnaesti cilj: Očuvanje vodenog svijeta Petnaesti cilj: Očuvanje života na zemlji
	
Pravci razvoja	Pametan rast Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom
Podciljevi	Akceleratori
Veći dio javnih investicija u infrastrukturu Smanjenje energetske siromaštva Razvoj „zelenih“ vještina i poslova Deminiranje kontaminiranih područja Upravljanje rizicima od katastrofa Jačanje kontrole i praćenja kvaliteta ekosistema	Otpornost na katastrofe Zeleni rast i čista energija Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem

Slika 5 Povezivanje Strateškog cilja 3. sa ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore uticaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela u nastavku sumira indikatore za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 18 Indikatori (uticaja) realizacije Strateškog cilja 3.

STRATEŠKI CILJ 3. Ravnomjeran razvoj javne inostrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022.)	Ciljna vrijednost (2027.)
	% domaćinstava priključen na javni vodovod	JKP Kladanj JP Vodovod Tuzla	35%	80%
	% prikupljenog otpada koji se reciklira	JKP Kladanj	0 %	25%
	Ukupna instalirana snaga kotlova koje koriste obnovljive izvore energije	MPUZO	0	xxx kW

* MPUZO - Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice Tuzlanskog kantona

3. Prioriteti i mjere sa indikatorima

3.1. Prioriteti za Strateški cilj 1

Strateški cilj 1, „Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede“ operacionalizira se kroz 3 prioriteta i 7 mjera, čije ostvarenje će se pratiti preko 7 indikatora.

Tabela 19. Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 1

Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)	
Strateški cilj 1	1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa	Broj novoosnovanih privrednih društava i obrta na području općine	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	2	5
		Vrijednost izvoza (KM)	*FZZPR	17.504.627	20.000.000
	1.2. Održivi turizam	Broj objekata turističke infrastrukture na području općine Kladanj (primarne i sekundarne)	MTTSTK***	18/1	20/3
		Broj podržanih registrovanih poljoprivrednih gazdinstava i start up-a u oblasti turizma na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	3
	1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima	Ostvareni prihod preduzeća u oblasti poljoprivrede sa područja općine Kladanj	FIA****	379.272	2.000.000
		Broj registriovanih poslovnih subjekata u poljoprivedi, šumarstvu i ribarstvu (pravne osobe, jedinice u sastavu i obrti)	FZS*****	47	60

*FZZPR – Federalni zavod za programiranje razvoja

**TZTK-Turistička zajednica Tuzlanskog kantona

***MTTS TK -Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona

****FIA – Finansijsko informativna agencija

Prioritet 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa

Općina Kladanj raspolaže prirodnim resursima i lokacijskim prednostima za ubrzan razvoj privrede i cjelokupnog područja. U proteklom periodu vršene su aktivnosti na uspostavi i stavljanju u funkciju Poslovne zone Ravni stanovi, ali razvoj ostalih oblika poduzetničke infrastrukture, prije svega poduzetničkih potpronihih insitucija od ključnog je značaja za pružanje stručne, mentorske i drugih oblika podrške svima onima koji žele osnivati i razvijati biznis na području općine. Polugu navedenom učiniti će aktivnosti na stavljanju općinskih prostora u funkciju razvoja privrede ali i nevladinog sektora primarno kroz sanaciju sprata zgrade "Pošta" u Kladnju. Također, neophodno je raditi na jačanju infrastrukture za privredne subjekte uključujući izgradnju zelene pijace koja će omogućiti poljoprivrednicima da svoje proizvode izlažu i prodaju na centralizovanom mjestu, poboljšavajući pristup tržištu i podstičući lokalnu ekonomsku aktivnost.

Privredni subjekti na području općine Kladanj nisu izuzeti od izazova koje nosi globalizacija i sve konkurentnije okruženje, te je prioritet fokusiran i na podršku konkurentnosti postojećim privrednim subjektima, prije svega kroz uvođenje novih tehnologija, standardizaciju i unapređenje inovativnosti u poslovanju, usklađeno sa trenutnim trendovima u EU i okruženja, odnosno pravcima digitalizacije i zelene ekonomije. Pored navedenog, značajno je pružiti sveobuhvatnu podršku osnivanju novih poslovnih poduhvata koji će proizvodima i uslugama obogatiti sadržaj i dostupnost istih na području općine i biti zamajac daljeg privrednog razvoja.

Cilj prioriteta je stvoriti i unaprijediti preduslove za osnivanje novih te opstanak, ali i dalji rast i razvoj postojećih privrednih subjekata na području općine kroz unapređenje poslovnog okruženja na lokalnom nivou koje privlači nove domaće i strane investitore. Razvoj poduzetničke infrastrukture, stavljanje općinskih prostora u funkciju razvoja privrede, unapređenje regulatornog okvira na lokalnom nivou, sprovedba programa usmjerenih ka jačanju konkurentnosti postojećih te poticanje osnivanja novih biznisa rezultirati će snažnijom privredom općine Kladanj i doprinijeti unapređenju kvalitete života na području općine.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz realizaciju aktivnosti na izgradnji zelene pijace, osnivanje poduzetničkih potpornih insitucija, sanaciju sprata zgrade Pošta u Kladnju i stavljanje iste u funkciju razvoja poduzetničke infrastrukture, programe podrške jačanju konkurentnosti MSP i obrta kao i sveobuhvatne programe podrške osnivanju novih poslovnih poduhvata na području općine Kladanj.

Prioritet se operacionalizira kroz 3 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 7 indikatora.

Tabela 20. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa

Prioritet 1.1	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2024.)	Ciljna vrijednost (2027.)
		Funkcionalna natkrivena zelena pijaca u općini Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo;	NE	DA

1.1.1. Izgradnja natkrivene zelene pijace u Kladnju	Broj korisnika na zelenoj pijaci	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	20	
	1.1.2. Stvaranje prostornih uslova za razvoj poduzetničkih potpornih institucija	m ² rekonstruiranog poslovnog prostora u vlasništvu Općine	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za CZ i komunalne poslove	0	300
		Broj izdatih poslovnih kancelarija	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za CZ i komunalne poslove	0	6
		Broj održanih edukativnih radionica	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	5
	1.1.3. Jačanje konkurentnosti i osnivanje novih MSP i obrta	Broj podnešenih inicijativa za smanjenje parafiskalnih nameta na poduzetnike na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, Stručna Služba OV, Služba za komunalne poslove, Služba za geodetske, imovinsko pravne poslove i prostorno uređenje	0	2
		Broj podržanih novoosnovanih obrta i privrednih subjekata na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	3

Prioritet 1.1 „Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa“ doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 1 „Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede“.

Značajan aspekt okruženja u kojem se razvija lokalna privreda čini infrastruktura te će se kroz izgradnju natkrivene zelene pijace ali i osnivanje novih oblika poduzetničke infrastrukture, prije svega, potpornih poduzetničkih institucija u skladu sa potrebama na području općine Kladanj doprinijeti cjelokupnom privrednom razvoju, a novi i postojeći poduzetnici i poljoprivrednici postati konkurentniji na tržištu. Sprovedbom aktivnosti na promociji poduzetničke infrastrukture i prednosti za investiranje na području općine, doprinijeti će se povećanju investicija i broja korisnika usluga subjekata poduzetničke infrastrukture. U ovom kontekstu sprovoditi će se aktivnosti na sanaciji općinskih prostora, prije svega, sprata zgrade Pošte u Kladnju koji će služiti za funkcionisanje novih potpornih poduzetničkih institucija na području Kladnja ali i NVO i drugim socioekonomskim akterima koji doprinose razvoju Kladnja i unapređenju **kvalitet** podrške dostupne za poduzetnike na području ove općine.

U cilju kreiranja atraktivnog poslovnog ambijenta i uspostave konkurentne privrede usmjerene na efikasno korištenje resursa, potrebno je pojednostaviti procedure osnivanja biznisa, umanjiti parafiskalne namete na nivou lokalne zajednice te uputiti inicijative za navedene aktivnosti koji su u nadležnosti viših nivoa vlasti.

Kreiranjem i implementacijom sveouhvatnih programa podrške razvoju poduzetništva doprinijeti će se osnivanju novih biznisa sa održivim poslovnim modelima koji se oslanjaju na lokalne resurse i šire i razvijaju vlastito poslovanje

Kako bi se doprinijelo konkurentnoj privredi općine Kladanj nužno je fokus staviti na podršku izvozno-orijentisanim preduzećima ali potaknuti i ostale privredne subjekte u praćenju i primjeni novih tehnologija posebno na pravcu digitalizacije i zelene ekonomije kako bi se iskoristili i pratili savremeni trendovi u EU i okruženju.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG8: Dostojanstven rad i ekonomski rast i SDG9: Industrija, inovacije i infrastruktura.

Prioritet 1.2. Održivi turizam

Općina Kladanj raspolaže bogatstvom prirodnih resursa za razvoj turizma ali nedovoljno razvijena turistička infrastruktura kao i nedovoljna integracija različitih turističkih sadržaja na području općine ograničava dalji razvoj turizma. Stoga se razvoj turističke infrastrukture ističe kao primaran a ujedno i kao nezaobilazan faktor razvoja različitih oblika turizma koji će biti zasnovan na resursima kojima raspolaže ova lokalna zajednica. Uz razvoj turističke infrastrukture u funkciji razvoja turizma, neophodno je potaknuti razvoj ostalih turističkih sadržaja te raditi na integraciji postojećih u jedinstvene i nove turističke proizvode na području općine Kladanj.

U svrhu daljeg unapređenja i razvoja turističke infrastrukture na području općine Kladanj neophodno je sprovesti aktivnosti na izgradnji, rekonstrukciji i razvoju nove turističke infrastrukture uz uređenje i opremanje objekata i pratećih sadržaja kako bi se proširila i unaprijedila kvaliteta dostupnih usluga u oblasti turizma ali i uvele nove usluge koje će privući domaće i strane turiste ali i unaprijediti turistički sadržaj za stanovnike Kladnja.

Konkretni oblici turizma na području općine Kladanj moraju se zasnivati na postojećim resursima, koji su trenutno nedovoljno iskorišteni posebno u kontekstu bavljenja određenim oblikom poduzetništva, te je jedan od fokusa planiranih aktivnosti u okviru prioriteta svakako na podizanju svijesti i poticanju osnivanja novih biznisa iz oblasti turizma uz poticanje rasta i razvoja postojećih. U svemu navedenom, detaljno istraživanje i inventarizacija kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa Kladnja te promocija turizma i turističkih sadržaja Kladnja je od posebnog značaja kako za razvoj svijesti i jačanje kapaciteta lokalnog stanovništva za bavljenje turizmom, **tako i**

Cilj prioriteta je da se kroz unapređenje i izgradnju turističke infrastrukture na području općine Kladanj obogati turistički sadržaj i ponuda te kreiraju novi turistički proizvodi koji će biti stavljeni u funkciju razvoja turizma, što će doprinijeti povećanju prihoda od turizma te sveukupnom razvoju općine Kladanj.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz realizaciju aktivnosti na uređenju pristupnih puteva do objekata turističke ponude Kladnja, trasiranju i mapiranju planinarskih staza na planini Konjuh, uređenju izletišta, unapređenju turističke ponude i snažnije promocije turističkih potencijala Kladnja.

Prioritet se operacionalizira kroz 3 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 8 indikatora.

Tabela 21. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.2. Održivi turizam

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.2	1.2.1. Razvoj turističke infrastrukture i turističkog proizvoda	Broj postavljenih znakova turističke signalizacije na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo u saradnji sa TZ TK, MTTS TK i JP Karaula Kladanj	0	10
		Broj markiranih i mapiranih planinarskih staza	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo u saradnji sa TZ TK, MTTS TK i JP Karaula Kladanj	0	10
		Broj novih turističkih proizvoda na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo u saradnji sa TZ TK, MTTS TK i JP Karaula Kladanj	n/a	5
	1.2.2. Poticanje razvoja konkurentnih oblika turizma	Broj učesnika tematskih edukacija za jačanje kapaciteta pružalaca usluga u turizmu	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo u saradnji sa TZ TK, MTTS TK i JP Karaula Kladanj	0	60
		Vrijednost projekata podrške razvoju turizmu na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo u saradnji sa TZ TK, MTTS TK i JP Karaula Kladanj	0	200.000,00
	1.2.3. Promocija turizma i turističkih	Funkcionalna baza kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa Kladnja	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	Ne	Da

sadržaja općine Kladanj	Broj posjetilaca informativno-edukativnog i turističkog centra	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	600
	Broj održanih edukativnih, promotivnih i informativnih radionica i događaja	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	50

Prioritet 1.2 „Održivi turizam“ doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 1 „Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede“.

Oснаživanjem i razvojem turističke infrastrukture, prije svega turističke signalizacije i uređenjem pristupnih puteva i uređenjem izletišta stvorit će se pretpostavke za potpuniji sadržaj i ugodniji boravak turista ali, između ostalog, doprinijeti i većoj ulozi prirodnog te kulturno-historijskog naslijeđa u cjelokupnom razvoju turizma na području općine Kladanj. Integracija postojećih sadržaja i razvoj novih turističkih proizvoda koji se sastoje od paketa usluga, aktivnosti i događaja a koje zadovoljavaju očekivanja posjetioca kako bi se osiguralo kompletno iskustvo koje turista doživi od trenutka dolaska na destinaciju do trenutka odlaska, značajan su segment daljeg promicanja razvoja turizma na području općine.

Kroz poticanje razvoja konkurentnih oblika turizma planira se podići svijest o potencijalima bavljenja agroturizmom ali i drugim oblicima turizma koje omogućavaju resursi i potencijali na području općine Kladanj te motivirati stanovništvo da se snažnije uključi u razvoj turističkih kapaciteta i ponude. Poseban naglasak biti će na razvoju svijesti i kapaciteta za održivo korištenje resursa u bavljenju turizmom.

Poseban segment odnosi se na detaljno istraživanje i inventarizaciju kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Kladnja promociju turističkih sadržaja kojima raspolaže općine Kladanj kako bi se privukli novi turisti ali i zadržali postojeći te ujedno povećao nivo zadržavanja turista na području općine, pri čemu se poseban značaj pridaje mobilizacija organizacija civilnog društva i građana općine Kladanj u svrhu razvoja turizma.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG8 Dostojanstven rad i ekonomski rast, SDG9: Industrija, inovacije i infrastrukture.

Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima

Zahvaljujući bogatim i kvalitetnim prirodnim resursima, zemljištu dobre plodnosti i obilja vodnih resursa koji omogućuju razvoj poljoprivredne proizvodnje privreda Kladnja umnogome je oslonjena na poljoprivredu. Međutim, većina poljoprivrednih proizvođača nema razvijene kapacitete za ostvarenje boljih prinosa i prihoda od poljoprivrede te se značajan udio poljoprivredne aktivnosti obavlja kao neregistrovana djelatnost. Stoga je razvojna odrednica općine Kladanj svakako jačanje poljoprivrednog sektora kroz jačanje infrastrukturnih kapaciteta i stvaranje preduslova za snažniju i kvalitetniju poljoprivrednu proizvodnju koja će biti konkurentna na tržištu.

Kroz poboljšanje poljoprivedne infastrukture i okrupnjavanje zemljišnih posjeda doprinijeti će se stvaranju povoljnijeg ambijenta i preduslova za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom. Mala poljoprivredna gazdinstva biti će podržana u jačanju kapaciteta za efikasnije bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom time i jačanju konkurentnosti te ohrabriranje za ulazak u formalni sistem poslovanja.

Uz aktivnosti jačanja umrežavanja i promocije lokalnih poljoprivednih proizvoda sveukupni doprinos planiranih mjera ogleda se u ojačanom poljoprivrednom sektoru općine koji predstavlja jednu od okosnica ukupnog privrednog razvoja.

Cilj prioriteta je kreirati ambijent u kojem će se na efikasan način djelovati na razvojne probleme sektora poljoprivrede te potaknuti razvoj konkurentne i profitabilne poljoprivedne proizvodnje koja je u funkciji cjelokupnog privrednog razvoja općine Kladanj oslanjajući se na bogate resurse kojima raspolaže općina u kontekstu bavljenja poljoprivrednom proizvodnjom.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz realizaciju aktivnosti na okrupnjavanju zemljišnih posjeda za smanjenje dislociranosti i usitnjenosti zemljišnih posjeda. Nadalje, priroitet će se realizirati i kroz aktivnosti podrške malim poljoprivrednim gazdinstvima u jačanju konkurentnosti kao i kroz aktivnosti koje se odnose na podršku umrežavanju poljoprivednih proizvođača, jačanju njihovih kapaciteta za efikasnije bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom te promociji lokalnih poljoprivednih proizvoda.

Prioritet se operacionalizira kroz 2 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 6 indikatora.

Tabela 22. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.3.	1.3.1.	Broj upisanih u registar poljoprivrednih gazdinstava na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	34	100
	Podrška malim poljoprivrednim gazdinstvima	Broj poljoprivrednih gazdinstava koji su ostvarili pravo na novčanu podršku u oblasti biljne I animalne proizvodnje	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo/M PVSTK*	338	500

1.3.2. Umrežavanje poljoprivrednih proizvođača i povezivanje s otkupljivačima i trgovcima	Broj novo registrovanih poljoprivrednih obrta na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	1	2
	Broj formalno uspostavljenih tijela udruživanja poljoprivrednika (udruženje, zadruga i sl.)	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	2	4
	Broj nastupa lokalnih poljoprivrednika na sajmovima poljoprivrednih proizvođača i proizvoda na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	4	6
	Broj upisanih poljoprivrednih proizvođača mlađih od 35 godina u registar poljoprivrednih gazdinstava na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	12	20

Prioritet 1.3 „Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima“ doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 1 „Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede“.

U okviru realizacije prioriteta osigurati će se podrška jačanje kapaciteta malih poljoprivrednih gazdinstava u povećanju prinosa i efikasnijem upravljanju gazdinstvom, jačanju njihovog izvoznog potencijala i poboljšanju konkurentnosti a posebno u korištenju novčanih podrški u poljoprivredi i drugim poticajnim sredstvima kako bi se osnažili preduslovi njihovog daljeg rasta i razvoja.

Podrškom umrežavanju i saradnji poljoprivrednih proizvođača doprinosi se povećanom stepenu organiziranog otkupa kroz saradnju sa otkupljivačima i trgovcima te u konačnici stabilnosti poslovanja poljoprivrednika na području općine Kladanj. Pored navedenog, u narednom periodu će se raditi na sistemskom promovisanju lokalnih poljoprivrednih proizvoda a posebno podršci nastupu na sajmovima kako bi se promovisali poljoprivredni proizvodi općine Kladanj i doprinijelo konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje koja je oslonjena na lokalne resurse.

Realizaciji prioriteta doprinosi i strateški projekat koji se odnosi na izgradnju natkrivene zelene pijace u Kladnju kao segment kojim se osgrava infrastruktura za jačanje poljoprivrednih kapaciteta i povezivanja sa tržištem ali ujedno i promocije poljoprivrednih proizvoda.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta. Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja SDG 2: Svijet bez gladi i SDG8: Dostojanstven rad i ekonomski rast te SDG9: Industrija, inovacije i infrastruktura

*MPVSTK-Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Tuzlanskog kantona

3.2. Prioriteti za Strateški cilj 2

Strateški cilj 2, „Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka“ operacionalizira se kroz 2 prioriteta i 8 mjera, čije ostvarenje će se pratiti preko 7 indikatora.

Tabela 23. Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 2

Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)	
Strateški cilj 2.	2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka	Stopa nataliteta, na 1.000 stanovnika	FZS*	6,3 (2022.)	9
		Broj posjetilaca kulturnim manifestacijama u Domu kulture Kladanj	JP Karaula Kladanj	1.100	1.500
		Broj aktivnih članova sportskih klubova	Služba za društvene djelatnosti	225	400
		Broj aktivnih nevladinih organizacija na području općine Kladanj	Služba za društvene djelatnosti	21	25
	2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanja stanovništva	Broj osiguranika obuhvaćenih zdravstvenom zaštitom na području općine Kladanj	JU Dom zdravlja Kladanj	10.214 (2022.)	10.000
		Izrađena socijalna karta za područje općine Kladanj	JU Centar za socijalni rad Kladanj	NE	DA
		Broj krivičnih djela na godišnjem nivou	Policijska stanica Kladanj	125 (2022.)	90
		Vrijednost prihoda od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa – (pitke vode krečnjaka, magnezita i drugih ruda) na nivou godine	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	122.272 KM (2022)	800.000 KM

*FZS- Federalni zavod za statistiku

Prioritet 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka

Snažno civilno društvo kojeg čine građani a koji se aktivno i slobodno upliću u sve sfere društvenog djelovanja osnova je društvenog razvoja jedne lokalne zajednice a razvijena društvena infrastruktura preduslov navedenog.

Demografski oporavak općine Kladanj jedan je od razvojnih prioriteta čijoj realizaciji će se doprinijeti prokativnom pronatalitetnom politikom usmjerenoj ka ohrabriranju i podršci osnivanju porodica, posebno

višečlanih, kako bi se stvorili preduslovi za zadržavanje stanovništva na području općine. Infrastrukturno i materijalno-tehničko unapređenje obrazovnog okruženja jedan je od fokusa djelovanja općinske uprave Kladanj u narednom periodu koja prepoznaje i uvažava da kvalitet obrazovanja umnogome određuje razloge ostanka na području općine, te će se u narednom periodu posebna pažnja posvetiti unapređenju uslova rada i infrastrukture u predškolskim ustanovama, kao i osnovnim i srednjoj školi na području općine. Značajan aspekt je i socijalna inkluzija, odnosno prilagodba postojeće infrastrukture i nastavnog procesa za rad sa djecom sa posebnim potrebama te osiguranje preduslova za njihov veći stepen inkluzije u redovni obrazovni proces.

Kultura i sport odrednice su kvalitete života i sadržaja slobodnog vremena na području određene lokalne zajednice. Stoga će jedan od fokusa u narednom periodu biti na promicanju i unapređenju podrške kulturnim i sportskim manifestacijama ali i razvoju infrastrukture kako bi se obogatilo sadržaj i kvalitet društvenog života stanovništva sa područja općine.

Osnova snažnog civilnog sektora i cjelokupnog društvenog razvoja su i snažne nevladine organizacije koje svojim aktivnostima upotpunjuju sadržaj, doprinose unapređenju kvalitete života na području općine i čine okosnicu aktivnog učešća građana u društvenim životu lokalne zajednice, te će se u narednom planskom periodu poseban fokus staviti na jačanje kapaciteta ovih subjekata civilnog sektora na nivou općine. *Cilj prioriteta* je razviti društvenu infrastrukturu na nivou općine koja će biti u funkciji demografskog oporavka i zadržavanja stanovništva na području općine Kladanj.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz realizaciju aktivnosti na podršci radu ustanova predškolskog, osnovnoškolskog i srednjeg obrazovanja, podršku programima i infrastrukturu iz oblasti sporta i kulture te podršci jačanju kapaciteta nevladinih organizacija. Poseban fokus biti će na aktivnostima u okviru općinske pronatalitetne politike.

Tabela 24. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 2.1.	1.3.2. Općinska demografska politika	Broj podržanih porodilja	Stručna služba OV i ON	65	310
		Broj korisnika pomoći iz porodica s troje i više djece	JU Centar za socijalni rad Kladanj, Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	15	90
		Vrijednost dodjeljenih subvencija za korištenje usluga predškolskih ustanova	JU Centar za socijalni rad Kladanj, Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	130	13.000
		Broj novizgrađenih stambenih jedinica po modelu socijalno neprofitnog stanovanja	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	19	25

1.3.3. Podrška ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja	Broj djece obuhvaćen predškolskim odgojem i obrazovanjem u okviru PU	JU Dječije obdanište „Edina Čamdžić“ Kladanj	60	80
	Broj računara koje koriste učenici, na 100 učenika (ukupno osnovna + srednja)	MON TK*, PZ TK*	11/1 računar	1 učenik/1 računar
	Iznos sredstava uloženi u rekonstrukciju školskih objekata i infrastrukturno unapređenje obrazovnog procesa	MON TK, PZ TK	100.000	500.000
2.1.3. Podrška unapređenju infrastrukture i programa u oblasti kulture i sporta	Vrijednost realiziranih sredstava podrške kulturnim manifestacijama na području općine Kladanj (značajni datumi, promocije, književne večeri, tradicionalne manifestacije...)	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a, JU „Javna biblioteka“ Kladanj, NVO	29.000	120.000
	Broj aktivnih članova JU „Javna biblioteka“ Kladanj	JU „Javna biblioteka“ Kladanj	1.592	1.730
	Funkcionalna univerzalna škola sporta	Sportski savez Općine Kladanj	NE	DA
2.1.4. Jačanje kapaciteta nevladinih organizacija	Broj podržanih projekata NVO iz Budžeta općine Kladanj na godišnjem nivou	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	1	16
	Vrijednost implementiranih projekata od strane mladih	Stručna služba OV i ON	36.000	144.000
	Broj učesnika edukacija za jačanje kapaciteta NVO	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	0	12

Prioritet 2.1 Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 2. „Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka“.

Prokativnom demografskom politikom koja je u funkciji poticanja nataliteta na području općine ali i zadržavanju stanovništva planira se doprinijeti demografskom oporavku općine. U okviru mjere koja je planiran za podršku demografskom oporavku, između ostalog, planirana je podrška porodicama sa troje i više djece kao i subvencije roditeljima za korištenja usluga predškolske ustanove.

Proširenjem kapaciteta predškolske ustanove, unaprijeđenjem, digitaliziranjem i modernizovanjem rada obrazovnih ustanova (predškolskih, osnovnoškolskih i ustanovama srednjeg obrazovanja) doprinijet će se kvalitetnijem obrazovanju djece predškolskog uzrasta, kao i učenika osnovnih i srednje škole stvarajući kadrove spremne za tržište rada koja posjeduju savremena znanja i vještine.

Podrška kulturnim manifestacijama mora biti praćena jačanjem infrastrukture u oblasti kulture kako bi se potakla čitalačka kultura, pozorišna kultura ali i svi ostali oblici kulture na području općine Kladanj. Prioritet obuhvata i mjeru koja sadrži i aktivnosti usmjerene ka jačanju sportske infrastrukture i sadržaja na području općine.

Posebna pažnja biti će posvećena jačanju kapaciteta nevladinih organizacija na području općine, kako bi se potakla održivost organizacija koje će kroz povećani obim projekata i aktivnosti biti u mogućnosti doći do većeg broja građana i osigurati njihovu veću uključenost u društveni život lokalne zajednice.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 4 Kvalitetno obrazovanje, SDG 10: Smanjenje nejednakosti i SDG 16: Mir, pravda i snažne institucije.

Prioritet 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva

Uzimajući u obzir da općina Kladanj spada u red manjih općina i da nema dovoljno razvijenu društvenu infrastrukturu koja bi odgovorila na potrebe savremenog mladog čovjeka, općina se suočava sa kontinuiranim iseljavanjem stanovništva u potrazi za poslom i boljim okruženjem u drugim gradovima BiH i inostranstvu, a posljedično i sa negativnim prirodnim priraštajem i manjim udjelom mladih u populaciji. Kako bi se zadržalo stanovništvo na području općine, u narednom planskom periodu je potrebno provesti set mjera i aktivnosti koje su usmjerene na ključne javne usluge sa ciljem unaprijeđenja kvaliteta života svih stanovnika a posebno mladih.

Efikasna javna administracija je prvi preduslov za brži privredni razvoj, a privredni razvoj je generator novih radnih mjesta koja su potrebna stanovništvu na području općine. Stoga jačanje kapaciteta lokalne samouprave posebno u kontekstu razvojnih inicijativa i povezivanjem sa dijasporom dobiva na značaju. Nadalje, jačanjem kapaciteta civilne zaštite i unaprijeđenjem sigurnosti života i imovine stanovništva, kao i minimiziranjem rizika za imovinu privrednih subjekata dodatno se utiče na povoljno poslovno i životno otkušenje. Unapređenje usluga zdravstvene i socijalne zaštite ima za cilj ponuditi sveobuhvatnije usluge na području općine kako stanovnici ne bi imali potrebu iste usluge tražiti u susjednim gradovima, a poseban fokus se stavlja na pružanje podrške roditeljima čija djeca pripadaju ranjivim kategorijama stanovništva.

Cilj prioriteta je modernizirati i unaprijediti ključne javne usluge na području općine Kladanj kako bi adekvatno odgovorile na potrebe savremenog čovjeka te kako bi se doprinijelo stvaranju kvalitetne i zdrave zajednice za život i stvaranje porodice. Unaprijeđenje zdravstvene zaštite, pružanje dodatne podrške socijalnim kategorijama posebno porodici djece ranjivih kategorija, povećanje sigurnosti stanovništva i imovine te unaprijeđenje javne uprave kao istinskog servisa građana dugoročno će rezultirati malom lokalnom zajednicom u kojoj mladi žele ostati i stvarati.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe digitalizacije javne uprave, jačanje kapaciteta i edukacije zaposlenika javne uprave, nabavke potrebnih medicinskih aparata za potrebe JZU Dom zdravlja Kladanj, organiziranje svih potrebnih specijalističkih pregleda unutar JZU Dom zdravlja Kladanj, izradu socijalne karte, kreiranja poticajnih edukativno-zabavnih radionica za djecu ranjivih kategorija, te materijalno-tehničko jačanje kapaciteta Službe za civilnu zaštitu i struktura CZ, kontinuirano provođenje aktivnosti na

prevenciji požara u ljetnim mjesecima, lobiranje za osiguranje višeg iznosa prihoda u Budžet Općine kroz izmjene regulatornog okvira u oblasti upravljanja šumama i koncesija i dr.

Prioritet se operacionalizira kroz 5 mjera čije ostvarenje će se pratiti preko 14 indikatora.

Tabela 25. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanja stanovništva

Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna	Ciljna
			vrijednost (2024.)	vrijednost (2027.)
2.2.1. Efikasna, otvorena i odgovorna javna uprava	% dokumenata u digitalnoj arhivi općine	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ	0	40%
	Procenat podnesenih online zahtjeva kroz e-upravu u odnosu na ukupan broj podnijetih zahtjeva o podnešenih online zahtjeva kroz e-upravu	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ	0	50%
	Broj održanih edukacija za zaposlene u javnoj upravi	Stručna služba OV i ON	16	35
2.2.2. Jačanje kapaciteta javne zdravstvene ustanove Dom zdravlja	Broj savremenih medicinskih aparata	JZU Dom zdravlja Kladanj	7	10
	Broj obavljenih specijalističkih pregleda u JZU Dom zdravlja Kladanj	JZU Dom zdravlja Kladanj	13.800	57.700
	Broj pacijentica koje su izvršile dijagnostički pregled raka dojke I maternice	JZU Dom zdravlja Kladanj	690	3.030
2.2.3. Unapređenje uslova rada i programa Centra za socijalni rad	Broj organizovanih edukativno-zabavnih radionica za ranjive kategorije	JU Centar za socijalni rad Kladanj	0	12
	Broj protokola iz oblasti socijalne zaštite	JU Centar za socijalni rad Kladanj	1	4
	Procenat djece iz ranjivih kategorija obuhvaćen radionicama	JU Centar za socijalni rad Kladanj	0	90%
	Vrijednost sredstava iz budžeta usmjerena na mjere inkluzivne politike (u KM)	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ	4.000,00	16.000,00
2.2.4. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća	Vrijednost nabavke opreme Službe za spašavanje (u KM)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	150.000
	Broj obučeni i certificirani pripadnika civilne zaštite za pružanje usluga spašavanja	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	1

2.2.5. Zaštita i valorizacija šumskih, vodnih i mineralnih resursa Općine Kladanj	Broj realiziranih javnih rasprava o korištenju državnih šuma i koncesija	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	3
	Vrijednost prihoda od naknada za korištenje državnih šuma	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	211.429 KM godišnje (2022)	1.000.000 KM godišnje
	Broj izmijenjenih zakonskih i podzakonskih propisa iz predmetne oblasti iniciranim od strane Općine Kladanj	Stručna služba OV i ON	0	3

Prioritet 2.2 Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 2. „Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka“.

Unaprijeđenjem, digitaliziranjem i modernizovanjem rada javne uprave doprinijet će se efikasnijem obavljanju poslova vezanih za općinsku administraciju te će se javna uprava učiniti istinskim servisom građana. Efikasna javna uprava je jedan od osnovnih preduslova za razvoj privrede na području općine a razvojem privrede kreirat će se nova radna mjesta te unaprijediti kvalitet života stanovništva općine. Fokus je i na razvijanju kapaciteta za projektni menadžment a posebno za rad sa dijasporom kako bi se stvorila osnova za veći razvojni zamah lokaliteta.

Kreiranjem sveouhvatnije usluge zdravstvene zaštite a posebno u vidu specijalističkih pregleda i mogućnosti online zakazivanja pregleda u JZU UKC Tuzla bez potrebe fizičkog odlaska u Tuzlu, će se u značajnoj mjeri olakšati procedure stanovnicima općine Kladanj kao rubne općine Tuzlanskog kantona i samim time povećati njihovo zadovoljstvo.

Izradom socijalne karte za područje općine Kladanj doprinijelo bi se unapređenju zdravstvene zaštite jer bi jasno mapirala osobe u stanju potrebe a i kreirala odgovarajuće načine pomoći. Kroz osnivanje dnevnog centra „Ljepši dan“ koji bi organizovao dnevna druženja i radionice za ovu djecu će se ojačati osjećaj inkulzivnosti ranjivih kategorija u zajednicu te dodatno podržati napore koji svakodnevno ulažu roditelje ove djece u njihov odgoj.

Jačanjem kapaciteta općine da prevenira, odgovori i sanira negativne posljedice prirodnih i drugih opasnosti kroz materijalno-tehničko opremanje službe civilne zaštite, nabavku potrebne zaštitne opreme te obukom pripadnika civilne zaštite za pružanje usluga spašavanja, doprinijet će se povećanoj sigurnosti života i imovine stanovništva općine Kladanj kao i imovine privrednih subjekata.

Plan je i da se kroz lobiranje za reviziju i izmjenu zakonskih propisa, posebno Zakona o šumama TK i Zakona o koncesijama TK, osigura pravednija raspodjela prihoda od šumskih resursa i koncesija na vodne, rudne i druge mineralne resurse kako bi se stvorila osnova za veći priliv sredstava u budžet Općine za realizaciju razvojnih projekata.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 3: Zdravlje i blagostanje, SDG 10: Smanjenje nejednakosti i SDG 16: Mir, pravda i snažne institucije.

3.3. Prioriteti za Strateški cilj 3

Strateški cilj 3, „Ravnomjieran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja“ operacionalizira se kroz 2 prioriteta i 6 mjera, čije ostvarenje će se pratiti preko 6 indikatora.

Tabela 26. Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru Strateškog cilja 3

	Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2024.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Strateški cilj 3.	3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja	Fizički gubici vode na vodovodnoj mreži	JP „Komunalac“ dd Kladanj	40%	20%
		Procenat općine prekriven asfaltiranim i uređenim putevima	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	82%	95%
		Dužina očišćenih i saniranih riječnih korita	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	500m	1.000 m
	3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja	% pokrivenosti općine enregetski efikasnom rasvjetom	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0%	20%
		% domaćinstava i javnih objekata pokriven daljinskim grijanjem	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0%	5%
		% obuhvaćenosti mjesnih zajednica uslugom prikupljanja I odvoženja otpada	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	92.92% (2022.)	99%

Prioritet 3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja

Kako bi općina Kladanj ispunila svoj glavni cilj za naredni period a to je demografski oporavak i zadržavanje stanovništva uz povećanje nataliteta, potrebno je da kontinuirano unaprjeđuje stanje javne infrastrukture kako bi odgovorili na potrebe stanovništva i privrednih subjekata. U narednom planskom periodu je potrebno razvijati javnu infrastrukturu na principima održivog razvoja i energetske efikasnosti, kako bi se istovremeno postigla finansijska učinkovitost odnosno smanjenje troškova a i unaprijeđenje stanja u oblasti zaštite okoliša.

Stanje tehničke infrastruktura općine Kladanj koja uključuje telekomunikacijsku infrastrukturu, javnu rasvjetu i elektroenergetsku infrastrukturu je u potpunosti usklađeno sa potrebama stanovnika općine. Stoga, unaprijeđenje javne infrastrukture na području općine Kladanj podrazumijeva sanaciju vodovodnog sistema, proširenje kanalizacionog sistema, razvoj održivog upravljanja otpadom (reciklaža), sanacija i izgradnja putne infrastrukture te regulacija riječnih korita. Posebno je potrebno fokus staviti na osiguranje potrebnih količina vode odgovarajućeg kvaliteta (uz održivo korištenje voda u svim namjenama), uzimajući pri tome u obzir dugoročnu zaštitu raspoloživih vodnih resursa, prvenstveno kroz obnovu i izgradnju vodne infrastrukture za vodosnabdijevanje, te prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda, što je usklađeno i sa prioritetima razvoja Tuzlanskog kantona za predstojeći period.

Cilj prioriteta je rekonstruirati i sanirati postojeću javnu infrastrukturu te izgraditi nedostajuću uvažavajući principe održivog razvoja, a sve sa ciljem kreiranja dostojnijeg i ljepšeg života za stanovnike općine. Razvijena javna infrastruktura je jedan od najvažnijih preduslova privrednog razvoja, te razvojem javne infrastrukture, općina daje solidne temelje za ubrzanu privredni razvoj i privlačenje stranih investicija.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe sanacije mreže sa ciljem smanjenja fizičkih gubitaka vode koji se trenutno procjenjuju do 40%, izgradnje kanalizacionih sistema na području općine Kladanj za dvije najveće mjesne zajednice i nekoliko većih naseljenih mjesta, saniranje i zatvaranje divljih deponija na području općine Kladanj, sanacije i rekonstrukcije lokalnih i regionalnih cesta i ulica, regulacije rijeke Drinjače u skladu sa projektnom dokumentacijom kao i ostalih riječnih tokova te kontinuiranog čišćenja korita rijeke od nakupljenog otpada i taloga.

Prioritet se operacionalizira kroz 3 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 8 indikatora.

Tabela 27. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2024.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 3.1.	3.1.1. Sanacija komunalne infrastrukture - sektor vodoopskrba, kanalizacija i čvrsti otpad	Dužina sanirane vodovodne mreže	JP „Komunalac“ dd Kladanj	7.720	9.500
		Dužina izgrađenih kanalizacionih sistema	JP „Komunalac“ dd Kladanj	5.000	5.300
		Broj divljih deponija na području općine Kladanj	JP „Komunalac“ dd Kladanj	11	2
	3.1.2. Izgradnja, sanacija, održavanje, rekonstrukcija i asfaltiranje lokalnih puteva i ulica	Dužina izgrađenih novih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	5
		Dužina saniranih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	150	180
		Dužina asfaltiranih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	125	142

3.1.3. Regulacija i uređenje korita rijeka	Dužina izvedene regulacije rijeke Drinjače	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	870	1.300
	Broj organizovanih akcija čišćenja riječnih korita	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	2

Prioritet 3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 3. „Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja“.

Sanacijom vodovodne mreže i rješavanjem pitanja izdašnosti izvora će se unaprijediti vodosnadbijevanje na području općine Kladanj i smanjit će se fizički i administrativni gubici vode. Izgradnjom nedostajajućih dijelova kanalizacijskom sistema unaprijedit će se oblast odvodnje i tretmana otpadnih voda, dok će aktivnosti u oblasti tretmana čvrstog otpada rezultirati unaprijeđenjem recikliranja i održivog upravljanja otpada a sve u cilju zaštite okoliša i ljepših uslova za život stanovništva općine.

Rekonstrukcijom, sanacijom i asfaltiranjem puteva na području općine Kladanj doprinijet će se boljoj putnoj povezanosti mjesnih zajednica općine Kladanj, te boljoj povezanosti općine Kladanj sa susjednim općinama. To će doprinijeti poboljšanju poslovnog okruženja i imati pozitivan utjecaj na razvoj općine Kladanj, ali će i utjecati na zadovoljstvo građana i povećanu sigurnost u saobraćaju.

Uređenje i regulacija riječnih korita doprinijet će povećanoj sigurnosti stanovništva i privrednih subjekata općine Kladanj i zaštite njihove pokretne i nepokretne imovine, a edukacijom i organizovanim akcijama čišćenja će se podići svijest o zaštiti životne okoline i uspostaviti održivo upravljanje stanjem voda na području općine.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 6: Čista voda i sanitarni uvjeti, SDG 9: Industrija, inovacije i infrastruktura, i SDG 14: Očuvanje vodenog svijeta.

Prioritet 3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja

Općina Kladanj je veoma bogata prirodnim resursima, od kojih se posebno izdvajaju šume i planina Konjuh odnosno područje Zaštićenog pejzaža Konjuh koji se smatra pravim draguljom prirode. Šumsko bogatstvo kladanjskog kraja, ugodna klima i snijeg koji se dugo zadržava pružaju povoljne uslove za razvoj planinarstva i zimskih sportova, dok čisti vazduh planinskog predjela se smatra zračnom banjom i stvara odlične preduslove za razvoj zdravstvenog i wellness turzima. Međutim, da bi sve ove prirodne ljepote bile stavljene u funkciju korištenja a na principima održivog razvoja, potrebno je unaprijediti postojeću infrastrukturu za održivo upravljanje okolišem. Navedeno, prije svega uključuje efikasno i dorživo upravljanje otpadom, a poseban segment se odnosi na razvoj sistema toplifikacije lokalne zajednice na održiviji način.

Oblast energetske efikasnosti, koja se nadovezuje na održivo korištenje resursa, na području općine Kladanj je nedovoljno razvijeno te je u narednom periodu potrebno intenzivno preduzimati aktivnosti na rekonstrukciji javnih objekata i javnih rasvjetnih tijela u cilju bolje energetske učinkovitosti, ali i pružati podršku stanovništvu i privrednim subjektima kroz dodjele namjenskih sredstava da pređu na energetski

učinkovite i okolišno prihvatljive alternative korištenja energije uz istovremene aktivnosti na razvoju svijesti stanovništva i drugih aktera o značaju i načinima korištenja energetski učinkovitijih načina zagrijavanja prostora. Prije svega, u narednom periodu potrebno je da se kroz izradu *Akcionog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama lokalne zajednice* (SECAP) mapiraju rizici i potencijali općine Kladanj te da se kreiraju aktivnosti za očuvanje okoliša i povećanje energetske učinkovitosti, što će ujedno biti i polazna osnova za sve aktivnosti.

Cilj prioriteta je na principima održivog razvoja i odgovornog upravljanja prirodnim resursima prvenstveno kreirati zdraviji okoliš za sve stanovnike općine Kladanj, posebno zasnovano na razvoju sistema i infrastrukture u funkciji navedenog.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz aktivnosti na unapređenju sistema upravljanja otpadom i toplifikacije općine te namicanje sredstava viših nivoa vlasti i međunarodnih fondova za provođenje projekata energetske efikasnosti na području općine, kreiranje javnih poziva za dodjelu općinskih grant sredstava za energetske efikasnosti javnih i stambenih zgrada u općini kao i utvrđivanje liste prioriteta za rekonstrukciju javnih objekata u cilju postizanja veće energetske efikasnosti te postupanja po istoj.

Prioritet se operacionalizira kroz 2 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 6 indikatora.

Tabela 28. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 3.2.	3.2.1. Uspostava funkcionalno-institucionalnih kapaciteta za integralno upravljanje prostorom i okolišem	Funcionalna regionalna deponija EKO SEP d.o.o. Živinice	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu	NE	DA
		Izgrađena pretovarna stanica za zbrinjavanje mješovitog komunalnog otpada	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu/ JKP Komunalac Kladanj	NE	DA
		Funcionalan sistem toplifikacije grada na daljinsko grijanje	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu	NE	DA
	3.1.2. Unapređenje energetske efikasnosti javne rasvjete i javnih objekata	Broj objekata rekonstruisanih u cilju bolje energetske učinkovitosti	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	15
		Broj zamijenjenih rasvjetnih tijela sa energetski učinkovitim rasvjetnim tijelima	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	200

	Izrađen Akcijski plan održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) na nivou općine	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	NE	DA
--	---	---	----	----

Prioritet 3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 3. „Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja“.

Uspostavom funkcionalno-institucionalnih kapaciteta za integralno upravljanje prostorom i okolišem kreirat će se uslovi za održivi razvoj i zaštitu okoliša.

Stavljanjem u funkciju regionalne deponije, zatvorenjem gradske deponije, uspostavljanjem zdrave zelene zone i drugih aktivnosti na unapređenju sistema odvožnje, odlaganja i tretmana otpada uz stvaranje uslova za toplifikaciju grada na daljinski sistem upravljanja stvara se osnova za ozelenjavanje grada i približavanje epitetu „zračna banja“.

Provođenjem aktivnosti iz područja energetske efikasnosti će se doprinijeti održivom upravljanju okolišem, smanjenju zagađenja okoliša te će se postići značajne dugoročne uštede budžetskih sredstava koje mogu biti usmjerene na dalje unaprijeđenje kvaliteta života stanovnika kroz razvojne projekte.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 7: Pristupačna energija iz čistih izvora, SDG 13: Zaštita klime, SDG 14: Očuvanje vodenog svijeta i SDG 15: Očuvanje života na zemlji.

4. Ključni strateški projekti

Uspješnoj implementaciji Strategije razvoja općine Kladanj doprinijet će i implementacija pet strateških projekata koji predstavljaju intervencije od najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva. Ovi projekti imaju višestruki efekat na razvoj općine Kladanj, a njihovi rezultati će doprinijeti ostvarenju razvojnih ciljeva općine. Finansiranje ovih projekata predviđeno je iz sredstava Budžeta Općine, kao i iz drugih izvora uključenih u indikativni finansijski okvir.

U nastavku se daje kratak opis, očekivani efekti i indikativni finansijski okvir za pet strateških projekata, koji će značajno unaprijediti kvalitet života građana, potaknuti ekonomski razvoj, te osigurati održivost i napredak općine Kladanj.

Ključni strateški projekt 1. Unapređenje i razvoj poduzetničke infrastrukture

Kratak opis projekta: Razvoj poduzetničke infrastrukture jedan je od preduslova poticanja poduzetništva i ekonomskog razvoja u općini Kladanj. Stoga se ključni strateški projekat Unapređenje i razvoj poduzetničke infrastrukture fokusira na izgradnju i unapređenje poduzetničke infrastrukture, posebno na razvoj Poslovne zone „Ravni stanovi“. Kroz projekat će se težiti kreiranju povoljnog okruženja za privlačenje investicija i otvaranja novih proizvodnih kapaciteta, što će rezultirati stvaranjem novih radnih mjesta. Ovaj pristup usmjeren je na jačanje lokalne ekonomije i pružanje temelja za održivi razvoj, promovirajući općinu kao privlačnu destinaciju za domaće i međunarodne investitore

Projekat obuhvata aktivnosti geomehaničkih ispitivanja zemljišta i nivelacije terena, odnosno utvrđivanja najpovoljnije kote terena a zatim prema mogućnostima koje tlo dozvoljava vršenje nivelisanja terena – skidanja zemljišta i nasipanja na zemljište PZ Ravni stanovi, te sprovođenje svih ostalih aktivnosti na stavljanje u funkciju PZ Ravni stanovi za korištenje od strane poslovnih subjekata na području općine. Projekat podrazumijeva i kreiranje seta olakšica za subjekte koji budu zasnovali poslovanje u PZ Ravni stanovi. Drugi segment projekta odnosi se na razvoj poduzetničkih potpornih institucija, prije svega kroz analizu stanja i potreba i poticanje osnivanja potpornih poduzetničkih institucija na području općine Kladanj, što će biti praćeno promotivnim aktivnostima cjelokupne poduzetničke infrastrukture Općine Kladanj.

Očekivani efekti: Realizacija ovog projekta dovesti će do povećanja zapošljavanja, rasta privrede putem povećane proizvodnje, prodaje i potrošnje roba i usluga, raznolikosti industrija i poslovnih sektora u općini Kladanj, privlačenju investicija i poboljšanjem cjelokupne kvalitete života u zajednici kroz pružanje novih proizvoda i usluga.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost programa, čije je trajanje predviđeno za period 2024-2027. godina, procijenjena je na 1.500.000,00 KM, od čega će 200.000,00 KM biti finansirano iz Budžeta Općine Kladanj, a 1.300.000,00 KM iz Budžeta TK (600.000,00 KM) i Budžeta Vlade FBiH (700.000,00 KM).

Ključni strateški projekt 2. Podrška porodicama i demografski razvoj

Kratak opis projekta: Razvoj općinske demografske politike je jedan od ključnih faktora za osiguranje preduslova za bolji kvalitet života i poticanje osnivanja porodica, posebno višečlanih na području općine

te podrška porodiljama kako bi se spriječile negativne društvene pojave, ali i osigurala podrška za povećanje nataliteta na području općine.

Kroz projekat će se nastojati stvoriti pozitivno društveno okruženje za zasnivanje i proširivanje porodica, kvalitetniju brigu o djeci i našim starijim sugrađanima. To zahtijeva sinergiju organa sa svih nivoa vlasti.

Demografski problemi nisu od juče, broj stanovnika smanjuje se kao posljedica globalnih dešavanja poput migracija, starenja stanovništva i smanjenja nataliteta. Kroz projekat će se pratiti pozitivni trendovi i nastojati kreirati okruženje koje će pružati potporu i olakšice.

Projekat obuhvata niz aktivnosti kao što su: realizaciju programa dodjele pomoći porodiljama na području općine Kladanj, realizaciju programa dodjele jednokratnih pomoći porodicama sa više djece, subvencije porodicama sa područja općine Kladanj za korištenje usluga predškolskih ustanova, izgradnju objekata socijalno neprofitnog stanovanja u cilju jačanja socijalne infrastrukture s akcentom na mlade bračne parove.

Očekivani efekti: Realizacija ovog projekta će dovesti do poboljšanja demografske obnove općine Kladanj, ali i stvaranju uslova za zadržavanje stanovništva na području općine kroz aktivnu pronatalitetnu politiku koja će ujedno unaprijediti kvalitet života na području općine Kladanj.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta, čije je trajanje predviđeno za period 2024.-2027. godina, procijenjena je na 2.400.000,00 KM, od čega će 200.000,00 KM biti finansirano iz Budžeta Općine Kladanj, a 2.200.000,00 KM iz ostalih izvora, odnosno projektima Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice.

Glavni strateški projekt 3. Obnova i efikasnost vodovodne infrastrukture

Kratak opis projekta: Sanacija komunalne infrastrukture, posebno u sektoru vodoopskrbe, važna je za poboljšanje kvaliteta života građana općine Kladanj i održivi razvoj. Projekat je fokusiran na unapređenje postojećeg stanja vodovodne mreže sa ciljem smanjenja fizičkih i administrativnih gubitaka vode, te obezbjeđenje kontinuiranog i kvalitetnog snabdijevanja pitkom vodom. Ključne aktivnosti uključuju ispitivanje izdašnosti postojećih izvora zbog evidentnog deficita vode u postojećoj mreži, saniranje vodovodne mreže sa ciljem smanjenja fizičkih gubitaka vode koji se trenutno procjenjuju na 40%, te edukaciju stanovništva o efikasnom korištenju vodnih resursa i smanjenju gubitaka.

Očekivani efekti: Realizacija ovog projekta će rezultirati smanjenjem gubitaka vode, unaprijeđenjem kvaliteta vodosnabdijevanja i povećanjem pouzdanosti vodovodne mreže. Ove aktivnosti će direktno doprinijeti boljem kvalitetu života građana općine Kladanj, povećati njihovo zadovoljstvo uslugama, te stvoriti povoljne uslove za dalji razvoj privrednih aktivnosti. Dugoročno, projekat će doprinijeti očuvanju vodnih resursa i održivom upravljanju infrastrukturom u općini Kladanj.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta, čije je trajanje predviđeno za period 2024-2027. godina, procijenjena je na 2.000.000,00 KM, od čega će 500.000,00 KM biti finansirano iz Budžeta Općine Kladanj, a 1.500.000,00 KM iz Budžeta TK (1.000.000,00 KM) i Budžeta Vlade FBiH (500.000,00 KM).

Ključni strateški projekt 4. Sanacija kanalizacije i upravljanje otpadom

Kratak opis projekta: Sanacija komunalne infrastrukture u sektoru kanalizacije i čvrstog otpada od suštinskog je značaja za ekološki održivi razvoj općine Kladanj. Projekat je usmjeren na izgradnju i unapređenje kanalizacionih sistema kako bi se otpadne vode tretirale na ekološki prihvatljiv način, te na poboljšanje sistema za razdvajanje i recikliranje čvrstog otpada. Aktivnosti uključuju nastavak izgradnje kanalizacionih sistema u dvije najveće mjesne zajednice i nekoliko većih naseljenih mjesta, što će omogućiti efikasno i ekološki prihvatljivo upravljanje otpadnim vodama. Planirana je nabavka i instaliranje kontejnera za odvajanje otpada kako bi se olakšalo razdvajanje otpada na mjestu nastanka, čime se povećava stopa recikliranja i smanjuje količina otpada koja završava na deponijama. Edukacija stanovništva o pravilnom odlaganju otpada bit će presudna za uspjeh ovog projekta, jer će podići svijest građana o važnosti razdvajanja i recikliranja otpada. Pored toga, projekat predviđa stvaranje preduslova za reciklažu, uključujući izgradnju i opremanje reciklažnih centara koji će omogućiti efikasno recikliranje prikupljenog otpada. Saniranje i zatvaranje divljih deponija na području općine Kladanj predstavlja još jednu važnu komponentu projekta. Ove aktivnosti će spriječiti dalje degradiranje okoliša, zaštititi podzemne vode i smanjiti rizik od zdravstvenih problema povezanih sa neadekvatnim odlaganjem otpada. Projekat će također uključivati redovno praćenje i inspekciju područja kako bi se spriječilo ponovno formiranje divljih deponija.

Očekivani efekti: Realizacija ovog projekta će unaprijediti kvalitet usluga odvođenja otpadnih voda i postupanja sa čvrstim otpadom, što će direktno doprinijeti boljem kvalitetu života građana općine Kladanj. Projekat će smanjiti broj divljih deponija, povećati dužinu izgrađenih kanalizacionih sistema, te unaprijediti ekološku održivost zajednice. Dugoročno, projekat će doprinijeti očuvanju zdravlja stanovništva, odgovornom upravljanju zaštitom okoliša i stvaranju boljih pretpostavki za razvoj privrednih aktivnosti u općini Kladanj.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta, čije je trajanje predviđeno za period 2024-2027. godina, procijenjena je na 900.000,00 KM, od čega će 100.000,00 KM biti finansirano iz Budžeta Općine Kladanj, a 800.000,00 KM iz Budžeta TK (400.000,00 KM) i Budžeta Vlade FBiH (400.000,00 KM).

Ključni strateški projekt 5. Modernizacija i održavanje lokalnih puteva

Kratak opis projekta: Projekat se fokusira na izgradnju, sanaciju, održavanje i rekonstrukciju lokalnih puteva i ulica na području općine Kladanj. Cilj je povezati sva naseljena mjesta sa centrom općine modernim asfaltnim putevima, te kontinuirano raditi na očuvanju i unapređenju stanja regionalnih puteva koji su ključni za turistički i privredni razvoj općine. Trenutno stanje putne infrastrukture prema mjesnim zajednicama je zadovoljavajuće, međutim, putevi izvan naseljenih mjesta koji vode prema šumskom i poljoprivrednom zemljištu često su zapušteni i teško prohodni. Ovi putevi zahtijevaju hitne sanacione mjere kako bi se omogućilo njihovo intenzivnije korištenje i poboljšala povezanost između naselja. Aktivnosti projekta uključuju sanaciju i rekonstrukciju lokalnih i regionalnih cesta i ulica u svim mjesnim zajednicama, te izradu projektne dokumentacije za izvođenje radova. Pored toga, projekat obuhvata postavljanje novih asfaltnih slojeva na putevima koji su ključni za svakodnevni saobraćaj, kao i održavanje i redovno popravljavanje postojećih saobraćajnica kako bi se osigurala njihova dugoročna upotrebljivost i sigurnost.

Očekivani efekti: Realizacija ovog projekta će značajno poboljšati putnu povezanost mjesnih zajednica unutar općine Kladanj, kao i povezanost općine sa susjednim općinama. Bolja putna infrastruktura doprinijet će poboljšanju poslovnog okruženja, olakšati transport robe i usluga, te imati pozitivan utjecaj na razvoj općine Kladanj. Osim toga, očekuje se povećanje zadovoljstva građana zbog unapređenja sigurnosti u saobraćaju i skraćena vremena putovanja. Kvalitetni putevi omogućit će lakši pristup turističkim destinacijama i poljoprivrednim zemljištima, čime će se potaknuti razvoj turizma i poljoprivrede, što će dugoročno doprinijeti ekonomskoj stabilnosti i održivom razvoju općine.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta, čije je trajanje predviđeno za period 2024-2027. godina, procijenjena je na 3.500.000,00 KM, od čega će 1.000.000,00 KM biti finansirano iz Budžeta Općine Kladanj, a 2.500.000,00 KM iz Budžeta TK (1.500.000,00 KM) i Budžeta Vlade FBiH (1.000.000,00 KM).

5. Indikativni finansijski okvir

Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godina sadrži pregled finansijskog okvira prema strateškim ciljevima, prioritetima, mjerama, kao i strateškim projektima u navedenom planskom periodu. Ukupna predviđena sredstva iznose 21.459.400 KM, od čega će 5.050.600 KM biti osigurano iz Budžeta Općine, a preostalih 16.408.800 KM iz drugih izvora. Posebno je važno napomenuti da su iznosi ključnih strateških projekata integrisani u iznose mjera, čime se osigurava sinergija između planiranih aktivnosti i optimalno korištenje resursa. Ovaj okvir pruža sveobuhvatan pregled finansijskih potreba za ostvarenje strateških ciljeva, usmjerenih na unapređenje održivog razvoja privrede, turizma, poljoprivrede, društvene infrastrukture, javnih usluga, te ravnomjernog razvoja javne infrastrukture i zaštite okoliša.

INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR							
STRATEGIJE RAZVOJA OPĆINE KLADANJ ZA PERIOD 2024-2027. GODINA							
Oznaka strateškog cilja, prioriteta i mjere	%	Ukupno (KM)	Budžet (KM)	Ostali izvori		KOORDINACIJSKO TIJELO	
				Iznos (KM)	Naziv potencijalnog izvora		
UKUPNO STRATEGIJA			21.459.400	5.050.600	16.408.800		
1.	STRATEŠKI CILJ 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede gospodarstva	27,90	5.988.000	1.073.200	4.914.800		
1.1.	Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa	11,65	2.500.000	380.000	2.120.000		
1.1.1.	Izgradnja natkrivene zelene pijace u Kladnju		660.000	80.000	580.000	Vlada F BiH: 290.000 KM Vlada TK 290.000 KM	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
1.1.2.	Jačanje prostornih kapaciteta za uspostavu poduzetničkih potpornih institucija - sanacija sprata zgrade „Pošta“ u Kladnju		1.660.000	240.000	1.420.000	Vlada F BiH: 760.000 KM Vlada TK 660.000 KM	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
KSP_1	Unapređenje i razvoj poduzetničke infrastrukture		1.500.000	200.000	1.300.000	Vlada F BiH: 700.000 KM Vlada TK 600.000 KM	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
1.1.3.	Jačanje konkurentnosti i osnivanje novih MSP i obrta		180.000	60.000	120.000	FMRPO: 60.000KM; MP TK: 60.000 KM	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
1.2.	Održivi turizam	13,46	2.888.000	453.200	2.434.800		
1.2.1.	Razvoj turističke infrastrukture i turističkog proizvoda		1.025.000	153.750	871.250	MTTS TK , TZ TK; FMOIT	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo , JP Karaula
1.2.2.	Poticanje razvoja konkurentnih oblika turizma		458.000	68.700	389.300	MTTS TK , TZ TK	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo , JP Karaula

1.2.3.	Promocija turizma i turističkih sadržaja općine Kladanj		1.405.000	230.750	1.174.250	MTTS TK i TZ TK	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, JP Karaula
1.3.	Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima	2,80	600.000	240.000	360.000		
1.3.1.	Podrška malim poljoprivrednim gazdinstvima		500.000	200.000	300.000	MPViŠ TK: 200.000 KM; FMPŠiV: 100.000 KM	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
1.3.2.	Umrežavanje poljoprivrednih proizvođača i povezivanje s otkupljivačima i trgovcima		100.000	40.000	60.000	MPViŠ TK: 40.000 KM;	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
2.	Strateški cilj 2. Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka	24,80	5.321.400	1.737.400	3.584.000		
2.1.	Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka	19,88	4.265.400	1.431.400	2.834.000		
2.1.1.	Općinska demografska politika		2.700.000	500.000	2.200.000	FMROI MLJPI	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
KSP_2	Podrška porodicama i demografski razvoj		2.400.000	200.000	2.200.000	FMROI MLJPI	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
2.1.2.	Podrška ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja		1.203.400	703.400	500.000	Vlada TK i MON TK: 400.000 KM, EU sredstva	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
2.1.3.	Podrška unapređenju infrastrukture i programa u oblasti kulture i sporta		170.000	120.000	50.000	Vlada TK: 50.000 KM	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
2.1.4.	Jačanje kapaciteta nevladinih organizacija		192.000	108.000	84.000	Neformalne grupe:47.000 KM; Omaldinska banka 37.000 KM	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
2.2.	Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanja stanovništva	4,92	1.056.000	306.000	750.000		
2.2.1.	Efikasna, otvorena i odgovorna javna uprava		200.000	150.000	50.000	EU sredstva	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a
2.2.2.	Jačanje kapaciteta javne zdravstvene ustanove Dom zdravlja		400.000	0	400.000	Zavod zdravstvenog osiguranja TK	JZU Dom zdravlja Kladanj
2.2.3.	Unapređenje uslova rada i programa Centra za socijalni rad		66.000	36.000	30.000	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak TK	JU Centar za socijalni radd Kladanj
2.2.4.	Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća		350.000	80.000	270.000		Služba za civilnu zaštitu i komunalnr poslove
2.2.5.	Zaštita i valorizacija šumskih, vodnih i		40.000	40.000	0		Stručna služba OV i ON

	mineralnih resursa Općine Kladanj						
3.	Strateški cilj 3. Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja	47,30	10.150.000	2.240.000	7.910.000		
3.1.	Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja	35,65	7.650.000	2.200.000	5.450.000		
3.1.1.	Sanacija komunalne infrastrukture - sektor vodoopskrba, kanalizacija i čvrsti otpad		3.100.000	800.000	2.300.000	Vlada FBiH; Vlada TK; MPUZOTK; FMOIT	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
KSP_3	Obnova i efikasnost vodovodne infrastrukture		2.000.000	500.000	1.500.000	Vlada F BiH: 500.000 KM Vlada TK 1.000.000 KM	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
KSP_4	Sanacija kanalizacije i upravljanje otpadom		900.000	100.000	800.000	Vlada F BiH: 400.000 KM Vlada TK 400.000 KM	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
3.1.2.	Izgradnja, sanacija, održavanje, rekonstrukcija i asfaltiranje lokalnih puteva i ulica		3.700.000	1.200.000	2.500.000	MINTTS; FMPIK	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
KSP_5	Modernizacija i održavanje lokalnih puteva		3.500.000	1.000.000	2.500.000	Vlada F BiH: 1.000.000 KM Vlada TK 1.500.000 KM	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
3.1.3.	Regulacija i uređenje korita rijeka		850.000	200.000	650.000	MPUZOTK; FMOIT	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
3.2.	Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja	11,65	2.500.000	40.000	2.460.000		
3.2.1.	Uspostava funkcionalno-institucionalnih kapaciteta za integralno upravljanje prostorom i okolišem		1.500.000	20.000	1.480.000	FMOIT/ Fond za zaštitu okoliša/ Vlada FBiH, Vlada TK	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
3.2.2.	Unapređenje energetske efikasnosti javne rasvjete i javnih objekata		1.000.000	20.000	980.000	FMOIT, Fond za zaštitu okoliša	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove

6. Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja

Na nivou Federacije BiH uspostavljen je efikasan sistem za razvojno planiranje i upravljanje razvojem kroz donošenje Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i prpratnih podzakonskih akata koji između ostalog, definiraju i okvir za implementaciju, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategija razvoja. U okviru predviđenih procesa ključno je izvršiti opis odgovornih institucija, dinamiku i okvir rokova i Strategije razvoja općine Kladanj za period 2024.-2027. godina.

6.1. Implementacija

Implementacija Strategije razvoja propisana je Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 32/17), kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 74/19).

Navedenim regulatornim okvirom propisao je da su implementacijski dokumenti trogodišnji i godišnji planovi rada tijela općinskog organa uprave pri čemu proces trogodišnjeg planiranja rada započinje izradom smjernica za trogodišnje planiranje koje priprema načelnik Općine Kladanj u saradnji sa tijelom za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Općine Kladanj. Proces izrade i usvajanja Smjernica usklađen je sa izradom Akcionog plana za implementaciju Strategije razvoja Općine Kladanj čiju izradu koordinira Služba za budžet, finansije i poduzetništvo svake planske godine po principu 1+2.

Trogodišnji plan rada općinskih organa uprave je implementacijski dokument koji operacionalizira strateške ciljeve, prioritete i mjere iz Strategije razvoja Općine Kladanj u skladu s nadležnostima općinskih organa uprave te predstavlja osnov za izradu Dokumenta okvirnog budžeta (DOB) i Programa javnih investicija (PJI). Prilikom izrade trogodišnjeg plana rada, općinski organi uprave (općinske službe i dr.) imaju obvezu preuzeti relevantne mjere iz Strategije razvoja sa pripadajućim indikatorima, kao i polazne i ciljne vrijednosti indikatora za svaku godinu trogodišnjeg perioda. Trogodišnji plan rada se ne usvaja, ali služi kao osnova za izradu DOB-a kao i Godišnjeg plana rada.

Uredbom je predviđeno da se mjere iz Strategije razvoja unose kao programi u trogodišnjem planu rada, dok se svaki program u trogodišnjem planu rada utvrđuje i kao program u Dokumentu okvirnog budžeta (DOB-u) sa dodijeljenom šifrom. To znači da je mjera iz Strategije razvoja jednaka programu u trogodišnjem planu rada i DOB-u zbog čega je bilo značajno da sve službe Općine Kladanj definišu mjere unutar Strategije razvoja.

U odnosu na svaku utvrđenu mjeru ili program utvrđuju se aktivnosti/projekti čija realizacija u trogodišnjem periodu doprinosi ostvarenju mjere, prioriteta i strateškog cilja iz Strategije razvoja.

Godišnji plan rada je implementacijski dokument koji, pored redovnih aktivnosti sadrži i aktivnosti na godišnjem nivou koje će se poduzimati kako bi se implementirali strateški ciljevi, prioriteti i mjere iz usvojenih strateških dokumenata. Godišnji plan rada se priprema na osnovu usvojenih trogodišnjih planova. U godišnji plan rada općinski organi uprave preuzimaju odabrane programe iz trogodišnjeg plana rada.

Prema Uredbi, koordinaciju u procesu planiranja, monitoringa i izvještavanja u općinskom organu uprave vrše rukovodeći državni službenici (pomoćnici načelnika) uz pomoć sekretara, svako u skladu sa svojim nadležnostima, koji osiguravaju dosljedno provođenje internih uloga i odgovornosti u skladu sa unutrašnjom organizacijom i nadležnostima, te sudjelovanjem različitih subjekata. Pomoćnici načelnika/šefovi općinskih službi odgovorni su za neposrednu izradu dijela trogodišnjeg plana rada, godišnjeg plana rada, te godišnjeg izvještaja o radu osnovne organizacijske jedinice kojima rukovode. Za izradu trogodišnjeg plana rada, godišnjeg plana rada i godišnjeg izvještaja o radu, kao i drugih akata u procesu programiranja razvoja u Federaciji, odgovoran je rukovoditelj općinskog organa uprave. Ako organi uprave, pored trogodišnjih i godišnjih planova rada, izrađuju i akcione planove za implementaciju sektorskih strateških dokumenta, obaveza je da se aktivnosti iz takvih planova, evidentiraju u godišnjim planovima rada.

Trogodišnji i godišnji planovi rada objavljuju se na web stranici Općine Kladanj.

6.2. Monitoring i izvještavanje

Monitoring predstavlja sistemsko i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora radi mjerenja napretka realizacije Strategije razvoja Općine Kladanj, u svrhu poduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih korekcija i izvještavanja o ostvarenim rezultatima.

Pored implementacije strateških dokumenata Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH definirani su procesi monitoringa i izvještavanja kao i nositelji navedenih aktivnosti. Kako bi se na adekvatan način vršio monitoring implementacije strateških dokumenata, neophodno je da svi općinski organi uprave uspostave i redovno ažuriraju elektronske evidencije o implementaciji strategije kao i osiguranje pravovremeno i kvalitetno praćenje indikatora ostvarenja strateških ciljeva, prioriteta i mjera iz Strategije razvoja, kao i indikatora iz godišnjih planova rada. Navedeni sustav monitoringa osnova je za izradu izvještaja o radu kao i Izvještaja o razvoju Općine Kladanj.

Naprijed navedeni zakonski okvir propisuje obavezu izrade godišnjih izvještaja rada i Izvještaja o razvoju. Godišnji izvještaj o radu priprema se radi praćenja provođenja planiranih aktivnosti i ocjene doprinosa u ostvarivanju programa odnosno mjera općinskih organa uprave.

U godišnjem izvještaju o radu precizno se navodi jesu li i u kojoj mjeri izvršene planirane aktivnosti iz godišnjih programa rada, ostvareni očekivani rezultati, utrošena planirana sredstva za izvršenje aktivnosti, utvrđuje se ukoliko je došlo do eventualnog neizvršavanja planiranih aktivnosti, navode se razlozi za neizvršenje kao i objašnjenje za djelomično izvršenje.

Rukovodeći državni službenici (pomoćnici načelnika) uz pomoć sekretara, izrađuju godišnji izvještaj o radu u skladu sa unutrašnjom organizacijom i nadležnostima. **U jedinici lokalne samouprave, konkretno u Općini Kladanj sekretar u saradnji sa rukovodećim državnim službenicima (pomoćnici načelnika),** objedinjava godišnji izvještaj o radu općinskih organa uprave (službi) u jedinstveni izvještaj o radu Općine Kladanj, koji se dostavlja načelniku najkasnije do 10. februara tekuće godine. Općinsko vijeće Kladanj usvaja Godišnji izvještaj o radu Općine Kladanj najkasnije do 28. februara tekuće godine te se isti objavljuje na web stranici Općine Kladanj.

Izveštaj o razvoju je implementacijski dokument kojim se sagledavaju opći razvojni trendovi kao i napredak u ostvarenju strateških ciljeva iz strateških dokumenata. Izveštaj o razvoju Općine Kladanj izrađuje Služba za budžet, finansije i poduzetništvo. Izveštaj o razvoju načelnik Općine Kladanj dostavlja Općinskom vijeću radi informiranja i isti se objavljuje na web stranici Općine.

Pored naprijed navedenog, Služba za budžet, finansije i poduzetništvo vrši koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji Strategije, što podrazumijeva aktivnu suradnju sa svim općinskim organima uprave (službama) kao i institucijama nositeljima implementacije i monitoringa.

6.3. Evaluacija

Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH uspostavljen je proces evaluacije strateških dokumenata.

Evaluacija je proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili sveukupne strategije razvoja, prema unaprijed definiranim kriterijima. U skladu sa navedenim regulatornim okvirom za strateške dokumente na nivou JLS obavezna je evaluacija u toku. Evaluacija u toku se provodi s ciljem utvrđivanja stepena implementacije strateških dokumenata, ostvarivanja, te efektivnosti i efikasnosti planiranih mjera i direktnih rezultata prema zacrtanim ciljevima i očekivanjima, kao i sumiranja rezultata i obezbjeđenja ulaznih elemenata za slijedeće strateške dokumente.

Evaluacija u toku na nivou Općine Kladanj će se realizirati u predzadnjoj godini implementacije Strategije razvoja (2026. godine) i provest će ju nezavisni evaluator izabran od strane Općinske uprave Kladanj.

Tabela 29 .Pregled aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja Općine Kladanj

Osnovne aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja	
Aktivnosti ^(*)	Nadležnost (ko?)
Príprema mehanizama i alata za praćenje i izvještavanje o ostvarenju strategije razvoja (uključujući lokalizirane ciljeve održivog razvoja BiH)	Nositelj procesa: Pomoćnik općinskog načelnika Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo
Izrada Akcionog plana za implementaciju Strategije 1+2	Nositelj procesa: Pomoćnik općinskog načelnika Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo/šefovi općinski službi (dostavljaju prijedloge aktivnosti za Akcioni plan za implementaciju Strategije 1+2 iz svojih nadležnosti)
Definisanje Smjernica na temelju strateško-programskih dokumenata za naredni 1+2 planski ciklus	Nositelj procesa: Općinski načelnik u saradnji sa Pomoćnikom općinskog načelnika Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo

<p>Priprema trogodišnjih i godišnjih planova rada službi, uključujući projekte iz strategije razvoja i vezane redovne aktivnosti</p>	<p>Nositelj procesa: Pomoćnici općinskog načelnika, Rukovodilac stručne službe općinskog vijeća i općinskog načelnika, Sekretar općinskog vijeća. Učesnici procesa: Službenici organa uprave Općine Kladanj (općinskih službi),</p>
<p>Izrada Trogodišnjeg i Godišnjeg plana rada Općine Kladanj</p>	<p>Nositelj procesa: Pomoćnici općinskog načelnika, Rukovodilac stručne službe općinskog vijeća i općinskog načelnika, Sekretar općinskog vijeća. Učesnici procesa: Načelnik i službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo</p>
<p>Usklađivanje godišnjih planova rada općinskih službi i Godišnjeg plana rada Općine Kladanj sa usvojenim Budžeto (za narednu godinu)</p>	<p>Nositelj procesa: Pomoćnici općinskog načelnika, Rukovodilac stručne službe općinskog vijeća i općinskog načelnika, Sekretar općinskog vijeća. Učesnici procesa: Službenici organa uprave Općine Kladanj (općinskih službi)</p>
<p>Usvajanje Godišnjeg plana rada Općine Kladanj (za narednu godinu)</p>	<p>Nositelj procesa: Općinsko vijeće Kladanj Učesnici procesa: Općinski načelnik</p>
<p>Razrada projekata iz Godišnjeg plana rada</p>	<p>Nositelj procesa: Pomoćnik općinskog načelnika Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo, ostale općinske službe</p>
<p>Praćenje i privlačenje eksternih izvora financiranja projekata</p>	<p>Nositelj procesa: Pomoćnik općinskog načelnika Službe za budžet, finansije i poduzetništvo, Nadležne službe Općine Kladanj Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo</p>
<p>Praćenje provođenja Godišnjeg plana rada općinskih organa uprave i ostvarenja strateških ciljeva</p>	<p>Nositelj procesa: Pomoćnik općinskog načelnika Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo</p>
<p>Izrada godišnjih izvještaja o radu općinskih službi</p>	<p>Nositelj procesa: Pomoćnici općinskog načelnika općinskih službi Učesnici procesa: Ostali službenici u općinskim službama</p>
<p>Uključivanje javnosti u praćenje provođenja strategije razvoja</p>	<p>Nositelj procesa: Pomoćnik općinskog načelnika Službe za budžet, finansije i poduzetništvo, Nadležne službe Općine Kladanj Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo</p>
<p>Priprema i razmatranje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)</p>	<p>Nositelj procesa: Pomoćnici općinskog načelnika, Rukovodilac stručne službe općinskog vijeća i općinskog načelnika, Sekretar općinskog vijeća.</p>

	Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo; Ostali službenici u općinskim službama
Priprema i razmatranje Godišnjeg izvještaja o radu Općine Kladanj (za prethodnu godinu)	Nositelj procesa: Pomoćnici općinskog načelnika, Rukovodilac stručne službe općinskog vijeća i općinskog načelnika, Sekretar općinskog vijeća. Učesnici procesa: Ostali službenici u općinskim službama
Usvajanje i objavljivanje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)	Nositelj procesa: Pomoćnik općinskog načelnika Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo
Usvajanje i objavljivanje Godišnjeg izvještaja o radu Općine Kladanj (za prethodnu godinu)	Nositelj procesa: Općinsko vijeće Kladanj Sudionici procesa: Općinski načelnik, sekretar Općinskog organa uprave/Ured općinskog načelnika
Ostale važne aktivnosti: ▪ Uspostavljanje i unaprijeđenje međuopćinske suradnje ▪ Pokretanje procesa evaluacije strategije razvoja	Nositelj procesa: Pomoćnik općinskog načelnika Službe za budžet, finansije i poduzetništvo Učesnici procesa: Ostali službenici Službe za budžet, finansije i poduzetništvo

7. Prilozi

Prilog 1: Usklađenost strateških ciljeva općine Kladanj sa ključnim strateškim dokumentima viših nivoa vlasti

Jedan od principa Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH jeste i vertikalna koordinacija i usklađivanje kao koordinacija odgovornosti i procesa između nadležnih institucija na različitim nivoima vlasti u Federaciji i usklađivanje strateških dokumenata na različitim nivoima vlasti u Federaciji prema zajedničkim razvojnim ciljevima, dok se horizontalna koordinacija i usklađivanje odnosi na koordinaciju odgovornosti i procesa institucija, kao i usklađivanje strateških dokumenata, odnosno usklađivanje strategije razvoja i sektorskih strategija na istom nivou upravljanja u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave prema zajedničkim razvojnim ciljevima. S tim u vezi, strateški ciljevi i prioriteti Općine Kladanj za period 2024.-2027. godina usklađeni su sa ključnim strateškim dokumentima u Tuzlanskom kantonu, FBiH i BiH, ali i uvažavaju ostale planske dokumente Općine Kladanj.

Tabela 30 Pregled međusobne usklađenosti Strategije razvoja općine Kladanj 2024.-2027. sa drugim strateškim dokumentima

Vezani strateški cilj, prioritet i/ili mjera iz strategije razvoja općine Kladnj	Strateški dokument višeg nivoa
Strategija razvoja FBiH 2021.– 2027.	
Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede	Strateški cilj 1. Ubrzan ekonomski razvoj
Prioritet 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa	PRIORITET 1.2. Unapređenje poslovnog okruženja Mjera 1.2.1. Podrška razvoju gospodarstva, Mjera 1.2.3. Unapređenje tehničkih i kadrovskih resursa pružatelja poslovnih usluga
Prioritet 1.2. Održivi turizam	PRIORITET 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora
Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima	Mjera 1.3.1 Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje Mjera 1.3.3. Podržavati razvoj preduzetništva kreativnog sektora Mjera 1.3.4. Podržavati razvoj preduzetništva turističkog sektora PRIORITET 1.4. Podržavati izvoz i stvaranje proizvoda više dodane vrijednosti Mjera 1.4.3. Jačati internacionalizaciju i uključivanje u globalne lance vrijednosti Mjera 1.4.4. Stimulirati povezivanje s bh. dijasporom
	Prioritet 3.5. Poticati razvoj ruralnih prostora

	<p>Mjera 3.5.1. Razvijati ruralnu infrastrukturu i dostupnost usluga u ruralnim područjima</p> <p>Mjera 3.5.2. Uspostaviti funkcionalne kapacitete za poljoprivredu i ruralni razvoj</p> <p>Mjera 3.5.3. Unaprijediti kvalitet i konkurentnost poljoprivredno-prehrambene proizvodnje i otpornost poljoprivrednih proizvođača</p>
<p>Strateški cilj 2. Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka</p> <p>Prioritet 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka</p> <p>Prioritet 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva</p>	<p>Strateški cilj 2. STRATEŠKI CILJ 3. RESURSNO EFIKASAN I ODRŽIV RAZVOJ</p> <p>PRIORITET 2.1. Unaprjeđivati obrazovni sistem, Mjera 2.1.1. Unaprjeđivati kvalitet visokog obrazovanja, znanstvenog rada i znanstvene baze; Mjera 2.1.2. Poboljšavati kvalitet predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja za potrebe razvoja i osigurati inkluzivno obrazovanje za sve;</p> <p>PRIORITET 2.2. Poboljšavati ishode zdravstvenog sustava, Mjera 2.2.1. Unaprijediti pristup i smanjiti nejednakost u zdravstvenim uslugama; Mjera 2.2.3. Jačati informatizaciju i digitalizaciju sustava zdravstvene zaštite; Mjera 2.2.4. Unapređenje djelovanja u kriznim javno zdravstvenim situacijama</p> <p>PRIORITET 2.3. Poboljšavati rast stanovništva, stabilnost obitelji i položaj mladih, Mjera 2.3.1. Poticati natalitet i zaštitu obitelji s djecom; Mjera 2.3.2. Unaprjeđivati reproduktivno zdravlje i oblast ranog rasta i razvoja djeteta; 2.3.4. Promovirati toleranciju, nenasilje i rodnu ravnopravnost u obitelji i društvu, i razvijati programe socijalne uključenosti; Mjera 2.3.5. Unaprijediti uvjete za razvoj i bavljenje sportom</p> <p>PRIORITET 2.5. Smanjivati siromaštvo i socijalnu isključenost, Mjera 2.5.1. Podržavati bolju ciljanost socijalne zaštite; Mjera 2.5.2. Poboljšati socijalnu uključenost marginaliziranih grupa; Mjera 2.5.3. Unaprjeđivati međusektorsku saradnju, infrastrukturu i kompetencije pružatelja usluga socijalne zaštite; Mjera 2.5.4. Poboljšati položaj ranjivih skupina na tržištu rada</p> <p>Strateški cilj 4. Transparentan, efikasan i odgovoran javni sektor</p> <p>PRIORITET 4.2. Staviti javnu upravu u službu građana, Mjera 4.2.1. Jačati političko i institucionalno vođenje i koordinaciju reforme javne uprave i ekonomskih reformi,</p>

	Mjera 4.2.2. Uspostaviti funkcionalnu i racionalnu organizaciju javnog sektora, Mjera 4.2.3. Jačati sustav i koordinaciju izrade, implementacije i izvještavanja o razvojnim politikama, Mjera 4.2.4. Osigurati preduvjete za veću apsorpciju EU fondova, Mjera 4.2.6. Provesti digitalnu transformaciju javne uprave
<p>Strateški cilj 3.</p> <p>Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja</p> <p>Prioritet 3.1. Unapređenje javne infrastrukture</p> <p>Prioritet 3.2. Efikasno upravljanje otpadom i otpadnim vodama</p>	<p>Strateški cilj 3 Resursno efikasan i održiv razvoj</p> <p>PRIORITET 3.1. Unapređivati zaštitu i korištenje prirodnih resursa, Mjera 3.1.1. Podizati svijest o zaštiti okoliša, klimatskim promjenama i nužnosti razvoja zelenih vještina; Mjera 3.1.2. Unapređivati pravni i institucionalni okvir regulacije okoliša i razvoj komunalne infrastrukture; Mjera 3.1.7. Unapređivati integralno upravljanje otpadom i sistem cirkularne ekonomije</p> <p>PRIORITET 3.2. Unapređivati kvalitet zraka, Mjera 3.2.1. Smanjivati emisiju zagađujućih materija i stakleničkih plinova</p> <p>PRIORITET 3.3. Povećati energijsku efikasnost, Mjera 3.4.2. Povećavati udio obnovljivih izvora energije u finalnoj potrošnji energije</p>
Strategija razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine 2022.- 2027.	
<p>Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede</p> <p>Prioritet 1.2. Održivi turizam</p>	<p>Prioritet 1: Razvoj turističkih proizvoda</p> <p>Mjera 1.1. Proširenje ponude smještajnih kapaciteta Mjera 1.2. Iskorištavanje glavnih turističkih resursa u FBiH Mjera 1.6. Razvijanje raznovrsnih proizvoda i osmišljavanje iskustava u okviru ruralnog turizma Mjera 1.7. Poboljšanje ponude zasnovane na vjerskim iskustvima i doživljajima Mjera 1.8. Poboljšavanje privlačnosti destinacije kroz integraciju autentične gastronomske, vinske i zanatlijske ponude u turistički lanac vrijednosti Mjera 1.9. Iskorištavanje ponude događaja i manifestacija</p> <p>Prioritet 2: Razvoj destinacijskog marketinga</p> <p>Mjera 2.1. Povećanje privlačnosti destinacije Mjera 2.2. Povećanje potražnje i potrošnje Mjera 2.3. Ravnomjeran turistički razvoj i smanjenje sezonalnosti</p>
Federalna strategija zaštite okoliša 2022.-2032.	
<p>Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede</p>	<p>Strateški cilj 1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost</p>

<p>Prioritet 1.2. Održivi turizam</p> <p>Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima</p> <p>Strateški cilj 3. Ravnomjieran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja</p> <p>Prioritet 3.1. Unapređenje javne infrastrukture</p> <p>Prioritet 3.2. Efikasno upravljanje otpadom i otpadnim vodama</p>	<p>Prioritet 1.2. Osiguranje uvjeta za postizanje održivog korištenja vodnih resursa</p> <p>Prioritet 1.3. Osiguranje dovoljnih količina vode za piće i njene dostupnosti za potrebe javnog vodosnabdijevanja</p> <p>Prioritet 1.4. Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavljanjem održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanje na klimatske promjene</p> <p>Strateški cilj 2. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala</p> <p>Prioritet 2.4. Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom</p> <p>Prioritet 2.5. Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada</p> <p>Prioritet 2.6. Sanirati površine pod neadekvatno odloženim otpadom</p> <p>Prioritet 2.7. Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada</p> <p>Prioritet 3.9. Jačati ekološku svijest o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama</p> <p>Strateški cilj 4. Ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka</p> <p>Prioritet 4.1. Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje</p> <p>Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima</p> <p>Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz reformu sistema podsticaja (usmjerenog prema građanskoj energiji)</p> <p>Strateški cilj 6. Održivo upravljanje prirodnim resursima</p> <p>Strateški cilj 7. Unaprijediti upravljanje okolišem</p>
---	--

Strategija razvoja male privrede FBiH 2022. - 2027.

<p>Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede</p>	<p>Strateški cilj 1. Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj cirkularnoj ekonomiji</p> <p>Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture</p> <p>Strateški cilj 3. Internacionalizacija male privrede u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti</p>
---	---

Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja FBiH 2021.-2027.

Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede	<p>Strateški cilj 1 – Poticanje pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa zajamčenom sigurnošću opskrbe hranom</p> <p>Strateški cilj 2 –Jačanje primjene ekoloških praksi u proizvodnji kojima se prilagođava i ublažava uticaj klimatskih promjena</p> <p>Strateški cilj 3 – Jačanje socio-ekonomske strukture (održivog razvoja) ruralnih područja</p> <p>Strateški cilj -4 – Modernizacija poljoprivrednog sektora poticanjem i razmjenom znanja, inovacija i digitalizacije u poljoprivredi i ruralnim područjima te promicanjem njihove upotrebe</p>
--	--

Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027.

Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede	<p>STRATEŠKI CILJ 1 DINAMIČAN I ODRŽIV EKONOMSKI RAZVOJ U POVOLJNOM POSLOVNOM OKRUŽENJU</p> <p>PRIORITET 1.1. Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije</p> <p>Mjera 1.1.2. Unapređenje poslovanja privrednih subjekata na području Tuzlanskog kantona</p> <p>Mjera 1.1.3 Razvoj poslovne infrastrukture na području Tuzlanskog kantona</p> <p>PRIORITET 1.2. Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva</p> <p>Mjera 1.2.2. Direktne novčane podrške poljoprivrednim proizvođačima u oblasti biljne i animalne proizvodnje</p> <p>Mjera 1.2.3. Uspostavljanje ekonomski održivog i ekološki prihvatljivog upravljanja šumama</p> <p>Mjera 1.2.4. Podrška održivom ruralnom razvoju</p> <p>Mjera 1.2.5. Savjetodavne, stručne i ostale usluge podrške razvoju poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede</p> <p>PRIORITET 1.3. Razvoj održivog turizma u Tuzlanskom kantonu</p> <p>Mjera 1.3.1. Inoviranje postojećih i razvoj novih atraktivnih sadržaja turističke ponude sa posebnim akcentom na razvoj smještajnih kapaciteta</p> <p>Mjera 1.3.2. Razvoj turističke infrastrukture i poticanje investicija u turizmu</p> <p>Mjera 1.3.3. Promocija i brendiranje Tuzlanskog kantona kao poželjne turističke destinacije</p>
Prioritet 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa	
Prioritet 1.2. Održivi turizam	
Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima	
Strateški cilj 2. Izgrađena društvena infrastruktura i javne usluge u funkciji demografskog oporavka	<p>PRIORITET 1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava</p>

<p>Prioritet 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka</p>	<p>Mjera 1.4.4. Horizontalna i vertikalna koordinacija postupanja u procesima upravljanja integriranim razvojem Kantona</p>
<p>Prioritet 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva</p>	<p>STRATEŠKI CILJ 2. RAZVIJEN INKLUZIVNI I PROSPERITETNI DRUŠTVENI SEKTOR SA JEDNAKIM PRAVIMA ZA SVE GRAĐANE</p>
	<p>Prioritet 2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke</p>
	<p>Mjera 2.1.1. Izgradnja i proširivanje kapaciteta javnih predškolskih ustanova</p>
	<p>Mjera 2.1.2. Poboljšati kvalitet osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja</p>
	<p>Mjera 2.1.3. Digitalizacija i informatizacija osnovnog i srednjeg obrazovanja</p>
	<p>Prioritet 2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite</p>
	<p>Mjera 2.2.1. Jačanje materijalnotehničkih i ljudskih kapaciteta zdravstvenih ustanova</p>
	<p>Prioritet 2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva</p>
	<p>Mjera 2.3.1. Podržati socijalnu uključenost marginaliziranih grupa i bolju ciljanost socijalne zaštite.</p>
	<p>Mjera 2.3.2. Podrška jačanju socijalno-društvenih programa, socijalnog rada i pronatalitetnih mjera i politika</p>
	<p>Mjera 2.3.3 Jačanje saradnje javnog i nevladinog sektora</p>
	<p>Mjera 2.3.4. Jačanje institucionalnih kapaciteta u području implementacije politike prema mladima</p>
	<p>Prioritet 2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti</p>
	<p>Mjera 2.4.1. Unapređenje uslova za razvoj i bavljenje sportom</p>
	<p>Mjera 2.4.3. Unapređenje uslova za kulturno-historijski razvoj</p>
	<p>Prioritet 2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća</p>
	<p>Mjera 2.5.1. Jačanje kapaciteta općina i gradova za pružanje odgovora na prirodne i druge nesreće te ublažavanje i otklanjanje direktnih posljedica prirodnih i drugih nesreća</p>
	<p>Mjera 2.5.2. Unapređenje stanja lične i imovinske sigurnosti i zaštite ljudskih prava na području Tuzlanskog kantona</p>
<p>Strateški cilj 3.</p>	<p>STRATEŠKI CILJ 3 RESURSNO EFIKASAN I ODRŽIV INFRASTRUKTURNI RAZVOJ</p>
<p>Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja</p>	<p>Prioritet 3.1. Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora</p>
<p>Prioritet 3.1. Unapređenje javne infrastrukture</p>	

<p>Prioritet 3.2. Efikasno upravljanje otpadom i otpadnim vodama</p>	<p>Mjera 3.1.2. Uspostava funkcionalnog sistema upravljanja otpadom</p> <p>Mjera 3.1.4. Izgradnja nove i modernizacija postojeće vodne infrastrukture</p> <p>Prioritet 3.2. Povećanje energijske efikasnost</p> <p>Mjera 3.2.1. Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i mjera energijske efikasnosti u javnim objektima</p> <p>Mjera 3.2.2. Unapređenje energijske efikasnosti stambenog i saobraćajnog sektora</p> <p>Mjera 3.2.3. Proširenje mreže snabdijevanja toplotnom energijom u daljinskom sistemu grijanja</p> <p>Prioritet 3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture</p> <p>Mjera 3.3.1. Izgraditi mrežu autocesta/brzih cesta na području Tuzlanskog kantona</p> <p>Mjera 3.3.2. Izgraditi mrežu regionalnih cesta na području Tuzlanskog kantona</p>
--	--

Strategija razvoja turizma Tuzlanskog kantona za period 2024.-2027.

<p>Strateški cilj 1. Unaprijeđen održivi razvoj privrede, turizma i poljoprivrede</p>	<p>Stateški cilj 1. Poticati razvoj održivog turizma u Tuzlanskom kantonu</p> <p>Prioritet 1.1. Unapređenje poticajnog okruženja za razvoj održivog turizma</p>
<p>Prioritet 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa</p>	<p>Mjera 1.1.1. Inoviranje postojećih i razvoj novih atraktivnih sadržaja turističke ponude sa posebnim akcentom na razvoj smještajnih kapaciteta</p>
<p>Prioritet 1.2. Održivi turizam</p>	<p>Mjera 1.1.2. Razvoj turističke infrastrukture i poticanje investicija u turizmu</p>
<p>Prioritet 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima</p>	<p>Prioritet 1.2. Unapređenje destinacijskog menadžmenta i promocije održivog turizma</p> <p>Mjera 1.2.1. Promocija i brendiranje Tuzlanskog kantona kao poželjne turističke destinacije</p>
<p></p>	<p>Strateški cilj 2. Unaprijediti konkurentnost turizma Tuzlanskog kantona</p> <p>Prioritet 2.1. Unapređenje i razvoj tematskih oblika turizma i turističke infrastrukture Tuzlanskog kantona</p> <p>Mjera 2.1.1. Kreirati ponudu konkurentnih tematskih oblika turizma</p> <p>Mjera 2.1.2. Izgraditi i razviti prepoznatljiv turistički proizvod</p>

Okvirna energetska strategija BIH do 2035

<p>Strateški cilj 3.</p>	<p><i>Strateški prioritet:</i> Korištenje resursa</p> <p><i>Specifična strateška smjernica:</i> Odgovarajuće korištenje i upravljanje potencijalima obnovljivih izvora energije, te postizanje većeg udjela čišće energije u sektoru električne energije, grijanju i hlađenju te transportu kroz izradu Akcijskih planova</p>
<p>Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja</p>	<p></p>
<p>Prioritet 3.1. Unapređenje javne infrastrukture</p>	<p></p>
<p></p>	<p><i>Strateški prioritet:</i> Učinkovito korištenje energije</p>

<p>Prioritet 3.2. Efikasno upravljanje otpadom i otpadnim vodama</p>	<p><i>Specifična strateška smjernica:</i> Daljnji razvoj i provedbu mjera energetske učinkovitosti u području ušteda za finalnu potrošnju zgradarstva, industrije, transporta i ostalih područja sukladno novoj Direktivi 2012/27/EU</p> <p><i>Specifična strateška smjernica:</i> Promocija i ekspanzija sustava daljinskog grijanja te visoko učinkovite kogeneracije korištenjem otpadne topline, otpada i obnovljivih izvora energije gdje god je to moguće i ekonomski isplativo</p>
<p>Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016-2030</p>	
<p>Strateški cilj 3.</p> <p>Ravnomjeran razvoj javne infrastrukture i zaštite okoliša u funkciji održivog razvoja</p> <p>Prioritet 3.1. Unapređenje javne infrastrukture</p>	<p>Strateški cilj: Zadovoljavanje potreba u smislu održavanja, unapređenja i razvoja transportne infrastrukture</p> <p>Podciljevi: Uklanjanje uskih grla na putovima s malim brzinama, Razvoj regionalne mreže cesta; Proširenje kapaciteta zračnih luka.</p>

Prilog 2: Sažeti pregled strategije razvoja

Redni broj i oznaka	Indikator	Izvor indikatora	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost	Ukupno	Budžet	izvori (KM)
Strateški cilj 1. UNAPRIJEĐEN ODRŽIVI RAZVOJ PRIVREDE, TURIZMA I POLJOPRIVREDE	Nivo razvijenosti – indeks/rang	FZZPR	0,64/65 (2021)	0,67/58	5.988.000	1.273.200	4.914.800
	Broj pravnih osoba/broj fizičkih osoba	FZZPR	245/286 (2021)	255/295			
	Broj zaposlenih u pravnim osobama i obrtu i srodnim djelatnostima	FZZPR	1.603 (2021)	1.650			
PRIORITET 1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa	Broj novoosnovanih privrednih društava i obrta na području općine	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	2	5	2.500.000	380.000	2.120.000
	Vrijednost izvoza (KM)	FZZPR	17.504.627	20.000.000			
Mjera 1.1.1. Izgradnja natkrivene zelene pijace u Kladnju	Funkcionalna natkrivena zelena pijaca u općini Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	NE	DA	660.000	80.000	580.000
	Broj korisnika na zelenoj pijaci	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	20			
Mjera 1.1.2. Stvaranje prostornih uslova za razvoj poduzetničkih potpornih institucija	m2 rekonstruiranog poslovnog prostora u vlasništvu Općine	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za CZ i komunalne poslove	0	300	1.660.000	240.000	1.220.000
	Broj izdatih poslovnih kancelarija	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za CZ i komunalne poslove	0	6			
	Broj održanih edukativnih radionica	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	5			
Mjera 1.1.3 :Jačanje konkurentnosti i osnivanje novih MSP i obrta	Broj podnešenih inicijativa za smanjenje parafiskalnih nameta na poduzetnike na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Stručna Služba OV	0	2	180.000	60.000	120.000
	Broj podržanih novoosnovanih privrednih subjekata na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	3			
PRIORITET .1.2. Održivi turizam	Broj objekata turističke infrastrukture na području općine Kladanj	MTSTK	0	15	2.888.000	453.200	2.434.800
	Broj podržanih registrovanih poljoprivrednih gazdinstava i	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	-	3			

	start up-a u oblasti turizma na godišnjem nivou						
Mjera 1.2.1. Razvoj turističke infrastrukture i turističkog proizvoda	Broj postavljenih znakova turističke signalizacije na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	10	1.025.000	153.750	871.250
	Broj markiranih i mapiranih planinarskih staza	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	10			
	Broj novih turističkih proizvoda na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	n/a	5			
Mjera 1.2.2. Poticanje razvoja konkurentnih oblika turizma	Broj učesnika tematskih edukacija za jačanje kapaciteta pružalaca usluga u turizmu	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	60	458.000	68.700	389.300
	Vrijednost projekata podrške razvoju turizmu na području općine Kladanj	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	200.000			
Mjera 1.2.3. Promocija turizma i turističkih sadržaja općine Kladanj	Funkcionalna baza kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa Kladnja	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	Ne	Da	1.405.000	230.750	1.174.250
	Broj posjetilaca informativno- edukativnog i turističkog centra	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	600			
	Broj održanih edukativnih, promotivnih i informativnih radionica i događaja	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	50			
PRIORITET 1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima	Ostvareni prihod preduzeća u oblasti poljoprivrede sa područja općine Kladanj	FIA	379.272	2.000.000	600.000	240.000	360.000
	Broj registrovanih poslovnih subjekata u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu (pravne osobe, jedinice u sastavu i obrti)	FZS	47	60			
Mjera 1.3.1. Podrška malim poljoprivrednim gazdinstvima	Broj upisanih u registar poljoprivrednih gazdinstava na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	34	100	500.000	200.000	300.000
	Broj poljoprivrednih gazdinstava koji su ostvarili pravo na novčanu podršku u oblasti biljne i animalne proizvodnje	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo /MPVSTK	338	500			
	Broj novoregistrovanih poljoprivrednih obrta na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	1	2			
Mjera 1.3.2. Umrežavanje poljoprivrednih proizvođača i povezivanje s otkupljivačima i trgovcima	Broj formalno uspostavljenih tijela udruživanja poljoprivrednika (udruženje, zadruga i sl.)	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	2	4	100.000	40.000	60.000
	Broj nastupa lokalnih poljoprivrednika na sajmovima poljoprivrednih proizvođača i proizvoda na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	4	6			
	Broj upisanih poljoprivrednih proizvođača mlađih od 35 godina u registar poljoprivrednih gazdinstava na godišnjem nivou	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	12	20			

Strateški cilj 2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	FZZPR	11.415 (2021)	11.500	5.321.400	1.737.400	3.584.000
	Stopa prirodnog priraštaja stanovništva, na 1.000 stanovnika	FZS	-4,7 (2021)	-2.0			
	Broj učenika u osnovnom obrazovanju	FZZPR	787 (2021/2022)	780			
Prioritet 2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka	Stopa nataliteta, na 1.000 stanovnika	FZS*	6,3 (2022.)	9	4.265.400	1.431.400	2.834.000
	Broj posjetilaca kulturnim manifestacijama u Domu kulture Kladanj	JP Karaula Kladanj	1100	1500			
	Broj aktivnih članova sportskih klubova	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	225	400			
	Broj aktivnih nevladinih organizacija na području općine Kladanj	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	21	25			
Mjera 2.1.1. Općinska demografska politika	Broj podržanih porodilja	Stručna služba OV i ON	65	310	2.700.000	500.000	2.200.000
	Broj korisnika pomoći iz porodica s troje i više djece	JU Centar za socijalni rad Kladanj,	15	90			
	Vrijednost dodjeljenih subvencija za korištenje usluga predškolskih ustanova	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	130	13.000			
	Broj novizgrađenih stambenih jedinica po modelu socijalno neprofitnog stanovanja	JU Centar za socijalni rad Kladanj,	19	25			
Mjera 2.1.2. Podrška ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja	Broj djece obuhvaćen predškolskim odgojem i obrazovanjem u okviru PU	JU Dječije obdanište „Edina Čamdžić“ Kladanj	60	290	1.203.400	703.400	500.000
	Broj računara koje koriste učenici, na 100 učenika (ukupno osnovna + srednja)	MON TK*, PZ TK*	11/1 računar	1 učenik/1 računar			
	Iznos sredstava uloženi u rekonstrukciju školskih objekata i infrastrukturno unapređenje obrazovnog procesa	MON TK	100.000	500.000			
Mjera 2.1.3. Podrška unapređenju infrastrukture i programa u oblasti kulture i sporta	Vrijednost realiziranih sredstava podrške kulturnim manifestacijama na području općine Kladanj (značajni datumi, promocije, književne večeri, tradicionalne manifestacije...)	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a,	29.000	120.000	170.000	120.000	50.000

	Broj aktivnih članova JU „Javna biblioteka“ Kladanj	JU „Javna biblioteka“ Kladanj, NVO	1592	1730			
	Funkcionalna univerzalna škola sporta	Sportski savez Općine Kladanj	NE	DA			
Mjera 2.1.4. Jačanje kapaciteta organizacija nevladinih organizacija	Broj podržanih projekata NVO iz Budžeta općine Kladanj na godišnjem nivou	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	1	16	192.000	108.000	84.000
	Vrijednost implementiranih projekata od strane mladih	Stručna služba OV i ON	36	144			
	Broj učesnika edukacija za jačanje kapaciteta NVO	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	0	12			
Prioritet 2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva	Broj osiguranika obuhvaćenih zdravstvenom zaštitom na području općine Kladanj	JU Dom zdravlja Kladanj	10.214 (2022.)	10.000	1.056.000	306.000	750.000
	Izrađena socijalna karta za područje općine Kladanj	JU Centar za socijalni rad Kladanj	NE	DA			
	Broj krivičnih djela na godišnjem nivou	Policajska stanica Kladanj	125	90			
	Vrijednost prihoda od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa – (pitke vode krečnjaka, magnezita I drugih ruda) na nivou godine	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	122.272	800.000			
Mjera 2.2.1. Efikasna, otvorena i odgovorna javna uprava	% dokumenata u digitalnoj arhivi općine	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	0	40%	200.000	150.000	50.000
	Procenat podnesenih online zahtjeva kroz e-upravu u odnosu na ukupan broj podnijetih zahtjeva o podnešenih online zahtjeva kroz e-upravu	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	0	50%			
	Broj održanih edukacija za zaposlene u javnoj upravi	Stručna služba OV i ON	16	35			
Mjera 2.2.2. Jačanje kapaciteta javne zdravstvene ustanove Dom zdravlja	Broj savremenih medicinskih aparata	JZU Dom zdravlja Kladanj	7	10	400.000		400.000
	Broj obavljenih specijalističkih pregleda u JU Dom zdravlja Kladanj	JZU Dom zdravlja Kladanj	13.800	57.700			
	Broj pacijentica koje su izvršile dijagnostički pregled raka dojke I maternice	JZU Dom zdravlja Kladanj	690	3.030			
Mjera 2.2.3. Unapređenje uslova rada i programa Centra za socijalni radu	Broj organizovanih edukativno-zabavnih radionica za ranjive kategorije	JU Centar za socijalni rad Kladanj	0	12	66.000	36.000	30.000
	Broj protokola iz oblasti socijalne zaštite	JU Centar za socijalni rad Kladanj	1	4			

	Procenat djece iz ranjivih kategorija obuhvaćen radionicama	JU Centar za socijalni rad Kladanj	0	90%			
	Vrijednost sredstava iz budžeta usmjerena na mjere inkluzivne politike (u KM)	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	4.000	16.000			
Mjera 2.2.4. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća	Vrijednost nabavke opreme Službe za spašavanje (u KM)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	150.000	350.000	80.000	270.000
	Broj obučeni i certificirani pripadnika civilne zaštite za pružanje usluga spašavanja	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	1			
	Dužina očišćenih i saniranih riječnih korita	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	500m	1000 m			
2.2.5. Zaštita i valorizacija šumskih, vodnih i mineralnih resursa Općine Kladanj	Broj realiziranih javnih rasprava o korištenju državnih šuma i koncesija	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	0	3	40.000	40.000	-
	Vrijednost prihoda od naknada za korištenje državnih šuma	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	211.429 KM godišnje	1.000.000 KM godišnje			
	Broj izmijenjenih zakonskih i podzakonskih propisa iz predmetne oblasti iniciranim od strane Općine Kladanj	Stručna služba OV i ON	0	3			
Strateški cilj 3. RAVNOMJERAN RAZVOJ JAVNE INFRASTRUKTURE I ZAŠTITE OKOLIŠA U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA	Broj domaćinstava priključen na javni vodovod	JKP Kladanj JP Vodovod Tuzla	35% (2022)	80.00%	10.150.000	2.240.000	5.450.000
	% prikupljenog otpada koji se reciklira	JKP Kladanj	0% (2022)	25.00%			
	Ukupna instalirana snaga kotlova koje koriste obnovljive izvore energije	MPUZO	0 (2022)	Xxx			
PRIORITET 3.1. Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja	Fizički gubici vode na vodovodnoj mreži	JP „Komunalac“ dd Kladanj	40%	20%	7.650.000	2.200.000	5.450.000
	Procenat općine prekriven asfaltiranim i uređenim putevima	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	82%	95%			
	Dužina očišćenih i saniranih riječnih korita	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	500m	1000m			
Mjera 3.1.1. Sanacija komunalne infrastrukture-sektor vodoopskrba, kanalizacija i čvrsti otpad	Dužina sanirane vodovodne mreže	JP „Komunalac“ dd Kladanj	7.720	9.500	3.100.000	800.000	2.300.000
	Dužina izgrađenih kanalizacionih sistema	JP „Komunalac“ dd Kladanj	5.000	5.300			
	Broj divljih deponija na području općine Kladanj	JP „Komunalac“ dd Kladanj	11	2			
Mjera 3.1.2. Izgradnja, sanacija, održavanje,	Dužina izgrađenih novih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i	0	5	3.7	1.2	2.5

rekonstrukcija i asfaltiranje lokalnih puteva i ulica		komunalne poslove						
	Dužina saniranih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	150	180				
	Dužina asfaltiranih puteva (kilometri)	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	125	142				
Mjera 3.1.3. Regulacija i uređenje korita rijeka	Dužina izvedene regulacije rijeke Drinjače	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	870	1.3			850.000	200.000
	Broj organizovanih akcija čišćenja riječnih korita	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	2				650.000
PRIORITET 3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja	% pokrivenosti općine enregetski efikasnom rasvjetom	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0%	20%			2.500.000	40.000
	% domaćinstava i javnih objekata pokriven daljinskim grijanjem	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0%	5%				
	% obuhvaćenosti mjesnih zajednica uslugom prikupljanja i odvoženja otpada	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove/JP Komunalac Kladanj	92.92% (2022.)	99%				
Mjera 3.2.1. Uspostava funkcionalno-institucionalnih kapaciteta za integralno upravljanje prostorom i okolišem	Funkcionalna regionalna deponija EKO SEP d.o.o. Živinice	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	NE	DA			1.500.000	20.000
	Izgrađena pretovarna stanica za zbrinjavanje mješovitog komunalnog otpada	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove/JP Komunalac Kladanj	NE	DA				
	Funkcionalan sistem toplifikacije grada na daljinsko grijanje	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	NE	DA				
Mjera 3.2.2. Unapređenje energetske efikasnosti javne rasvjete i javnih objekata	Broj objekata rekonstruisanih u cilju bolje energetske učinkovitosti	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	15			1.000.000	20.000
	Broj zamijenjenih rasvjetnih tijela sa energetski učinkovitim rasvjetnim tijelima	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	0	200				
	Visina prikupljenih donatorskih sredstava za projekte energetske efikasnosti	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	NE	DA				

Prilog 3: Detaljan pregled mjera

Veza sa strateškim ciljem	1. UNAPRIJEĐEN ODRŽIVI RAZVOJ PRIVREDE, TURIZMA I POLJOPRIVREDE				
Prioritet	1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa				
Naziv mjere	1.1.1. Izgradnja natkrivene zelene pijace u Kladnju				
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanj	Cilj mjere je pružiti podršku u prevazilaženju izazova sa kojima se suočavaju poljoprivredni proizvođači kroz usitnjene poljoprivredne parcele i nedostatak organizovanog sistema za otkup i prodaju.				
	Aktivnosti mjere Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - Provođenje procedure javnih nabavki radi odabira najpovoljnijeg ponuđača za izvođenja radova - Zaključivanje ugovora sa odabranim izvođačem radova - Izvođenje radova u skladu sa potpisanim Ugovorom - Raspisivanje poziva za korištenja štandova na zelenoj pijaci - Promocija proizvodno-marketinške saradnje među poljoprivrednicima 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2024)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije	
	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcionalna natkrivena zelena pijaca u općini Kladanj 	NE	DA	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj korisnika na zelenoj pijaca 	0	20	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija ove mjere će omogućiti poljoprivrednicima da svoje proizvode izlažu i prodaju na centralizovanom mjestu, poboljšavajući pristup tržištu i podstičući lokalnu ekonomsku aktivnost. Realizacija mjere će doprinijeti i stvaranju poljoprivredne infrastrukture koja podupire održivi razvoj, unapređuje tržišnu konkurentnost lokalnih proizvođača i poboljšava kvalitetu života u općini Kladanj.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)

	660.000,00	80.000,00	-	-	Vlada TK-a 290.000,00 Federalna vlada 290.000,00
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, Služba za CZ i komunalne poslove				
Nosioci mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, Služba za CZ i komunalne poslove				
Ciljne grupe	Poljoprivrednici i privredni subjekti na području općine				

Veza sa strateškim ciljem	1. UNAPRIJEĐEN ODRŽIVI RAZVOJ PRIVREDE, TURIZMA I POLJOPRIVREDE			
Prioritet	1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa			
Naziv mjere	1.1.2. Stvaranje prostornih uslova za razvoj poduzetničkih potpornih institucija			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je poboljšanje poduzetničke infrastrukture - sanacija sprata zgrade "Pošta" u Kladnju. Sanacijom ovih prostorija bi se stekli uvjeti za njihovo korištenje, ujedno i za otvaranje novih poduzetničkih potpornih institucija. Cilj je stvoriti osnovu za povećanje i poboljšanje prostornih kapaciteta za rad općinskih službi za upravu, inkubator za biznise (mladi) i/ili drugih oblika poduzetnike infrastrukture,, udruženja koja egzistiraju na području općine kao i NVO.			
	Aktivnosti mjere Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - Provođenje procedure javnih nabavki radi odabira najpovoljnijeg ponuđača za izvođenja radova - Zaključivanje ugovora sa odabranim izvođačem radova - Izvođenje radova u skladu sa potpisanim Ugovorom - Organizovanje edukacija i razvoja svijesti kod poduzetnika (tematski sastanci poduzetnika, okrugli stolovi i sl.) - Provođenje procedure dodjele poslovnih kancelarija - Zaključivanje ugovora sa korisnicima poslovnih kancelarija 			
Strateški projekat	Strateški projekat 1. Unapređenje i razvoj poduzetničke infrastrukture	Očekivani izlazni rezultat		
		Izvršena geomehanička ispitivanja, nivelacija terena, izgradnja infrastrukture i kreiranje seta olakšica za nove poslovne subjekte u Poslovnoj zoni Ravni Stanovi.		
		Očekivani krajnji rezultat		
		Projekat će dovesti do povećanja zapošljavanja, rasta privrede, privlačenja investicija i poboljšanja kvalitete života u općini Kladanj kroz razvoj novih proizvodnih kapaciteta i potpornih poduzetničkih institucija.		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2024)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • m² rekonstruiranog poslovnog prostora u vlasništvu Općine 	0	300	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za CZ i komunalne poslove

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj izdatih poslovnih kancelarija 	0	6	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Služba za CZ i komunalne poslove	
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih edukativnih radionica 	0	5	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	<p>Realizacija ove mjere doprinjela bi većem broju otvorenih poslovnih kancelarija , te doprinijeti povećanju prihoda od upravljanja općinskom imovinom, a sa druge strane omogućiti zainteresovanim licima da mogu koristiti uređene poslovne prostorije za svoje poslovne aktivnosti. Uključivanje različitih populacija stanovništva kroz rad udruženja i NVO sektora. Omogućila bi se bolja povezanost i korištenje informacija jer bi svi bili na jednom mjestu.</p>				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja, ukupno sa strateškim projektom	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	1.660.000	240.000	-	-	660.000 Budžet TK; 760.000 Budžet FBiH
Strateški projekt 1.	1.500.000	200.000	-	-	600.000 Budžet TK; 700.000 Budžet FBiH
Period implementacije mjere	2024.-2027.				

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, Služba za CZ i komunalne poslove
Nosioci mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, Služba za CZ i komunalne poslove
Ciljne grupe	Privredni subjekti na području općine, postojeći i potencijalni investitori, stanovnici općine, javne ustanove i institucije, udruženja građana

Veza sa strateškim ciljem	1. UNAPRIJEĐEN ODRŽIVI RAZVOJ PRIVREDE, TURIZMA I POLJOPRIVREDE			
Prioritet	1.1. Konkurentna privreda usmjerena na efikasno korištenje resursa			
Naziv mjere	1.1.3. Jačanje konkurentnosti i osnivanje novih MSP i obrta			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je stvaranje preduslova za osnivanje novih te očuvanje, rast i razvoj postojećih privrednih subjekata na području općine kroz set aktivnosti na unapređenju okruženja u kojima nastaju, rastu i razvijaju se poslovni poduhvati na području općine.			
	Aktivnosti mjere			
	Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - Sprovedba analize parafiskalnih nameta za privrednike općine Kladanj, kreiranje inicijativa i realizacija aktivnosti na unapređenju regulatornog okvira kao dijela poslovnog okruženja na nivou općine Kladanj - Realizacija sveobuhvatnih programa podrške osnivanju novih poslovnih poduhvata na području općine (poduzetniča obuka, finansijska podrška, mentorstvo...) - Realizacija programa podrške za jačanje konkurentnosti postojećih MSP i obrta kroz uvođenje novih tehnologija, standardizaciju i unapređenje inovativnosti u poslovanju - Realizacija obuka za jačanje upravljačkih kapaciteta obrtnika i poduzetnika 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj podnešenih inicijativa za smanjenje parafiskalnih nameta na poduzetnike na području općine Kladanj 	0	2	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo Stručna Služba OV
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj podržanih novoosnovanih privrednih subjekata na godišnjem nivou 	0	3	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera će doprinijeti unapređenju poslovnog okruženja na području općine Kladanj kroz unapređenje regulatornog okvira, podršku uspostavi novih i jačanju			

	konkurentnosti postojećih privrednih subjekata, što će doprinijeti povećanju broja novih radnih mjesta na području općine ali i utjecati na sveukupni privredni razvoj općine Kladanj i Tuzlanskog kantona.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	180.000	60.000		-	60.000 Ministarstvo privrede TK; 60.000 Federalno ministarstvo razvoja poduzetništva i obrta
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo				
Nosioci mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, Stručna služba OV				
Ciljne grupe	Privredni subjekti na području općine, postojeći i potencijalni investitori				

Veza sa strateškim ciljem	1. UNAPRIJEĐEN ODRŽIVI RAZVOJ PRIVREDE, TURIZMA I POLJOPRIVREDE
Prioritet	1.2. Održivi turizam
Naziv mjere	1.2.1. Razvoj turističke infrastrukture i turističkog proizvoda
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je unaprijediti turističku infrastrukturu te integrisati turističke potencijale u nove turističke proizvode općine Kladanj i Tuzlanskog kantona pružajući različite ponude prema profilima i preferencijama turista različitog profila.
	Aktivnosti mjere
	Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - Učešće u realizaciji projekta „Konjuh-ekološka oaza“ koji je u Strategiji turizma TK definiran kao strateški projekt - Uređenje pristupnih puteva do lokacija sa turističkim atrakcijama (pristupni put Muška voda Kladanj i dr.) - Uređenje, mapiranje, obilježavanje i digitalizacija postojećih planinarskih, pješačkih, trim i biciklističkih staza - Podrška uređenju izletišta (Muška voda, Javorje i dr.), i druge turističke infrastrukture (planinski domovi), kao i Djevojačke pećine - Unapređenje infrastrukture na skijalištu „Karaula“ - Poticanje razvoja novih turističkih proizvoda na području općine Kladanj - Unaprijediti ponudu kulturnog, manifestacijskog, ruralnog i agroturizma vodeći se principima ekološki održivog razvoja (vikend i sedmični odmori na selu, seoski sajmovi, obilazak kulturno-historijskog naslijeđa, outdoor aktivnosti, edukativne radionice u prirodi, organizacija tradicionalnih vjenčanja, podsticanje energetske neovisnost „eko sela“ i „zelenih domaćinstava“... - Podrška iznajmljivačima opreme za skijanje, sankanje, penjanje Via Ferate, posjete pećinama i biciklizam - Podrška inicijativama ponude tradicionalne kuhinje , domaćih poljoprivrednih proizvoda i proizvoda ručne radinosti - Valorizacija Rimske ceste - Inventarizacija, mapiranje i digitalizacija nekropola na području općine Kladanj - Pобољшanje stanja rasvjete u pećinama i nekropolama (Djevojačka pećina, Bebravska pećina, nekropole) - Prikupljanje i tretman otpadnih voda u mjestima u blizini gradskog kupališta Brana

	- Uređenje mobilijara na atraktivnim lokacijama (Studenac, Zatoča, penjački poligon Hotanskog krša, Ski lift)				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije	
	• Broj postavljenih znakova turističke signalizacije na području općine Kladanj	0	10	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo u saradnji sa TZTK, MINTTS TK i JP KARAULA	
	• Broj markiranih i mapiranih planinarskih staza	0	10	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo u saradnji sa TZTK, MINTTS TK i JP Kraula	
	• Broj novih turističkih proizvoda na području općine Kladanj	n/a	5	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo u saradnji sa TZTK, MINTTS TK i JP KARAULA Planinarsko društvo Vidikovac	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera će doprinijeti kvalitetnijoj ponudi te boljoj promociji turizma na području općine Kladanj i time doprinijeti povećanju broja dolazaka i noćenja turista kantona, povećanju turističkog prometa i prihoda od turizma te posljedično rastu BDP-a i zaposlenosti na području općine.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	1.025.000	153.750	-	-	871.250 KM (Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja TK Turistička zajednica TK-a)
Period implementacije mjere	2024.-2027.				

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
Nosioci mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, JP Karaula Kladanj, Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja TK, Turistička zajednica Tuzlanskog kantona,
Ciljne grupe	Stanovništvo i privredni subjekti na području općine, domaći i strani turisti

Veza sa strateškim ciljem	1. UNAPRIJEĐEN ODRŽIVI RAZVOJ PRIVREDE, TURIZMA I POLJOPRIVREDE
Prioritet	1.2. Održivi turizam
Naziv mjere	1.2.2. Poticanje razvoja konkurentnih oblika turizma
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je pružiti doprinos razvoju konkurentnih oblika turizma i obogatiti turističku ponudukroz podizanje svijesti o mogućnostima bavljenja turizmom posebno u ruralnom području i podršku projektima i aktivnostima sa aspektima inovativnosti i osiguranja dodatne vrijednosti za razvoj održivog turizma na području općine a kako bi se povećao turistički promet na određenim destinacijama, kao i potrošnja po posjetitelju. Cilj mjere je i osigurati unaprjeđenje turističkih usluga na turističkim lokacijama te jačanje kapaciteta pružalaca turističkih usluga.
	Aktivnosti mjere
	Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - Realizacija aktivnosti podizanja svijesti stanovništva o mogućnostima bavljenja turizmom i podrška domaćinstvima u ruralnom području za proširenje i stavljanje u funkciju smještajnih kapaciteta (postojeći objekti, višak stambenih prostora i sl.) u turističke svrhe - Povećanje konkurentnosti pružalaca usluga turizma (javnih i privatnih), uz edukacije o osiguranju kvalitete, održivom upravljanju destinacijama te standardizaciji kulturne i prirodne baštine. - Organizovanje edukacija i razvoja svrhu razvoja svijesto (okrugli stolovi, seminari, tematski sastanci stanovništva, poslovnih subjekata, turističkih radnika, udruženja i drugih aktera u oblasti turizma. - Podrška projektima inovativnih sadržaja turističke ponude: kulturno-historijska baština, zabavni parkovi, eko-etno sela i sl. - Podrška tradicionalnim manifestacijama, - Podrška unapređenju smještajnih kapaciteta - otvaranje malih obiteljskih smještajnih jedinica – „apartmana“ sa akcentom na kvalitetu ponude, (čistoća smještajne jedinice, hrana, aktivnosti, internet i sl.)

	<ul style="list-style-type: none"> - Podrška autohtonim proizvodima koji bi se mogli plasirati kao suveniri, - Unaprijediti ponudu ruralnog i agroturizma vodeći se principima ekološki održivog razvoja, - Unaprijediti ponudu gastronomskog turizma. 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije	
	• Broj učesnika tematskih edukacija za jačanje kapaciteta pružalaca usluga u turizmu	0	60	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo*	
	• Vrijednost projekata podrške razvoju turizmu na području općine Kladanj	0	200.000	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo*	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera će doprinijeti povećanju konkurentnosti, broja turističkih usluga, broju dolazaka i noćenja turista, povećanju broja zaposlenih u turizmu te povećanju prihoda od turizma što ima direktan uticaj na privredni razvoj općine Kladanj.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	458.000	68.700	-	-	389.300 KM (Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja TK)
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo				
Nosioci mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, JP Karaula Kladanj, Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja TK, Turistička zajednica Tuzlanskog kantona				
Ciljne grupe	Stanovništvo i privredni subjekti na području općine, domaći i strani turisti				

Veza sa strateškim ciljem	1. UNAPRIJEĐEN ODRŽIVI RAZVOJ PRIVREDE, TURIZMA I POLJOPRIVREDE			
Prioritet	1.2. Održivi turizam			
Naziv mjere	1.2.3.Promocija turizma i turističkih sadržaja općine Kladanj			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je uspostava temelja za održivi turistički razvoj u Općini Kladanj kroz sva godišnja doba, iskorištavanjem prirodnih resursa za obogaćivanje i diversifikaciju turističkih atrakcija. Fokus je na razvoju sportsko-rekreativnih, kulturno-manifestacionih i edukativnih programa, koji će doprinijeti zaštiti okoliša, poticanju zapošljavanja i ekonomskom napretku lokalne zajednice, čime se stvara održiva budućnost za Općinu Kladanj.			
	Aktivnosti mjere			
	Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - detaljno istraživanje i inventarizacija kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa Kladnja (kreiranje baze historijskih znamenitosti, tradicija, prirodnih ljepota, ekosistema i lokalnih resursa koji će se koristiti za dalju promociju područja - uspostavljenja i stavljanje u funkciju informativno- edukativnog i turističkog centra općine Kladanj - izrada kalendara događaja i manifestacija općine Kladanj - realizacija edukativnih, promotivnih i informativnih radionica i događaja - izrada promotivnih materijala (općina Kladanj, zaštićeni pejzaž Konjuh) - realizacija promotivnih kampanja - izrada turističke web stranice Općine Kladanj - podrška nastupima na turističkim sajmovima i festivalima - osnaživanje i edukacija lokalnog stanovništva o zakonskoj regulativi vezanoj za turističke djelatnosti i prilikama za razvoj ruralnog turizma - mobilizacija organizacija civilnog društva i građana općine Kladanj u svrhu razvoja turizma 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2024)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcionalna baza kulturno-historijskog i prirodnog nasljeđa Kladnja 	NE	DA	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj posjetilaca informativno-edukativnog i turističkog centra 	0	600	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih edukativnih, promotivnih i informativnih radionica i događaja 	0	50	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni efekat mjere leži u obogaćivanju turističke ponude općine Kladanj, podizanju svijesti o važnosti očuvanja kulturnih, historijskih i prirodnih vrijednosti, te u jačanju ekonomije kroz zapošljavanje. Ove aktivnosti će direktno pridonijeti održivom razvoju turizma, ekonomskom osnaživanju općine i poboljšanju kvalitete života lokalne zajednice, istovremeno jačajući Kladanj kao destinaciju koja nudi raznovrsne turističke sadržaje tokom cijele godine.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	1.405.000	230.750	-	-	674.250 Vlada TK-a, Turistička zajednica TK; 500.000 KM Vlada FBiH
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo				
Nosioci mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo				
Ciljne grupe	Stanovnici općine posebno ruralnog područja, bh. dijaspora, turisti, udruženja građana, planinari i potencijalni investitori				

Veza sa strateškim ciljem	1. UNAPRIJEĐEN ODRŽIVI RAZVOJ PRIVREDE, TURIZMA I POLJOPRIVREDE			
Prioritet	1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima			
Naziv mjere	1.3.1. Podrška malim poljoprivrednim gazdinstvima			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je jačanje kapaciteta malih poljoprivrednih domaćinstava u općini Kladanj, s naglaskom na povećanje proizvodnje i dohotka, te podupiranje procesa konsolidacije zemljišta za smanjenje fragmentacije i povećanje efikasnosti poljoprivredne proizvodnje. Ovaj pristup ima za cilj podizanje konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača, uz istovremeno jačanje ekonomske stabilnosti i održivosti poljoprivrednog sektora u općini.			
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> - Jačanje kapaciteta malih poljoprivrednih gazdinstava, osavremenjavanje proizvodnih kapaciteta, specijalizacija proizvodnje, stručno osposobljavanje i informisanje poljoprivrednih proizvođača, što bi se odrazilo na povećanje prinosa i efikasnije upravljanje gazdinstvom. - Podrška okrupnjavanju poljoprivrednih zemljišta - Realizacija programa podrške prelaska u viši stepen poslovanja u oblasti poljoprivredne proizvodnje i prelaska na robnu proizvodnju za poznato tržište kroz osnivanje poljoprivrednih obrta. - Podrška jačanju izvoznog potencijala i poboljšanja konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača sa područja Općine Kladanj, sa posebnim akcentom na proizvođače organskih proizvoda. - Podrška malim poljoprivrednim gazdinstvima u korištenju novčanih podrški u poljoprivrednoj proizvodnji i drugim poticajnim sredstvima kroz razne programe podrške, a posebno regresiranje kamata, finansiranje zapošljavanja, pomoć pri kupovini opreme i sl. u cilju unapređenja njihove konkurentnosti kroz tehničko-tehnološko unapređenje integralne kao i organske proizvodnje, a samim tim i osiguranje stabilnog dohotka. 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj upisanih u registar poljoprivrednih gazdinstava na godišnjem nivou 	34	100	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj poljoprivrednih gazdinstava koji su ostvarili pravo na novčanu podršku u oblasti biljne i animalne proizvodnje 	338	500	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo/M PVSTK	
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj novoregistrovanih poljoprivrednih obrta na godišnjem nivou 	1	2	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni efekat mjere usmjeren je na jačanje poljoprivrednih kapaciteta, osiguravanje održivosti za buduće generacije, ublažavanje utjecaja klimatskih promjena, te promicanje sveobuhvatnog razvoja poljoprivrede. Kroz ovu mjere, teži se ne samo unapređenju poljoprivredne produktivnosti i ekološke stabilnosti, već i zadržavanju stanovništva u općini Kladanj, čime se doprinosi dugoročnom ekonomskom i socijalnom prosperitetu Tuzlanskog kantona i BiH.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	500.000	200.000	-	-	200.000 KM (200.000 KM Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva TK; 100.000 Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva)
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo				
Nosioci mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva TK				
Ciljne grupe	Mala poljoprivredna gazdinstva na području općine, stanovnici općine i potencijalni poljoprivrednici				

Veza sa strateškim ciljem	1. UNAPRIJEĐEN ODRŽIVI RAZVOJ PRIVREDE, TURIZMA I POLJOPRIVREDE			
Prioritet	1.3. Održiva poljoprivreda zasnovana na lokalnim potencijalima			
Naziv mjere	1.3.2. Umrežavanje poljoprivrednih proizvođača i povezivanje s otkupljivačima i trgovcima			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je poticanje saradnje i udruživanja poljoprivrednika u općini Kladanj kako bi se osnažio njihov tržišni nastup, omogućio organizirani otkup i osigurao djelotovorniji pristup tržištu. Pored toga, mjera teži okrupnjavanju zemljišnih posjeda, smanjenju disperziranosti i fragmentacije, čime se jačaju kapaciteti poljoprivrednih proizvođača. Dodatno, mjera ima za cilj promociju lokalnih poljoprivrednih proizvoda, čime se doprinosi ekonomskom osnaživanju općine Kladanj i promoviranju zajedništva među poljoprivrednicima.			
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> - Podrška proširenju tržišta za plasman poljoprivrednih proizvoda - Podrška u promovisanju poljoprivrednih proizvoda sa područja općine Kladanj te marketing lokalnih proizvoda i usluga - Pružanje podrške udruživanju poljoprivrednih proizvođača odnosno formiranju udruženja poljoprivrednika i zadruga i povezivanje s otkupljivačima i trgovcima - Podrška nastupu na sajmovima poljoprivrednih proizvođača i proizvoda - Organizacija sajma lokalnih proizvoda - Jačanje kapaciteta udruženja poljoprivrednika i zadruga u oblasti menadžmenta, marketinga kao i namicanja sredstava za finansiranje projekata u svrhu boljeg položaja na tržištu 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	• Broj formalno uspostavljenih tijela udruživanja poljoprivrednika (udruženje, zadruga i sl.)	2	4	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
	• Broj nastupa lokalnih poljoprivrednika na sajmovima poljoprivrednih proizvođača i proizvoda na godišnjem nivou	4	6	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo

	<ul style="list-style-type: none"> Broj upisanih poljoprivrednih proizvođača mlađih od 35 godina u registar poljoprivrednih gazdinstava na godišnjem nivou 	12	20	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera će osnažiti povezivanje poljoprivrednika u općini Kladanj, promovirati lokalne proizvode i poboljšati kapacitete proizvođača. Ovo će doprinijeti rastu prihoda iz poljoprivrede, većoj zaposlenosti i ekonomskom napretku općine, usmjeravajući se prema održivom razvoju i jačanju lokalne privrede kroz stratešku suradnju i umrežavanje.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	100.000	40.000	-	-	60.000 KM, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva TK
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo				
Nosioci mjere	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, Udruženje pčelara VRESIKA Kladanj				
Ciljne grupe	Poljoprivrednici na području općine, stanovnici općine				

Veza sa strateškim ciljem	2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA			
Prioritet	2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka			
Naziv mjere	2.1.1. Općinska demografska politika			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je kreiranje okruženja koje potiče poboljšanje kvaliteta života i osnivanje porodica, s posebnim naglaskom na podršku porodiljama i porodicama s više djece u općini Kladanj. Ova mjera teži prevenciji negativnih socijalnih trendova i promociji nataliteta, integrirajući pružanje financijske podrške, poboljšanje pristupa socijalnom stanovanju i unapređenje infrastrukture za mlade porodice, čime se doprinosi ekonomskom i socijalnom osnaživanju lokalne zajednice.			
	Aktivnosti mjere Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - Realizaciju programa dodjele pomoći porodiljama na području općine Kladanj - Realizaciju programa dodjele jednokratnih pomoći porodicama s više djece - Subvencije porodicama sa područja općine Kladanj za korištenje usluga predškolskih ustanova - Izgradnja objekata socijalno neprofitnog stanovanja u cilju jačanja socijalne infrastrukture (prednost mladim bračnim parovima) 			
Strateški projekt	Strateški projekt 2. Podrška porodicama i demografski razvoj	Očekivani izlazni rezultat		
		Dodjela pomoći za 310 porodilja, podrška za 90 porodica s troje i više djece, subvencije za korištenje predškolskih ustanova u iznosu od 13.000 KM, te izgradnja 25 stambenih jedinica po modelu socijalno neprofitnog stanovanja.		
		Očekivani krajnji rezultat		
Projekat će poboljšati demografsku obnovu općine Kladanj, stvoriti uslove za zadržavanje stanovništva, unaprijediti kvalitet života kroz podršku porodicama i porodiljama, te osigurati održiv socijalni i ekonomski razvoj općine.				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti	Ciljne	Izvor verifikacije

		(2023)	Vrijednosti (2027)		
	• Broj podržanih porodilja	65	310	Stručna služba OV i ON	
	• Broj korisnika pomoći iz porodica s troje i više djece	15	90	JU Centar za socijalni rad Kladanj, Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	
	• Vrijednost dodjeljenih subvencija za korištenje usluga predškolskih ustanova	130	13.000	JU Centar za socijalni rad Kladanj, Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	
	• Broj novizgrađenih stambenih jedinica po modelu socijalno neprofitnog stanovanja	19	25	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera će doprinijeti revitalizaciji demografske slike općine Kladanj, uspostavljajući osnove za održavanje i privlačenje stanovništva kroz efikasnu pronatalitetnu politiku. Ovaj pristup će ne samo poboljšati demografsku strukturu, već će i znatno unaprijediti kvalitet života stanovnika, osiguravajući da općina postane privlačnija za život, rast porodica i ekonomski razvoj.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja, ukupno sa strateškim projektom	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	2.700.000	500.000	-	-	2.200.000 FMROil i MLJPil
Strateški projekat 2.	2.400.000	200.000	-	-	2.200.000 FMROil i MLJPil
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a				

Nosioci mjere	Stručna služba OV i ON, Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a, JU Centar za socijalni rad
Ciljne grupe	Stanovnici općine Kladanj, mladi bračni parovi, porodilje

* Pored vrijednosti koje su predstavljene kroz indikatore Općina izdvaja godišnje: Jednokratne novčane naknade majci – porodilji novorođenog djeteta izdvojeno 32.000,00 KM. Postupljeno po inicijativi Udruženja porodica sa troje i više djece „TRI PLUS“ Iliđža (stimulisane 2 porodice)

*U najavi projekat CEB III za izgradnju višestambenih objekata po modelu neprofitnog socijalnog stanovanja, pretpostavljena vrijednost objekta sa 25 stambenih jedinica minimalno 2.200.000,00 KM plus kontribucija Općine cca 200.000,00 KM

* Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica (FMROI) i Ministarstva za ljudska pravai i izbjeglice (MLJPiI)

Veza sa strateškim ciljem	2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA
Prioritet	2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka
Naziv mjere	2.1.2. Podrška ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je osigurati preduslove za kvalitetnije odvijanje obrazovnog procesa na području općine kao i kvalitetan rad učenika i nastavnika uz jačanje veće socijalne uključenosti i dostupnosti obrazovanja za sve na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja. Cilj mjere je i stvaranje kontinuiranog poticajnog okruženja u kojem će učenici razvijati svoje kognitivne sposobnosti.
	Aktivnosti mjere
	Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - proširenje kapaciteta postojeće predškolske ustanove na području općine Kladanj - osnivanje odjeljenja predškolske ustanove Dječijeg obdaništa Kladanj u Stuparima - izgradnju zaštitne ograde i za sva školska dvorišta i osiguranje školskih objekata na području općine Kladanj - izgradnju, obnovu i ogradbenu zaštitu za sportske terene u okviru školkih dvorišta, tribina uz školske sportske terene na području općine - osiguranje priključka na internet mrežu za sve objekte osnovnih (centralnih i područnih)i srednje škole u Kladnju (hotspot kao rješenje) - rekonstrukciju školskih objekata i infrastrukturno unapređenje obrazovnog procesa na području općine, prije svega računarima i IKT opremom - adaptaciju postojećih prostornih kapaciteta OŠ „Stupari“ – Dubrava i opremanje istih za kvalitetan rad (sa posebnim akcentom na uključivanje djece u predškolsko obrazovanje u godini prije polaska u školu i djece sa posebnim potrebama) - poticanje socijalne uključenosti djece s posebnim potrebama u predškolsku ustanovu - stvaranje uslova za jednaku dostupnost formalnog i neformalnog obrazovanja učenika srednje škole

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> Broj djece obuhvaćen predškolskim odgojem i obrazovanjem u okviru predškolske ustanove 		60	290	JU Dječije obdanište „Edina Čamdžić“ Kladanj
	<ul style="list-style-type: none"> Broj računara koje koriste učenici, na 100 učenika (ukupno osnovna + srednja) 		11 učenika/1 računar	1 učenik 1 računar	MON TK, PZ TK
	<ul style="list-style-type: none"> Iznos sredstava uložениh u rekonstrukciju školskih objekata i infrastrukturno unapređenje obrazovnog procesa 		100.000	500.000	MON TK, PZ TK
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera će doprinijeti povećanom obuhvatu djece predškolskim odgojem i većoj dostupnosti usluga predškolskog odgoja i obrazovanja uz unaprijeđene uslove za odvijanje obrazovnog procesa na nivou osnovnog i srednjeg obrazovanja na području općine, čime se unapređuju uslovi za kvalitet života na području općine.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	1.203.400	703.400	-	100.000,00	400.000 KM MON TK, PZ TK
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a				
Nosioci mjere	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a, Ministarstvo obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona, Pedagoški zavod Tuzlanskog kantona				
Ciljne grupe	Roditelji djece predškolske dobi, učenici osnovnih i srednjih škola na području općine				

*Pored vrijednosti koje su predstavljene kroz indikatore Općina izdvaja godišnje: Obavezni predškolski program 15.000,00 KM; Stipendije 35.000,00; Subvencija troškova upisa u srednju školu 23.850,00; Subvencija prijevoza učenika srednje škole 100.000,00; Izdaci za školska takmičenja 2.000,00, ukupno 175.850 godišnje.

Veza sa strateškim ciljem	2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA			
Prioritet	2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka			
Naziv mjere	2.1.3. Podrška unapređenju infrastrukture i programa u oblasti kulture i sporta			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je unaprijediti infrastrukturu i programe u sportu i kulturi u općini Kladanj, čime se direktno poboljšava kvalitet života građana i potiče zadržavanje stanovništva. Kroz ovu mjeru, teži se stvaranju bogatijeg i kvalitetnijeg sadržaja za slobodno vrijeme, što će doprinijeti kulturnom i društvenom razvoju, kao i promociji zdravog načina života među stanovnicima, posebno mladima, jačajući zajedno socijalnu koheziju i lokalni identitet.			
	Aktivnosti mjere Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - unapređenje rada JU "Javna biblioteka" Kladanj - podršku kulturnim manifestacijama od značaja za Kladanj (obilježavanje značajnih datuma, Dani dijaspore, Susreti zavičajnih stvaralaca, Dani djevojačke pećine, Pozorišni susreti – Sjećanje na Sulejmana Kupusovića, Smotra folklor, Likovna kolonija, promocije, pjesničke večeri, književne večeri...) i uvođenje novih kulturnih sadržaja - formiranje univerzalne škole sporta - osiguranje veće dostupnosti sportske dvorane Kladanj sportskim klubovima (kroz subvencije) i stanovnicima općine - kontinuiran rad na formiranju klubova za dvoranske sportove i stvaranju uslova za njihov rad - osiguranje preduslova za uređenje i rekonstrukciju Gradskog stadiona - promociju sporta i zdravog života kroz škole i sredstva javnog informisanja 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Vrijednost realiziranih sredstava podrške 	29.000	120.000	Služba za društvene

	kulturnim manifestacijama na području općine Kladanj (značajni datumi, promocije, književne večeri, tradicionalne manifestacije...)			djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a, JU „Javna biblioteka“ Kladanj, NVO	
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj aktivnih članova JU „Javna biblioteka“ Kladanj 	1.592	1.730	JU „Javna biblioteka“ Kladanj	
	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcionalna univerzalna škola sporta 	NE	DA	Sportski savez Općine Kladanj	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera će značajno doprinijeti unapređenju infrastrukture i programa u sportu, kulturi i slobodnom vremenu u općini Kladanj, čime se osigurava bogatiji i kvalitetniji sadržaj za građane. Ovaj pristup podstiče kulturni i društveni napredak, jačajući zajednicu i pružajući temelj za holistički razvoj općine, što će imati pozitivan utjecaj na kvalitet života i privlačnost općine Kladanj kao mjesta za život.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	170.000	120.000	-	-	50.000 Ministarstva TK
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a				
Nosioci mjere	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a, Sportski savez Kladanj, Ministarstvo za kulturu, sport i mlade Tuzlanskog kantona, JU „Javna biblioteka“ Kladanj, NVO.				
Ciljne grupe	Stanovnici općine Kladanj (prvenstveno mladi), sportska i kulturna udruženja				

Veza sa strateškim ciljem	2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA			
Prioritet	2.1. Društvena infrastruktura u funkciji demografskog oporavka			
Naziv mjere	2.1.4. Jačanje kapaciteta nevladinih organizacija			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je osnažiti nevladine organizacije u općini Kladanj, kako bi se kroz njihove aktivnosti poboljšala kvaliteta života stanovnika i doprinijelo zadržavanju populacije. Fokus je na jačanju njihovih kapaciteta za efikasnije djelovanje u zajednici, čime se potiče veća socijalna kohezija, podrška razvojnim projektima i inicijativama koje doprinose sveobuhvatnom napretku općine.			
	Aktivnosti mjere Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - Podršku programima, projektima i radu nevladinih organizacija s područja općine Kladanj - Stimulacija rada aktivnih nevladinih organizacija - Podršku aktivnostima mladih na području općine Kladanj - Podršku jačanju saradnje između nevladinog, vladinog i privatnog sektora - Realizaciju edukacija za unapređenje upravljačkih kapaciteta nevladinih organizacija na području općine Kladanj - Realizaciju edukacija iz oblasti projektnog menadžmenta i savremenih trendova razvoja (zelena ekonomija i dr.) 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj podržanih projekata NVO iz Budžeta općine Kladanj na godišnjem nivou 	1	16	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a

	<ul style="list-style-type: none"> Vrijednost implementiranih projekata od strane mladih 	36.000	144.000	Stručna služba OV i ON	
	<ul style="list-style-type: none"> Broj učesnika edukacija za jačanje kapaciteta NVO 	0	12	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera će osnažiti ulogu nevladinih organizacija u općini Kladanj, omogućavajući im da efikasnije odgovore na potrebe zajednice i doprinesu realizaciji strateških ciljeva. Kroz jačanje nevladinog sektora, povećava se kapacitet za implementaciju važnih projekata, što doprinosi poboljšanju životnog standarda građana i potiče sveukupni razvoj općine, kreirajući temelje za održivu budućnost i bolji kvalitet života svih njenih stanovnika.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	192.000	108.000	-	-	47.000 neformalne grupe iz lokalne zajednice; 37.000 Omladinska banka
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a				
Nosioci mjere	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a, Stručna služba OV i ON				
Ciljne grupe	Stanovnici općine Kladanj, mladi, nevladine organizacije				

*Projekti NVO iz Budžeta cca 3.000 po projektu; Projekti neformalnih grupa

Veza sa strateškim ciljem	2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA			
Prioritet	2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva			
Naziv mjere	2.2.1. Efikasna, otvorena i odgovorna javna uprava			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanj	<p>Cilj mjere je unaprijediti i modernizovati postojeću infrastrukturu u domenu javnih usluga kako bi se općinska administracija kontinuirano razvijala u skladu sa potrebama stanovništva. Kako bi se stvorilo povoljno društveno okruženje sa javnom upravom kao istinskim servisom građana, potrebno je kontinuirano usavršavanje zaposlenih u javnoj upravi što će omogućiti efikasnije obavljanje poslova vezanih za općinsku administraciju, a u konačnici će doprinijeti povećanom zadovoljstvu građana i poduzetnika, te ojačati saradnju između općine i lokalne zajednice.</p>			
	<p>Aktivnosti mjere</p> <p>Aktivnosti mjere uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Formiranje Tima za praćenje i izradu projekata za namicanje sredstava iz vanjskih izvora za realizaciju razvojnih inicijativa - Modernizacija postojeće informatičke infrastrukture u lokalnoj samoupravi, kako kroz nabavku nove opreme tako i kroz primjenu softvera za efikasnije obavljanje i arhiviranje javnih usluga i dokumenata - Digitalizacija usluga javne uprave kako bi omogućili stanovništvu i privrednim subjektima lakšu i efikasniju komunikaciju sa Općinom - Edukacija i motivisanje stanovništva da koriste e-usluge javne uprave - Provođenje edukacija za zaposlene u javnoj upravi u okviru lokalne samouprave, viših razina vlasti i međunarodnih organizacija - Sistematizovanje pozicije za rad sa dijasporom, kulturu i sport - Uključivanje dijaspore i privrednika u razvojne inicijative 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Procenat dokumenata u digitalnoj arhivi općine 	0	40 %	Služba za društvene djelatnosti,

					opću upravu i poslove BIZ
	<ul style="list-style-type: none"> • Procenat podnesenih online zahtjeva kroz e-upravu u odnosu na ukupan broj podnijetih zahtjeva 	0	50%		Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih edukacija za zaposlene u javnoj upravi 	16	35		Stručna služba OV i ON
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kroz efikasnu javnu administraciju kako digitalizacijom tako i jačanjem infrastrukture i kapaciteta zaposlenika organa javne uprave općine Kladanj doprinijet će se kvalitetnijim preduvjetima za cjelokupni razvoj općine kao i kontinuiranom saradnjom sa kladanjskom dijasporom te izgradnji povjerenja.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	200.000	150.000	-	50.000	
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ				
Nosioci mjere	Sve općinske službe				
Ciljne grupe	Zaposlenici i potencijalni zaposlenici općinske uprave, stanovništvo općine i pravni subjekti				

Veza sa strateškim ciljem	2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA			
Prioritet	2.1. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva			
Naziv mjere	2.2.2. Jačanje kapaciteta javne zdravstvene ustanove Dom zdravlja			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere je unaprijeđenje zdravstvene zaštite na području općine Kladanj na način da se omogući što kompletnija usluga za građane čime bi se smanjila potreba za zdravstvenim uslugama van granica općine. Obzirom da se općina Kladanj nalazi na rubnom dijelu Tuzlanskog kantona, cilj mjere je unaprijediti materijalno-tehničku opremljenost JZU Dom zdravlja Kladanj, osigurati kvalitetne specijalističke i preventivno-dijagnostičke preglede kao i osigurati mogućnost online zakazivanja termina (online uputnice) za preglede u JZU UKC Tuzla što bi predstavljalo veliku olakšicu za stanovnike općine.</p>			
	Aktivnosti mjere			
	<p>Aktivnosti mjere uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Materijalno-tehničko opremanje Doma zdravlja u Kladnju - Ugovaranje dolaska svih potrebnih doktora specijalista za potrebe stanovništva kako bi stanovništvu bilo omogućene usluge zdravstvene zaštite na području općine - Omogućavanje online zakazivanja svih pregleda u JZU UKC Tuzla za potrebe stanovnika Kladnja - Jačanje kapaciteta preventivne dijagnostike malignih oboljenja, sa posebnim naglaskom na zdravlje žena - Edukacija stanovništva na svjesnost o zdravlju, odnosno unapređenje zdravlja, i prevenciji malignih oboljenja 			
Strateški projekt				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj savremenih medicinskih aparata 	7	10	JZU Dom zdravlja Kladanj

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obavljenih specijalističkih pregleda u JZU Dom zdravlja Kladanj 	13.800	57.700	JZU Dom zdravlja Kladanj	
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj pacijentica koje su izvršile dijagnostički pregled raka dojke i maternice 	690	3.030	JZU Dom zdravlja Kladanj	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Sveobuhvatnije usluge zdravstvene zaštite za građane općine Kladanj te smanjena potreba za korištenjem zdravstvenih usluga izvan Općine Kladanj.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	400.000-	-	-	400.000 Zavod zdravstvenog osiguranja TK
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	JZU Dom zdravlja Kladanj				
Nosioci mjere	JZU Dom zdravlja Kladanj,				
Ciljne grupe	Građani sa područja općine Kladanj, ljekari, medicinsko osoblje				

Veza sa strateškim ciljem	2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA
Prioritet	2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva
Naziv mjere	2.2.3. Unapređenje uslova rada i programa JU Centra za socijalni rad
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je unapređenje socijalne zaštite kroz izradu socijalne karte koja bi omogućila bolju socijalnu zaštitu koja se realizuje kroz novčane i druge oblike pomoći osobama koje nisu u potpunosti u stanju voditi brigu o svojim interesima i osigurati sebi zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Pored toga, aktivnosti mjere bit će usmjerene na poboljšanje položaja prvenstveno djece koje spadaju u ranjive grupe (djece bez roditeljskog staranja, djece sa mentalnim i fizičkim smetnjama, djece čiji je razvoj ometen porodičnim problemima te odgojno zapuštene i zanemarene djece) kao i ostalih socijalnih kategorija. Kroz unapređenje kapaciteta zaposlenika JU Centar za socijalni rad Kladanj te jačanje materijalno-tehničke opremljenosti, cilj je korisnicima socijalne pomoći pružiti okruženje za ljepši i kvalitetniji život te osigurati princip inkluzivnosti za sve građane općine.
	Aktivnosti mjere Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - Izrada socijalne karte za područje općine Kladanj - Izrada novih protokola iz oblasti socijalne zaštite - Zapošljavanje minimalno jednog stručnog uposlenika (socijalni radnik, pedagog, psiholog) koji bi bio zadužen za aktivan rad sa korisnicima - Provođenje raznih edukativnih, kreativnih i zabavnih radionica za korisnike usluga Centra u saradnji sa sportsko-kulturnim udruženjima i NVO sa područja općine Kladanj (osnivanje Centra za rad sa djecom) - Nabavka didaktičkog materijala za rad sa djecom sa mentalnim i psiho-fizičkim smetnjama - Osnivanje savjetovališta za brak i porodicu
Strateški projekt	Opremanje prostorija u okviru JU Centar za socijalni rad Kladanj za rad sa djecom iz ranjivih kategorija, gdje bi se kroz razne radionice i aktivnosti radilo na jačanju psiho-fizičkog zdravlja i stanja djece u sigurnom, poticajnom i veselom okruženju kao dodatna podrška roditeljima djece ranjivih kategorija, a djeca bi stvarala osjećaj pripadnosti zajednici i vlastite vrijednosti u istoj.

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	• Broj organizovanih edukativno-zabavnih radionica za ranjive kategorije		0	12	JU Centar za socijalni rad Kladanj
	• Broj protokola iz oblasti socijalne zaštite		1	4	JU Centar za socijalni rad Kladanj
	• Procenat djece iz ranjivih kategorija obuhvaćen radionicama		0	90%	JU Centar za socijalni rad Kladanj
	• Vrijednost sredstava iz budžeta Općine Kladanj usmjerena na mjere inkluzivne politike		4.000	16.000	Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kreiranje inkluzivnog društva gdje se svaki pojedinac osjeća cijenjeno i poštovano, proaktivno uticanje na pravilan razvoj ranjivih kategorija stanovništva te kreiranje uslova za kvalitetan život pojedinaca koji pripadaju ranjivim kategorijama stanovništva.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	66.000	36.000	-	-	30.000 MINRSSP TK
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	JU Centar za socijalni rad Kladanj				
Nosioci mjere	JU Centar za socijalni rad Kladanj, Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove BIZ-a, NVO i obrazovne ustanove				
Ciljne grupe	Ranjive kategorije stanovništva i članovi njihovih porodica				

Veza sa strateškim ciljem	2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA			
Prioritet	2.2. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva			
Naziv mjere	2.2.4. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere je jačanje materijalno-tehničkih i ljudskih kapaciteta organa nadležnih za zaštitu građana i imovine, te uspostavljanje sistema za prevenciju i rano upozoravanje od prirodnih i sigurnosnih rizika. Kroz praktičnu obuku pripadnika službi civilne zaštite, kreirati uslove za brže i efikasnije djelovanje u slučaju nastanka prirodne nesreće.</p>			
	Aktivnosti mjere			
	<p>Aktivnosti mjere uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opremanje službe civilne zaštite adekvatnom zaštitnom opremom, komunikacijskim uređajima i materijalno-tehničkim sredstvima - Uspostavljanje sistema za rano upozoravanje, obavještanje i uzbunjivanje stanovništva o neposrednoj opasnosti, uz primjenu digitalizacije - Kontinuirano provođenje aktivnosti na prevenciji požara u ljetnim mjesecima - Dodatna edukacija i obuka za pripadnike civilne zaštite za pružanje usluga spašavanja - Provođenje edukacije stanovništva o načinima sprečavanja nastanka nesreća 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2024)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Vrijednost nabavke opreme Službe za spašavanje 	0 KM	150.000 KM	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obučenih i certificiranih pripadnika civilne zaštite za pružanje usluga spašavanja 	0	1	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslovne	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Unaprijeđeni kapaciteti općine da prevenira, odgovori i sanira negativne posljedice prirodnih i drugih opasnosti, kreirajući sigurnije okruženje za građane i imovinu na području općine Kladanj.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	250.000	80.000	-	-	170.000
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove općine Kladanj				
Nosioci mjere	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove općine Kladanj				
Ciljne grupe	Stanovništvo općine				

*Nabavka opreme i sredstava za novoformirane Službe zaštite i spašavanja (mobilne vatrogasne ljestve, komplet opreme odjeća i obuća za 15 pripadnika službi, pumpa za vodu, pumpa za odmuljivanje, motorna pila za prosijecanje asfaltnih površina, mobilni agregat, motorne pile, alpinistički opasači, šljemovi, nosila, brusilica, kliješta za sječenje armature, konopci za izvale i samoizvale, torba za bolničare, reflektori, ručne reflektor lampe).

Veza sa strateškim ciljem	2. IZGRAĐENA DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA I JAVNE USLUGE U FUNKCIJI DEMOGRAFSKOG OPORAVKA
Prioritet	2.3. Javne usluge usmjerene na kvalitet življenja i zadržavanje stanovništva
Naziv mjere	2.2.5. Zaštita i valorizacija šumskih, vodnih i mineralnih resursa Općine Kladanj
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere jeste da se kroz reviziju i izmjenu zakonskih propisa, posebno Zakona o šumama TK i Zakona o koncesijama TK, osigura pravednija raspodjela prihoda od šumskih resursa i koncesija na vodne, rudne i druge mineralne resurse. Na teritoriji Općine Kladanj, koja egzistira sa 82,57% površine pod šumama, što znatno premašuje prosječnu šumovitost Federacije Bosne i Hercegovine od 48%, postojeći zakonski okvir rezultira disproporcionalnom raspodjelom finansijskih sredstava u korist Tuzlanskog kantona, umanjujući potencijalne prihode koji bi mogli bitno doprinijeti razvoju lokalne zajednice. S obzirom na bogatstvo vodnim resursima, izvorštima, podzemnim pitkim vodama, magnezitom, krečnjakom i drugim mineralnim nalazištima, Općina Kladanj trenutno ne ostvaruje adekvatan finansijski benefit, što direktno utiče na njen razvoj, kvalitet života stanovnika, te dovodi do povećanog iseljavanja. Izmjenama zakonskih propisa, cilj je postići značajno povećanje prihoda od šumskih resursa i koncesija koji će biti direktno usmjereni na poboljšanje infrastrukture, ekonomskog razvoja i općenito podizanja kvaliteta života u Općini Kladanj, čime će se doprinijeti smanjenju ekonomske nerazvijenosti i demografskih problema.</p>
	Aktivnosti mjere
	<p>Aktivnosti mjere uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Detaljno istraživanje trenutne finansijske situacije i uticaja na budžet Općine Kladanj zbog postojećeg omjera raspodjele prihoda od naknada za korištenje državnih šuma i koncesija. • Konsultacije sa pravnim i finansijskim stručnjacima kako bi se utvrdile pravne mogućnosti i ekonomske prednosti izmjene omjera raspodjele prihoda u koristi općine Kladanj.

	<ul style="list-style-type: none"> • Formulisanje konkretnog prijedloga izmjene Zakona o šumama TK I Zakona o koncesijama TK, uz pomoć pravnog tima i stručnjaka za šumarstvo. • Organizovanje javnih rasprava s ciljem informisanja i mobilisanja podrške lokalne zajednice i svih zainteresovanih strana. • Kontinuirano lobiranje kod kantonalnih i entitetskih zastupnika i ministarstava nadležnih za šumarstvo i financije kako bi se prijedlog uzeo u razmatranje. • Praćenje procesa izmjene zakona i pravovremeno reagovanje na sve faze procesa, uključujući i podnošenje inicijative za izmjenu zakona. • Održavanje transparentnosti cijelog procesa putem medija i javnih izvještaja kako bi se građani kontinuirano informisali o napretku inicijative. • Evaluaciju aktivnosti i prilagodba strategije zagovaranja. 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije	
	• Broj realiziranih javnih rasprava o korištenju državnih šuma i koncesija	0	3	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	
	• Vrijednost prihoda od naknada za korištenje državnih šuma	211.429 KM (2022) godišnje	1.000.000 KM godišnje	Služba za budžet, finansije i poduzetništvo	
	• Broj izmijenjenih zakonskih i podzakonskih propisa iz predmetne oblasti iniciranim od strane Općine Kladanj	n/a	3	Stručna služba OV i ON	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta je u osnaživanju infrastrukture i javnih usluga kao temelja za demografski oporavak, zadržavanje stanovništva i unapređenje kvalitete života kroz efikasniju, pravedniju raspodjelu i povećanje prihoda od naknada za korištenje državnih šuma i koncesija.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	40.000	40.000	-	-	-
Period implementacije mjere	2024-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Stručna služba OV i ON				
Nosioci mjere	Općinsko vijeće, Služba za budžet, finansije i poduzetništvo, Služba za geodetske i imovinsko pravne poslove, Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i				

	poslove boračko-invalidske zaštite, Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove, Stručna služba Općinskog vijeća i Općinskog načelnika
Ciljne grupe	Stanovnici općine, nevladin sektor, privredni subjekti na području općine, postojeći i potencijalni investitori

Veza sa strateškim ciljem	3. RAVNOMJERAN RAZVOJ JAVNE INFRASTRUKTURE I ZAŠTITE OKOLIŠA U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA	
Prioritet	3.1 Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja	
Naziv mjere	3.1.1 Sanacija komunalne infrastrukture-sektor vodoopskrba, kanalizacija i čvrsti otpad	
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere kroz aktivnosti mjere unaprijediti postojeće stanje komunalne infrastrukture sa ciljem unaprijeđenja kvalitete usluga vodosnadbijevanja, odvođenja otpadnih voda, te odlaganja i postupanja sa čvrstim otpadom. Najznačajniji izazovi u oblasti vodosnadbijevanja su fizički i administrativni gubici vode, dok u oblasti kanalizacije je potrebno nastaviti sa aktivnostima izgradnje kanalizacionih sistema kako bi se na ekološki prihvatljiv i prikladan način tretirale otpadne vode. U oblasti tretiranja čvrstog otpada potrebno je provoditi aktivnosti za razdvajanje i recikliranje otpada.</p>	
	<p>Aktivnosti mjere</p> <p>Aktivnosti mjere uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ispitati izdašnost postojećih izvora obzirom da u postojećoj mreži je evidentan deficit vode - Saniranje vodovodne mreže sa ciljem smanjenja fizičkih gubitaka vode koji se trenutno procjenjuju do 40% - Nastavak aktivnosti na izgradnji kanalizacionih sistema na području općine Kladanj za dvije najveće mjesne zajednice i nekoliko većih naseljenih mjesta - Nabavka i instaliranje kontejnera za odvajanje otpada te provođenje aktivnosti edukacije stanovništva o odlaganju otpada - Stvaranje preduslva za reciklažu na području općine Kladanj - Saniranje i zatvaranje divljih deponija na području općine Kladanj 	
Strateški projekt	Strateški projekt 3. Obnova i efikasnost vodovodne infrastructure	Očekivani izlazni rezultat
		Sanacija 1.780 metara vodovodne mreže i smanjenje fizičkih gubitaka vode do 40%, ispitivanje izdašnosti postojećih izvora i

		<p>edukacija stanovništva o efikasnom korištenju vodnih resursa.</p> <p>Očekivani krajnji rezultat</p> <p>Projekat će unaprijediti kvalitet vodosnabdijevanja, smanjiti gubitke vode, povećati pouzdanost vodovodne mreže i zadovoljstvo građana, te stvoriti povoljne uslove za dalji ekonomski razvoj i očuvanje vodnih resursa u općini Kladanj.</p>		
Strateški projekt	Strateški projekata 4. Sanacija kanalizacije i upravljanje otpadom	<p>Očekivani izlazni rezultat</p> <p>Sanacija i izgradnja novih kanalizacionih sistema u dvije najveće mjesne zajednice i nekoliko većih naseljenih mjesta, instalacija kontejnera za razdvajanje otpada, smanjenje broja divljih deponija sa 11 na 6, te povećanje dužine izgrađenih kanalizacionih sistema sa 5.000 na 5.300 metara.</p>		
		<p>Očekivani krajnji rezultat</p> <p>Projekat će unaprijediti kvalitet života građana općine Kladanj kroz poboljšano upravljanje otpadnim vodama i čvrstim otpadom, očuvanje zdravlja stanovništva, bolju zaštitu okoliša, te stvaranje povoljnijih uslova za ekonomski i turistički razvoj općine.</p>		
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2024)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	• Dužina sanirane vodovodne mreže	7.720	9.500	JP „Komunalac“ dd Kladanj
	• Dužina izgrađenih kanalizacionih sistema	5.000	5.300	JP „Komunalac“ dd Kladanj
	• Broj divljih deponija na području općine Kladanj	11	2	JP „Komunalac“ dd Kladanj JP „Šume“ TK
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	<p>Unaprijeđenjem stanja u oblasti komunalne infrastrukture će se unaprijediti kvalitet života i zadovoljstvo građana na području općine Kladanj te stvoriti bolje pretpostavke za razvoj privrednih aktivnosti. Također će se doprinijeti očuvanju zdravlja stanovništva kao i odgovornog upravljanja zaštitom okoliša.</p>			

Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja, ukupno sa oba strateška projekta	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	3.100.000	800.000	-	-	1.400.000 Budžet TK; 900.000 Budžet FBiH
Strateški projekt 3.	2.000.000	500.000	-	-	1.000.000 Budžet TK; 500.000 Budžet FBiH
Strateški projekat 4.	900.000	100.000	-	-	400.000 Budžet TK; 400.000 Budžet FBiH
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove				
Nosioci mjere	JP „Komunalac“ dd Kladanj				
Ciljne grupe	Stanovništvo općine Kladanj i privredni subjekti na području općine				

Veza sa strateškim ciljem	3. RAVNOMJERAN RAZVOJ JAVNE INFRASTRUKTURE I ZAŠTITE OKOLIŠA U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA	
Prioritet	3.2 Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja	
Naziv mjere	3.1.2 Izgradnja, sanacija, održavanje, rekonstrukcija i asfaltiranje lokalnih puteva i ulica	
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere je kroz sanaciju, rekonstrukciju i asfaltiranje lokalnih puteva i ulica povezati sva naseljena mjesta sa centrom općine modernim asfaltnim putevima, ali i kontinuirano raditi na očuvanju i unapređenju stanja regionalnih puteva kroz općinu Kladanj koji su okosnica turističkog i privrednog razvoja općine. Trenutno stanje putne infrastrukture prema MZ je zadovoljavajuće, međutim putni pravci koji se nalaze izvan naseljenih mjesta i koji su orijentisani prema šumskom i poljoprivrednom zemljištu, a eventualno mogu da posluže kao veza između naselja, su često zapušteni, teško prohodni i zahtjevaju interventne sanacione mjere. Ovakvih puteva ima u svim MZ, a kvalitetni sanacioni zahvati omogućili bi i znatno intezivnije korištenje šuma i poljoprivrednog zemljišta, kao i prenošenje određenih aktivnosti u ta područja.</p>	
	Aktivnosti mjere	
	<p>Aktivnosti mjere uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sanacija i rekonstrukcija lokalnih i regionalnih cesta i ulica na području svih mjesnih zajednica općine Kladanj - Izrada projektne dokumentacije za izvođenje radova 	
Strateški projekat	Strateški projekt 5. Modernizacija i održavanje lokalnih puteva	Očekivani izlazni rezultat
		Sanacija i rekonstrukcija 30 kilometara lokalnih i regionalnih puteva, izgradnja 5 kilometara novih puteva, te asfaltiranje 17 kilometara puteva doprinijet će boljoj povezanosti naselja i kvalitetnijoj infrastrukturi.

		Očekivani krajnji rezultat			
		Poboljšana putna infrastruktura će unaprijediti poslovno okruženje, olakšati transport robe i usluga, povećati sigurnost u saobraćaju i zadovoljstvo građana, te podržati turistički i privredni razvoj općine Kladanj.			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2024)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije	
	• Dužina izgrađenih novih puteva (kilometri)	0	5	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	
	• Dužina saniranih puteva (kilometri)	150	180	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	
	• Dužina asfaltiranih puteva (kilometri)	125	142	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Implementacijom ove mjere doprinijet će se boljoj putnoj povezanosti mjesnih zajednica općine Kladanj, te boljoj povezanosti općien Kladanj sa susjednim općinama. To će doprinijeti poboljšanju poslovnog okruženja i imati pozitivan utjecaj na razvoj općine Kladanj, ali će i utjeati zna zadovoljstvo građana i povećanu sigurnost u saobraćaju.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja, ukupno sa strateškim projektom	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	3.700.000	1.200.000	-	-	2.500.000 MINTTS; FMPIK
Strateški projekt 5.	3.500.000	1.000.000	-	-	1.500.000 Budžet TK; 1.000.000 Budžet F BiH
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove				

Nosioci mjere	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
Ciljne grupe	Stanovništvo općine Kladanj i privredni subjekti na području općine

Veza sa strateškim ciljem	3. RAVNOMJERAN RAZVOJ JAVNE INFRASTRUKTURE I ZAŠTITE OKOLIŠA U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA			
Prioritet	3.3 Javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja			
Naziv mjere	3.1.3. Regulacija i uređenje korita rijeke			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere je kroz čišćenje, uređenje i regulaciju korita prije svega rijeke Drinjače zaštititi imovinu i živote stanovnika općine Kladanj. Naime, jedan od najvećih problema u vezi sa stanjem voda jeste neuređenost korita rijeke Drinjače što uzrokuje pojave bujičnih tokova prilikom većih padavina koje su praćene erozijom zemljišta i pojavljivanjem klizišta, a koje za posljedicu imaju opasnost po živote i imovinu stanovnika općine. Provođenjem aktivnosti prema već izrađenoj Studiji i glavnim projektima za regulaciju i uređenje korita rijeke Drinjače u velikoj mjeri će se unaprijediti stanje voda i okoliša na području općine Kladanj. Također, potrebno je provoditi aktivnosti i na regulaciji i uređenju drugih riječnih korita.</p>			
	<p>Aktivnosti mjere</p> <p>Aktivnosti mjere uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Regulacija rijeke Drinjače u skladu sa projektnom dokumentacijom: (Izvođenje radova na regulaciji i uređenju korita rijeke Drinjače u Kladanju "Regulacija i uređenje korita rijeke Drinjače DIONICA 2. POTEZ 2. (dionica od stambenog objekta izgrađenog na obali rijeke Drinjače do izgrađene brane)" - Regulacija i uređenje korita rijeke drinjače (Dionica od stambenog objekta izgrađenog na obali rijeke Drinjače do izgrađene brane) - Redovno čišćenje taloga sa dna korita od nataloženog nanosa - Redovno čišćenje korita rijeke od nakupljenog otpada - Edukacija stanovništva o aktivnostima očuvanja korita rijeke te organizovanje akcija čišćenja riječnih korita u saradnji sa školama i NVO 			
Strateški projekt	Ključni strateški projekat:			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2024)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije

	<ul style="list-style-type: none"> Dužina izvedene regulacije rijeke Drinjače 	870	1.300	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	
	<ul style="list-style-type: none"> Broj organizovanih akcija čišćenja riječnih korita 	0	2	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Uređenje i regulacija riječnih korita doprinijet će povećanoj sigurnosti stanovništva i privrednih subjekata općine Kladanj i zaštite njihove pokretne i nepokretne imovine, a edukacijom i organizovanim akcijama čišćenja će se podići svijest o zaštiti životne okoline i uspostaviti održivo upravljanje stanjem voda na području općine.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	850.000	200.000	-	-	650.000
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove				
Nosioci mjere	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove				
Ciljne grupe	Stanovništvo općine Kladanj i privredni subjekti na području općine, učenici u osnovnom i srednjem obrazovanju, NVO				

Veza sa strateškim ciljem	3. RAVNOMJERAN RAZVOJ JAVNE INFRASTRUKTURE I ZAŠTITE OKOLIŠA U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA			
Prioritet	3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja			
Naziv mjere	3.2.1. Uspostava funkcionalno-institucionalnih kapaciteta za integralno upravljanje prostorom i okolišem			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere je uspostavljanje funkcionalno održivih kapaciteta kojim će se u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja štiti okoliš. Kladanj kao mjesto bogato šumom i bez većih industrijskih zagađivača nameće se kao zračana oaza i zeleni grad budućnosti i ekološki prihvatljiv turistički potencijal.			
	Aktivnosti mjere			
	Aktivnosti mjere uključuju: <ul style="list-style-type: none"> - Završetak prve faze izgradnje regionalne deponije EKO SEP d.o.o. Živinice, - Izgradnja pretovarne stanice za sakupljanje mješovitog komunalnog otpada, - zatvaranje gradske deponije i obezbijedivanje preduslova za uspostavljanje ekoloških standarda „zelenog grada“, - sanacija terena i uspostavljanje zdrave zelene zone na prostoru na kojem je trenutno gradska komunalna deponija, - određivanje lokacije za animalni otpad i propisno postupanje sa animalnim otpadom, - određivanje lokacije i uspostavljanje deponije za građevinski i kabasti otpad, - nabavka kamiona za pražnjenje i transport mješovitog otpada - realizacija aktivnosti toplifikacije grada na biomasu 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2024)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcionalna regionalna deponija EKO SEP d.o.o. Živinice 	NE	DA	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu

	<ul style="list-style-type: none"> Izgrađena pretovarna stanica za zbrinjavanje mješovitog komunalnog otpada 	NE	DA	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu /JP „Komunalac“ Kladanj	
	<ul style="list-style-type: none"> Funkcionalan sistem toplifikacije grada na daljinsko grijanje 	NE	DA	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Izgradnja deponija za zbrinjavanje otpada (mješovitog, animalnog, građevinskog, kabastog) te toplifikacija grada predstavlja obezbijedivanje preduslova za uspostavljanje ekoloških standarda „zelenog grada“ i „Zračne banje“ Kladnja kao turističkog potencijala budućnosti.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	1.500.000	20.000	-	500.000	980.000 FMoiT/ Fond za zaštitu okoliša/ Vlada FBiH, Vlada TK
Period implementacije mjere	2024.- 2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu				
Nosioci mjere	Služba za komunalne poslove i civilnu zaštitu				
Ciljne grupe	Stanovništvo općine Kladanj i privredni subjekti na području općine				

Veza sa strateškim ciljem	3. RAVNOMJERAN RAZVOJ JAVNE INFRASTRUKTURE I ZAŠTITE OKOLIŠA U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA			
Prioritet	3.2. Zaštita okoliša u funkciji kvaliteta življenja i održivog razvoja			
Naziv mjere	3.2.3 Unapređenje energetske efikasnosti i javne rasvjete i javnih objekata			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere je kroz provođenje aktivnosti iz područja energetske efikasnosti, rekonstruisati javnu rasvjetu i javne objekte postići smanjenje emisije stakleničkih plinova, smanjenje potrošnje električne energije i minimiziranje toplotnih gubitaka u javnim zgradama i privatnim objektima na području općine Kladanj. Provođenjem mjera energetske efikasnosti, općina Kladanj se pridružuje općinama koje su na pravcu održivog razvoja.. Nadalje, provođenjem mjera energetske efikasnosti osim minimiziranja toplotnih gubitaka, postižu se i značajne uštede za potrošnju energije a čime se otvara prostor preusmjerenja tih sredstava za druge razvojne projekte na području općine Kladanj.</p>			
	Aktivnosti mjere			
	<p>Aktivnosti mjere uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kreiranje javnih poziva za dodjelu općinskih grant sredstava za energetske efikasnosti javnih i stambenih zgrada u općini (utopljanje zgrada, mjenjanje stolarije, izolaterski radovi itd) - Namicanje sredstava viših nivoa vlasti i međunarodnih fondova za provođenje projekata energetske efikasnosti na području općine - Utvrđivanje liste prioriteta za rekonstrukciju javnih objekata - Zamjena postojećih rasvjetnih tijela sa energetski učinkovitim rasvjetnim tijelima - Promocija i praktična primjena principa i mjera energetske za javne institucije i stanovnike na području općine - Izrada Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) na nivou općine 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2023)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj objekata rekonstruisanih u cilju bolje energetske učinkovitosti 	0	15	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj zamijenjenih rasvjetnih tijela sa energetske učinkovitim rasvjetnim tijelima 	0	200	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	
	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađen Akcijski plan održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) na nivou općine 	NE	DA	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove	
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Implementacijom mjere će se doprinijeti održivom upravljanju okolišem, smanjenju zagađenja okoliša te će se postići značajne dugoročne uštede budžetskih sredstava koje mogu biti usmjerene na dalje unaprijeđenje kvaliteta života stanovnika kroz razvojne projekte.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (KM)	Budžetska sredstva (KM)	Kreditna sredstva (KM)	Sredstva EU (KM)	Ostali izvori (KM)
	1.000.000	20.000	-	600.000	380.000 FMOIT, Fond za zaštitu okoliša
Period implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove				
Nosioci mjere	Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove, javna preduzeća i javne ustanove				
Ciljne grupe	Stanovništvo općine Kladanj, zaposleni u javnim ustanovama i preduzećima, privredni subjekti				

Prilog 4: Situaciona analiza

STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE KLADANJ

2024– 2027. godina

SITUACIONA ANALIZA

SITUACIONA ANALIZA

Situaciona analiza Općine Kladanj izrađena je u procesu izrade Strategije razvoja Općine Kladanj za period 2024-2027. godina i sadrži detaljan prikaz socio-ekonomskih kretanja u posljednjih 5 godina, sa posebnim osvrtom na usporedbu pokazatelja na nivou Tuzlanskog kantona i Federacije BiH.

1.1 Socio-ekonomska analiza

1.1.1 Geografski položaj

Općina Kladanj administrativno pripada Tuzlanskom kantonu i Federaciji Bosne i Hercegovine, i smještena je u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine. Zajedno sa još 12 gradova/općina čini Tuzlanski kanton. Općina Kladanj se prostire dolinom rijeke Drinjače, u podnožju planine Konjuh. Naselje -grad Kladanj je smješteno na putu Županja-Tuzla-Sarajevo. Graniči sa pet gradova/općina: Živinice sa sjevera, Šekovići sa istoka, Vlasenica sa jugoistoka, Olovo sa jugozapada i Banovići sa sjeverozapada. Uže jezgro općine je smješteno uz rijeku Drinjaču. Općinu Kladanj čini 45 naselja i to: Brateljevići, Brijelji, Brgule, Brlošci, Buševo, Crijevčići, dio Dola, Gojakovići, Gojsalići, Goletići, Jelačići, Jošje, dio Kaštijelja, Kladanj, Konjevići, Kovačići, Krivajevići, Lupoglavo, Mala Kula, Matijevići, Mladovo, Noćajevići, Novo Naselje-Stupari, Obrčevac, Olovci, Pauč, dio Pelemiša, Pepići, Plahovići, Prijanovići, Prijedor, Ravne, Rujčići, Starić, Stupari-centar, Stupari-selo, Suljići, Tarevo, Tuholj, dio Trnova, dio Turalića, Velika Kula, Vranovići, Vučinići i Zadržade.

Općina Kladanj zauzima površinu od 331 km² i druga je površinom općina odnosno lokalna zajednica Tuzlanskog kantona. Općina Kladanj ima gustinu naseljenosti od 34,48 stanovnika po km², dok Tuzlanski kanton ima gustinu naseljenosti od 164 stanovnika po km² i spada u kategoriju gusto naseljenih kantona.

Slika 1. Geografski položaj Općine Kladanj u BiH

Općina Kladanj posjeduje prirodne resurse i predispozicije za dalji sveobuhvatni privredni, društveni i okolišni razvoj. Općina Kladanj obiluje ogromnim komparativnim prednostima u pogledu prirodnih

resursa posebno u pogledu prirodno pejzažnih elemenata, gdje su prisutni gotovo svi oblici prirodnih vrijednosti: vegetacijske, florističke, faunističko-lovne, reljefne, geomorfološke, hidrološke. Najveći prirodni resurs područja svakako je planina Konjuh u kojoj dominiraju prekrasne pejzažne vrijednosti, bogatstvo vodotoka a gdje se izdvaja nadasve čuvena "Muška voda" koju je u 17. vijeku poznati turski putopisac Evlija Čelebija nazvao "izvorom mladosti", neprevaziđeni spelološki objekti, nadaleko čuvena "Djevojačka pećina" te bogata nakitom i jedna od najljepših pećina u BiH "Bebravska pećina" te kao rijetko gdje, na relativno malom prostoru zastupljenost bogatstva flore (zaštićene biljne vrste - lincura, sunovrat) i faune (zaštićene životinjske vrste - tetrijeb, mrki medvjed, kozorog) i druge prirodne ljepote.

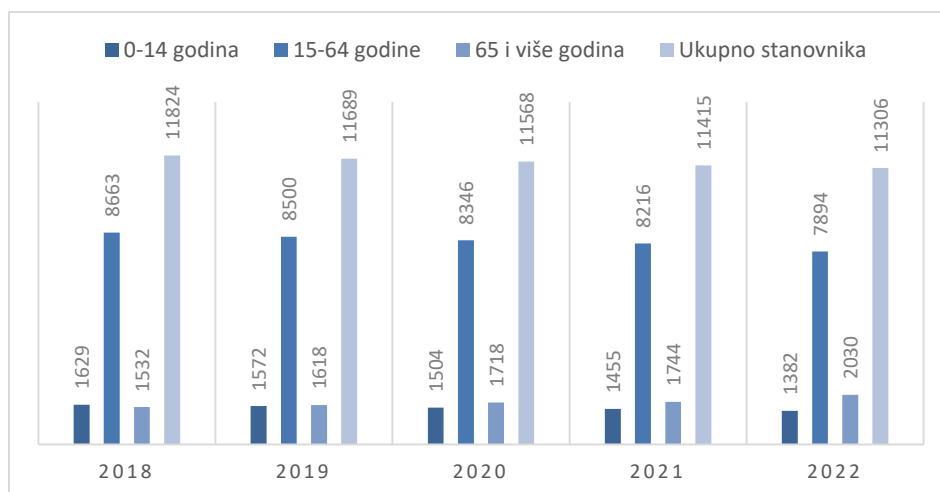
Općina Kladanj ima povoljan geoprometni položaj, prije svega jer se nalazi na magistralnom putu Tuzla Sarajevo, koji je jedan od najprometnijih magistralnih puteva u BiH, što je jedna od značajnijih komparativnih prednosti ovog područja. Ovakav položaj Općine Kladanj osigurava joj dobru komunikacijsku povezanost kako sa svim dijelovima Bosne i Hercegovine (na jednoj od glavnih magistralnih saobraćajnica u BiH - Orašje – Tuzla – Sarajevo – Ploče), tako i sa susjednim državama (Hrvatska, Srbija i Crna Gora).

1.1.2 Demografske karakteristike

Općina Kladanj je organizovana kroz sedam mjesnih zajednica: Kladanj, Starić, Stupari, Tarevo, Tuholj, Brateljevići i Turalići.

Prema podacima iz službenog popisa stanovništva iz 1991. godine, na području općine Kladanj je živjelo 16.070 stanovnika. Od toga broja, većinu stanovnika (72%) su činili Bošnjaci, 25% stanovnika su činili Srbi i 3% „ostalih“. Prema rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine Općina Kladanj imala je 12.348 stanovnika, što jasno ukazuje na posljedice ratnih dejstava i na odliv stanovništva sa ovog područja. Prema posljednje dostupnim statističkim podacima u 2022. godini na području općine Kladanj je živjelo ukupno 11.306 stanovnika što je manje za 8,43% u odnosu na 2013. godinu. Ukoliko se pak posmatra broj stanovnika na području Općine Kladanj u posljednjih 5 godina odnosno od 2018. do 2022. godine uočava se kontinuiran pad ukupnog broja stanovnika, i to sa 11.824 koliko je na području općine zabilježeno stanovnika u 2018. godini na 11.306 stanovnika u 2022. godini što je za 518 stanovnika manje ili za 4,4% manje, što implicira da općina Kladanj godišnje „gubi“ oko 1% stanovnika implicirajući značajan izazov za ovu općinu. Trend pada broja stanovnika na području Kladnja prati i trend pada broja stanovnika na području Tuzlanskog kantona, u čijem ukupnom broju stanovnika u 2022. godini općina Kladanj zauzima 2,62%.

Stopa nataliteta u Kladnju je 2021. godine iznosila 5,3 uz negativnu stopu prirodnog priraštaja od -4,7, dok je stopa nataliteta u 2018. godini iznosila 6,3, uz negativnu stopu prirodnog priraštaja od -3,6. Usporedbe radi na nivou Tuzlanskog kantona u 2021. godini stopa nataliteta iznosila je 7,7 uz negativnu stopu prirodnog priraštaja od 5,6. Prirodni priraštaj u Kladnju je 2021. godini iznosio -154, dok je 2018. godine -43 ukazujući na visoko povećanje razlike između rođenih i umrlih na području ove općine.

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Slika 2. Struktura stanovništva Općine Kladanj u periodu 2018.-2022. godina

Značajan razvojni izazov Kladnja u demografskom spektru jeste i značajan udio starijeg stanovništva (65 godina i više) koji je u 2022. godini iznosio 17,95% uz kontinuirano smanjenje udjela mlađeg stanovništva koji u 2022. godini iznosi 12,3%, što ukazuje na hitnost sprovedbe strateških intervencija usmjerenih ka zadržavanju stanovništva na području općine, ali i usmjerenih na poticanje osnivanja porodice i osiguranja višeg kvaliteta života. Slični trendovi zabilježeni su i na nivou Tuzlanskog kantona, pri čemu udio stanovnika starije dobi (65+) godina je relativno velik i iznosi 16,65% od ukupne populacije, dok udio od 14,7% mladih (0-14 godina), ukazuje da i populaciju Tuzlanskog kantona karakterizira regresivni tip starosne strukture. Etnička struktura stanovništva sa Popisa iz 2013. godine je ukazala da 97,2% stanovništva Kladnja čine Bošnjaci, 0,3% Hrvati, 0,9% Srbi te ostali 1,7%. Prema Popisu iz 2013. godine, većina stanovništva (67,4%) živi u ruralnim područjima Općine. U odnosu na 1991. godinu bilježi se manji rast postotka stanovništva koji živi u urbanim dijelovima općine, ali je svakako pokazatelj kretanje stanovništva prema urbanijem dijelu općine.

Razvojni problemi i potrebe u području demografije sumirani su u narednoj tabeli.

Tabela 1 Razvojni problemi i potrebe u području demografije

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Negativan prirodni priraštaj	Kreirati i provoditi pronatalitetnu politiku, uz redovna izdvajanja namjenskih sredstava u proračunu za ovu oblast.	Demografske karakteristike
Smanjen udio mlađeg stanovništva i povećan udio starijeg stanovništva		
Kontinuirano iseljavanje stanovništva u potrazi za poslom i boljim okruženjem u inostranstvu	Osigurati kvalitetne programe poticaja i drugih mjera za zadržavanje stanovnika na području općine (zapošljavanje, pomoć pri rješavanju stambenog pitanja i sl.), posebno mladih i stanovništva u ruralnim područjima; Sprovesti nove strateške intervencije koje će za cilj imati unapređenje kvaliteta života stanovnika Općine.	

1.1.3 Pregled stanja i kretanja u ekonomiji uključujući i potencijale i sudjelovanje dijaspore

1.1.3.1 Pregled ključnih ekonomskih indikatora razvoja općine

Indeks razvijenosti

Indeks razvijenosti općine, prema metodologiji Federalnog zavoda za programiranje, predstavlja sveobuhvatni pokazatelj razvoja lokalne zajednice i u sebi sadrži indikatore poput prihoda od poreza na dohodak po stanovniku, stepena zaposlenosti, kretanja stanovništva, udjela starog stanovništva u ukupnom stanovništvu te stepena obrazovanja radne snage.

Prema podacima iz 2021. godine, od ukupno 79 općina u Federaciji Bosne i Hercegovine, općina Kladanj zauzima 65. mjesto po rangu razvijenosti te spada u grupu IV odnosno grupu nerazvijenih lokalnih zajednica Federacije BiH sa još 14 gradova/općina Federacije BiH. Sa indeksom razvijenosti od 0,78 u 2021. godini Općina Kladanj se nalazi za 4 mjesta niže u odnosu na 2018. godinu kada je po vrijednosti indeksa razvijenosti zauzimala 61. mjesto u Federaciji BiH.

Vanjskotrgovinska razmjena

Općina Kladanj od 2018. godine bilježi kontinuiran pad izvoza i to sa 23.984.837 KM u 2018. godini na 13.428.935 KM u 2021. godini što je za skoro polovinu manje preciznije za čak 44% % (Tabela 2.)

Tabela 2. Vanjsko-trgovinska razmjena općine Kladanj u periodu 2015.-2019. godina

	Uvoz	Izvoz	Pokrivenost uvoza izvozom %
2017.	8.801.148	23.136.581	262.88
2018.	12.749.623	23.984.837	188.12
2019.	9.916.177	20.150.703	203.21
2020.	8.455.299	16.323.495	193.06
2021.	7.799.448	13.428.935	172.18
TK (2021.)	2.377.353.568	2.076.749.963	87.36
Udio Kladanj u TK (2021.)	0.33 %	0.65%	/
FBiH (2021.)	15.131.784.425	9.571.098.527	63.25
Udio Kladanj u FBiH (2021.)	0.05%	0.14%	/

Pokrivenost uvoza izvozom je visoka, iz razloga značajnijeg iznosa izvoza u odnosu na uvoz te iako se bilježi kontinuiran pad ovog pokazatelja sa 262,88 u 2017. godini na 172,18 u 2021. godini opet se radi o višem iznosu pokrivenosti uvoza izvozom. Izvoznici sa područja općine Kladanj u ukupnom izvozu TK u 2021. godini učestvovali sa 0,65% dok uvoz sa područja općine Kladanj u ukupnom uvozu Tuzlanskog kantona u 2021. godini iznosi 0.33%, isti uporedni pokazatelj za nivo Federacije BiH je 0,14% odnosno 0,05% respektivno.

Poslovni subjekti

U posmatranom petogodišnjem periodu (2018.-2022. godina) najveći broj poslovnih subjekata na području općine Kladanj zabilježen je 2018. godine kada je iznosio 676 od kada se bilježi kontinuiran pad do 2022. godine kada je trend pada zaustavljen i ostvaren rast od dva dodatna poslovna subjekta u odnosu na 2021. godinu. Isti trend zabilježen je i kada se posmatra broj obrta, koji je na području općine Kladanj najveći pad doživio 2019. u odnosu na 2018. godinu kada je broj obrta smanjen za čak 122 ili 29%. Razlog navedenog pada ogleda se u procesu brisanja „pasivnih“ poslovnih subjekata u 2019. godini, odnosno onih koji su pretsali sa radom ali nisu izvršili odjavu iz registra Federalnog zavoda za statistiku ili registra Porezne uprave Federacije BiH.

Broj pravnih lica na području općine kontinuirano je padao do 2022. godine kada je trend pada zaustavljen i kada je zabilježn rad 253 pravna lica na području općine (Tabela 3.).

Tabela 3. Kretanje broja poslovnih subjekata, pravnih lica i obrta na području općine Kladanj, Tuzlanskog kantona i Federacije BiH u periodu 2018.-2022. godina

Godina	Administrativna jedinica	Ukupno poslovnih subjekata	Pravna lica	Jedinice u sastavu pravnih lica	Fizička lica - obrtnici
2022	Općina Kladanj	533	245	123	288
	Tuzlanski kanton	21.417	10.180	6.254	11.237
	Udio Kladanj uTK	2,49	2,41	1,97	2,56
	Federacija BiH	120.307	65.658	3.126	54.649
	Udio Kladanj u FBiH	0,44	0,37	3,93	0,53
2021	Općina Kladanj	531	245	116	286
	Tuzlanski kanton	21.214	9.953	6.224	11.261
	Udio Kladanj uTK	2,50	2,46	1,86	2,54
	Federacija BiH	117.160	63.972	31.008	53.188
	Udio Kladanj u FBiH	0,45	0,38	0,37	0,54
2020	Općina Kladanj	533	251	117	282
	Tuzlanski kanton	21.148	974	6.268	11.408
	Udio Kladanj uTK	2,52	2,57	1,87	2,47
	Federacija BiH	114.867	62.180	30.773	52.687
	Udio Kladanj u FBiH	0,46	0,40	0,38	0,54
2019	Općina Kladanj	551	253	123	298
	Tuzlanski kanton	21.021	9.579	6.287	11.442

	Udio Kladanj uTK	2,62	2,64	1,96	2,60
	Federacija BiH	112.955	60.794	30.868	52.161
	Udio Kladanj u FBiH	0,49	0,42	0,40	0,57
2018	Općina Kladanj	676	256	126	420
	Tuzlanski kanton	21.045	95.14	5.892	11.531
	Udio Kladanj uTK	3,21	2,69	2,14	3,64
	Federacija BiH	110.536	59.199	29.539	51.337
	Udio Kladanj u FBiH	0,61	0,43	0,43	0,82

Izvor: Federalni zavod za statistiku

U ukupom broju poslovnih subjekata na području Tuzlanskog kantona, u kojem se bilježi kontinuiran rast ovih poslovnih subjekata od 2019. godine, općina Kladanj učestvuje sa 2,49% u 2022. godini. Nešto viši udio (2,56%) bilježi se u broju obrta, kojih je u 2022. godini zabilježeno 288. Poslovni subjekti sa područja općine Kladanj učestvuju u ukupnom broju poslovnih subjekata Federacije BiH sa 0,45% u 2022. godini.

Tabela 4. Sektorska struktura poslovnih subjekata na području općine Kladanj u 2022. godini

Vrsta djelatnosti	Pravna lica	Jedinice u sastavu	Obrti
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	17	3	27
Vađenje ruda i kamena	3	1	0
Prerađivačka industrija	39	12	41
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	0	1	1
Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	1	1	0
Građevinarstvo	19	3	6
Trgovina na veliko i malo i održavanje	34	34	70
Prijevoz i skladištenje	29	9	39
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	3	8	66
Informacije i komunikacije	3	0	3
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	12	0
Poslovanje nekretninama	0	1	0
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	6	1	12
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	0	0	1
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	10	1	0
Obrazovanje	8	8	4

Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	10	3	4
Umjetnost, zabava i rekreacija	20	10	2
Ostale uslužne djelatnosti	43	15	12
Djelatnosti domaćinstava kao poslodavaca; djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0
Djelatnosti vanteritorijalnih organizacija i tijela	0	0	0
Ukupno	245	123	288

Ukoliko se posmatra sektorska struktura poslovnih subjekata na području općine Kladanj u 2022. godini, prikazan u Tabeli 4., najveći broj poslovnih subjekata poslovao je u djelatnosti Trgovine na veliko i malo (po 34 pravna lica i jedinice u sastavu te 70 obrta), prerađivačkoj industriji (39 pravnih lica, 12 jedinica u sastavu i 41 obrt) te prijevozu i skladištenju (29 pravnih lica, 9 jedinica u sastavu i 39 obrtnika) odnosno hotelijerstvu i ugostiteljstvu (3 pravna lica, 8 jedinica u sastavu i 66 obrta). Najveći broj pravnih lica djelovao je u ostalim uslužnim djelatnostima (43 pravna lica odnosno 17,6%) dok je najveći broj obrtnika djelovao u djelatnosti Trgovine na veliko i malo i održavanja motornih vozila (70 obrtnika odnosno 24,3%).

Dinamika poduzetničke aktivnosti, preciznije kretanje broja novoosnovanih i zatvorenih pravnih lica na području općine Kladanj bila je pozitivna odnosno pretežito na strani većeg broja novoosnovanih pravnih lica u odnosu na broj zatvorenih pravnih lica u posmatranom periodu 2018.-2022. godina, izuzev u 2021. godini kada je zatvoreno 6 a osnovana 3 nova pravna lica, što se dijelom zasigurno može pripisati i utjecaju COVID 19 pandemije na poslovanje (Tabela 5.)

Tabela 5. Broj novoregistriranih i zatvorenih pravnih lica u općini Kladanj u periodu 2018.-2022. godina

Godina	Novoregistrovana pravna lica	Zatvorena pravna lica
2022.	2	1
2021.	3	6
2020.	3	2
2019.	4	2
2018.	2	1

Izvor: Federalni zavod za statistiku

U strukturi navedenih poslovnih subjekata preovladavaju privredna društva, odnosno društva sa ograničenom odgovornošću koji bilježi jednaku dinamiku broja otvorenih i zatvorenih privrednih društava izuzev 2018. i 2019. godine kada je otvoren veći broj privrednih društava nego što je broj zatvorenih (Tabela 6.).

Tabela 6. Broj novoregistriranih i zatvorenih privrednih društava u općini Kladanj u periodu 2018.-2022. godina

Privredna društva	Novoregistrovana privredna društva				Zatvorena privredna društva				
	Godina	do	dd	dno	kd	do	dd	dno	kd
	2022	1	0	0	0	1	0	0	0
	2021	2	0	0	0	2	0	0	0
	2020	1	0	0	0	1	0	0	0
	2019	3	0	0	0	1	0	0	0
	2018	2	0	0	0	0	0	0	0

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Ukoliko se pak posmaraju podaci o broju otvorenih i zatvorenih obrta na području općine Kladanj u periodu 2018.-2022. godina najveći broj novoosnovanih obrta zabilježen je 2018. godine (29), dok se negativna dinamika ove poslovne aktivnosti bilježi 2019. i 2020. godine kada je broj zatvorenih obrta prevazilazio broj otvorenih (za 2 2019. godine i za 3 2020. godine).

Naime, usloveza rad obrtničke djelatnosti i samostalnih ugostiteljskih i trgovačkih djelatnosti je zasigurno dodatno otežala pandemija COVID-19 koja je u velikom dijelu u potpunosti blokirala rad obrtnika, onemogućila ostvarivanje prihoda i nanijela značajne finansijske gubitke. Dodatno, iseljavanje stanovništva sa područja Kladnja utiče na smanjenje tržišta te time smanjuje i mogućost stvaranja prihoda za poslovne poduhvate na području općine.

1.1.3.2 Pregled stanja i kretanja u poljoprivredi

Poljoprivreda ima značajan udio u cjelokupnoj privrednoj aktivnosti općine Kladanj, ali pored bogatih i kvalitetnih prirodnih resursa, zemljišta dobre plodnosti i obilja vodnih resursa koji omogućuju razvoj poljoprivredne proizvodnje postoje značajni problemi sa kojima se suočavaju poljoprivredni proizvođači u osiguranju konkurentnosti i unapređenja proizvodnje. I dalje su aktuelni problemi izuzetno visoke konkurencije iz okruženja i značajnog uvoza poljoprivrednih proizvoda kao i usitnjenost zemljišta i većinom mali proizvođači koji proizvode uglavnom za sopstvene potrebe, nizak tehnološki nivo proizvodnje, neorganizirani poljoprivredni proizvođači, neorganiziran nastup na tržištu, slaba povezanost primarnih proizvođača sa prerađivačkim sektorom, dostupnost finansijskih sredstava za razvoj i nedovoljne subvencije i nivo tehničke podrške.

Poljoprivreda kao djelatnost je posebno prisutna među obrtnicima na području općine Kladanj, gdje oko 10% ukupnog broja obrtnika djeluje u ovoj djelatnosti. Sa druge strane, u 2022. godni zabilježeno je 1054. registriranih poljoprivrednika u Registru poljoprivrednih proizvođača općine Kladanj koji su iskoristili novčana sredstva u iznosu od 139.771,90 KM poticaja za poljoprivrednu proizvodnju sa različitih nivoa vlasti u FBiH.

U ukupnoj strukturi zemljišnog fonda od 7.058 ha, obradivu površinu čini 6.137 ha odnosno 86,95%. Od raspoloživog obradivog zemljišta i to: 2.778 ha čine oranice i bašte, 358 ha voćnjaci i 3.001 ha livade. Pašnjaci na području Kladnja zauzimaju 921 ha i općina Kladanj je nakon Grada Lukavac, općina sa najvećom površinom pašnjaka u Tuzlanskom kantonu.

U strukturi sjetvenih površina na području općine Kladanj dominiraju žitarice, prije svega kukuruz i pšenica a ostale zastupljene kulture su stočni ječam i zob.

Što se tiče povrtlarskih kultura, najzastupljenija je proizvodnja krompira, graha, luka naročito bijelog, u plasteničkog proizvodnji najzastupljeniji su paradajz i paprika. Pored ovih kultura, također je zastupljena proizvodnja krastavaca, zelene salate i boranije i drugih ratarskih kultura. Proizvodnja se uglavnom prakticira na usitnjenim posjedima i za vlastite potrebe.

Najznačajnije voćarske kulture na području općine Kladanj uključuju šljivu, jabuku i krušku. Pored njih značajna je i proizvodnja maline, borovnice, oraha i trešnje.

U strukturi animalne proizvodnje na području općine Kladanj, najveći značaj imaju stočna proizvodnja, ponajviše ovčarstvo pri čemu je ova grana jedna od najpoznatijih u BiH. Pčelarstvo zauzima značajno mjesto kao tradicionalna grana proizvodnje i u stalnom je porastu.

Općina Kladanj je ekološki izuzetno čisto područje, izolovano od industrijskih centara, frekventnih saobraćajnica i potencijalnih zagađivača i kao takvo ima velike potencijale u proizvodnji zdrave hrane i organskih proizvoda.

Problem nereguliranog tržišta, odnosno plasmana poljoprivrednih proizvoda je i dalje aktuelan na nivou općine Kladanj što se nastoji riješiti kroz različita udruživanja poljoprivrednih proizvođača, povezivanjem s postojećim poljoprivrednim zadrugama sa drugih općina i trgovačkim centrima što je potrebno dodatno intenzivirati i u narednom planskom periodu.

1.1.3.3 Pregled stanja i kretanja u oblasti turizma

Na području općine Kladanj poznate su turističke destinacije koje domaćim i stranim turistima pružaju priliku da osjete dah prirode za vrijeme boravka u prelijepom prirodnom okruženju izletišta Bebrava i Muška voda. Zbog veoma povoljne planinske klime i četinarskih šuma Kladanj je proglašen za vazdušnu banju, pa je u periodu austro-ugarske vladavine izgrađena bolnica za grudne bolesti. Na ovom lokalitetu se nalazi hotelski kompleks Muška voda i izvor Muške vode. Izvoru mineralne vode u blizini Kladnja, koji je u XVII stoljeću znameniti turski putopisac Evlija Čelebija - Evliya Çeleb nazvao „Izvorom mladosti" ili „Muškom vodom", pripisuju se ljekovita svojstva prvenstveno u smislu jačanja fizičke sposobnosti, naročito muškaraca. Još od 1968. godine sprovode se brojne naučne analize, kod nas i inozemstvu, koje potvrđuju višestruku ljekovitost kladanjske mineralne vode: pozitivno djeluje na smanjenje krvnog pritiska i šećera u krvi, na brže izlučivanje vode i regeneraciju crijevnog i želudčanog trakta, poboljšava cirkulaciju krvi, jača vitalnost organizmu i uravnotežuje neurovegetativni sistem. U neposrednoj blizini hotelskog kompleksa Muška voda nalazi se i šumsko jezero „Gorsko oko" u narodu poznatije kao Paučko jezero. Jezero se nalazi na 650 metara nadmorske visine. Različitost flore i faune čine ga zanimljivim i interesantnim za posjetioce. Jezero je veoma bogato ribom (šaran, amur, klijen i pastrmka).

Šumsko bogatstvo kladanjskog kraja, ugodna klima i snijeg koji se dugo zadržava pružaju povoljne uslove za razvoj planinarstva i zimskih sportova. Savremeni kladanjski ski lift je osamsto metara udaljena od centra grada, ima prelijepu stazu za skijanje povoljnu za slalom i veleslalom, čija je dužina 1.700 metara, dok je dužina usponske staze 1.110 metara. Visina okretne stanice je 893 metra, odakle se pruža prelijep pogled na grad Kladanj. Kapacitet ovog savremenog ski lifta je 1.200 skijaša na sat. Lokalitet ski lifta Karaula veoma je povoljan i za planinarenje kao i za prikupljanje ljekovitog bilja i gljiva. Visoka i gusta četinarska šuma kroz koju prolazi staza za šetnju, a koju krasi čisti izvori vode pružaju turistima pravi ugođaj za boravak na ovom lokalitetu.

Kladanj okružuju izrazito lijepi planinski predjeli koji svojom atraktivnošću izazivaju radoznalost planinara iz cijele Bosne i Hercegovine, kao i susjednih zemalja. Ljekovito bilje, gljive i ostali šumski plodovi rasprostranjeni su po svim predjelima općine. Posebno su atraktivne planinske ture: Javorje, Konjuh, Ždrijepčev skok, Konjušić, Krabanjski krš, Papala, Jaračko brdo, Bratilo, Veliki zelenboj. Na području općine Kladanj, na području Javorja i Oblog vrha izgrađena su dva planinarska doma u vlasništvu planinarskih društava te jedan planinarski dom u privatnom vlasništvu. U očuvanju tradicije u planinarstvu ističe se planinarsko društvo „Miljkovac Kladanj“, koje u dogovoru sa turistima organiziraju obilasko prelijepih predjela ove općine.

U nacrtu Strategije razvoja turizma Tuzlanskog kantona za period 2022.-2027. Kladanj je prepoznat kao značajna turistička destinacija Tuzlanskog kantona te je jedan od strateških projekata kojim je definisan i projekat Konjuh – ekološka oaza koji identifikira i obuhvata razne aspekte ove planine uključujući to da je Konjuh, velikim dijelom zaštićeno područje, bogato prirodnim resursima (geološkom građom, reljefom, klimom, vodama, pedološkim pokrivačem, bogatim biodiverzitetom, pejzažnim ljepotama), te brojnim kulturno-historijskim resursima (spomenicima ljudske djelatnosti) od prahistorije, preko antičkog perioda do danas. U opisu projekta navodi se i da Planina Konjuh ima uređena izletišta (Muška voda, Zobik, Mačkovac, Javorje i dr.), više planinskih domova na različitim lokacijama, planinarske staze i interesantne geomorfološke oblike (pećine (Djevojačka - Brateljevići, Bebrava i dr.), vrtače i jame, planinski grebeni i vrhovi (Šuplji Javor, Vina Kruška, Suho Drvlje, Zidine, Vrh Konjuha, Bijeli vrh, Zečiji rat, Smolin), planinska izvorišta čiste vode (posebno se ističe izvor „Muška voda“), planinska jezera, vodopadi i skakavci, visok stepen biodiverziteta (rijetke reliktno i endemske biljne zajednice, ugrožene životinjske vrste), te razvijen sportsko-rekreacijski i adrenalinski sportski sadržaj (via ferata, skijalište, biciklističke staze, staze za planinarenje, a trebalo bi izgraditi i veliki zip-line).

Područje planine Konjuh, a posebno Zaštićeni pejzaž "Konjuh" smatraju se zračnom banjom te, uz kreativnu ponudu i dodatna ulaganja, može postati prepoznatljivo po zdravstvenom i wellness turizmu. Također, potrebno je iskoristiti geodiverzitet i autentičnost prostora za razvoj i unapređenje obrazovnog (škola u prirodi) i poslovnog (seminari, team building iskustva) turizma.

Planina Konjuh svojim sadržajima privlači planinare, bicikliste, skijaše, geoturiste, vjernike te porodice na izlete i rekreaciju. U cilju unapređenja poslovanja i širenja ponude za posjetioce i turiste neophodno je investiciono ulaganje u unapređenje i modernizaciju postojeće infrastrukture na prostoru planine Konjuh te sagledati sve mogućnosti za izgradnju nove infrastrukture i turistički atraktivne ponude koja bi omogućila pozitivno poslovanje i rad tokom cijele godine.

U zimskim mjesecima na planini Konjuh je moguć skijališni turizam, posebno već formiranim stazama, ski liftom i propratnim sadržajima, sa velikim potencijalom daljeg razvoja. Savremeni ski lift je izgrađen u neposrednoj blizini centra Kladnja sa stazom za skijanje povoljnom za različite skijaške discipline. Ski lif „Karaula“ jedini je na području Tuzlanskog kantona i prema tome neophodno je omogućiti i obezbijediti ulaganje u poboljšanje postojeće infrastrukture, kako bi ovaj turistički lokalitet mogao pružati turističku ponudu tokom cijele godine, a ne samo u zimskom periodu. Postojeći i planirani sadržaji nude bogate i raznovrsne aktivnosti, koje se mogu uključiti u turističke pakete Tuzlanskog kantona. Primaran aspekt djelovanja se prvenstveno odnosi na objekat Ski lifta „Karaula“ na kojem je potrebno izvršiti uređenje prilaznih puteva, parking prostora u sklopu ovog turističkog lokaliteta, potpuno stavljanje u funkciju objekta za odmor i smještaj turista i posjetioca na taj način ova turistička lokacija postaje tačka poveznica sa ostalim turističkim vrijednostima Tuzlanskog kantona. Uz brojna bogatstva, nažalost turistički potencijali općine Kladanj nisu dovoljno iskorišteni.

1.1.3.4 Pregled stanja i kretanja u oblasti šumarstva

Šume i šumsko zemljište jedan su od najznačajnijih prirodnih bogatstava predjela sjeveroistočne Bosne i Kladnja, pri čemu opštekorisne funkcije i drvna masa kao produkti šuma obnovljivog karaktera imaju neprocjenjivu vrijednost. Jedan od ključnih probleme svakao je nelegalna sječa drveta za potrebe podmirenja drveta lokalnog stanovništva, kao i uzurpacija u cilju proširenja poljoprivrednog zemljišta,

Skupština Tuzlanskog kantona je u toku 1999. godine donijela zakon, a 2000. godine formirala JP „Šume TK“ kao jedinstveno preduzeće kome se povjerava gospodarenje državnim šumama na područje TK u skladu sa važećim federalnim zakonom o šumama. Podaci o šumskom zemljištu, te prodaji i sječi šumskih i drvnih sortimenata data je u nastavku.

Ukupna površina općine pod šumama iznosi 23.468,9 ha, od čega je pod uzurpacijom 345,64 ha, dok ukupna površina šuma i šumskog zemljišta na području Tuzlanskog kantona iznosi 126.071 ha.

Drvna zaliha za šumagospodarsko područje iznosi kako slijedi:

- Visoke šume sa prirodnom obnovom (1000) Krupno drvo
 - Četinari: 2.569.180,96 m³
 - Liščari: 2.333.439,09 m³
 - Ukupno: 4.902.620,05 m³

- Šumski zasadi, kulture (3000) Krupno drvo
 - Četinari: 87.822,76 m³
 - Liščari: 23.123,62 m³
 - Ukupno: 110.946,38 m³

- Izdanačke šume (4000) Krupno drvo
 - Četinari: 6.407,97 m³
 - Liščari: 101.620,15 m³

Ukupno: 108.028,12 m³

- Neproduktivne površine u šumarskom pogledu (7000) Krupno drvo
Četinari: 22.375,32 m³
Liščari: 38.951,66 m³
Ukupno: 61.326,98 m³

Zahtjevi društveno političke zajednice u odnosu na šumu su mnogobrojni i veoma promjenjivi. Društvo od šume više ne traži isključivo šumske drvne sortimente već kontinuirano snabdjevanje vodom, čistim zrakom, lovnim turizmom i rekreacionim prostorom. Istovremeno sve su češće inicijative za proglašenje zaštićenih područja i očuvanje biološkog diverziteta, čija implementacija se po pravilu reflektira na svakodnevne šumarske aktivnosti.

Tabela 7. Prodaja i sječa šumskih i drvnih sortimenata u periodu 2018.-2022. godina

Prodaja	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Trupci	44.725	43.198	43.026	45.625	41.035
Rudno	6.998	3.356	2.396	2.993	2.861
Prostorno	17.930	17.430	13.076	13.159	12.307
Ogrev	24.721	23.118	30.001	29.420	28.470
Ukupno:	94.374	87.102	88.499	91.197	84.673
Sječa	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Četinari	60.016	47.506	47.791	54.681	37.900
Lisičari	40.222	39.186	45.997	49.241	57.730
Ukupno:	100.238	86.692	93.788	103.922	95.630

Izvor: JP Šume Tuzlanskog kantona

Prema podacima JP Šume Kladanj TK, ukupna prodaja šumskih sortimenata bilježi kontinuiran pad do 2021. godine nakon čega bilježi oscilaciju odnosno rast a potom pad da bi u 2022. godini iznosila 84.673 m³ neto drvne mase. Sa druge strane, sječa bilježi promjenljiv trend tokom posmatranom perioda (2018.-2022. godina) od čega je najviši nivo zabilježen u 2021. godini kada je iznosio 103.911 (Tabela 7).

Prema podacima iz Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za prirod 2021.-2027. godina sa stajališta zaštite i spašavanja šuma potrebno je obratiti posebnu pažnju i insistirati na racionalnom upravljanju šuma i to iz nekoliko razloga: pretjerana deforestacija zbog potreba industrija, a posebno ilegalna neplanska sječa mogu dovesti do problema da tlo nedovoljno zadržava vodu odnosno padavine što može pomoći nastanku poplava te uzrokovati klizišta; s obzirom da je u većini slučajeva čovjek uzročnik šumskih požara potrebno je izvršiti dodatnu edukaciju i provesti kampanje podizanja nivoa svijesti posebno u smislu sve većeg prisustva ljudi u šumama kroz turističke aktivnosti. Da bi spriječili ilegalnu sječnu šuma te sve posljedice koje ona nosi sa sobom, „Šume TK“ d.d. Kladanj su tokom 2011. realizirale projekat certificiranja „Šume TK“ čime su u potpunosti uskladile svoje poslovanje sa međunarodno priznatim principima i kriterijima FSC-a (Forest Stewardship Council), čime su unaprijedile metode gospodarenja šumama, posebno one koje se odnose na iskorištavanje šuma. Puni deset godina, „Šume TK“ d.d. Kladanj su nosioci certifikata a audit obavljen tokom 2022. godine su potvrdile da trenutno ne postoji

nijedna neusaglašenost sa FSC standardom a preporuke su date poboljšaju aktivnosti kod tehničkih rješenja, održavanja i dreniranja traktorskih vlaka, harmoniziranja aktivnosti kod projektovanja izvedenja radova na iskorištavanju šuma i pronalaska i evidentiranja rijetkih i ugroženih vrsta flore i faune u cilju zaštite istih.

1.1.3.5 Stanje poduzetničke infrastrukture

Na području Tuzlanskog kantona uspostavljeni su svi oblici poduzetničke infrastrukture Kantona i to poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije. Trenutno, na području Tuzlanskog kantona je uspostavljeno ili je u fazi iniciranja 29 poslovnih zona u svim lokalnim zajednicama Tuzlanskog kantona sa razvijenom infrastrukturom, mješovitim vlasništvom (javno i privatno) i mogućnostima greenfield i brownfield investicija u različite privredne grane.¹

Na području općine Kladanj 2019. godine uspostavljena je poslovna zona Ravni stanovi ukupne površine 24,4 ha koje je industrijsko-građevinska zona u vlasništvu Općine Kladanj, dok će konačno vlasništvo nad zonom biti definisano nakon gradnje. Zemljište poslovne zone zavedeno je u katastar/gruntovnicu. Na prostoru proizvodno poslovne zone ne postoje izgrađeni objekti već se radi o zemljištu na kome treba da se vrše uređenja da bi služilo krajnjoj svrsi kako je predviđeno Prostornim planom Tuzlanskog kantona koji je ovo zemljište predvidio kao gradsko građevinsko zemljište. Općina Kladanj je izradila Regulacioni plan „Ravni stanovi“ i usvojena je Odluka o provođenju regulacionog plana. Poslovna zona se nalazi uz magistralni put M18 Orašje-Tuzla-Sarajevo, i udaljena je od centra općine Kladanj 5 km, od željeznice 20 km, a od aerodroma Dubrave 30 km. Da bi se što kvalitetnije uspostavila ova zona neophodno je prethodno izvršiti geomehnička ispitivanja zemljišta i nivelacija terena, odnosno utvrditi najpovoljniju kotu terena a zatim prema mogućnostima koje tlo dozvoljava izvršiti nivelisanje terena – skidanje zemljišta i nasipanje. Općina Kladanj već ima izrađen projekat nivelacije zemljišta za proizvodno – poslovnu zonu u obuhvatu regulacionog plana Ravni Stanovi sa geološkim i geomehničkim istraživanjima izrađenu od GEORAD Tuzla, 2011. godine.

Cilj izgradnje poslovne zone je stvaranje uslova za afirmaciju i razvoj poduzetništva i preduslova za povoljno poslovno okruženje. Izgradnjom proizvodno poslovne zone stvorili bi se preduslovi za otvaranje novih proizvodnih kapaciteta i privlačenje stranih investitora što bi vodilo otvaranje novih radnih mjesta. Očekivani rezultati izgradnje proizvodno poslovne zone su izgradnja povoljnog poslovnog ambijenta koji bi ovaj prostor učinili konkurentnijim u odnosu na okruženje.²

Poslovna zona Ravni Stanovi predviđa uspostavu 18 proizvodno-poslovnih parcela, 2 poslovne parcele, 3 parcele infrastrukture i parcela spomen obilježja. Ove parcele predstavljaju funkcionalne jedinice. Za adekvatno funkcionisanje ovih jedinica neophodno je stvoriti povoljne saobraćajne veze. Općina Kladanj je trenutno u postupku izmjene regulacionog plana „Ravni stanovi“, kojim je obuhvaćen regulacioni plan u postojećim granicama a posebno je obuhvaćena izmjena koja se odnosi na saobraćajno rješenje u okviru granica regulacionog plana.

Na području Kladnja ne postoje registrovani ostali oblici poduzetničke infrastrukture.

¹Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027., Prilog 4 Socio-ekonomska analiza, str. 16

²Poslovne zone FBiH, <https://zonefbih.gov.ba/jedinice-lokalne-samouprave/kladanj/poslovne-zone/ravni-stanovi/>

1.1.3.6 Pregled stanja i kretanja na tržištu rada

Zaposleni

Prosječan stepen zaposlenosti u Federaciji BiH u 2021. godini iznosio je 35,0%, u Tuzlanskom kantonu 33,1% a u općini Kladanj 20,2%. To znači da od ukupno 8.216 osoba koje čine radno sposobno stanovništvo u 2021. godini na području općine Kladanj, tek 1.663 njih zaposleno. U 2022. godini došlo je do blagog smanjenja broja zaposlenih na području Kladanj koji je u 2022. godini iznosio 1.637 čime se nastavio kontinuiran pad broja zaposlenih. Poređenja radi, u 2020. godini je bila zaposlena 1.707 osoba a stepen zaposlenosti je bio 20,4%. Sa druge strane, došlo je pada ukupnog broja zaposlenih za 38 osoba u 2021. u odnosu na 2020. godinu što je dodatno usložnilo stanje na tržištu rada, te se radi o niskoj stopi zaposlenosti radno-sposobnog stanovništva. Jedno od dodatnih objašnjenja je i značajan obim „sive ekonomije“ kao i to da se veliki broj stanovništva radne dobi bavi poljoprivredom kao neregistrovanom djelatnošću i da njihov status nije formalno definiran.

Nezaposleni

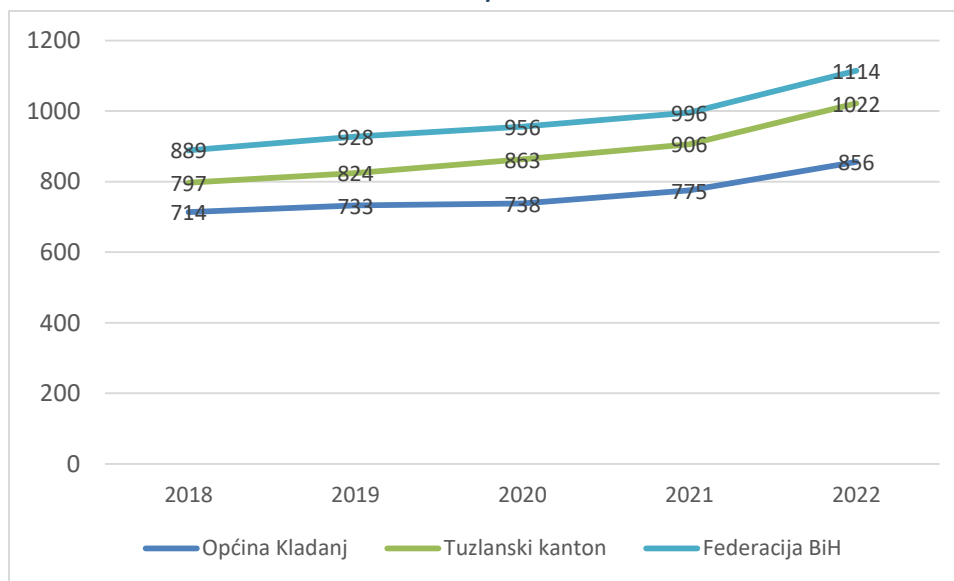
Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku broj nezaposlenih na području općine Kladanj u 2022. godini iznosio je 1.915 osoba od čega su 1.265 ili 66% bile žene. U odnosu na 2021. godinu na području Kladnja došlo je do smanjenja broja nezaposlenih za 100 osoba, ali se ipak ne može reći da se radi o zaposlenju osoba, nego da je navedeno smanjenje više posljedica odlaska iz zemlje.

Posmatrajući stepen obrazovanja, u istoj godini, najveći udio nezaposlenih su nekvalifikovana lica (755 ili 37,5%), zatim KV radnici (598 ili 29,7%), dok nezaposlene osobe sa višom i visokom stručnom spremom čine 6% ukupnog broja nezaposlenih osoba na području općine Kladanj. Dakle, 94% nezaposlenih osoba na području općine Kladanj čine lica sa nižom stručnom spremom.

Ipak, i ovdje treba istaći da određeni procenat lica prijavljenih u evidencije službe za zapošljavanje nisu aktivni tražioci posla, pa čak iako poštuju proceduru redovnog javljanja u službu, već je njihov status motiviran ostvarivanjem prava na zdravstvenu zaštitu koju imaju nezaposlene osobe dok oni rade u inostranstvu ili se bave aktivnostima na sivom tržištu. Ovaj fenomen je prisutan na području cijele države i svakako je jedan od osnovnih uzroka usporenog razvoja tržišta rada.

Plaće

Prosječna neto plaća je na području općine Kladanj prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u 2022. godini iznosila 856 KM što je za 16,2% niže od prosječne plate u Tuzlanskom kantonu odnosno za 23,2% niže od prosječne neto plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine gdje je prosječna plaća za 2022. godinu iznosila 1.022 KM (Slika 3.).

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Slika 3. Kretanje prosječne mjesečne neto plaće na području općine Kladanj, TK i FBiH u periodu 2018.-2022. godina

U odnosu na 2018. godinu, prosječna neto plaća na području općine Kladanj je uvećana za 142 KM, te od 2016. godine prosječna plaća na nivou općine Kladanj kontinuirano raste, prateći trend na nivou Tuzlanskog kantona i Federacije BiH.

Penzije/mirovine

Na području općine Kladanj u 2021. godini su registrovana 2.021 penzionera što je za 0,8% ili 17 osoba više nego u 2018. godini. Od ukupnog broja svih penzionera, 837 ili 44,2% njih prima starosnu mirovinu, 756 ili 37,4% prima porodičnu penziju a 372 ili 18,4% invalidsku mirovinu (Tabela 8).

Tabela 8. Broj penzionera i iznosi penzije za općinu Kladanj, Tuzlanski kanton i FBiH, 2018. godina i 2021. godina

Godina	Adm. Jedinica	Broj penzionera			Iznos penzija				
		Ukupno	Starosna penzija	Invalidska penzija	Porodična penzija	Ukupno	Starosna penzija	Invalidska penzija	Porodična penzija
2018.	Kladanj	2.003	837	416	750	756.104	354.451	147.049	254.603
	TK	71.244	34.308	13.263	23.673	30.143.454	17.084.624	4.710.930	8.347.900
	FBiH	349.158	185.643	59.893	103.622	151.653.786	92.293.348	21.967.388	37.393.050
2021.	Kladanj	2.021	893	372	756	823.634	405.463	141.434	276.738
	TK	72.149	36.355	11.772	24.022	33.033.188	19.387.801	4.519.614	9.125.773
	FBiH	351.378	195.314	52.094	103.970	166.168.632	104.594.038	20.709.661	40.864.933

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

Prosječna visina penzije isplaćena penzionerima u Kladnju u 2021. godini iznosi 407,53 KM što je za 50,3 KM niže od prosječne isplaćene penzije u Tuzlanskom kantonu odnosno 65,4 KM niže od prosječne isplaćene penzije u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2021. godini.

1.1.3.7 Ključni problemi i potrebe u području ekonomskog razvoja

Razvojni problemi i potrebe u području ekonomskog razvoja predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 9. Razvojni problemi i potrebe u području ekonomskog razvoja

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Značajan pad izvoza	Osmisliti i implementirati programe podrške za izvozna preduzeća koji će pored finansijske podrške sadržavati i komponentu olakšica za poslovanje ili oslobađanja obaveza plaćanja određenih općinskih administrativnih taksi. Poticati osnivanje novih izvozno-orjentisanih preduzeća kroz unapređenje poslovnog okruženja, osiguravanje kvalitetnih uslova za investiranje i pokretanje posla.	Vanjska trgovina
Oslonac privrede na trgovinsku djelatnost te manja zastupljenost ostalih izvozno-orjentisanih djelatnosti i djelatnosti sa visokom dodanom vrijednošću	Pružati snažniju podršku preduzećima iz prerađivačkog sektora, sektora građevinarstva, turizma i dr. kako bi postala konkurentnija na tržištu uz istovremeno jačanje podrške konkurentnosti trgovinskoj djelatnosti ali i osnivanju biznisa u djelatnostima sa visokom dodanom vrijednošću.	Poslovni subjekti
Usitnjenost poljoprivrednih proizvođača i loša pregovaračka pozicija na tržištu	Povećati kvalitet i kvantitet podrške poljoprivrednim proizvođačima kroz regresiranje kamata, finansiranje zapošljavanja, pomoć pri kupovini opreme i sl. u cilju unapređenja njihove konkurentnosti. Nastaviti podržavati umrežavanje poljoprivrednih proizvođača radi kvalitetnijeg nastupa na tržištu i unapređenja konkurentnosti i pregovaračke pozicije na tržištu.	Poljoprivreda
Nedovoljna efikasnost i održivost upravljanja šumskim resursima TK	Poduzeti mjere na efikasnijem upravljanju i očuvanju šumskim područja TK, prevodu degradiranih šumskih područja u vrjednije sastojine, raditi na očuvanju i unapređenju korisnih funkcija i biološke raznolikosti šume, te poticati	Šume

	efikasnije korištenje šumskih resursa u razvoju privrede, uz očuvanje šuma.	
Nedovoljno iskorištavanje turističkih potencijala za razvoj turizma	Osmisliti i implementirati plan djelovanja u oblasti razvoja turizma te na taj način učiniti turizam značajnom privrednom granom, oslanjajući se na komparativne prednosti područja (geografski položaj, planina Konjuh i dr..)	Turizam
Visok udio nezaposlenih lica sa nižom stručnom spremom u ukupnom broju nezaposlenih osoba.	Kreirati i implementirati programe za prekvalifikaciju nezaposlenih osoba u profile potrebne na tržištu rada. Pružati potporu sticanju iskustva i povećanju konkurentnosti kroz sufinansiranje zapošljavanja.	Tržište rada
Siva ekonomija i veliki broj stanovništva radno-sposobne dobi koji se bavi poljoprivredom kao neregistrovanom djelatnošću	Kontinuirano provoditi inspekcijske kontrole poslodavaca u odnosu na prijavljivanje zaposlenih i smanjenja rada na crno. Kreirati i implementirati programe podrške formalnoj registraciji biznisa u poljoprivredi ali i drugim djelatnostima.	Tržište rada

1.1.4 Pregled stanja i kretanja u oblasti društvenog razvoja

1.1.4.1 Obrazovanje

Na području općine Kladanj obrazovni proces se obavlja na tri nivoa i to predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Značajno je spomenuti da je tokom 2014. godine, općina Kladanj bila uključena u projekat "Inkluzivno obrazovanje – provođenje nacionalnih strategija i politika u praksu na lokalnom nivou" provođen od strane OSCE tokom kojih su edukovani o načinu primjene inkluzivnog obrazovanja te su efekti tog projekta prisutni i danas u svim nivoima obrazovanja.

Predškolsko obrazovanje na području općine Kladanj se odvija kroz rad jedne ustanove predškolskog obrazovanja i to JU Dječije obdanište „Edina Čamdžić“. Dječije obdanište je smješteno u namjenski izgrađenom objektu, koje je u zadovoljavajućem stanju.

Na osnovu dostavljenih podataka, primjećuje se da je broj djece obuhvaćene predškolskim obrazovanjem na području općine Kladanj u periodu 2018-2022 godine varirao između 39-oro i 62-oje djece što je blagi porast u odnosu na pedagošku 2008./2009. godinu kada je broj djece koja su koristila usluge predškolske ustanove je varirao od 36-oro do 52-oje djece. Prema prikupljenim informacijama od JU Dječije

obdanište „Edina Čamdžić“, evidentno je da su prostorni kapaciteti dovoljni za potrebe općine Kladnja ali je nedostatak zaposlenih odgajatelja faktor koji onemogućava prijem sve zainteresovane djece u ustanovu predškolskog obrazovanja. Tokom pedagoške 2022/2023. godine, napravljena je lista čekanja od nekih cca 10 djece i sa povećanjem broja zaposlenih odgajatelja, sva zainteresovana djeca za upis bi mogla biti primljena. Od pedagoške 2021/2022 godine u rad vrtića je uključeno i jedno dijete ometeno u razvoju.

Tabela 10 Pregled kretanja broja djece u predškolskom obrazovanju na području općine Kladanj za period 2018-2022

Školska godina	Broj djece u starosnoj grupi 1-4 godine	Broj djece u starosnoj grupi 4-6 godina	Ukupan broj djece	Broj zaposlenih vaspitačica	Broj djece ometene u razvoju koji su polaznici vrtića
2018/2019	20	23	43	2	-
2019/2020	18	21	39	2	-
2020/2021	28	24	52	2	-
2021/2022	34	27	61	3	1
2022/2023	27	35	62	3	1

Izvor podataka: Općinski razvojni tim, JU Dječije obdanište „Edina Čamdžić“

U periodu od 2010. godine kada je rađena analiza za potrebe izrade prethodne strategije, poduzeto je niz aktivnosti koji su za cilj imali rješavanje infrastrukturnih nedostataka u radu obdaništa. Time je riješena većina problema koje je ustanova imala u predhodnom periodu. U posmatranom petogodišnjem periodu 2018-2022 godine uloženo je cca 92.000 KM na adaptacije uključujući izmjenu vanjske i rekonstrukcija unutrašnje stolarije, rekonstrukciju jednog dječijeg toaleta, rekonstrukciju grijanja i nabavka peći za centralno grijanje, rekonstrukciju podova i zidova u jednoj učionici, adaptaciju i uređenje hola Ustanovete nabavku namještaja.

Na osnovu svega navedenog, u ustanovi je većina prostorija adaptirano, izvršena je nabavka novog namještaja, didaktičkog materijala, riješen je prostor za ručavanje djece. U prvobitnom stanju (od 2010 godine) su ostali kuhinja, pomoćne prostorije, drugi dječiji toalet, kao i toalet za osoblje i sve je potrebno adaptirati. Dvorište i dječije igralište je u jako lošem stanju. Zbog blizine korita rijeke Drinjače plavilo je nekoliko puta, što dodatno otežava održavanje. Potrebno je zamjeniti ogradu kao i dječije sprave koje su dotrajale.

Osnovno obrazovanje na području općine Kladanj obuhvata rad dvije osnovne škole i to JU Osnovna škola „Kladanj“ u Kladnju i JU Osnovna škola „Stupari“ u Stuparima. Osnovne škole imaju centralnu školu i područne škole, i to JU Osnovna škola Kladanj ima 4 područne škole (Starič, Tuholj, Brateljevići i Gojakovići) dok JU Osnovna škola Stupari ima 3 područne škole (Tarevo, Crijevčiči i Brlošci) čime se dolazi do uvida da se osnovno obrazovanje odvija kroz 9 škola. Tokom 2021/2022 godine zatvorena je područna škola Crijevčiči ali od 2022/23 se ponovo realizuje nastava u istoj.

Prema dostupnim podacima iz izvještaja Federalnog zavoda za programiranje, evidentan je trend smanjenja broja učenika u periodu 2018-2021. U posmatranom periodu došlo je do smanjenja broja učenika za čak 21,70% sa 940 učenika u 2018/2019 školskoj godini na 736 učenika u školskoj 2022/2023 godini. Poređenja radi u školskoj 2009/2010 godini je osnovno obrazovanje na području općine Kladanj obuhvatalo 1.438 učenika raspoređenih u 67 odjeljenja sa 95 nastavnika³.

Dakle, iz ovih podataka se vidi da je za posljednjih 12 godina, broj učenika smanjen za 702 ili 48,82%, broj odjeljenja za 16 ili 17,91% a broj nastavnika za 3. Tokom školske 2009/2010 godine broj nastavnika na 100 učenika je iznosio 6,61, dok u školskoj 2022/2023 godini broj nastavnika na 100 učenika iznosi 12,5. Dakle pokazatelji ukazuju na to da iako je broj učenika pao za 48,82% što je ogroman pad, broj nastavnika se samo neosjetno smanjio. Ukoliko bi ovakav trend rezultirao kvalitetnijem obrazovnom procesu, to bi se i moglo opravdati, u suprotnom je indikacija lošeg upravljanja obrazovnim procesom.

Kada se posmatra osnovno obrazovanje općine Kladanj u kontekstu Tuzlanskog kantona i Federacije BiH (poredimo podatke za 2021/2022 godinu), primjećuje se da broj učenika u osnovnim školama na području Kladnja učestvuje sa 2,2% u broju učenika na Tuzlanskom kantonu što odgovara i učešću Kladnja u ukupnom stanovništvu Tuzlanskog kantona sa 2,63%. Međutim, ono što je indikativno jeste činjenica da Kladanj ima manje učenika na 1.000 stanovnika od prosjeka Tuzlanskog kantona (za 14) i od prosjeka Federacije BiH (za 11), dok istovremeno ima značajno veći broj nastavnika na broj učenika. Broj nastavnika na 100 učenika u Kladnju je 13 dok je prosjek Tuzlanskog kantona i Federacije BiH 9.

Od ukupnog broja učenika u osnovnom obrazovanju, na području općine Kladanj postoji 14 učenika ometenih u razvoju i oni su uključeni u nastavni proces na način da su u potpunosti integrisani u redovnu nastavu bez posebno formiranog odjeljenja a sa njima se radi po individualno prilagođenom programu rada (IPP). Dva učenika imaju asistenta u nastavi.

Pored redovnih odjeljenja, u okviru Osnovne škole Kladanj radi i 6 paralelnih odjeljenja muzičke škole.

Tabela 11 Pregled kretanja broja učenika i nastavnika u osnovnom obrazovanju na području općine Kladanj za period 2018-2022

Školska godina	Broj škola	Broj odjeljenja	Broj učenika	Broj nastavnika	Prosječan broj učenika u odjeljenju	Broj učenika na 1 nastavnika	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	Broj učenika na 1.000 stanovnika	Broj nastavnika na 100 učenika
2009/2010	2+7	67	1.438	95	21	15	15.086	95	7
2018/2019	2+7	55	940	92	17	10	11.824	79	10
2019/2020	2+7	53	857	83	16	10	11.689	73	10
2020/2021	2+7	50	821	84	16	10	11.568	71	10
2021/2022*	2+6	54	787	89	15	9	11.415	69	11
2022/2023	2+7	51	736	92	14	8	11.306	65	13
TK 2021/2022*	208	1.777	35.847	3.182	20	11	434.424	83	9
F BiH 2021/2022*	1.023	9.221	172.500	15.668	19	11	2.168.602	80	9

³ *Sociekonomski pokazatelji po općinama za 2009 godinu, FZZPR*

Kada je u pitanju stanje infrastrukturnih objekata u osnovnom obrazovanju, može se reći da ono funkcionalno zadovoljava minimalne uslove objekta. U prethodnom periodu poduzete su aktivnosti na popravci infrastrukture u centralnoj i područnim školama koje pripadaju Osnovnoj školi Stupari a koje se ogledaju u utopljanju stare škole i nabavke peći na pelet, zamjena unutrašnje stolarije na staroj školi, ugradnja video nadzora i alarmnog sistema, opremanje kabineta informatike, rekonstrukcija sportskog poligona te ograđivanje školskog dvorišta. Kada je u pitanju Osnovna škola Kladanj, u narednom periodu je potrebno planirati izmjenu krova kao i svih infrastrukturnih elemenata unutarnjeg i vanjskog eksterijera obzirom na starost objekta.

Srednjoškolsko obrazovanje na području općine Kladanj se odvija kroz rad JU Mješovita srednja škola „Musa Ćazim Ćatić“ koja nudi obrazovanje sljedećih usmjerenja: gimnazija, ekonomska škola, tehničar elektroenergetike, zavarivač/automehaničar i frizer. Tehničar elektroenergetike je novi smjer od školske 2021/2022 i pokazuje da JU MSŠ „Musa Ćazim Ćatić“ proaktivno razmišlja o upisnoj politici i usklađuje je sa potrebama na tržištu.

Kada se posmatra trend kretanja broja učenika u srednjem obrazovanju na području općine Kladanj, primjećuje se da je u posmatranom periodu došlo do značajnog smanjenja broja učenika i to za 93 učenika odnosno 37,5% u školskoj 2022/2023 godini u odnosu na 2018/2019 godinu. Istovremeno je došlo do povećanja broja nastavnika (moguće zbog otvaranja novog smjera obrazovanja), pa je sa omjera 8 učenika na 1 nastavnika iz 2018/2019 godine došlo do 4 učenika na 1 nastavnika u 2022/2023 godini. Poređenja radi u školskoj 2009/2010 godini srednje obrazovanje je obuhvatalo 424 učenika i 17 odjeljenja te 27 nastavnika. Dakle, u posljednjih 12 godina došlo je do smanjenja broja učenika za zabrinjavajućih 63,35 % (sa 424 na 155 učenika) te istovremeno povećanja broja nastavnika za 22,8% (sa 27 nastavnika na 35 nastavnika). Nesrazmjern trend kretanja učenika i nastavnika je svakako indikativan te je potrebno u narednom periodu analizirati zatečeno stanje te uskladiti trendove.

Kada se posmatra srednje obrazovanje općine Kladanj u kontekstu Tuzlanskog kantona i Federacije BiH (poredimo podatke za 2021/2022 godinu), primjećuje se da broj učenika u osnovnim školama na području Kladnja učestvuje sa 1,13% u broju učenika na Tuzlanskom kantonu dok je učešće Kladnja u ukupnom stanovništvu Tuzlanskog kantona sa 2,63%. Ova razlika nastaje zbog činjenice da određeni broj srednjoškolaca pohađa srednje škole u obližnjim općinama i gradovima. Slično kao i sa osnovnim obrazovanjem ali još snažnije iskazano jeste činjenica da Kladanj ima skoro duplo manje učenika na 1.000 stanovnika od prosjeka Tuzlanskog kantona (za 19) i od prosjeka Federacije BiH (za 18), dok istovremeno ima značajno veći broj nastavnika na broj učenika. Broj nastavnika na 100 učenika u Kladnju je 23 dok je prosjek Tuzlanskog kantona i Federacije BiH 12.

Tabela 12 Pregled kretanja broja učenika i nastavnika u srednjem obrazovanju na području općine Kladanj za period 2018-2022

Školska godina	Broj škola	Broj odjeljenja	Broj učenika	Broj nastavnika	Prosječan broj učenika u odjeljenju	Broj učenika na 1 nastavnika	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	Broj učenika na 1.000 stanovnika	Broj nastavnika na 100 učenika
2009/2010	1	17	424	27	25	16	15.086	28	6

2018/2019	1	14	248	31	18	8	11.824	21	13
2019/2020	1	13	202	28	16	7	11.689	17	14
2020/2021	1	14	183	37	13	5	11.568	16	20
2021/2022*	1	13	163	35	13	5	11.415	14	21
2022/2023	1	13	155	35	12	4	11.306	13	23
TK 2021/2022*	33	725	14.384	1.706	20	8	434.424	33	12
F BiH 2021/2022*	214	3.639	70.094	8.567	19	8	2.168.602	32	12

Izvor podataka: FZZPR, Socioekonomski pokazatelji po općinama 2009, 2018, 2019, 2020, 2021, Općinski razvojni tim

Od ukupnog broja učenika u srednjem obrazovanju, na području općine Kladanj u 2022/23 školskoj godini postoji 4 učenika ometena u razvoju i oni su uključeni u nastavni proces na način da su integrisani u rad postojećih odjeljenja a prate nastavu po prilagođenom nastavnom planu i programu. Infrastruktura škole je prilagođena učenicima.

JU MSŠ „Musa Ćazim Ćatić“ obavlja svoju djelatnost u namjenski izgrađenom objektu ukupne površine 2300m². Imajući u vidu kretanje broja učenika, ovaj objekat u potpunosti zadovoljava potrebe srednjoškolskog procesa. Kada je u pitanju opremljenost objekta, potrebno je istaknuti da stanje na terenu ukazuje da je opremljenost učionica i opremljenost škole informatičkom opremom zadovoljavajuće, dok stanje fiskulturne sale je veoma loše te opremljenost škole učilima za praktičan rad je nezadovoljavajuća (npr. brusilice i bušilice za mašinsku stručnu školu ili lutke za izvođenje prakse učenika za frizersku školu). U narednom periodu najprioritetniji projekat je renoviranje i opremanje školske fiskulturne sale, koja je u lošem stanju, uraditi grijanje, zamijeniti parket i opremiti svlačionice, a u cilju što bolje i efikasnije realizacije nastave iz nastavnog predmeta tjelesni i zdravstveni odgoj, adekvatnog i sigurnog boravka učenika i nastavnika.

Prijevoz djece koja pohađaju osnovnu i srednju školu se organizuje po utvrđenoj proceduri. Na prijedlog Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona, Vlada TK za svaku budžetsku godinu donosi odluku kojom se odobrava subvencioniranje troškova linijskog i vanlinijskog prijevoza učenika osnovnih škola Tuzlanskog kantona koji putuju od kuće do najbliže škole 4 km i više, a nisu obuhvaćeni subvencijama po drugim propisima i općim aktima. Za učenika se može organizirati i vanlinijski – namjenski prijevoz u slučaju nepostojanja redovnog linijskog prijevoza. Iz Budžeta Općine Kladanj, u skladu sa odlukom Općinskog vijeća, a na prijedlog Općinskog načelnika vrši se subvencioniranje prijevoza za učenike, a subvencija se vrši po prijeđenim kilometrima a ne po visini mjesečne karte.

1.1.4.2 Zdravstvena zaštita

Na teritoriji općine Kladanj, nivo zdravstvene zaštite se ogleda kroz primarnu zdravstvenu zaštitu u JZU Dom zdravlja Kladanj te dvije ambulante i to u u naseljenim mjestima Stupari–centar i Tuholj. Ustanova ima ukupno 7 timova porodične medicine, a broj pacijenata po timu se kreće od cca 1.456 do 1.890. Svi timovi porodične medicine su certificirani od strane Agencije za kvalitet u zdravstvu BiH. Od ukupno 7 timova porodične medicine, dva tima su raspoređena u ambulanti Stupari, jedan tim u ambulanti Tuholj dok su ostala 4 tima smještena u JZU Dom zdravlja Kladanj.

Pored Službe opće i porodične medicine koja broji sedam timova, u okviru JU Dom zdravlja Kladanj djeluju i :

- Služba hitne medicinske pomoći
- Higijensko-epidemiološka služba
- Služba za plućne bolesti primarnog nivoa
- Služba za ultrazvučnu i radiološku dijagnostiku
- Služba za laboratorijsku dijagnostiku
- Služba za zdravstvenu zaštitu djece (pedijatrija)
- Služba za zdravstvenu zaštitu usta i zuba djece i odraslih (stomatologija)
- Služba za zdravstvenu zaštitu žena (ginekologija)
- Specijalističko-konsultativna služba
- Služba za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju
- Služba polivalentnih patronažnih sredstava

U JZU Dom zdravlja Kladanj je zaposleno ukupno 68 radnika, od toga: 8 liječnika opće prakse, 6 specijalista i 1 stomatolog. Prema dostupnim informacijama na području općine Kladanj je zdravstvenom zaštitom u 2022. godini je obuhvaćeno 10.214 stanovnika što je za 1.329 osoba ili 11,51% manje nego tokom 2018 godine. Primjetan je trend smanjivanja broja osiguranika u posmatranom petogodišnjem periodu a razlog tome možemo tražiti i u trendu opadanja broja stanovnika općine odnosno činjenici da se na području cijele BiH pa tako i općine Kladanj suočavamo sa odlaskom stanovništva.

Tabela 13 Pregled broja osiguranika obuhvaćenih zdravstvenom zaštitom na području općine Kladanj, 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Ukupno osiguranika	11.543	11.193	10.730	10.214	10.214

Izvor podataka: Općinski razvojni tim / JU Dom zdravlja Kladanj

Na području općine Kladanj rade 3 apoteke i sve tri su u privatnom vlasništvu. Dvije apoteke su smještene preko puta Doma zdravlja Kladanj te se u Stuparima nalazi jedna apoteka. Prostornim planom iz 2018. godine je predviđeno da na osnovu urbanističkog normativa na području općine Kladanj je potrebno imati 4 apoteke sa preporukama da one budu locirane u mjesnim zajednicama Kladanj, Stupari, Tuholj i Starić. Također na području općine se nalazi jedna biljna apoteka.

Prema saznanjima iz JZU Dom zdravlja Kladanj, stanovništvo općine Kladanj najčešće obolijeva od hipertenzivnih oboljenja, infekcija gornjih i donjih respiratornih puteva te dijabetesa. U tabeli ispod se nalazi pregled najčešćih oboljenja na području općine Kladanj za period 2019-2022 godine, dostavljen od strane JU Doma zdravlja Kladanj. Evidentan je porast bolesnika sa respiratornim smetnjama u godini nakon COVID-19 pandemije odnosno 2021 godini.

Tabela 14 Pregled najčešćih oboljenja na području općine Kladanj za period 2019-2022 godina

Naziv oboljenja	2019	2020	2021	2022
Hipertenzivna oboljenja	2.749	2.629	2.588	2.735
Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva	2.585	1.647	1.885	2.551

Infekcije donjih respiratornih puteva	860	750	1.322	1.066
Druge dorzopatije	757	538	430	421
Dijabetes mellitus	724	770	797	815
Cistitis	388	243	220	176
Cerebrovaskularna oboljenja	270	206	204	200
Poremećaji raspoloženja	268	343	407	292
Dijareja i gastroenterokolitis	221	210	238	270
Maligne neoplazme	148	209	169	218

Izvor podataka: Općinski razvojni tim / JZU Dom zdravlja Kladanj

JZU Dom zdravlja Kladanj raspolaže sa specijalistom pedijatrije i interne medicine u okviru svoje ustanove, a pregledi hirurga su rađeni od strane specijalista sa UKC-a Tuzla, pregledi neuropsihijatra, kliničkog psihologa, otorinolaringologa, neurologa, dermatologa, oftalmologa pedodont, ortodonta i ginekologa su obavljani od strane specijalista iz drugih zdravstvenih ustanova i to sve u prostorijama JZU Dom zdravlja Kladanj, specijalista medicine rada obavljao je preglede u JZU Dom zdravlja Živinice, prema instrukcijama ZZO TK, radi kompletne obrade i kvalitetne usluge.

Kada je u pitanju infrastrukturno stanje i opremljenost zdravstvene ustanove, može se konstatovati da su u prethodnom petogodišnjem periodu vršena ulaganja u infrastrukturno adaptiranje i opremanje objekata kao i u nabavku potrebne opreme. Godišnje se potroši oko 100.000 KM za nabavku opreme te oko 50.000 KM za investiciono održavanje.

1.1.4.3 Socijalna zaštita

Socijalna zaštita ili socijalna skrb se odnosi na novčane ili druge doprinose zajednice kako bi se osiguralo ostvarivanje osnovnih potreba ljudskog postojanja, kao i na administrativnu, stručnu i drugu pomoć osobama koje nisu posve u stanju voditi brigu o svojim interesima i osigurati sebi zadovoljavanje osnovnih životnih potreba.

Korisnici socijalne zaštite u smislu Federalnog i Kantonalnog zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom su lica i porodice koje se nalaze u stanju socijalne potrebe i to:

1. Djeca bez roditeljskog staranja,
2. Odgojno zanemarena djeca,
3. Odgojno zapuštena djeca,
4. Djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama,
5. Lica sa invaliditetom i lica ometena u psihofizičkom razvoju,
6. Materijalno neosigurana i za rad nesposobna lica,
7. Stara lica bez porodičnog staranja,
8. Lica sa društveno negativnim ponašanjem,
9. Lica izložena zlostavljanju i nasilju u porodici i
10. Lica i porodice u stanju socijalne potrebe kojima je uslijed posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.

Socijalna zaštita na području općine Kladanj se odvija kroz djelovanje ustanove JU Centar za socijalni rad. Kada su u pitanju korisnici socijalne pomoći na području općine Kladanj po gore navedenoj kategorizaciji, u kategoriji maloljetnih osoba se primjećuje da je najveći broj djece sa mentalnim i fizičkim smetnjama, t da je izjednačen broj odgojno zanemarene i zapuštene djece i djece čiji je razvoj ometen obiteljskim problemima. Ohrabrujući je podatak da maloljetnička delikvencija skoro i da ne postoji na području općine Kladanj, ali istovremeno zabrinjavajući je podatak da je stopa kriminala u okviru narkomanije u porastu. U cilju dugoročne zaštite i dobrobiti ranjivih grupa ali i cjelokupnog stanovništva na području općine Kladanj, potrebno je koordinisano raditi na suzbijanju ovog problema.

Kada su u pitanju korisnici socijalne pomoći u kategoriji odraslih, najbrojnije su kategorije Osobe sa invaliditetom i lica ometena u psihofizičkom razvoju i osobe sa invaliditetom (346) te Osobe i porodice u stanju socijalne potrebe kojima je uslijed posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite (257).

Tabela 15 Ranjive grupe / korisnici po kategorijama za općinu Kladanj, 2018-2022 godina

Maloljetnici				
	Djeca bez roditeljskog staranja	Odgojno zanemarena i zapuštana djeca	Djeca čiji je razvoj ometen obiteljskim problemima	Djeca sa mentalnim i fizičkim smetnjama
2018	6	35	16	44
2019	-	39	11	40
2020	5	29	24	42
2021	5	39	32	44
2022	9	32	32	45

Odrasli					
	Osobe ometene u psihičkom i fizičkom razvoju i osobe sa invaliditetom	Materijalno neosigurane i za rad nesposobne osobe	Stare osobe bez obiteljskog staranja	Osobe društveno negativnog ponašanja	Osobe i obitelji u stanju soc. potrebe kojima je usljed posebnih okolnosti potrebna pomoć
2018	284	98	27	49	296
2019	306	65	27	45	254
2020	311	44	27	47	269
2021	326	39	30	49	174
2022	346	36	28	133	257

Izvor podataka: Općinski razvojni tim / JU Centar za socijalni rad Kladanj

Prema dostupnim informacijama JU Centra za socijalni rad, u periodu 2018-2022 se kontinuirano povećavao broj korisnika socijalne pomoći te je u 2022. godini bilo ukupno 2.414 korisnika što je povećanje od 484 osobe odnosno 20% u odnosu na 2018. godinu. Uz porast osoba u stanju socijalne pomoći, dodatno je zabrinjavajuća činjenica da se ono odvija u uslovima odlaska stanovništva te da je procenutalno 21,35% stanovništva općine Kladanj bio u stanju socijalne pomoći tokom 2022 godine. Vrsta pomoći koja je najzastupljenija na području općine Kladanj su usluge socijalnog rada, novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe te jednokratne novčane pomoći.

Tabela 16 Pregled broja korisnika socijalne pomoći po vrstama pomoći na području općine Kladanj, 2018-2022

Vrsta pomoći	Broj korisnika koji su primali pomoć				
	2018	2019	2020	2021	2022
Stalna novčana pomoć	69	49	44	39	36
Novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe	398	408	420	443	346
Druga materijalna pomoć	5	5	5	6	7
Osposobljavanje za život i rad	44	40	42	44	45
Smještaj u drugu obitelj	7	5	5	4	6
Smještaj u ustanove socijalne zaštite	32	27	27	31	45
Jednokratne novčane pomoći	296	254	269	174	257
Zdravstveno osiguranje	109	125	151	159	160
Usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada	802	543	722	668	1348
Kućna njega i pomoć u kući	0	0	0	0	0
Dječiji dodatak	135	112	108	94	94
Naknada umjesto plaće roditelju koji je u radnom odnosu	17	9	11	16	10
Naknada umjesto plaće roditelju koji koja nije u radnom odnosu	16	27	18	20	60
Ukupno korisnika	1.9310	1.604	1.822	1.698	2.414
Ukupno stanovnika	11.824	11.689	11.568	11.415	11.306
% stanovnika u stanju socijalne pomoći	16,32%	13,72%	15,75%	14,88%	21,35%

Izvor podataka: Općinski razvojni tim / JU Centar za socijalni rad Kladanj

Za prikazani broj korisnika, u periodu 2018-2022 godine je isplaćeno oko 6,8 miliona KM odnosno između 1,2 i 1,5 miliona KM na godišnjem nivou. Najznačajnija sredstva su izdvojena u svrhu novčane pomoći za njegu druge osobe (neratni invalidi) odnosno cca 700.000 KM na godišnjem nivou za otprilike 400 korisnika (145 KM mjesečno po korisniku) te za svrhe isplate dječijeg dodatka u iznosu cca 100.000 KM za otprilike 100 korisnika. Pored toga značajnija sredstva su isplaćeni prema civilnim žrtvama rata oko 150.000 KM na godišnjem nivou te za troškove subvencioniranja prijevoza učenika oko 75.000 KM na godišnjem nivou do 2020.godine.

Tabela 17 Iznos isplaćene pomoći u okviru socijalne zaštite na području općine Kladanj, 2018-2022

Vrsta pomoći	Visina sredstava isplaćena za vrstu pomoć				
	2018	2019	2020	2021	2022
Stalna novčana pomoć	105, 583.00	89, 401.00	81, 225.00	74, 377.00	69, 500.00
Novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe	729, 927.00	711, 372.78	698, 629.60	669,381.01	703, 127.05
Druga materijalna pomoć	*Civilne žrtve rata= 170, 270.86	*Civilne žrtve rata= 172, 273.20	*Civilne žrtve rata=159,810.65	*Civilne žrtve rata= 159, 732.18	*Civilne žrtve rata=156,465.01
	*pravo na naknadu za obrok u školama =	*Pravo na naknadu za obrok u	*pravo na naknadu za obrok u	*pravo na naknadu za obrok u školama=	*pravo na naknadu za obrok u školama=

	1,021.00	školama=3,452.00	školama=1,356.00	470.00	2,689.50
	*subvencioniranje troškova prijevoza djece, učenika i studenata= 73,641.40	*subvencioniranje troškova prijevoza djece, učenika i studenata=75, 631.70	subvencioniranje troškova prijevoza djece, učenika i studenata=53, 836.90	-	-
	*troškovi dženaze/sahrane/ukopa= 2,790.00	*troškovi dženaze/sahrane/ukopa= 500,00	-	-	-
	-	-	*pravo na jnp za troje i više djece=9,000.00	*pravo na jnp za troje i više djece=6,000.00	*pravo na jnp za troje i više djece=13,500.00
	-	-	-	*privremena novčana pomoć= 1,730.10	*privremena novčana pomoć=1,225.50
Smještaj u drugu obitelj	25, 296.00	19, 043.00	25, 257.00	19, 024.29	18, 347.04
Smještaj u ustanove socijalne zaštite	191, 183.50	14, 697. 53	-	-	-
Jednokratne novčane pomoći	17, 650.00	15, 768.00	17,900.00	17, 300.00	25, 267.00
Zdravstveno osiguranje	0	10, 372.91	17, 392.85	18, 397.52	21, 303.28
Usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada	*posredovanje= 2,250.00 *donacije = 65.638,03 *uvjerenja= 1.500,00	*posredovanje= 2,850,00 *donacije (ukupno obezbijeđeno)= *uvjerenja= 2.000,00	*posredovanje=2.400,00 *donacije(ukupno obezbijeđeno)=51, 212.41 *uvjerenja =2.200,00	*posredovanje= 1.200,00 *donacije(ukupno obezbijeđeno)=74.499, 83 *uvjerenja= 2.300,00	*posredovanje=1.600,00 *donacije(ukupno obezbijeđeno)149, 258.97 *uvjerenja= 2.580,00 *izrada soc.anmneze=100,00 *usvojenje= 300,00
Dječiji dodatak	121, 900.00	101, 580.00	101, 805.00	98, 984.00	*d.d.FbiH 61, 592.49
Naknada umjesto plaće roditelju koji koja nije u radnom odnosu	*jnp za opremu novorođenog djeteta=4.421,00 *pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci= 8.393,00	Jnp za opremu novorođenog djeteta= 4.263,00 Pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci=12, 147.00	Jnp za opremu novorođenog djeteta=2.988,00 Pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci= 9.379,00	Jnp za opremu novorođenog djeteta= 3.440,00 Pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci= 10.664,00	Jnp za opremu novorođenog djeteta=2.520,00 Pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci=9.540,00 *pomoć nezaposlenoj porodilji (TK)=59.7731,41 *pomoć nezaposlenoj porodilji (FbiH)=25.598,00
Ukupno sredstava	1,519,966.20	1,284,180.30	1,243,528.00	1,268,075.20	1,578,302.80

Izvor podataka: Općinski razvojni tim / JU Centar za socijalni rad Kladanj

Budžet općine na godišnjem nivou je cca 230.000 KM, a ustanova se finansira najvećim dijelom iz budžeta općine (88%) dok se tek 10% odnosi na učešće drugih izvora a 2% na prihode ustanove.

1.1.4.4 Sigurnost građana

Ovaj dio socioekonomske analize daje pregled stanja u oblasti sigurnosti građana odnosno civilne zaštite od prirodnih nepogoda te socijalne, imovinske i lične sigurnosti građana. Nadležnost civilne zaštite na području općine Kladanj pripada Službi za komunalne poslovne i civilnu zaštitu općine Kladanj te ima formiran općinski štab civilne zaštite kao operativno-stručni organ civilne zaštite koji broji 13 članova. Općina Kladanj, uz općine Kalesiju i Teočak, je jedina općina na području Tuzlanskog kantona gdje služba civilne zaštite nije formirana kao samostalna služba za upravu.

Prema Prostornom planu općine Kladanj iz 2018 godine, područje općine je ugroženo sljedećim prirodnim nesrećama: poplave, zemljotresi, visok snijeg i sniježni nanosi, klizišta, te visoke temperature i požari. Na osnovu dobivenih informacija od Službe za civilnu zaštitu, najveći broj intervencija se odnosi na posljedice ugroženosti od klizišta i poplava, što su ujedno i uzročnici najvećih materijalnih šteta.

Ugroženost poplavama. Problemi vezani za plavljenje prostora Općine Kladanj, odnose se na izlivanje rijeke Drinjače i rijeke Suhe. Naime, za vrijeme obilnih padavina, dolazi do pojave bujičnih tokova praćenih erozijom zemljišta, što prouzrokuje obilne materijalne štete. Tokom 2020 godine je došlo do velike poplave koja je prouzrokovala štetu od 2,2 miliona KM. Prema podacima iz općine, površina ugrožena poplavama iznosi 81 ha od ukupne površine općine Kladanj i na tom području je potencijalno ugroženo 174 stambena objekta odnosno 650 stanovnika i 12 poslovnih objekata sa 40 zaposlenih. Na nivou godine se izdvaja između 7.000 i 12.000 KM u sanaciju vodotoka. U prethodnom periodu su implementirane aktivnosti proaktivne zaštite od poplava a koje se ogledaju u izgradnji potpornih zidova na kritičnim lokacijama, uređenju korita rijeka na području općine Kladanj (produblјivanje, proširenje i uklanjanje nanosa iz korita rijeka). Općina Kladanj je u proteklim godinama izradila više projekata kojima je tretirano odnosno projektovano uređenja korita najvećih vodotoka na području naše lokalne zajednice i to za rijeke Drinjača (kroz naseljena mjesta Brateljevići i Kladanj), Suha i Gostelja (kroz naseljena mjesta Stupari centar, Novo naselje...).

Ugroženost požarima. Obzirom na klimatske uslove te položaj općine, visoke temperature u ljetnim mjesecima su izvor rizika za izbijanje mnogih šumskih požara i drugih požara na otvorenom prostoru, što može imati katastrofalne posljedice po život i zdravlje ljudi te mogućnost nastanka velikih materijalnih šteta. Prema dostavljenim podacima Općinskog razvojnog tima, površina ugrožena požarima je 248 km² (što je površina općine pod šumom) a što iznosi cca 75% površine općine Kladanj. Također požarom je ugroženo 47 stambena objekta sa 118 stanovnika te 8 poslovnih objekata sa 385 zaposlenih. U prethodnom petogodišnjem periodu nije bilo velikih požara te nisu poznate štete nastale od požara. Na području općine Kladanj djeluje dobrovoljno vatrogasno društvo (DVD) koje u svom sastavu broji 11 vatrogasaca dobrovoljaca kao što je i predviđeno dokumentom Procjena ugroženosti od požara Tuzlanskog kantona koji je izradio Institut zaštite od požara i eksplozije INZALab Sarajevo.⁴ Prema dostavljenim podacima, DVD ima cca 20 intervencija na godišnjem nivou.

Ugroženost klizištima. Prema informacijama dostupnim u analizama prilikom izrade Prostornog plana općine Kladanj, veći dio općine Kladanj spada u teren koji može pod uticajem neadekvatne gradnje ili

⁴Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021-2027 godina

drugih antropogenih faktora da bude podložan klizanju. Prema podacima Administrativne službe Općine Kladanj-Službe za geodetske, imovinsko-pravne poslove i prostorno uređenje, na teritoriji općine Kladanj detaljno je snimljeno 19 klizišta ukupne površine 16,13ha (2014. godina). Uz to, prema podacima iz Prostornog plana Tuzlanskog kantona 2005.-2025. godina, na teritoriji koje pokriva općina Kladanj, izdvojeno je 230 klizišta, površine 1561,47ha. Ranjivost tla na teritoriji Općine Kladanj, sa aspekta uticaja klizišta, ocjenjuje se kao vrlo visoka. Dokaz tome je i prirodna nesreća kada je tokom 2020. godine usljed obilnih kišnih padavina pokrenuto veliko klizište u mjestu Vitalj prilikom čega je došlo do značajnih oštećenja putne infrastrukture dionice magistralnog puta Sarajevo – Tuzla te do plavljenja desetina stambenih objekata. U prethodnom periodu, općina je poduzela aktivnosti zaštite od klizišta i to na najkritičnijim klizištima poduzete su brze mjere uspostavom drenažnih sistema i izradom sistema za prikupljanje površinskih voda. Pored toga Općina Kladanj je izradila set projektne dokumentacije za nekoliko prostorno najvećih klizišta na području općine Kladanj koja direktno ili indirektno ugrožavaju putnu infrastrukturu i stambene objekte.

Ugroženost minama. Površine pod minama i minsko eksplozivnim sredstvima nalaze se najviše duž istočne granice općine Kladanj, obuhvatajući površine različite namjene, od građevinskog zemljišta sa namjenom stanovanja I privrede, do poljoprivrednog i šumskog zemljišta značajne vrijednosti. Površine pod minama na teritoriji općine Kladanj iznose 1.140 ha ili 3,7% ukupne površine. Od toga je 912 ha se odnosi na lokalitete u svakodnevnoj ili povremenoj civilnoj upotrebi, lokacije repatrijacije izbjeglica i raseljenih osoba, lokacije za obnovu i rekonstrukciju infrastrukture i ekonomije, dok se tek 228 ha odnosi na periferne lokalitete. Mine predstavljaju najveće zagađenje prostora općine Kladanj, a njihovo uklanjanje je uvjet za provođenje Prostornog plana općine, odnosno privođenje prostora konačnoj namjeni. Radi se o dugoročnim problemima korištenja znatnih prostora Kantona, koji se mogu koristiti za proizvodnju hrane, šumarstvo, turizam i rekreaciju i druge djelatnosti. Pored ograničenosti u korištenju kapaciteta i resursa, mine značajno ugrožavaju i živote stanovnika ove općine.

Kriminalitet i javni red i mir. Osiguranje lične i imovinske sigurnosti svih građana Kladanj u nadležnosti je Policijske uprave Kladanj koja teritorijalno pokriva prostor općine Kladanj, a djeluje u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona.

Analizirajući trendove u oblasti kriminaliteta, primjećuje se da su oni uglavnom isti iz godine u godinu sa odstupanjima. Tokom 2022. godine na području općine Kladanj je bilo 125 krivičnih djela, od čega 53 po poznatom i 72 po nepoznatom počiniocu. Procenat ukupne rasvijetljenosti je 52,77% što je značajan porast u odnosu na prethodne godine kada je bio između 25% i 33%. Vrlo je ohrabrujuća činjenica da na području općine Kladanj skoro i da nema maloljetne delikvencije.

Tabela 18 Kriminalitet i javni red i mir na području općine Kladanj, 2018-2022

Godina	Ukupan broj krivičnih djela	Ukupan broj prijavljenih počinitelaca	Broj krivičnih djela po poznatom počiniocu	Broj krivičnih djela po nepoznatom počiniocu	Procenat ukupne rasvijetljenosti	Broj počinitelaca maloljetnika	Ukupan broj prijavljenih prekršaja
2018	131	91	71	59	28,81	4	127

2019	102	73	50	52	25,00	0	109
2020	87	64	48	39	25,64	0	111
2021	111	78	48	63	33,33	0	114
2022	125	129	53	72	52,77	0	36

Izvor podataka: Općinski razvojni tim / Policijska stanica Kladanj

Najzastupljeniji oblik kriminala na području općine Kladanj su imovinski delikti. Analizirajući trendove kretanja ovih krivičnih djela u petogodišnjem periodu zaključuje se da je između 2018 i 2022 godine došlo do porasta kriminala u okviru narkomanije te je u narednom periodu potrebno usmjeriti aktivnosti ka suzbijanju ovog oblika kriminala kroz koordinisan rad policije i centra za socijalni rad, te vršiti edukaciju i podizati svijest stanovništva o rizicima koje narkomanija uzrokuje za cjelokupno društvo.

Tabela 19 Struktura kriminaliteta području općine Kladanj, 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Krvni delikti	5	3	2	8	4
Organizirani I privredni kriminal	0	0	0	0	0
Imovinski delikti	62	50	42	55	67
Narkomanija	6	8	6	12	19
Trgovina ljudima-prostitucija	0	0	0	0	1
Ostala krivična djela	58	41	37	36	34
Ukupan broj	131	102	87	111	125
Maloljetnička delikvencija	4	0	0	0	0

Izvor podataka: Općinski razvojni tim / Policijska stanica Kladanj

1.1.4.5 Civilno društvo

Na području općine Kladanj aktivno djeluje 21 udruženja sa preko 4.000 članova sa područjem djelovanja i brojem članova je dat u tabeli ispod. Najaktivnija udruženja su ona koja se bave socijalnim statusom svojih članova (npr. penzioneri, demobilisani borci, rvi) te sportska udruženja i udruženja iz područja kulture.

Općina Kladanj svake godine izdvaja sredstva za podržavanje rada neprofitnih organizacija odnosno udruženja građana, te na godišnjem nivou izdvaja 100.000 KM. Nevladine organizacije nisu samoodržive te se oslanjaju na donacije, kako lokalnih vlasti tako i međunarodnih organizacija.

Tabela 20 Pregled aktivnih civilnih udruženja na području općine Kladanj, 2022 godina

	Naziv udruženja	Područje djelovanja	Broj članova
1	UG penzionera Opštine Kladanj	Briga za članove udruženja , zdravstvena i socijalna zaštita	1.520
2	UG organizacija demobilisanih	Briga za zdravlje i socijalni status	1.000

	boraca	članova	
3	UG "Preporod" Kladanj	Očuvanje nacionalnog identitea Bošnjaka,čuvanje i njegovanje tradicije, oblast bošnjačke kulture i dr.	500
4	Organizacija porodica šehida	Socijalna zaštita članova	180
5	Organizacija ratnih vojnih invalida	Briga za status osoba ratnih invalida i ostalih prava	180
6	UG KUD "Mladost" Kladanj	Njegovanje tradicije i kulture, rad sa mladima	140
7	SKI klub Kladanj	Sport i zdravlje mladih i dr. Građana	120
8	Udruženje boraca patriotske lige Općine Kladanj	Promoviranje iste 92-95, briga za članove udruženja	120
9	UG "Kladanjska policija" 1991-1995	Briga za zdravlje i socijalni status članova	105
10	Udruženje dijabetičara Opštine Kladanj	Briga za zdravlje	100
11	Udruženje za sport i rekreaciju invalida Općine Kladanj	Sportska takmičenja invalidnih osoba	30
12	UG "Žena- ženi" Kladanj	Briga za zdravlje i ekonomski status članova	50
13	Udruženje mladih "Vizija"	Briga za mlade	15
14	Sportski savez Općine Kladanj	Sport, zdravlje mladih i dr.	<i>nije poznato</i>
15	Moto klub "Dragon" Kladanj	Sportska takmičenja	18
16	Auto- moto klub "Karaula" Kladanj	Sportska takmičenja	7
17	UG boraca NOR-a	Očuvanje tekovina rata 1941-1945.	<i>nije poznato</i>
18	UG "Harmonija"	Kultura, muzika	50
19	Planinarsko društvo "Miljkovac" Kladanj	Sport , zdravlje , rekracija	65
20	Crveni križ Kladanj	Briga o socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti stanovništva	<i>nije poznato</i>
21	UG Radio klub Kladanj	Edukacija članova, sportska takmičenja	35

Izvor podataka: Općinski razvojni tim

1.1.4.6 Kultura

Na području općine Kladanj, oblast kulture se njeguje i razvija kroz rad institucija kulture i to Dom kulture Kladanj, Kino dvorana u Kladnju, Biblioteka Kladanj i radio Kladanj. Pored institucija kulture, značajn doprinos razvoju ove oblasti imaju i udruženja građana kao i obrazovnih institucija (škola).

Jedan od većih problema na području općine bio je devastiran objekat **Doma kulture**, koji je zvanično stavljen u funkciju nakon rekonstrukcije i adaptacije, u maju 2008. godine. U okviru Doma kulture se nalaze i kino dvorana i biblioteka. U Domu kulture postoji uređena sala sa 300 mjesta, gdje se tokom cijele godine održavaju aktivnosti različitog karaktera i sadržaja, kao što su: humanitarni koncerti, pozorišne predstave, filmske projekcije, školske priredbe, promocije knjiga i realizovanih projekata, cirkuske predstave, izložbe, obilježavanje bitnih datuma državnog, općinskog i vjerskog karaktera itd. Na nivou godine se otprilike održi 10-tak događaja uključujući predstave, izložbe i promocije knjiga a ukupan broj posjetitelja se kreće između 700 – 1100. Tokom 2020 i 2021 godine, COVID pandemija i restrikcije okupljanja stanovništva su utjecale na smanjen broj događaja i posjetilaca za taj period.

Tabela 21 Pregled broja predstava, izložbi i posjetitelja u JU Domu kulture Kladanj za period 2018-2022

Godina	Ukupan broj predstava	Ukupan broj izložbi	Ukupan broj promocija knjiga	Ukupan broj posjetitelja
2018	3	1	5	700
2019	4	2	6	1000
2020	1	-	1	100
2021	3	-	3	480
2022	5	1	4	1100

Izvor podataka: Općinski razvojni tim

Planom Budžeta Općine Kladanj se planira ukupan iznos potrebnih finansijskih sredstava za poslovanje JP “Karaula” d.o.o. Kladanj u čijoj se nadležnosti nalazi i Dom kulture Kladanj. Planom Budžeta za poslovanje preduzeća u periodu od 2018. do 2021. godine iznosio je 55.800,00 KM. U 2022. god došlo je planom budžeta Općine povećanje od 5% uzrokovano povećanjem troškova življenja te je u 2022. godini iznosio 59.584,00 KM.

Kino dvorana je nedovoljno korištena u svoju prvobitnu svrhu a to je organiziranje kino predstava, prvenstveno radi neposjedovanja vlastitog kino-projektora te uslovljavanje od strane distributera filmova za garanciju posećenosti 200 gledalaca. U toku 2022 godine je održano projekcija 2 kratkometražna filma koje je ukupno pogledalo oko 280 učenika sa područja općine Kladanj, a u prethodnom petogodišnjem periodu 2018-2022 godine je organizovano samo 4 kino projekcije sa ukupno 760 posjetitelja. Kino dvorana i obrazovne institucije imaju odličnu saradnju, te sve što se organizuje u Domu kulture-kino dvorani organizuje se u saradnji sa školama u zavisnosti od projekata koji se provode.

U zgradi Doma kulture, na površini od 126,67 m² (65,6m² - prostorija na spratu i 61,61m² prostorija u prizemlju) smještena je **JU Javna biblioteka Kladanj** koja raspolaže sa 20.000 inventarnih jedinica. Prema dostupnim podacima, u 2022 godini je bilo 1.730 upisanih čitalaca od čega je 721 aktivnih korisnika. Broj članova se posljednjih godina osjetno smanjuje, srazmjerno odlivu lokalnog stanovništva i smanjenju nataliteta. Ipak, da bi održala kulturu čitanja i promovirala svoj sadržaj, biblioteka organizuje brojne promotivne aktivnosti tokom godine usmjerene na promociju knjige, čitanja, izgradnju afirmativnog odnosa prema knjizi, počev od porodice, škole i svih onih kojima je knjiga važna i potrebna. U oblasti bibliotečke djelatnosti pored JU Javna biblioteka Kladanj djeluju i školske biblioteke s tim da i u područnim školama postoji obezbijeđen najnužniji knjižni fond što znači da biblioteke tih ustanova mogu da prate nastavne planove i programe.

Za rad biblioteke je u 2022. godini izdvojeno 46.725 KM što je povećanje od 18,67% u odnosu na 2018. godinu kada je izdvojeno 38.000 KM. Sredstva planirana Budžetom Općine Kladanj usmjerena su za funkcionisanje ustanove (plaće zaposlenih, doprinosi i ostali troškovi...) i nisu planirana namjenska novčana sredstva za podršku organizovanja kulturnih programa i sadržaja. Ustanova obezbjeđuje sredstva za kulturne sadržaje i programe radom na projektima i apliciranjem na Javne pozive na svim nivoima. Općina Kladanj podržava kulturne sadržaje u skladu sa mogućnostima.

Razvoju kulture neizmjereno doprinosi i JU Informativno kulturni centar. Putem radio emisija redovno se emituju servisne informacije građanima, obezbijedeno je gostovanje aktuelnih i interesantnih ličnosti. Za IKC Kladanj je bitno istaći da je uspio da ispuni i održi uvjete neophodne za rad na datoj frekvenciji koje određuje nadležna Agencija. JU Informativno kulturni centar je smješten u prostorijama Doma kulture u kojima je 1992. godine osnovan Radio Kladanj.

1.1.4.7 Sport

Jedan od značajnijih prepreka razvoju sporta na području općine Kladanj bio je nedostatak sportske dvorane te je u cilju stvaranja pretpostavki za razvoj sporta, Općina Kladanj u 2022 godini završila izgradnju Sportske dvorane u Kladnju. Izgradnja dvorane je počela još 2010. godine i u nju je uloženo oko 3 miliona KM od čega su 2 miliona KM osigurala Vlada Tuzlanskog kantona i Vlada Federacije BiH, a općina Kladanj je učestvovala sa 1 milion KM.

Značaj Sportske dvorane ogleda se u očuvanju sportskih aktivnosti i klubova na području općine jer je u prethodnom periodu zbog nedostatka adekvatnog terena i dvorane ugašen rukometni sport koji je u ženskoj konkurenciji i u okvirima bivše Jugoslavije ostvarivao zapažene rezultate. Također i košarka u Kladnju, bez adekvatne dvorane, upućena na rad u školskim salama, nije imala mogućnost za ostvarivanje značajnijih rezultata.

Trenutno na području općine Kladanj djeluje 10 sportskih klubova i udruženja koje se bave različitim sportskim aktivnostima, u okviru kojih trenira 225 članova. Pregled sportskih klubova i udruženja je dat u tabeli ispod i iz njega se vidi šarolikost sportskih disciplina zastupljenih na području općine Kladanj. Najbrojniji po članovima sport na području općine Kladanj su nogomet i košarka.

Tabela 22. Pregled aktivnih sportskih udruženja i klubova na području općine Kladanj, 2022 godina

	Naziv sportskog udruženja/kлубa	Oblast sporta	Broj članova
1	Nogomenti klub „Konjuh“ Kladanj	Nogomet	100
2	Skijaški klub „Kladanj“	Skijanje	20
3	Košarkaški klub „Kladanj 72“	Košarka	40
4	Biciklistički klub Kladanj	Biciklizam	10
5	Fudbalski klub „ Stupari“	Nogomet	25
6	OFF Road 4x4 Kladanj	Brdski automobilizam	10
7	UG za sport i rekreaciju invalida Kladanj	Ribolov, pikado, šah	10
8	Asocijacija nogometnih sudija, delegata i instruktora	Nogomet	10
9	Šahovski klub Konjuh	Šah	Ne takmiči se
10	Sportsko-ribolovno društvo Drinjača	Ribolov	Ne takmiči se

Izvor podataka: Općinski razvojni tim

Kada je u pitanju stanje infrastrukture i opremljenosti sportskih terena te rada sportskih udruženja, kao najznačajniji izazovi su izdvojeni nedostatak trenera i članova, te je u narednom periodu potrebno raditi na samoodrživosti klubova (kroz npr. prijave na projekte) kao i na promociji sporta i motivisanju stanovništva da se aktivno uključe u rad sportskih klubova. Od infrastrukturnih projekata za naredni period najpotrebnije je započeti sa uređivanjem Gradskog stadiona uključujući tribine i prostorije kluba.

1.1.4.8 Ključni problemi i potrebe u području društvenog razvoja

Razvojni problemi i potrebe u području društvenog razvoja predstavljani su u narednoj tabeli.

Tabela 23 Razvojni problemi i potrebe u području javne infrastrukture

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Nedostatak odgajatelja u vrtiću onemogućava prihvatanje sve zainteresirane djece	Prostorni kapaciteti su dovoljni za potrebe općine Kladnja i prihvatanje zainteresirane djece ali je nedostatak zaposlenih odgajatelja faktor koji onemogućava prihvatanje djece i razlog kriteranjanja liste čekanja. Općina bi trebala u narednom periodu kroz subvencije zapošljavanja ili drugi način riješiti problem nedostatka radne snage u obdaništu.	Predškolsko obrazovanje
Dvorište i dječije igralište nisu adekvatni za korištenje i samim time umanjuju kvalitet usluge predškolskog obrazovanja	Zbog blizine korita rijeke Drinjače dvorište vrtića je plavilo nekoliko puta, što dodatno otežava održavanje. Potrebno je zamijeniti ogradu kao i dječije sprave koje su dotrajale imajući u vidu važnost igre na otvorenom za pravilan razvoj predškolske djece	Predškolsko obrazovanje
Trend značajnog smanjenja broja učenika u obrazovnom sistemu uz značajno veći broj nastavnika u odnosu na prosjek kantona i FBiH	Uskladiti broj nastavnog osoblja sa stvarnim potrebama obrazovnog procesa te na taj način racionalizirati troškove, a sredstva preraspodjeliti u unaprijeđenje infrastrukture obrazovnih institucija	Osnovno i srednje obrazovanje

<p>Nezadovoljavajuća infrastrukturalna opremljenost OŠ Kladanj</p>	<p>U narednom periodu je potrebno planirati izmjenu krova kao i svih infrastrukturnih elemenata unutarnjeg i vanjskog eksterijera obzirom na starost objekta.</p>	<p>Osnovno obrazovanje</p>
<p>Broj učenika na 1.000 stanovnika u srednjim školama je u stalnom padu i značajno manji od prosjeka kantona i F BiH</p>	<p>Proaktivno raditi na upisnoj politici u srednje škole te promocije zanimanja za koja postoji obrazovanje u Kladnju, odnosno uskladiti smjerove sa potrebama srednjoškolača i tržišta rada kako bi se umanjio broj djece koja srednjoškolsko obrazovanje traže u susjednim općinama</p>	<p>Srednje obrazovanje</p>
<p>Nedovoljna opremljenost srednjih tehničkih škola priborom za praktičan rad učenika kao i loše stanje fiskulturne sale</p>	<p>Planirati nabavku potrebnih pribora za rad kako bi se unaprijedio praktični aspekt obrazovanja te planirati renoviranje fiskulturne sale kao važne podloge za razvoj sportske kulture kod djece i posljedično razvoj sporta na području općine Kladanj</p>	<p>Srednje obrazovanje</p>
<p>Kontinuiran porast broja osoba u stanju socijalne pomoći bez obzira na odliv stanovništva</p>	<p>Unaprijediti politiku socijalne pomoći i osnaživanja ranjivih kategorija stanovništva kako bi se poboljšao njihov standard života, zapošljivost i zdravstvena zaštita</p>	<p>Socijalna zaštita</p>
<p>Porast kriminalističkih djela u oblasti narkomanije u prethodnom periodu</p>	<p>Kroz koordinisan rad policije i centra za socijalni rad raditi na suzbijanju širenja pošasti narkomanije na području općine te raditi proaktivno na dizanju svijesti roditelja i djece o opasnostima narkomanije i načinima prevencije</p>	<p>Sigurnost građana</p>
<p>Povećan rizik od pojave bujičnih tokova, klizišta i poplava na području općine Kladanj</p>	<p>Kontinuirano raditi na projektima uređenja korita kako bi se proaktivno djelovalo na zaštitu od potencijalnih</p>	<p>Sigurnost građana</p>

	poplava i pojave bujičnih tokova, kao i proaktivno provoditi aktivnosti koje umanjuju štetu od klizišta	
Neumreženost i nedovoljno znanje kadrova u pripremi projektne dokumentacije apliciranju i implementaciji projekata financiranih od različitih donatora u oblasti nevladinih organizacija	Podržati jačanje kapaciteta ključnih udruženja u oblasti upravljanja projektima kako bi im pomogli da povećaju svoje prihode a samim time i unaprijede svoj rad i pomognu razvoju općine	Civilno društvo
Nedovoljno razvijena svijest i zainteresiranost građana za kulturne manifestacije na području općine Kladanj	Poticati stanovništvo na promjenu svijesti i usvajanje navika posjećivanja kulturnih manifestacija kroz sredstva informisanja, škole, plakate i sl.	Kultura
Nedostatak motivacije i kadrova za rad kao i nedostatak članova negativno utječe na rad sportstkih klubova i udruženja	Motivisati volontere za rad u sportu kroz financiranje njihovog rada. Promocija sporta i zdravog života kroz škole i sredstva javnog informisanja	Sport

1.1.5 Pregled stanja i kretanja u oblasti zaštite okoliša i javne infrastrukture

1.1.5.1 Stanje javne infrastrukture i javnih usluga

Stanje saobraćajne infrastrukture

Saobraćajna infrastruktura na području općine Kladanj se sastoji od cestovne infrastrukture jer vazdušni, željeznički i riječni saobraćaj nisu zastupljeni. Međutim, važno je istaknuti da se općina Kladanj geografski nalazi u blizini dva međunarodna aerodroma u Tuzli (udaljen oko 35km) i Sarajevu (udaljen oko 75 km) što čini općinu bolje povezanom u širom smislu.

Cestovnu infrastrukturu čine kategorisane odnosno magistralne, regionalne i lokalne ceste i nekategorisane ceste odnosno ostale ulice u naselju. Ukupna dužina cestovne mreže na području općine Kladanj je 340,33 km od čega 43 km magistralne ceste, 16 km regionalne ceste, 83,11 km lokalnih puteva i 198,22 km nekategoriziranih cesta.

Magistralne ceste koje prolaze kroz područje općine su: magistralna cesta M-113 (Stara oznaka M1.8 I M18) i dionica magistralne ceste M-215 (M19.2) Vitalj - granica entiteta. Značaj ove magistralne ceste je

u tome što ima funkciju povezivanja naselja sa ostalim regionalnim centrima. Održavanje i upravljanje magistralnih cesta obavlja JP Ceste Federacije BiH. Cestovnu mrežu općine Kladanj čine i dvije regionalne ceste, čija je ranija oznaka bila (lokalna cesta). Regionalna cesta R 365 Stupari – Majdan - granica entiteta (Šekovići) dužine 7 km i R 366 Kladanj- Brateljevići - Milankovići – spoj sa R 404 dužine 21km, od čega je 16 km na području općine Kladanj a 5 km na području općine Olovo.

Stanje lokalnih cesta je zadovoljavajuće. U prethodnom periodu 2018-2022 godine je uloženo 2.293.958 KM sredstava iz općinskog budžeta u sanaciju i izgradnju nekategorisanih cesta, te 806.450 KM sredstava u redovno održavanje cesta. Od 340,33 km cesta na području općine Kladanj, 279,33 km je asfaltirano odnosno 82% ukupne površine cesta. Također u prethodnom periodu je uloženo cca 38.000 KM u izgradnju i održavanje horizontalne i vertikalne signalizacije.

Najnepovoljnije stanje kada su u pitanju lokalne ceste je u ruralnim dijelovima općine Kladanj kao i na dionici puta čiji jedan dio je proglašen regionalnom cestom dok je značajan dio ovog puta za općinu Kladanj okosnica turističkog razvoja, a primarni cilj razvoja lokalne mreže u narednom periodu je da kroz sanaciju i rekonstrukciju lokalnih puteva na području svih mjesnih zajednica sva naseljena mjesta sa centrom općine povežemo modernim asfaltnim putevima.

Stanje tehničke infrastrukture

Elektroenergetska infrastruktura. Prema analizi sačinjenoj prilikom izrade Prostornog plana općine Kladanj iz 2018. godine zaključuje se da je mreža prenosa električne energije relativno razvijena na području općine Kladanj. Snabdjevanje energijom stanovništva općine Kladanj je stabilno i 100 % domaćinstava i poslovnih subjekata je pokriveno priključkom električnom energijom. Najveći izazovi sa terena su dotrajala i zastarjela oprema, te razućenost općine Kladanj. Međutim, Elektrodistribucija ulaže svake godine u redovno održavanje svoje infrastrukture, kao i radi na poslovima poboljšanja infrastrukture na području općine.

Tokom 2022. godine zabilježeno je 5.030 potrošača električne energije što je povećanje za cca 400 priključaka u odnosu na 2009. godinu. Na visokom naponu je 8 objekata. Dužina elektro-mreže na visokom naponu iznosi 104,6 km, dok je na niskom naponu 266,2 km.

Tabela 24. Broj potrošača električne energije na području općine Kladanj za period 2018-2022

Opis	2018	2019	2020	2021	2022
1. Na visokom naponu	10	9	9	9	8
2. Na niskom naponu	4.925	4.933	4.953	4.976	5.022
a) Domaćinstva	4.460	4.475	4.498	4.525	4.565
b) Javna rasvjeta	42	42	42	42	42
c) Ostala potrošnja	423	416	413	409	415
Ukupno	4.935	49.42	4.962	4.985	5.030

Izvor podataka: Općinski razvojni tim

Telekomunikacijska infrastruktura. Telekomunikacijska infrastruktura na području općine Kladanj se

odnosi na infrastrukturu koja podržava usluge telefonije, širokopojasnog interneta i digitalne televizije. U urbanoj zoni je izgrađena i telekomunikaciona kablovska kanalizacija te optički spojni putevi koji povezuju područje općine Kladanj sa susjednim općinama. Svih sedam mjesnih zajednica na području općine Kladanj ima razvijenu telefonsku mrežu i mogućnost internet konekcije.

U smislu razvoja telekomunikacijske infrastrukture za naredni period se planira prelazak na optičku kablovsku infrastrukturu koja korisnicima nudi neograničene brzine prenosa podataka, manju učestalost kvarova i brže otklanjanje istih te proširenje kablovske kanalizacije u svim dijelovima općine.

Značajno je spomenuti da se na području općine Kladanj nalaze predajnici i repetitori BHT/FTV kao i RTV TK. Predajnici i repetitori su smješteni na brdu Bratilo iznad Kladnja. Na području vrha Konjuha, se nalazi repetitor, koji je od strane Ministarstva odbrane BiH proglašeno za objekat od posebnog interesa.

Javna rasvjeta. Prema procjeni, pokrivenost općine javnom rasvjetom iznosi 71% i javna rasvjeta je prisutna u većini naseljenih mjesta, prvenstveno u njihovim centralnim dijelovima. U periodu 2018-2022, na području općine je povećan broj rasvjetnih tijela korišten za javnu rasvjetu za 41 a za tu namjenu je izdvojeno 19.742 KM iz budžeta općine.

U posmatranom periodu trošak električne energije za javnu rasvjetu na teritoriji općine Kladanj je rastao više nego prosječna potrošnja po instaliranom rasvjetnom tijelu pa je za 917 rasvjetnih tijela u 2018 godini izdvojeno 131.381 KM a za 958 rasvjetnih tijela (143 KM po tijelu), a u 2022 godini je izdvojeno 168.777 KM (176,17 KM po tijelu). Iz ovih podataka se vidi krucijalna važnost primjene principa energetske efikanosti javne rasvjete i instaliranja kvalitetnih rasvjetnih tijela kako bi se smanjili troškovi koji se izdvajaju na električnu energiju ali i troškovi održavanja sistema javne rasvjete.

1.1.5.2 Stanje komunalne infrastrukture i usluga

Vodosnabdijevanje

Prema podacima iz Prostornog plana općine Kladanj koji je osnovni izvor informacija za socioekonomsku analizu za izradu ove Strategije razvoja, vodosnabdijevanje na području općine Kladanj se obavlja putem gradskog vodovodnog sistema Kladanj i niza manjih nezavisnih lokalnih vodovodnih sistema. Prema dostupnim podacima, javno preduzeće ima 1.480 potrošača javnog vodovoda. Javna mreža pokriva oko 35% stanovništva, dok se 65% potrošača u ruralnim područjima snabdijeva sa lokalnih sistema. U prethodnom petogodišnjem periodu 2018-2022 godinu za održavanje vodovodne infrastrukture je općina Kladanj u saradnji sa ostalim nivoima vlasti izdvojila iz budžeta općine naime izgradnje, sanacije i rekonstrukcije vodovodne infrastrukture 659.253,97 KM. Također, Općina Kladanj je u navedenom periodu izdvojila 440.666,72 KM na ime otplate kredita za vodovod "Gluha bukovica" .

Centralnim gradskim vodovodnim sistemom praktično se snabdijeva vodom samo grad Kladanj, dok sva ostala naselja se vodom snabdijevaju sa manjih lokalnih vodovodnih sistema ili iz individualnih bunara ili malih izvora. U ruralnim dijelovima općine, zastupljeni su nevezani sistemi vodosnabdijevanja (Starić, Turalići, Tuholj, Tarevo kao i dijelovima lokalnih zajednica Kladanj i Stupari) Svi sistemi su gravitacioni izuzev jednog dijela u Stuparima gdje postoji potreba za korištenjem pumpi. Vodovodni sistem Kladanj se

sastoji od četiri nezavisna vodovodna sistema: Hrastovac, Vojnik, Duga Mahala i Aličićeva česma. Hrastovac čini oko 80% ukupnog sistema, dok preostala tri sistema opskrbljuju oko 300 domaćinstava. Nadležnost nad vodovodnim sistemom ima JP „Komunalac“ dd, čija je osnovna djelatnost snabdijevanje stanovništva vodom, odvođenje otpadnih i oborinskih voda, odvoz i deponovanje otpadaka, čišćenje javnih površina u naselju, usluge održavanja zelenih površina i poslovi niskogradnje.

Najznačajniji problemi vezani za rad sistema vodosnabdijevanja jesu dotrajala razvodna mreža i loš kvalitet ugrađenih materijala što se očituje u velikom procentu neobračunatih količina vode (gubici) i veliki troškovi električne energije za pumpne stanice u Stuparima. Tokom prethodnih godina nije bilo mjerenja fizičkih gubitaka u mreži. Procjenjuje se da su trenutni fizički gubici u javnoj mreži čak do 40%. Administrativni gubici iznose oko 20% što ima za posledicu količinu neobračunate vode od oko 75%. Također, u lokalnim vodovodnim sistemima evidentan je deficit vode na izvorštima. Potrebno je prije svega ispitati izdašnost postojećih izvorišta a paralelno sa tim raditi istražne radove na definisanju novih izvorišta.

Odvođenje i tretman otpadnih voda

Ukupna dužina zatvorene kanalizacione mreže kojom gazduje JP „Komunalac“ DD Kladanj je oko 5.000 m. Broj kanalizacionih priključaka u 2022 godini je 1.450 što je u odnosu na 2010 godinu povećanje za 203 priključka ili 14%. Na teritoriji općine Kladanj postoji samo jedan uređaj za prečišćavanje otpadnih voda koji je lociran u fabrici namještaja u Stariću. Svi ostali industrijski pogoni otpadne vode sa blažim tretmanom ispuštaju u vodotoke. Pored kanalizacionog sistema kojim gazduje JP „Komunalac“ DD Kladanj na području svih mjesnih zajednica odnosno naseljenih mjesta općine Kladanj izgrađen je veliki broj pojedinačnih i grupnih kanalizacionih sistema za jedan ili više objekata čija dužina prelazi 35.000 metara.

Odvodnja otpadnih voda riješena je uglavnom individualno, putem septičkih jama ili privremenim ispustima u lokalne potoke i vodotoke. Pored postojanja kanalizacionih kolektora (bez glavnog kolektora) u rijeku Drinjaču se u samom opštinskom centru ispuštaju otpadne vode iz sekundarne kanalizacione mreže, što je u suprotnosti sa konceptom odvodnje, koji podrazumjeva prikupljanje svih otpadnih voda kolektorima i odvođenje istih van grada. Sadašnji način dispozicije otpadnih voda sa neodgovarajućim septičkim jamama ne pruža zadovoljavajuća rješenja u pogledu sanitarne zaštite okoline (lokalnih vodotoka, tla, podzemnih voda i sl.). U cilju poboljšanja i očuvanja kvaliteta voda površinskih vodotoka, a s obzirom na planiranu privrednu ekspanziju i urbanizaciju, u planskom periodu potrebno je intenzivirati aktivnosti na pripremi potrebne dokumentacije za prihvat, odvođenje i prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda. Ukoliko to kvalitet industrijskih otpadnih voda zahtjeva, potrebno je planirati i zajedničko prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda.

U prethodnom petogodišnjem periodu najznačajnije aktivnosti provedene u cilju unaprijeđenja kanalizacione infrastrukture je izrada seta Projekata za izgradnju kanalizacionih sistema na području općine Kladanj za dvije najveće mjesne zajednice i nekoliko većih naseljenih mjesta na području općine Kladanj kojima je na jedan ekološki prihvatljiv i modernim vremenima prikladan način tretirana ova oblast.

Opskrba toplotnom energijom / grijanje

U proteklom prijeratnom, te jednom kratkom poslijeratnom periodu, grad Kladanj je bio toplificiran daljinskim sistemom iz lokalne industrijske zone "Pilane". Višak proizvedene toplotne energije koji je "Pilana" slala, a koji je bio dobiven sagorijevanjem sječke, bio je dovoljan za zagrijavanje gradskog središta (javnih i industrijskih objekata te kolektivnog stanovanja u zgradama). Nakon tranzicije preduzeća "Sokolina Kladanj", u čijem sastavu je poslovala „Pilana“, nivo posla je drastično smanjen pa samim tim i količina sječke na koju se zagrijavao grad Kladanj. Daljim propadanjem pomenute industrije izvor zagrijavanja grada se ugasio, a centralna kotlovnica, koja se nalazila u krugu „Pilane“, na kraju je prestala da postoji u okviru nove vlasničke strukture. Sadašnje stanje toplifikacije grada je takvo da se većina stambenih objekata zagrijava individualno, najvećim dijelom pećima na drva i ugalj (cca. 95 %), a zatim pećima na tečna goriva i električnu energiju. Od 1.075 domaćinstava, individualno centralno grijanje ima 106 domaćinstava (cca. 10 %), a ostala se domaćinstva griju individualnim pećima na čvrsta goriva, električnu energiju i sl. Privredni i javni sektor užeg gradskog jezgra takođe se grije putem sopstvenih kotlovnica i peći na kruta i tečna goriva, te električnu energiju. U cilju osiguranja energije, koja će po količinama i vrstama omogućiti optimalni i sa zacrtanim strategijama usklađeni ekonomski razvoj, te povoljnije okolinske uslove koji pogoduju turizmu, a što je strateško opredjeljenje Općine Kladanj, nameće se potreba toplifikacije grada, gdje bi se kao energent koristilo biogorivo.

Iz vizije Općine Kladanj se iščitavaju osnovne smjernice razvoja općine koja želi imati snažnu privrednu, turističku djelatnost, a sve to unutar okvira koji će osigurati da općina bude prepoznatljiva po brizi o ekologiji i očuvanju prirodnih resursa i kulturno-historijskog naslijeđa. Općina Kladanj je 2014. godine izradila Studiju izvodljivosti toplifikacije općine Kladnja sa idejnim rješenjem gdje je kao glavno gorivo razmatrana biomasa sa područja naše općine i susjednih općina. Za proces toplifikacije grada Kladnja, u vidu sistema centralnog grijanja na biomasu, izrađena je studiju izvodljivosti sa idejno-tehničkim rješenjem za uži dio naseljenog mjesta Kladanj. Mnogo je razloga za korištenje biomase, a glavni razlozi su: objektivno postojanje izvjesnih potencijala biomase na području Kladnja, neutralnost biomase kao resursa sa aspekta emisije CO₂, te biomasa predstavlja najpristupačniji način grijanja sa finansijskog aspekta.

Biomasa se za grijanje koristi desetljećima, ali smo u proteklih 20 godina bili svjedoci intenzivnog rasta broja pogona za grijanje na biomasu u školama, bolnicama, državnim i poslovnim zgradama. U srcu ove nove primjene energije drveta je višestruka prihvatljivost korištenja obnovljivih izvora, lokalno proizvedenog izvora energije koji je generalno najjeftinije raspoloživo gorivo. Implementacijom ovog projekta omogućit će se finansijske uštede za građane, ugodniji način stanovanja, ali i smanjenje emisije štetnih gasova u okolini.

Upravljanje otpadom

Tokom 2022. godine je izrađen planski dokument Plan upravljanja otpadom općine Kladanj 2022- 2027, kojim se određuju ciljevi upravljanja otpadom u skladu sa ukupnim privrednim, društvenim i kulturnim razvojem općine. Ovaj dokument pokazuje opredjeljenost općine za strateško upravljanje ovom oblasti.

Trenutno stanje u oblasti prikupljanja i upravljanja otpadom na području općine Kladanj je zadovoljavajuće u pogledu prikupljanja otpada ali nezadovoljavajuće u pogledu odlaganja otpada. Organizovano prikupljanje i odvoženje otpada je u nadležnosti JP Komunalac DD Kladanj, a prema podacima iz Plana upravljanja otpadom općine Kladanj za period 2022-2027 godine, procenat obuhvaćenosti stanovništva uslugom prikupljanja i odvoza otpada je 92,29%. Pregled obuhvaćenosti je dat na slici ispod sa napomenom da u podacima nisu uvrštena domaćinstva koja odbijaju potpisati ugovor, stambeni objekti koji su stari i u njima niko ne živi kao i novi objekti koji nisu useljeni, vikend objekti, prazni stanovi u stambenim zgradama itd.

Trenutna raspoloživa infrastruktura za prikupljanje i deponovanje otpada je zadovoljavajuća, sa napomenom da je potrebno kontinuirano raditi na obnavljanju i unapređenju iste. Trenutna infrastruktura se uglavnom odnosi na miješani otpad (sa izuzećem dva zelena ostrva koja se neadekvatno koriste) te u cilju uvođenja primarne selekcije otpada na mjestu nastanka neophodna je nabavka kamiona za pražnjenje i transport ove vrste otpada.

Red.br.	Naseljeno mjesto	Br.obuhvaćenih domaćinstava	Br.potpisanih ugovora	Procent obuhvaćenosti %	Neobuhvaćeni	
					Br.	%
A.	MZ Kladanj	1415	1364	96,39	51	3,61
B.	MZ Stupari	806	701	86,97	105	13,03
C.	MZ Tuholj	226	208	92,03	18	7,97
D.	MZ Brateljevići	138	119	86,23	19	13,77
E.	MZ Starić	330	323	97,87	7	2,13
F.	MZ Turalići	77	77	100,00	0	0,00
G.	MZ Tarevo	240	191	79,58	49	20,42
UKUPNO		3.232	2.983	92,29	249	7,71

Slika 4. Pregled obuhvaćenosti mjesnih zajednica uslugom prikupljanja i odvoženja otpada na području općine Kladanj za 2022 godinu

Izvor: Plan upravljanja otpadom općine Kladanj 2022- 2027, str. 7

Prikupljeni otpad se odlaze na gradsku deponiju „Stanovi“ koja je klasificirana kao deponija za zbrinjavanje bezopasnog otpada. Deponija je površine 5.000 m² a procjenjenog kapaciteta 500.000 m³. Deponija je ograđena, i uz magistralni put je dodatno zaštićena reklamnim platnom i zemljanim branama. Ulaz u deponiju je osiguran kapijom, tako da je onemogućen pristup neovlaštenim licima. Komunalni otpad se odlaze na gradsku deponiju „Stanovi“ bez nabijanja jer je isto onemogućeno zbog položaja terena. Jednom sedmično se radi na uređenju i razgrtanju komunalnog otpada sa platoa na koji se istresa otpad, kao i povremeno prekrivanje inertnim materijalima (zemlja, pijesak, šut, itd.). Povremeno se angažuje buldozer za razgrtanje otpada i inertnog materijala. Mehanizacija kojom trenutno raspolaže komunalac, a koja je direktno vezana za čišćenje i održavanje deponije je nedovoljna i neadekvatna.

O sastavu odloženog otpada ne postoje precizni podaci, ali se može reći da je to uglavnom mješoviti komunalni otpad. Pošto na području općine Kladanj nema značajnih industrijskih pogona, time nema ni industrijskog otpada za odlaganje. Kabasti otpad iz domaćinstava i uslužnih ustanova (vozila, gume, akumulatori, električni i elektronski otpad, kućanski aparati i sl.), prikupljaju i zbrinjavaju registrovane firme i pojedinci, tako da se ta vrsta otpada ne odlaže na deponiju. Povremeno se odlaže kabasti i građevinski otpad koji se naplaćuje po cjenovniku ostalih usluga (uglavnom dijelovi namještaja i otpad od gradnje i renoviranja objekata). U cilju unaprijeđenja situacije u oblasti upravljanja otpadom, Općina Kladanj, JP "Komunalac" d.d. i „Ekopak“ d.o.o Sarajevo su ušli u projekat selektivnog prikupljanja otpada. Formirana su dva zelena ostrva u Kladnju i Stuparima gdje su instalirani namjenski kontejneri (PVC kontejneri 1,1 m³) za odlaganje plastike, papira, ambalaže itd. međutim zbog nezainteresovanosti stanovništva i nedovoljne komunikacije sa građanima nije bilo uspješno.

Pored deponije „Stanovi“, na području općine Kladanj postoje i divlje deponije čiji se broj značajno smanjio nakon uvođenja prikupljanju otpada sa područja cijele općine. Međutim, i dalje divlje deponije se formiraju na rubnim dijelovima općine i to zbog nesavjesnog ponašanja osoba koje se bave sakupljanjem sekundarnih sirovina. Neovlaštene osobe preuzmu od građana uređaje, namještaj i sl. i iz njih izdvoje samo one sirovine koje su interesantne na tržištu a ostalo najčešće završi u prirodi.

Ovdje je još važno istaći da je tokom 2013. godine osnovano JP „Eko-sep“ doo Živinice koje za cilj ima uspostavu regionalnog upravljanja otpadom, a ovo preduzeće se konkretno odnosi na lokalne zajednice Živinice, Banovići i Kladanj. Cilj ovog projekta je izgradnja modernog regionalnog centra pored samog odlaganja što podrazumijeva naknadni tretman otpada putem mehaničko biološke obrade otpada s ciljem iskorištavanja materijalnih i energetske resursa iz otpada (kao što su izdvajanje CH₄ iz deponijskih plinova, proizvodnja komposta iz bio mase iz otpada, proizvodnja rdf goriva, proizvodnja hidrogena). Međutim, postoje značajni izazovi u implemenatciji ovog projekta te regionalna deponija još uvijek nije puštena u rad.

Lokalni prijevoz

Svih sedam mjesnih zajednica koje čine općinu Kladanj su pokrivene uslugom lokalnog prijevoza. U Kladnju se nalazi moderna autobuska stanica II kategorije pod nazivom Autobuska stanica Kladanj, d.o.o. „Klabus“ Kladanj, sa pratećim objektima koja uspješno posluje od 2013. godine. Sa autobuskog terminala obavljaju se redovne autobuske linije i to 5 općinskih, 1 kantonalna, 9 federalnih, 6 međuentitetskih, a putem organizovanih autobuskih linija koje tranzitno prolaze kroz ovu općinu i međunarodne linije. U svrhe subvencioniranja lokalnog prijevoza se na godišnjem nivou izdvaja oko 50.000 KM, dok je za 2022. godinu izdvojeno značajno više odnosno 76.720 KM.

Pored javnog prevoza, koji prevozi putnike do željenih odredišta, tu je i taxi služba koja je na raspolaganju građanima na definisanim i označenim stajalištima i to: 2 taxi stajališta u Kladnju „Autobuska stanica“ ispred hotela „Bosna“ sa 4+3 taxi stajališna mjesta i u Stuparima „Stupari-centar“ ispred pošte u Stuparima sa 3+2 taxi stajališta. Na području općine nema registrovanog udruženja taxi prijevoznika.

Parkiranje

Prema dostavljenim podacima iz opštine, broj dostupnih parking mjesta u urbanom dijelu općine je 156 u 2022. godini što je povećanje za 55 mjesta, odnosno 35,6% u odnosu na period do 2021 godine kada je bilo 101 mjesto. U toku 2023 godine je planirana izgradnja 129 novih mjesta sa čime će ukupan broj parking mjesta biti 285.

Do 2022. godine, od 101 raspoloživo parking mjesto nije bilo mjesta gdje se vrši naplata parkinga, dok u 2022 godini je izgrađeno 55 mjesta koja su stavljena u sistem naplate. Nakon izgradnje novih 129 mjesta u 2023. godini, planiraju se svih 285 mjesta uključiti u sistem naplate.

Proširivanje parking kapaciteta općine je u skladu sa preporukama Prostornog plana, a kako bi se smanjila koncentracija motornih vozila u centru općine, a samim tim i smanjilo zagađenje izduvnim gasovima, potrebno je planirati nova parking mjesta.

Sva parking mjesta u općini Kladanj su u javnom vlasništvu.

Groblja

Na području općine groblja zauzimaju površinu od 8,51 ha (ortofoto snimak), odnosno čine 0,03 % ukupne površine Općine. Groblja (mezarja) se nalaze u skoro svim naseljenim mjestima općine Kladanj (Crijevčiči, Brgule, Tarevo, Stupari, Noćajevići, Rujići, Krivajevići, Prijanovići, Brlošci, Gojakovići, Gojsalići, Ravne, Brateljevići, Zagrađe, Pauč, Suljići, Kladanj, Tuholj, Turalići, Starić, Goletići i Plahovići) Na teritoriji općine postoji i nekoliko manjih porodičnih mezarja.

Pijace

Na području općine postoji jedna mješovita pijaca otvorenog tipa. Locirana je u centru grada, tj u okviru urbanog područja Kladanj. Općina Kladanj je započela aktivnosti na projektu izgradnje natkrivene zelene pijace u Kladnju čime bi se riješilo pitanje neuređenosti postojeće pijace te poteškoće sa kojim se izlagači susreću prilikom nepovoljnih vremenskih uslova kada su prinuđeni da se sami snalaze da bi zaštitili svoju robu, takođe na podlozi se stvaraju bare i blato koje u mnogome nanose štetu kako samim prodavcima tako i građanima koji dođu da kupe proizvode. Općina Kladanj je obezbjedila projektnu dokumentaciju natkrivene zelene pijace, a u narednom periodu se očekuje i implementacija projekta.

Manja pijaca otvorenog tipa postoji i u okviru urbanog područja Stupari.

1.1.5.3 Lokalna samouprava

Općinski načelnik je izvršni organ Općine, koji svoju funkciju vrši u skladu sa Ustavom, zakonom i Statutom Općine Kladanj. Načelnik je odgovoran za ustavnost i zakonitost akata koje donosi, odnosno predlaže Općinskom vijeću.

Općinsko vijeće je predstavnički organ građana Općine. Vijeće donosi opće akte i druge akte u okviru samoupravnog djelokruga Općine te obavlja druge poslove u skladu sa ustavom, zakonom i Statutom Općine Kladanj. Općinsko vijeće Kladanj se sastoji od 17 vijećnika.

Za vršenje upravnih i stručnih poslova kao i poslova lokalne samouprave iz nadležnosti općine postoje službe za upravu i to:

1. Služba za budžet, finansije i poduzetništvo
2. Služba za geodetske, imovinsko-pravne poslove i prostorno uređenje
3. Služba za društvene djelatnosti, opću upravu i poslove boračko-invalidske zaštite
4. Služba za civilnu zaštitu i komunalne poslove
5. Stručna služba Općinskog vijeća i Općinskog načelnika

Općinska uprava broji 52 uposlenika uključujući općinskog načelnika, od čega je 29 ili 55,77% žena. Broj predmeta koji dođu do općinske uprave na nivou godine se kreću od 3.400 do 4.051 u periodu 2018-2022, sa primjerenim trendom porasta broja predmeta. Postotak riješenih predmeta je 68,99%.

Tehnička opremljenost općine je zadovoljavajuća i općina kontinuirano ulaže sredstva u infomatizaciju općine, te je u periodu 2018-2022 godine uloženo 48.300 KM u ove svrhe. Općina je u 2022. godini raspolagala sa 46 računara.

Pored infomatizacije, Općina redovno ulaže sredstva i u edukaciju zaposlenih. U narednom periodu je potrebno posebno jačati kapacitete zaposlenika općine u pogledu upravljanja projektima i namicanja sredstava iz međunarodnih fondova i organizacija jer bi upravo ova sredstva mogla snažno podržati razvoj općine Kladanj.

Tabela Općinske adiminstrativne usluge, Kladanj, period 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Iznos finansijskih ulaganja u tehničko opremanje (informatizacija i sl.)	8.973,90	0,00	9.788,22	14.966,64	14.613,30
Broj računara	52	50	50	48	46
Iznos finansijskih ulaganja u obuku osoblja	682	1.462,00	542	1.102,01	2.296,99
Broj predmeta	3.679	3.402	3.553	3.713	4.051
postotak (%) riješenih predmeta	70,13%	52,91%	68,39%	67,43%	68,99%
postotak (%) prenesenih predmeta	29,87%	47,09%	31,61%	32,57%	31,01%

Izvor podataka: Općinski razvojni tim

Mjesne zajednice. Općina Kladanj se sastoji od 7 mjesnih zajednica. Pregled mjesnih zajednica sa brojem aktivnih članova savjeta te raspoloživog kancelarijskog prostora je dat u tabeli ispod. Ono što je indikativno da nijedna mjesna zajednica ne posjeduje adekvatnu kancelarijsku opremu.

Tabela 25 Lista mjesnih zajednica na području općine Kladanj, 2022 godina

Naziv mjesne zajednice	m ² kancelarijskog prostora u funkciji	Broj aktivnih članova savjeta	Posjedovanje adekvatne kancelarijske opreme (telefon, fax, kompjuter, itd) – Da ili Ne

MZ KLADANJ	Koristi prostorije OV	11	NE
MZ BRATELJEVIĆI	20 m ²	5	NE
MZ STUPARI	-	11	NE
MZ STARIĆ	206 m ²	9	NE
MZ TAREVO	120 m ²	7	NE
MZ TUHOLJ	30 m ²	7	NE
MZ TURALIĆI	-	5	NE

Izvor podataka: Općinski razvojni tim

1.1.5.4 Ključni problemi i potrebe u području javne infrastrukture i usluga

Razvojni problemi i potrebe u području javne infrastrukture i usluga predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 26 Razvojni problemi i potrebe u području javne infrastrukture i usluga

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Telekomunijska infrastruktura se odnosi na infrastrukturu starije generacije	U smislu razvoja telekomunijske infrastrukture za naredni period se planira prelazak na optičku kablovsku infrastrukturu koja korisnicima nudi neograničene brzine prenosa podataka, manju učestalost kvarova i brže otklanjanje istih te proširenje kablovske infrastrukture u svim dijelovima općine.	Telekomunijska infrastruktura
Javna rasvjeta nije usklađena sa principima energetske efikasnosti pa su troškovi održavanja i potrošnje veći	Planirati rekonstrukciju javne rasvjete u skladu sa principima energetske efikasnosti kako bi se prevazišao trenutni problem povećanje potrošnje po instaliranom rasvjetnom tijelu	Javna rasvjeta
Nezadovoljavajuće stanje u oblastivodopskrbe, 65% stanovništva se snabdijeva sa lokalnih sistema. Dotrajala razvodna mreža i veliki gubici vode.	U narednom periodu potrebno je kontinuirano raditi na proširenju vodovodne mreže, kao i na njoj funkcionalnosti kako bi se smanjili fizički gubici vode koji vode ka neobračunatoj vodi	Vodosnabdijevanje

Deficit vode na izvorištima	Potrebno je prije svega ispitati izdašnost postojećih izvorišta a paralelno sa tim raditi istražne radove na definisanju novih izvorišta.	Vodosnadbijevanje
Otpadne vode se ispuštaju direktno u rijeku Drnjaču jer odvodnja otpadnih voda nije sistemski riješena	U cilju poboljšanja i očuvanja kvaliteta voda površinskih vodotoka, a s obzirom na planiranu privrednu ekspanziju i urbanizaciju, u planskom periodu potrebno je intenzivirati aktivnosti na pripremi potrebne dokumentacije za prihvat, odvođenje i prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda.	Otpadne vode
Stanje u oblasti odlaganja otpada je nezadovoljavajuće i mehanizacija koja je direktno vezana za čišćenje i održavanje deponija je nedovoljna i neadekvatna	U narednom periodu, u skladu sa Planom upravljanja otpada, proaktivno raditi na unaprijeđenju sistema odlaganja otpada i modernizaciji opreme potrebne za održavanje deponije, kao i smanjivanje broja divljnih deponija	Upravljanje otpadom
Ne postoje preduslovi ni kapaciteti za unapređenje oblasti upravljanja otpadom u smislu selekcije i recikliranja otpada	Potrebno je planirati ovu aktivnost u eksperimentalnoj fazi sa postojećom opremom, uz obezbjeđenje posuda za selekciju ili vreća, a nakon analize odlučiti da li ići u selekciju, te izvršiti potpuno opremanje za ovu aktivnost. Za početak uvesti odvajanje plastike, papira i stakla na mjestu nastanka ili putem zelenih ostrva.	Upravljanje otpadom
Nedovoljno razvijeni kapaciteti JLS u oblasti upravljanja projektima	U narednom periodu je potrebno posebno jačati kapacitete zaposlenika općine u pogledu upravljanja projektima i namicanja sredstava iz međunarodnih fondova i organizacija jer bi upravo ova sredstva mogla	Lokalna samouprava

	snažno podržati razvoj općine Kladanj.	
--	--	--

1.1.5.5 Zaštita okoliša

Stanje zraka

Na području općine Kladanj nisu vršena nikakva mjerenja kvaliteta zraka i ne postoji monitorig kvaliteta zraka. Nisu vršena značajna istraživanja stanja okoliša i procjena uticaja okoliša na zdravlje stanovnika općine i zbog toga je teško govoriti o egzaktnim pokazateljima kvaliteta zraka na području ove općine.⁵

Ipak imajući u vidu geografski položaj općine Kladanj te površinu pokrivenu šumama kao i odsustvo velikih industrijskih zagađivača, može se pretpostaviti da je kvalitet zraka na području Kladnja zadovoljavajući i da ne ugrožava zdravlje stanovništva. Prema procjenama, najveći zagađivači na području općine Kladanj su individualna ložišta (grijanje stambenog, poslovnog i javnog prostora), te emisije izduvnih gasova iz saobraćaja imajući u vidu prometnost magistralnih i regionalnih cesta koje prolaze kroz Kladanj, kao i emisije štetnih gasova sa deponija otpada te emisije koje nastaju radom privrednih subjekata.

Prostornim planom, izrađenim u 2018 godini, su definisane preporuke u cilju očuvanja kvalitetnog odnosno čistog vazduha a koje između ostalog uključuju planiranje daljinskog sistema grijanja u urbanom području, korištenje okolišno prihvatljivih energenata, te instaliranje mjerača zagađenosti zraka na nekoliko lokacija na području općine. Također, od proaktivnih mjera, potrebno je predvidjeti maksimalno ozeljenjavanje slobodnih površina kako javno tako i oko okućnica individualnih stambenih objekata te prilikom izgradnje novih privrednih objekata koji mogu da ugroze kvalitet zraka u naselju, dozvolu za rad usloviti prilaganjem određene dokumentacije o mjerama njene zaštite i to prije opredjeljenja za određenu lokaciju.

Stanje voda

Na području općine Kladanj identifikovani su vodotoci II i III klase. Klasi II, odnosno klase vode koje su relativno čisto te se mogu uz određeno prečišćavanje koristiti za snabdijevanje gradova vodom, pripada dio toka rijeke Drinjače (od izvorišta do mjesta Rosuljak) i rijeka Gostelja. Klasi III, odnosno vode koje su zagađene prolaskom kroz gusto naseljene i industrijske oblasti ali se još uvijek mogu koristiti u poljoprivredi i nekim granama industrije, pripada dio toka rijeke Drinjače od mjesta Rosuljak sve do granice općine na istoku. Također, na području općine se nalazi Paučko jezero površine 0,66 ha u naseljenom mjestu Pauč.

Na području općine Kladanj se nalaze i tri izvorišta „Muška voda“, „Gluha Bukovica“ i „Zlaća“. U cilju zaštite izvorišta prirodnih izvorskih vode od svih vidova zagađenja i drugih štetnih uticaja koji mogu nepovoljno uticati na zdravstvenu ispravnost vode za piće ili na izdašnost izvorišta, utvrđena su zaštitna područje sa zonama sanitarne zaštite i mjerama zaštite u svakom od izvorišta.

⁵ Prostorni plan općine Kladanj, 2018 god, str. 175

Što se tiče kvaliteta vode na području općine Kladanj, generalno se može reći da je on zadovoljavajući i u većem dijelu godine nije potrebno prečišćavanje vode da bi se voda koristila za piće kroz vodovodni sistem. Na samim izvorima voda uglavnom zadovoljava zahtijevane fizičko-hemijske, hemijske i mikrobiološke standarde, tako da je vodu neophodno samo hlorisati kako bi se očuvala njena mikrobiološka ispravnost i u distributivnoj mreži. Problemi se javljaju na izvorima "Starićka rijeka" i Gluha Bukovica" u vrijeme kišnih perioda, odnosno pojavi se blaže zamućenje (pri većim padavinama), koje traje par dana. Uzrok ovakvih zamućenja je antropogeno djelovanje u prirodi koje se ogleda u nekontrolisanoj sječi šume i povećanju erozivnih karakteristika terena u zoni prihranjivanja izvora.

Jedan od većih problema na području općine Kladanj a u vezi sa stanjem voda jeste neuređenost korita rijeke Drinjače što uzrokuje pojave bujičnih tokova prilikom većih padavina koje su praćene erozijom zemljišta i pojavljivanjem klizišta. U naselju Kladanj izvedena je regulacija rijeke Drinjače u dužini od 470m, sa kamenom oblogom i širinom dna korita od 17 m. Na ovoj dionici dolazi do intenzivnog taloženja nanosa, koga je potrebno povremeno čistiti. Općina Kladanj je izradila pojektnu dokumentaciju Studije i glavne projekte za regulaciju i uređenje korita rijeke Drinjače, dionica Vitalj – Kladanj – Bratljevići, rijeke Osice, dionica Tuholj – veliki most – ušće Osice, korita rijeke Suha, Zatoča i Gostelja, rijeka Suha dionica Majdan – ušće Sastavci. Glavni projekat za regulaciju i uređenje korita rijeka Zatoča, izletišta Zatoča – ušće Sastavci, rijeka Gostelja ušće Sastavci.

Stanje zemljišta

Zakonski propisi obavezuju općine da zaštite svoja najvrijednija zemljišta, što je potrebno, općenito uzevši i radi toga što naša zemlja ima malo zemljišta za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, te je Općina Kladanj izradila *Studiju upotrebne vrijednosti zemljišta za područje općine Kladanj* u saradnji sa Poljoprivredno-prehrambenim fakultetom Univerzitea u Sarajevu. Glavni zadatak Studije upotrebne vrijednosti zemljišta za područje općine Kladanj je priprema tematske baze i karte upotrebne vrijednosti zemljišta, te istraživanje i analiziranje prostora općine Kladanj koristeći GIS sistem i remote sensing izvore informacija (satelitski i orto-foto snimci), te da na bazi istog utvrdi bilanse načina korištenja zemljišnog prostora, ustanoviti pojedine oblike oštećenja zemljišta i izvršiti valorizaciju kroz bonitetno vrednovanje, te dati analizu pedoloških karakteristika pojedinih tipova tla. Studija je ukazala na karakteristike prostora općine Kladanj i značaj planiranja načina korištenja zemljišnih resursa, te dati preporuke i smjernice za održivo korištenje zemljišta.

Skupna kategorija koju predstavlja šumska vegetacija i druge prirodne površine zauzima najveću površinu od 28.629,5 ha ili 85,3% ukupne površine općine. Poljoprivredne površine zauzimaju 4.473,5 ha ili 13,3% ukupne površine općine. Vještačke (izgrađene idegradirane) površine zauzimaju oko 471 ha, dok vodne površina zauzimaju samo 1,1ha od ukupne površine općine. Vrlo važna kategorija koja pokazuje stanje pokrivača i način korištenja zemljišta jeste primarna sukcesija šumske vegetacije koja je identifikovana na površini od 648,2 ha ili čak na 159 lokacija, odnosno poligona.⁶

Prema zaključcima Studije, zemljište na području općine Kladanj je višestruko ugroženo ubrzanom urbanizacijom, brojnim površinskim kopovima te povećanom upotrebom pesticida i herbicida za potrebe poljoprivredne proizvodnje. Na šest istraženih mikrolokaliteta (od dvadeset) ustanovljeno je

⁶Studija upotrebne vrijednosti zemljišta za područje općine Kladanj, str. 133

prekograničnog zagađenja zemljišta organskim polutantima (PAH-ovima) u odnosu na graničnu vrijednost 2,0 mg/kg tla. Sa velikom sigurnošću može se reći da su na većini lokaliteta povećane vrijednosti nastale uticajem frekventnih saobraćajnica. Ohrabrujuće je da, kada su u pitanju teški metali, zaključuje se da je zemljište područja općine Kladanj uglavnom čisto odnosno da nisu prisutne vrijednosti teških metala koje prelaze graničnu vrijednost.

Kako bi se zaštitilo zemljište, a posebno kako bi se efikasno upravljalo zemljištem radi postizanja optimalnih rezultata, neophodno je uvođenje zemljišnog informacionog sistema (ZIS-a), gdje bi se na osnovu relevantnih podataka formirala baza podataka o zemljišnom fondu općine, njegovom kvalitetu, načinu korištenja, upotrebnoj vrijednosti i sl., a što bi poslužilo kao osnova za daljnje praćenje promjena, odnosno zemljišni monitoring. Također je potrebno proaktivno raditi na smanjenju identifikovanih zagađivača tla, prije svega upotrebi pesticida.

Šume i šumsko zemljište

Površina općine prekrivena šumom zauzima oko 82% ukupne površine općine, što je iznad projekta šumovitosti koji za područje Federacije BiH iznosi 48%. Državne šume na području tuzlanskog kantona su u vlasništvu Federacije. U ostvarivanju prava po osnovu vlasništva nad šumom i šumskim zemljištem u državnom vlasništvu Federaciju zastupa Federalno ministarstvo. Federalno ministarstvo Ugovorom prenosi poslove gospodarenja šumama i šumskim zemljištem na kantonalno ministarstvo, a isti na šumsko gospodarsko društvo. Skupština kantona osnovala je jedno kantonalno šumsko gospodarsko društvo i to: JP "Šume TK" dd Kladanj unutar kojeg su formirana ŠG "Konjuh" Kladanj, ŠG "Sprečko" Živinice, ŠG "Majevičko" Srebrenik i ŠG „Vlaseničko" Turalići. ŠG „Konjuh" najvećim dijelom obavlja poslove u pogledu gospodarenja šumama na općini Kladanj, dok ŠG Sprečko i ŠG Vlaseničko manjim dijelom gazduje na području Općine.

Prema dobivenim podacima iz JP „Šume Tuzlanskog kantona“, ukupna površina općine Kladanj pokrivena šumama u 2022. godini je 23.814,54 ha od čega je 345,64 ha uzurpirano. Analizom podataka dostupnih u Strategiji razvoja općine Kladanj za 2011-2020 godinu, ukupne površine državnih šuma i šumskog zemljišta su iznosile 25.291,4 ha u 2010. godini. Ovim podacima se zaključuje da je tokom 12 godina došlo do smanjenja površine prekrivene šumama za 1.477 ha.

Šume na području Općine Kladanj su najvećim dijelom prirodna tvorevina. Oponašajući snagu prirode podstiče se prirodna obnova šumskih sastojina. Tamo gdje to nije moguće pristupa se podizanju, njezi i održavanju višegodišnjih biljnih nasada tzv. «šumskih kultura» u svim razvojnim fazama. U tom smislu, što je više moguće, podižu se mješovite šumske kulture lišćara i četinarara primjenjujući savremene metode uzgoja uglavnom autohtonih vrsta šumskog sadnog materijala. Tabela ispod pokazuje drvenu zalihu za šumskogospodarsko područje općine Kladanj.

Tabela 27 Drvena zalih za šumskogospodarsko područje općine Kladanj, 2022 godina

Drvena zalih (000 m ³)	Četinari	Lišćari	Ukupno
Visoke šume sa prirodnom obnovom	2.569	2.333	4.902
Šumski zasadi i kulture	87,8	23,12	111,92
Izdanačke šume	6,4	101,6	108,00

Neproduktivne šume u šumskom pogledu	22,37	38,95	61,32
---	-------	-------	-------

Izvor podataka: JP „Šume Tuzlanskog kantona“

Kako ukupna površina šuma i šumskog zemljišta na Tuzlanskom kantonu iznosi 126.071 ha, šume na području općine Kladanj učestvuju sa 20% šumskog bilansa. Oblast šumarstva od izuzetnog je značaja za Tuzlanski kanton te je u Strategiji razvoja Tuzlanskog kantona za period 2022-2027 planirana mjera 1.2.3. *Uspostavljanje ekonomski održivog i ekološki prihvatljivog upravljanja šumama* u okviru prioriteta 1.2. *Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva.*, a cilj mjere se, između ostalog, ogleda u zakonskom uređenju oblasti šumarstva kako bi se osiguralo održivo upravljanje i gospodarenje šumskim resursima te osiguranja usmjeravanja šumskih resursa u proizvodnju proizvoda visoke dodane vrijednosti u domaćim kompanijama. Šume, kao najuticajni resurs na području općine, uz racionalno korištenje predstavljaju važan oslonac za budući razvoj te je potrebno usmjeriti aktivnosti na povećanje prihoda ostvarenih kroz upravljanje šumama u narednom periodu.

Šume i šumska zemljišta podliježu planskom gospodarenju koja se provode preko šumsko gospodarske osnove (ŠGO) kao zvaničnog dokumenta utemeljenog na zakonskim propisima koje se izrađuju za uređajni period od 10 godina po kojim se gospodari na jednom šumsko gospodarskom području (ŠGP) i projekata za izvođenje. JP “Šume” TK izrađuje trogodišnje planove poslovanja rukovodeći se postavkama ŠGO i jednogodišnje planove poslovanja koji se usvajaju na nadzornom odboru i skupštini preduzeća. Gazdovanje šumama treba biti usmjereno na povećanju drvne zalihe, prirasta i prinosa. U pogledu prinosa, proizvod mora biti usmjeren na povećanju kvalitativne sortimentne sturkture. Uzimajući u obzir realnu činjenicu, da su sve šume na teritoriji općine Kladanj danas privredne šume (izuzev zaštitnih šuma, zaštićeni pejzaž Konjuh), jasno je da je prije svega potrebno obezbijediti trajnost prihoda u ovim šumama (i privatnim i državnim), a nakon čega će biti zadovoljeni interesi vlasnika a samim tim i stvoreni uslovi za veću zastupljenost ostalih funkcija šuma (rekreativne, memorijalne, izletničke, i dr.), koje se ovim planom stavaljaju kao imperativ.

Biodiverzitet, prirodno i kulturno-historijsko naslijeđe

Osnovna koncepcija zaštite prirodnih i kulturno - istorijskih vrijednosti i dobara ostvarivaće se formiranjem mreže zaštićenih i ekološki značajnih područja od nacionalnog i međunarodnog značaja na teritoriji općine i u okruženju, fenomena geonasleđa i ključnih obilježja predjela, uz obezbjeđenje institucionalno - organizacione podrške i umrežavanja svih relevantnih aktera zaštite prirode. Prostornim planom općine se predviđa puna zaštita svih objekata lokaliteta i kompleksa. Isto tako pokreće se inicijativa da se postojeće prirodne i kulturno-historijske vrijednosti na području općine narednim aktivnostima i procedurom prezentacije i korištenja zaštite u mjeri koja odgovara kategoriji spomeničke vrijednosti koju nose, čime će biti spriječeni mogući sukobi u prostoru kod donošenja i realizacije razvojnih programa.

Najznačajniju prirodnu vrijednost na prostoru općine Kladanj, čini **Zaštićeni pejzaž „Konjuh“**, područje izuzetno rijetkog diverziteta prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa sa estetskim, ekološkim i kulturnim vrijednostima, te velikom biološkom raznolikošću. Ukupna površina Zaštićenog pejzaža „Konjuh“, iznosi 8.615,32 ha. Dosadašnja istraživanja su utvrdila razne prirodne vrijednosti područja

zaštićenog pejzaža uključujući florističke i faunističke vrijednosti, hidrološke vrijednosti i orintološke vrijednosti. Strategijom razvoja Tuzlanskog kantona za period 2022-2027 dat je veliki značaj očuvanju i unapređenju održivosti Zaštićenog pejzaža „Konjuh“, koji je prepoznat i kao veliki turistički potencijal kantona. Prema navodima iz Strategije, postoji veliki potencijal korištenja ovog područja u svrhu turizma koji se zasniva na usluzi pristupa očuvanoj prirodnoj, biološkoj, kulturno-historijsko i ekološko-vegetacijskoj baštini, kao npr. avanturistički i biciklistički turizam. Potencijal čistog okoliša moguće je razviti kroz razvoj zaštićenih područja, eko-turizam i eko poljoprivredu ekološkom proizvodnjom hrane.

Kada je u pitanju turistički potencijal a u kontekstu biodiverziteta i prirodnog naslijeđa, među prirodnim vrijednostima područja Zaštićenog pejzaža Konjuh, izdvajaju se sljedeći lokaliteti, koji za sada daju najveći doprinos razvoju turizma: Pećina u Brateljevićima i pećina Bebrava, te Paučko jezero, kao i vodopad na Velikoj Zlači. Posebnu prirodnu vrijednost ovom području daje **Djevojačka pećina u Brateljevićima**, uz istovremeno neprocjenjivu arheološku i memorijalnu dimenziju. Pokraj arheoloških nalazišta, prostranih dvorana specifičnih geomorfoloških oblika, ovu pećinu krase i jezero dimenzija 18x10m, dubine 0,5m. Na samom ulazu u pećinu se nalaze uklesani crteži - gravure sa likovima konjanika, stojeće muške i tri ženske figure, te figure životinja (jelena i konja). **Pećina Bebrava** je sastavljena od hodnika i dvorana i kroz cijelu pećinu protiče špiljski potok. Pećina obiluje pećinskim nakitom – sigama, različitih oblika. Ovu pećinu dodatno krase i izvor čiste i pitke vode.

Interesantno je spomenuti, a što u javnosti nije mnogo poznato, da se na području općine Kladanj nalazi prašumski rezervat koji kao takav spada u I kategoriju zaštite. Pod prašumom podrazumjevamo prirodnu šumu koja u svojoj prirodnosti nije ili bar bitno nije narušena. Jedna od rijetkih očuvanih **bukovih prašuma je „prašuma Mačen do“** na teritoriji općine Kladnja. Ova prašuma nalazi se u području Stupara, iznad sela Tarevo, Š.G.P. „Konjuh“, Kladanj, G.J. „Gostelja“, odjel 133.

Prostor općine Kladanj izuzetno je bogat kulturno-historijskim spomenicima iz svih perioda. Ostaci materijalne kulture prošlih vremena nalaze se na više lokaliteta. To govori o kontinuitetu naseljenosti ovog prostora od prahistorijskog doba do danas a najveći dio je iz srednjovjekovnog i osmanskog perioda. Najznačajniji **kulturno-historijski lokaliteti** iz prahistorijskog, antičkog i srednjovjekovnog perioda na prostoru općine Kladanj su:

- Djevojačka pećina – crteži i gravure na zidovima pećine iz perioda paleolitka – Brateljevići,
- „Rimska cesta“ lokalitet Dobra voda,
- Gradina – Gojsalići,
- Osmanska cesta – Tuholj,
- kamene kugle – Pauč,
- Džamija Kušurmlija ili Hadži- Balibegova džamija sa Đurđihanuminom česmom (2005.godine Nacionalni spomenik BiH) kao graditeljska cjelina,
- Džamija „Drvenija“ – Tuholj,
- iz istog perioda stare džamije u Tuholju i Noćajevićima,
- tri turbeta: Avdibegovo, Baba-Hasino i Tehlil-dedino turbe.
- Nadgrobni spomenici iz Osmanskog perioda na lokalitetima u centru Kladnja, Bijeli hrid kod Tuholja i lokalitet Šehitluk u blizini Ski lifta gdje je sahranjen barjaktar sultana Mehmeda II Fatiha

Prema navodima iz "ELABORAT – Kulturno-istorijsko i prirodno nasleđe opštine Kladanj" – Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-istorijskog i prirodnog nasleđa Tuzla, 1990. godina, na prostoru opštine Kladanj evidentirano je 57 nekropola sa 598 **stećaka** od kojih se Nekropola stećaka Olovci-Tuholj, nalazi na UNESCO listi svjetske baštine 2016.godine, sa 18 stećaka od kojih 5 sanduci, 12 sljemenjaci, 3 ukrašena i 1 stećak sa natpisom. Vrijedno historijsko područje čini nekropola Bijeli Hrid Tuholj sa 18 stećaka, zatim nekropola Gojsalići sa 46 stećaka, Ljuto Brdo sa 25, Brateljevići koja se nalaze na listi Komisije za nacionalne spomenike, te nekropola Mramorje-Olovci sa 22 stećka, nekropola Obori sa 17 stećaka, te nekropola Olovci koja je proglašena nacionalnim spomenikom. Vrijedno područje čini i nekropola stećaka Vijenac, Gojakovići sa 15 stećaka, Brgovine-Noćajevići sa 27 stećaka i Gvozdrenovići sa 28 stećaka kao i nekropola Mramorje-Pelemiši-dio sa 22 stećka. U samom Kladnju vrijedno područje čini centar čaršije sa Kuršumlijom ili Hadži Bali-begovom džamijom, a u njenoj blizini Hadži Đurđihanhanumina česma oko kojih se razvila čaršija (grad). Obzirom na vremešnost izrade ovog Elaborata neophodno je izvršiti evidenciju i geopozicioniranje svih lokaliteta-nekropola i objekata, kao i klasifikaciju istih, izrada putokaza i infotabli sa neophodnim podacima sa ciljem sagledavanja trenutnog stanja, zaštite ovog vrijednog kulturno-historijskog nasleđa kao i valorizaciju istih u turističku ponudu opštine Kladanj.

Nacionalni spomenici na teritoriji opštine Kladanj, proglašeni od strane Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH, su:

- Hadži Balibegova (Kuršumlija) Džamija, graditeljska cjelina
- Srednjovijekovna nekropola sa stećcima Olovci, historijsko područje
- Tuholjska džamija.

Također je važno pomenuti da se na području opštine Kladanj nalazi **Titova pećina**. Titova pećina je smještena nadomak naselja Plahovići, udaljena od Kladnja oko 3 km. U pećini je u ljeto 1943. godine boravio Vrhovni komadant NOV i POJ. Tokom boravka Vrhovnog štaba na tom lokalitetu napisana su načela odluka na osnovu kojih su na I zasjedanju ZAVNOBIH-a u novembru 1943. godine utvrđene granice današnje Bosne i Hercegovine. Ova pećina je proglašena Memorijalnim spomenikom prirode, Sl. list SRBiH broj 4/65.

Energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije

Potrošnja energije jedan je od pokazatelja razvoja, modernizacije i povećanja životnog standarda. Ali istovremeno, proizvodnja i potrošnja energije predstavljaju i glavni uzrok onečišćenja okoliša. Zbog potreba za sigurnijim snabdijevanjem energijom, ali i osiguranjem zaštite okoliša i održivog razvoja, promocija i praktična primjena principa i mjera energetske učinkovitosti treba da zauzima istaknuto mjesto u narednom periodu. Jedan od ključnih prioriteta za unaprijeđenje oblasti energetske efikasnosti na području opštine Kladanj jeste izrada *Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP)* na nivou opštine. Izrada ovakvog plana će pomoći u prikupljanju egzaktnih i relevantnih podataka o stanju i potencijalima opštine u ovoj oblasti, te dati jasne preporuke za unapređenje.

Prema svojim prirodnim resursima i položajem, prostor općine Kladanj ne obiluje obnovljivim izvorima energije ali ipak uz starteški pristup se od postojećih resursa može kreirati proizvodnja određenog nivoa. Energetska efikasnost kao i održivo upravljanje okolišem i korištenjem obnovljivih izvora energije su pravci budućeg razvoja kako na globalnom, evropskom i državnom tako i lokalnom nivou te je potrebno da svaka lokalna zajednica u svojim mogućnostima da doprinos ovoj tranziciji. Energetska efikasnost se pojednostavljeno može definirati kao obavljanje istog posla sa manjom količinom energije (grijanje i hlađenje objekta, proizvodnja, rasvjeta itd.). To se npr. u zgradarstvu postiže toplinskom izolacijom objekta, zamjenom stolarije, zamjenom kotlova za grijanje i ostalo. U tom kontekstu, općinska uprava u narednom periodu može planirati održavanje i implementiranje principa energetske učinkovitosti kako na javnim tako i na privatnim zgradama kroz programe subvencije.

1.1.5.6 Ključni problemi i potrebe u području zaštite okoliša

Razvojni problemi i potrebe u području zaštite okoliša predstavljeni su u narednoj tabeli.

Tabela 28 Razvojni problemi i potrebe u području zaštite okoliša

Razvojni problemi	Razvojne potrebe	Podsektor
Nepostojanje egzaktnih pokazatelja o kvalitetu zraka	Instaliranje mjernih stanica na nekoliko lokacija na području općine kako bi se pratilo stanje kvaliteta zraka i poduzimalo pravovremene reakcije očuvanja kvalitete zraka po potrebi	Stanje zraka
Očuvanje kvaliteta zraka kao jedne od osnovnih odrednica za zdravlje ljudi posebno radi činjenice da su najčešće bolesti stanovništva općine Kladanj respiratorne prirode	Izraditi studiju o kvalitetu i očuvanju zraka te na osnovu preporuka studije, prilagoditi aktivnosti kako bi se očuvao postojeći kvalitet zraka a koji se ogleda u planiranju i očuvanju zelenih površina te kontrolisanje zagrađivača putem upotrebnih dozvola ili inspeksijskog nadzora	Stanje zraka
Neuređenost rijeke Drinjače se očituje u pojavi bujičnih tokova i eroziji tla prilikom većih poplava	Zaštiti naseljena mjesta od bujičnih poplava kroz aktivnosti čišćenja i uređenja korita rijeka i vodotoka cijelim tokom te izgradnju objekata za odbranu od voda na svim mjestima gdje je neophodno	Stanje voda
Zonalnost zemljišta zahtijeva efikasno upravljanje zemljištem radi optimizacije rezultata	Radi kvalitetnijeg vođenja zemljišne politike, neophodno je uvođenje zemljišnog informacionog sistema (ZIS-a), gdje bi se na osnovu relevantnih podataka formirala baza podataka o zemljišnom fondu općine, njegovom kvalitetu, načinu korištenja, upotrebnoj vrijednosti i sl., a što bi poslužilo kao osnova za daljnje praćenje promjena,	Stanje zemljišta

	odnosno zemljišni monitoring	
Održivo upravljanje šumama u cilju optimiziranja koristi uz istovremeno očuvanje šuma kao najvažnijeg resursa	Uzimajući u obzir realnu činjenicu, da su sve šume na teritoriji općine Kladanj danas privredne šume (izuzev zaštitnih šuma, zaštićeni pejzaž Konjuh), jasno je da je prije svega potrebno obezbijediti trajnost prihoda u ovim šumama (i privatnim i državnim), a nakon čega će biti zadovoljeni interesi vlasnika a samim tim i stvoreni uslovi za veću zastupljenost ostalih funkcija šuma (rekreativne, memorijalne, izletničke, i dr.), koje se ovim planom stavaljaju kao imperativ.	Stanje šuma
Nedostupnost podataka o potencijalima obnovljivih izvora na području općine Kladanj	Jedan od ključnih prioriteta za unaprijeđenje oblasti energetske efikasnosti na području općine Kladanj jeste izrada <i>Akcijskog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP)</i> na nivou općine. Izrada ovakvog plana će pomoći u prikupljanju egzaktnih i relevantnih podataka o stanju i potencijalima općine u ovoj oblasti, te dati jasne preporuke za unapređenje.	Obnovljivi izvori energije
Javna rasvjeta i javni objekti nisu usklađeni sa principima energetske efikasnosti, pa su i troškovi održavanja a i potrošnja veći	U skladu sa principima energetske efikasnosti a u vezi smanjenja emisije CO ₂ , planirati rekonstrukciju javne rasvjete i javnih objekata koristeći principe energetske efikasnosti . Time će se smanjiti negativan utjecaj na okoliš, ali i racionalizirati troškovi, a sredstva će se moći preraspodjeliti u razvojne svrhe.	Energetska efikasnost

1.2 Prostorno-planska dokumentacija

Plansko uređenje prostora je preduvjet za očuvanje prostora kao općeg dobra i kao takvo nužno ga je zaštititi donošenjem planskih dokumenata, kojim bi se definisalo korištenje, skrb i upravljanje prostorom. Raspoloživi planski dokumenti po općinama su prezentirani u nastavku:

- Prostorni plan općine Kladanj za period od 2014 do 2034 godine, (Službeni glasnik općine Kladanj, broj 2/18)
- Prostorni plan područja posebnih obilježja Zaštićeni pejzaž "Konjuh" za period 2010-2030 godina, („Službene novine Tuzlanskog kantona“, broj 13/13)
- Regulatorni plan Stupari-centar (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 8/09, 5/20)

- Regulacioni plan Ravni stanovi (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 8/09)
- Regulacioni plan Stara Čaršija (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 2/10)
- Regulacioni plan Kladanj-Centar, (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 4/11)
- Regulacioni plan Bare etapa I-Drinjača (Službeni glasnik Općine Kladanj, broj 4/11)

Također, postoji i Prostorni plan Tuzlanskog kantona 2005-2025 koji utječe na plansko uređenje općine Kladanj.

1.3 Analiza finansijskog kapaciteta općine

U narednom dijelu dokumenta bit će predstavljeni rezultati analize prihoda od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u općini Kladanj za period 2018-2022. godine. Također će biti izložene projekcije prihoda i rashoda Budžeta općine Kladanj za period 2024-2026. godina, s posebnim osvrtom na planirane razvojne projekte i inicijative.

1.3.1 Analiza prihoda od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma

Zakonski osnov za provedbu postupaka dodjele koncesija, zaključivanja ugovora o koncesiji kao i praćenje realizacije zaključenih ugovora o koncesiji je Zakon o koncesijama TK, Dokument o politici dodjele koncesija na području TK i Pravila o utvrđivanju minimalnih naknada za koncesiju. Nadležnost u vođenju postupaka za dodjelu koncesija, podijeljena je između Komisije za koncesije, resornih Ministarstava (koncesor), Vlade TK i Kantonalnog pravobranilaštva. Ministarstvo u skladu sa ovim zakonom preuzima aktivnosti do dodjele koncesije i u ime Vlade TK potpisuje ugovor o koncesiji. Ugovor o koncesiji zaključuje se na određeni period koji ne može biti duži od 30 godina. Ako se pojave izuzetne okolnosti koje zahtijevaju ulaganja za koje je potreban duži vremenski period, ugovoreni rok se može produžiti, ali ne može biti duži od 50 godina. Ugovor o koncesiji može se obnoviti za period koji ne može biti duži od polovine prvobitno ugovorenog roka i ne može se prenijeti na drugog koncesionara bez prethodne saglasnosti Vlade TK. Naknade za koncesije utvrđene ugovorom o koncesiji predstavljaju prihod Kantona i općina na čijem se području nalazi predmet koncesije, a raspoređuju se u omjeru 80% u korist općina i 20% u korist Kantona.

Prema Registru koncesija u Tuzlanskom kantonu upisano je 77 koncesionara, od čega njih 10 u općini Kladanj. U kategoriji Korišćenje javnog vodnog dobra ugovor je zaključen sa šest koncesionara (JP Komunalac d.d. Kladanj, Bio Pol d.o.o. Kladanj, Konjuh Natural Resurse d.o.o. Kladanj KNR Sarajevo, JP Vodovod i kanalizacija d.o.o. Tuzla, Rudar d.o.o. Tuzla, MEFA-OIL d.o.o. Kladanj) a u kategoriji Koncesije za privredno korišćenje prirodnog bogatstva sa četiri koncesionara (MEFA-OIL d.o.o. Kladanj, Geoniženjering d.o.o. Kladanj, Rudar d.o.o. Tuzla, T.S.E. Transporti Speciali Europei d.o.o. Kladanj). Dva koncesionara (Rudar d.o.o. Tuzla, MEFA-OIL d.o.o. Kladanj) imaju zaključene ugovore o dvije kategorije.

Među gore pomenutim koncesionarima ne nalazi se JP Šume Tuzlanskog kantona d.d. Kladanj kome se povjerava gospodarenje državnim šumama na područje TK u skladu sa važećom zakonskom legislativom. Ministarstvo ugovorom prenosi poslove gospodarenja državnim šumama korisniku državnih šuma, a posebno: izradu šumsko-privrednih osnova, izradu privremenih godišnjih planova gospodarenja, izradu godišnjih planova gospodarenja, izradu projekata za izvođenje radova u šumarstvu i njihovu realizaciju, projektovanje, izgradnju, rekonstrukciju i održavanja šumske infrastrukture, prometa šumskih drvnih

sortimenata i nedravnih šumskih proizvoda, izvršavanje programa i planova biološke obnove šuma, provođenje mjera zaštite šuma, proizvodnje i prometa šumskog sjemena, šumskog i ukrasnog sadnog materijala, izvršavanje planova korištenja nedravnih šumskih proizvoda, realizaciju planova razvoja šumarstva i mjera racionalizacije u šumarstvu, ostale poslove, zadatke i odgovornosti u skladu sa ugovorom.

Korisnik državnih šuma dužan je plaćati naknadu u visini od 7% ostvarenog prihoda od drveta računajući cijenu drveta na panju i prihoda ostvarenog od nedravnih šumskih proizvoda (član 35. Zakona o šumama TK). Naknada za korištenje državnih šuma obračunava se od prihoda od drveta računajući cijenu drveta na panju i prihoda ostvarenog od nedravnih šumskih proizvoda i uplaćuje se: a) 2,0% na račun Budžeta Kantona. b) 5,0% na namjenski račun općine na čijoj teritoriji se ostvaruje prihod. Naknada se uplaćuje po ostvarenom prihodu, tromjesečno i po završnom godišnjem računovodstvenom izvještaju.

Općina Kladanj u svom operativnom radu planira redovno godišnje naknade po osnovu koncesija za pojedine kategorije uzimajući u obzir zaključene ugovore sa koncesionarima i po zakonu pripadajući dio prihoda od koncesija. Planirane prihode razvrstava u tri gategorije: prihodi od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa, patenata i autorskih prava; naknada za korištenje državnih šuma utvrđena kantonalnim propisima; naknada za promet šuma (zaostale obaveze). Njihove iznose za period 2018-2022. godina možemo vidjeti u sljedećoj tabeli.

Tabela 29. Planirani prihodi u budžetu općine Kladanj od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u periodu 2018-2022. (iznosi izraženi u KM)

Vrsta prihoda	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Prihodi od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa, patenata i autorskih prava	200.000	200.000	140.000	140.000	140.000
Naknada za korištenje državnih šuma utvrđena kantonalnim propisima	330.000	330.000	330.000	420.000	420.000
Naknada za promet šuma (zaostale obaveze)	90.000	90.000	90.000	0	0
UKUPNO	620.000	620.000	560.000	560.000	560.000

Usljed niskih planiranih godišnjih iznosa na jednoj strani, i velikog prirodnog koncesionog potencijala, na drugoj strani, uočavamo da su najvažniji resursi Općine Kladanj kao što su šume, voda za piće, kamen i druge mineralne sirovine nisko valorizovani. A kako i ne bi, kad je npr. sa koncesionarom JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Tuzla zaključen koncesioni ugovor na trideset godina sa rokom važenja do 2046. godine u kategoriji koncesija za prirodno korištenje prirodnog bogatstva u oblasti korištenja javnog vodnog dobra, konkretno za korištenje izvorišta “Sedam vrela”, “Zatoča 1”, “Zatoča 2” i “Tarevčica” u Stuparima, općina Kladanj uz koncesionu naknadu u iznosu od 0,00926 KM po metru kubnom. Slična situacija je i sa drugim koncesionarima na što ukazuju planirani iznosi prihoda od JP Šume TK d.d. Kladanj koje gospodari površinom 79.510 hektara šuma koje su uglavnom na teritoriji općine Kladanj u četiri šumsko-privredna područja: Konjuh, Sprečko, Majevičko i Vlaseničko. Niska valorizacij šuma, vode za piće, kamena i mineralnih sirovina uzrokovana nepovoljnim zakonskim rješenjima koja za krajnji efekat imaju niske prihode po tom osnovu, zatim neujednačen pristup i nepotpun obuhvat koncesionara

nameću potrebu izrade studije valorizacije koncesionog prirodnog bogastva općine Kladanj koja bi trebala rezultirati jasnim preporukama izmjenjena sa izračunom finansijskih i nefinansijskih efekata primjenjenih mjera i akcija iz preporuka.

U slijedećoj tabeli su navedeni ostvareni prihodi po osnovu koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u periodu 2018-2022. godina.

Tabela 30 Ostvareni prihodi u budžetu općine Kladanj od koncesija i naknada za korištenje državnih šuma u periodu 2018-2022. (iznosi izraženi u KM)

Vrsta prihoda	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Prihodi od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa, patenata i autorskih prava	115.861	117.189	241.886	131.767	122.272
• T.S.E. Stupari Kladanj	9.474	10.367	14.241	16.131	23.162
• Rudar d.o.o. Tuzla	1.785	1.304	165	165	165
• Geoinženjering d.o.o. Kladanj	12.000	19.556	106.453	1.391	10.559
• JKP Vodovod i kanalizacija Tuzla	61.375	31.867	31.204	31.278	27.495
• Terakop Živinice	31.227	54.095	77.290	32.989	54.425
• Komunalac d.d. Kladanj			12.533	7.333	6.467
• Muška voda d.o.o. Kladanj				40.400	
• Bio-pol d.o.o. Starić				2.080	
Naknada za korištenje državnih šuma utvrđena kantonalnim propisima	326.738	268.973	346.225	146.632	211.429
Ukupno	442.599	386.162	588.111	278.399	333.701
Prihodi od koncesija	26,2%	30,3%	41,1%	47,3%	36,6%
Prihodi od korištenja šuma	73,8%	69,7%	58,9%	52,7%	63,4%
Ostvareni ukupni prihodi u odnosu na planirane	71,4%	62,3%	105,0%	49,7%	59,6%

Nizak i varijabilan nivo ostvarenih prihoda od koncesionara koji se kretao od 52,7% u 2021. godini do 73,8% u 2018. godini dodatno ukazuje na potrebu izrade studije valorizacije koncesionog prirodnog bogatstva. Prema pokazateljima preuzetih sa portala registra koncesija u BiH koji objavljuje elemente zaključenih ugovora i prati plaćanje koncesione naknade, koncesionari su na dan 31.12.2022. godine dužni više od milion konvertibilnih maraka, a najveći dužnik je Konjuh Natural Resources d.o.o. Kladanj sa iznosom 586.500 KM, a slijedi ga Muška voda d.o.o. Kladanj sa iznosom od 303.000 KM. Posebno je upečatljiv nizak nivo koncesione naknade za gospodarenje državnim šumama uplaćen od strane JP Šume TK, čiji iznos od 211.000 u 2022. godini je ekvivalentan zakupu poslovne hale veličine 2.000 metara kvadratnih u predgrađu Živinica ili Tuzle.

Analiza ostvarenih prihoda, rashoda i finansijskog rezultata u periodu 2016.-2020. godine

Općina Kladanj, u vremenskom periodu 2018-2022. godina, je odgovorno pristupila planiranju Budžeta što potvrđuje da su ukupni rashodi planirani u istim iznosima kao i ukupni prihodi u 2018. godini dok je u ostalim godinama planiran suficit u iznosu od 10.000 KM. Uticaj pandemije COVID-19 imao je negativan odraz na planiranje prihoda i rashoda, tako da su u periodu 2019-2021. godina planirani ukupni prihodi bili niži u odnosu na 2018. godinu, a opravak je vidljiv tek u 2022. godini kada su planirani ukupni prihodi veći za 9,8% u odnosu na 2018. godinu. Ukupno ostvareni prihodi su u periodu 2018-2022. veći od ukupno ostvarenih rashoda osim u 2022. godini kada su manji za 102.533 KM, što znači da je jedino u toj godini ostvaren deficit u Budžetu općine Kladanj. Jednako kao i kod planiranih ukupnih prihoda i planiranih ukupnih rashoda, uticaj pandemije COVID 19 i u slučaju ostvarenih ukupnih prihoda i ostvarenih ukupnih rashoda tek u 2022. godini ukazuje na oporavak kada su ostvareni ukupni prihodi veći za 17,2% u odnosu na ostvarene ukupne prihode u 2018. godini. U svim godinama posmatranog perioda ostvareni ukupni prihodi i ostvareni ukupni rashodi manji su u odnosu na planirane ukupne prihode i planirane ukupne rashode. Najniži su bili 2019. godine kada su iznosili svega 73,4%. Najviši ostvareni ukupni prihodi u odnosu na ukupne rashode bili su u 2022. godini kada su iznosili 81,4%, dok su u toj godini ukupni rashodi u odnosu na ukupne prihode iznosili 83,2%. Ostvareni rezultat pratio je dinamiku kretanja ostvarenih ukupnih prihoda i ostvarenih ukupnih rashoda tako da je u četiri od pet godina ostvaren suficit, a samo u jednoj godini deficit Budžeta. Najveći suficit ostvaren je u 2021. godini kada je iznosio 248.256 KM i dvostruko je veći od deficita ostvarenog u 2022. godini koji je iznosi 102.533 KM. Ostvareni rezultat pokazao je odgovorno upravljanje Budžetom. U slijedećoj tabeli navedeni su planirani i ostvareni ukupni prihodi u Budžetu općine Kladanj u periodu 2018-2022. godina.

Tabela 31 Planirani i ostvareni ukupni prihodi i rashodi u Budžetu općine Kladanj za period 2018-2022. godina

PLANIRANI PRIHODI I RASHODI	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Ukupni planirani prihodi	5.880.483	5.494.051	5.667.456	5.708.086	6.455.214
Ukupno planirani rashodi	5.880.483	5.484.051	5.657.456	5.698.086	6.445.214
Planirani rezultat (suficit)	0	10.000	10.000	10.000	10.000
OSTVARENI PRIHODI I RASHODI	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Ukupni ostvareni prihodi	4.587.786	4.031.912	4.352.587	4.635.526	5.256.776
Ukupni ostvareni rashodi	4.574.625	4.023.251	4.344.545	4.377.271	5.359.309
Ostvareni rezultat	13.160	8.661	8.042	258.256	-102.533
	suficit	suficit	suficit	suficit	deficit
RAZLIKA (OSTVARENO - PLANIRANO)	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Razlika ukupno ostvarenih prihoda i ukupno planiranih prihoda	-1.292.698	-1.462.139	-1.314.869	-1.072.560	-1.198.438
Razlika ukupno ostvarenih rashoda i ukupno planiranih rashoda	-1.305.858	-1.460.800	-1.312.911	-1.320.815	-1.085.905
Ostvareni rezultat	13.160	-1.339	-1.958	248.256	-112.533
% ostvarenih ukupnih prihoda	78,00%	73,40%	76,80%	81,20%	81,40%
% ostvarenih ukupnih rashoda	77,80%	73,40%	76,80%	76,80%	83,20%

Detaljna analiza strukture prihoda predočena u Strateškoj platformi Strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godina ukazuje da u strukturi prihoda dominiraju prihodi od poreza čije je izvršenje u svim godinama posmatranog perioda bilo iznad planiranih, postotak ostvarenja kretao se od 102,1% u 2019. godini do 111,8% u 2021. godini. Sve ostale vrste prihoda imale su niži procent ostvarenja od planiranog. Posebno zabrinjava nizak procent ostvarenja neporeznih prihoda na koje općina Kladanj ima veći uticaj nego na druge vrste prihoda. U strukturi ukupnih rashoda najviše su zastupljene Plaće i naknade troškova zaposlenih koje se kreću oko jedne trećine ukupnih rashoda, a njihov stepen ostvarenja u svim godinama posmatranog perioda je nešto iznad 90%. Procent izvršenja ostalih vrsta rashoda i izdataka varira u odnosu na vrstu rashoda. Promatrajući vrste rashoda Budžeta općine Kladanj zaključujemo da Plaće i naknade troškova zaposlenih, Doprinosi poslodavca i ostali doprinosi te Izdaci za materijal i usluge u cjelosti se koriste za finansiranje aktivnosti koje proizlaze iz nadležnosti rada općine Kladanj.

Tekući grantovi, Kapitalni grantovi, Tekući i kapitalni transferi, Izdaci u većem stepenu su korišteni za finansiranje razvoja općine Kladanj u period 2018-2022. godina. Tačan iznos sredstava korištenih za razvojne projekte može se dobiti analitičkim razlaganjima svake od pojedinih vrsta prema kriteriju namjene utroška rashoda i izdatka. Ohrabruje pokazatelj da je općina Kladanj u periodu 2018-2022. godine izdvojila značajna sredstva za finansiranje projekata i razvojnih inicijativa koja su se kretala u iznosima od 2,6 do 3,5 miliona KM.

U slijedećoj tabeli su navedeni ostvareni iznosi na pozicijama rashoda koji su u najvećem dijelu korišteni za finansiranje projekata i razvojnih inicijativa implementiranih od strane općine Kladanj u periodu 2018-2022. godina.

Tabela 32. Vrste rashoda i izdataka iz kojih su se finansirali razvojni projekti i razvoj općine Kladanj u periodu 2018-2022. godina

Rashodi i izdaci	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Tekući grantovi	392.493	406.002	426.205	471.463	601.287
Kapitalni transferi	47.933	20.912	123.211	48.852	96.779
Tekući i kapitalni transferi i drugi tekući rashodi	641.980	651.595	668.923	713.441	791.275
Ukupno	1.082.406	1.078.509	1.218.339	1.233.756	1.489.341

1.3.2 Projekcija Budžeta Općine Kladanj

Dokument okvirnog budžeta općine Kladanj za period 2024-2026. godina urađen je na bazi slijedećih dokumenata: Smjernice ekonomske i fiskalne politike TK za period 2024-2026. godina, Revidiranih projekcija prihoda od indirektnih i direktnih poreza gradova/općina Tuzlanskog kantona za 2023. godinu i projekcije za period 2024.- 2026. godina, Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza, te Izvršenje budžeta Općine Kladanj za 2022. godinu. Osnova za izradu budžeta zasniva se i na procjeni privrednog razvoja, razvoja socijalnog sektora, makroekonomskih pokazatelja, te prognozi prihoda i rashoda za godine koje su obuhvaćene Dokumentom okvirnog budžeta.

Očekivani nivo ukupnih poreznih i neporeznih prihoda, koji su na raspolaganju za finansiranje potreba iz Budžeta općine Kladanj iznosi 4.587.225 KM u 2023. godini. Projektovani nivo prihoda (porezni i neporezni) u 2024. godini iznosi 5.393.819,00 KM, 2025. godini 5.832.649,00 KM i 2026. godini 6.299.309,00 KM. Iz datih projekcija može se vidjeti da je projektovani iznos ukupnih poreznih i neporeznih prihoda u 2024. godini veći za 17,58 % u odnosu na plan 2023. godine, dok su u 2025. godini projektovani prihodi u odnosu na 2024. godinu veći za 8,13 %, a u 2026. godini projektovani prihodi u odnosu na 2025. godinu su veći za 8%.

U slijedećoj tabeli su navedeni iznosi izvršenja budžeta za 2022. godinu, plan 2023. godine i projekcije prihoda i primitaka općine Kladanj za period 2024-2026. godina.

Tabela 33. Projekcije prihoda i primitaka općine Kladanj za period 2024-2026. godina

Vrste rashoda i izdataka	Ostvarenje Budžeta za 2022.	Plan Budžeta za 2023.	Projekcije Budžeta		
			2024.	2025.	2026.
UKUPNO PRIHODI BUDŽETA	5.256.776	7.098.972	7.445.999	7.687.649	8.201.309
Porezni prihodi	3.325.189	3.374.556	3.793.819	4.197.649	4.637.309
Neporezni prihodi	883.087	1.187.730	1.600.000	1.635.000	1.662.000
Tekući transferi i donacije	888.468	1.461.186	1.271.600	1.160.000	1.201.000
Kapitalni transferi	160.000	1.075.000	779.580	694.000	700.000
Prihodi po osnovu zaostalih obaveza	33	500	1.000	1.000	1.000

Kao i prethodnih godina, planiranje budžeta će se oslanjati na načela stabilizacijskog djelovanja fiskalne politike kroz smanjenje javne potrošnje. Općina Kladanj će i u narednom periodu biti opredjeljena za provođenje mjera štednje javne potrošnje u periodu 2024. – 2026. godine, čiji je osnovni cilj održavanje stabilnog fiskalnog sistema, održavanje budžetske ravnoteže i kontrola javne potrošnje. Mjere štednje javne potrošnje će se provoditi kroz ograničavanje rasta tekućih rashoda, uz istovremeno nastojanje očuvanja socijalne pravednosti i zaštite najugroženijih grupa stanovništva i boračkih populacija, te osiguranje aktivnog doprinosa povećanju investicionih aktivnosti.

U slijedećoj tabeli prikazane su Budžetske procjene prema ekonomskoj klasifikaciji sa projekcijama rashoda i izdataka za period 2024 – 2026. godina.

Tabela 34. Projekcije rashoda i izdataka općine Kladanj za period 2024-2026. godina

Vrste rashoda i izdataka	Ostvarenje Budžeta za 2022.	Plan Budžeta za 2023.	Projekcije Budžeta		
			2024	2025	2026
UKUPNO PRIHODI BUDŽETA	5.359.309	7.088.972	7.425.999	7.667.649	8.181.309
Sredstva za finansiranje tekućih rashoda	2.514.411	3.197.499	3.540.100	3.597.000	3.670.000
Plaće i naknade troškova zaposlenih	1.417.917	1.688.700	1.905.500	1.937.000	1.978.000
Doprinosi poslodavca i ostali	133.896	154.626	176.600	180.000	184.000

doprinosi					
Izdaci za materijal, sitan inventar i usluge	876.360	1.253.904	1.350.000	1.372.000	1.400.000
Izdaci za kamate	8.064	8.752	8.000	8.000	8.000
Izdaci za otplate dugova	78.174	91.517	100.000	100.000	100.000
Sredstva za finansiranje razvoja	2.844.898	3.891.473	3.885.899	4.070.649	4.511.309
Tekući transferi i drugi tekući rashodi	1.391.831	1.624.940	1.918.000	1.950.000	1.990.000
Kapitalni transferi	97.511	77.000	100.000	100.000	100.000
Izdaci za nabavku stalnih sredstava	1.355.556	2.189.533	1.867.899	2.020.649	2.421.309

1.3.3 Projekcije izvora finansiranja strategije

Procjena finansiranja Strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godine pripremljena je uzimajući u obzir: trend izdvojenih sredstava za razvojne projekte i razvojne inicijative u prethodnih pet godina, Budžet općine Kladanj za tekuću godinu i projekcije Budžeta (DOB-a) za period 2024 - 2026. godinu, očekivana sredstva iz ostalih eksternih izvora, očekivani blagi rast prosječnih izdvajanja za razvojne projekte, te ograničenja u pogledu akumuliranih obaveza i zaduženosti kao i drugih rizika.

U slijedećoj tabeli prikazane su procjene sredstava kojima će se finansirati aktivnosti i projekti iz razvojnih mjera predloženim ovom strategijom za period 2024-2027. godina.

Tabela 35. Projekcije izvora finansiranja strategije razvoja općine Kladanj za period 2024-2027. godina

IZVORI SREDSTAVA	OKVIRNA PROCJENA PO GODINAMA (u KM)				UKUPNO
	2024.	2025.	2026.	2027.	2024-2027
BUDŽET OPĆINE KLADANJ	1.500.000	1.600.000	1.700.000	1.800.000	6.600.000
VANJSKI IZVORI	1.800.000	3.350.000	4.900.000	6.450.000	16.500.000
Iz eksternih izvora (entiteti, kantoni, država, javna poduzeća, privatni izvori, krediti)	1.500.000	3.000.000	4.500.000	6.000.000	15.000.000
Iz eksternih izvora (UNDP, IPA, donatori i ostalo)	300.000	350.000	400.000	450.000	1.500.000
UKUPNO	3.300.000	4.950.000	6.600.000	8.250.000	23.100.000

Planirano je da se vlastitim budžetskim sredstvima finansiraju projekti i aktivnosti razvojnih mjera u obimu od 28,57%, a iz vanjskih izvora ostatak od 71,43%. Obzirom da su rizici po projekcije najvećim dijelom vezani za vanjske faktore (npr. situacije vezane za geopolitičke promjene i energetska krizu), neizvjesnost povezana sa projekcijama je na visokom nivou. Razvoj događaja na ukrajinskom i bliskoistočnom ratištu i rješavanje globalnih energetskih problema predstavljaju glavne rizike po načinjene projekcije. S duge strane, na ostvarenje projekcija utjecat će i unutrašnji faktori vezani za kompleksnu administrativnu organizaciju Federacije BiH, složen sistem donošenja odluka, spor tempo

provođenja reformskih mjera i sl. Eventualna kašnjenja u provođenju strukturnih reformi mogla bi se negativno odraziti na privredni rast.

Također, rizik koji se odnosi na migraciju stanovništva pogotovo aktivnog radnog stanovništva iz Federacije BiH u konačnici bi mogao imati negativan odraz na produktivnost te rezultirati sporijim rastom BDP-a od projektovanog. Izvršenje raspoloživih prihoda po osnovu indirektnih poreza za budžetske korisnike u Federaciji BiH direktno će ovisiti i o visini otplate vanjskog duga, s obzirom da se ukupan iznos prihoda s Jedinstvenog računa, koji pripada Federaciji BiH, u skladu s članom 21. Zakona o sistemu indirektnog oporezivanja umanjuje za iznos sredstava potrebnih za servisiranje inozemnog duga Federacije BiH.